

શ્રી યશાવજયંતી

જૈન ગ્રંથમાળા

દાદાસાહેબ, ભાવનગર.

ફોન : ૦૨૭૮-૨૪૨૫૩૨૨

૩૦૦૪૮૪૬

2965

આગમો
શ્રુતઉપાસના
ધર્મ

: પ્રકાશક :

રમાણલાલ જયશંક શાહ

ઉસરે

કપડવંજ

પ્રસિદ્ધિ।

શ્રીઆગમોદ્ધારકઅન્યમાલા રત્ન ૧૩

નમો વીતરાગાય

ગીતાર્થપુણ્ણવ

પૂ. મુનિશ્રીઝવેરસાગરજી મહારાજ

ચરણપંકજ

શ્રીઆગમોદ્ધારકશ્રીની

શ્રુત ઉપાસના

યાને

સાહિત્ય સેવા

(સચિત્ર)

પૂ. ગણિવર્ય શ્રી લખિયસાગરજી મં. તથા

પૂ. મુનિવર શ્રી અભયસાગરજી મં. ના

વર્ષાતપ પારણા પ્રસંગે સાદર ભેટ.

વીર સં. ૨૪૮૬ આગમોદ્ધારક સં. ૧૦ વિ. સં. ૨૦૧૬

પ્રથમાવૃત્તિ ૧૦૦૦

મુલ્ય રૂ. ૨-૫૦

પ્રકાશક:—

રમણલાલ જયચંદ શાહ

શેઠ મીઠાલાલ કલ્યાણચંદ જૈન પેઢી

કપડવંજ

વિષયસૂચી

૧ આમુખ	૫-૬
૨ આગમધરના ચરણે	૭-૮
૩ શ્રુત ઉપાસના	૧-૧૨૮
૪ આગમોદ્ધારક સ્તવ	૧-૩૨
૫ જીવનદશ્યો	૧-૨૮
૬ જીવનદશ્યોનો પરિચય	૨૯-૪૦
૭ જીવન આંખી વિગેરે	૪૧-૭૬

મુદ્રક:—

જીવજીલાલ પુસ્તોત્તમનાથ પટેલ

ઉત્કૃષ્ટ મુદ્રણાલય

ગાંધીરોડ, પુલ નીચે, અમદાવાદ.

गुरुवर्यस्तवः

येषां प्रतापसवितुः करसंभरेण,
नाशं परैति कुमतेर्निविडान्धकारः ।
तेषां पदी सुभगताकलितौ च वन्दे,
नैपुण्यभाक्जवरसागरसद्गुरूणाम् ॥१॥

जवरसागरगौतमसागरा,
भवसमुद्रतरीसदृशाश्च ये ।
भविक्तामरसप्रतिबोधने,
उपमया सततं रविसंनिभाः ॥२॥

तरन्ति पूरुषा यथा, सुनावयोदधिं लधु ।
भवार्णवे सदैव तु, तथा जवेरसागरैः ॥१॥

श्रीविक्रमस्य नृपतेस्तु जवेरवार्धि-
र्योगाङ्गवेदनिधिचन्द्रमितं हि वर्षं ।
मार्गस्य शुक्लवरपक्षनिवर्त्तमाने,
एकादशीसुदिवसे त्रिदिवं जगाम ॥४॥

स्व० आगमोद्धारकः ।

१ बाल्यकाले आगमोद्धारककृतोऽयं प्रारम्भिकस्तवः ।

પ્રકાશકીય

આગમોદ્ધારકશ્રીના જીવનચરિત્રમાં અનેક પ્રકારના વિષયો અને અનેક પ્રકારના પ્રસંગો લખવાના હોય છે. તેમાં મુનિશ્રીકંચન-વિજયજીએ આગમોદ્ધારકશ્રીની શ્રુતઉપાસના યાને સાહિત્ય સેવા તૈયાર કરી સંપાદન કરી બહાર પાડવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે અને તેનું પ્રકાશન જે મને મળ્યું છે, તે મરું અહોભાગ્ય છે. વળી તેના પ્રકાશન અંગે જે મદદ મેળવી આપી છે તે અંગે મદદ આપનાર ભાગ્યશાળીઓનો ઉપકાર માનું છું. તે મુરજીઓની શુભ નામાવલી અત્રે આપેલી છે. સંપાદન અંગે વિસ્મૃતિથી, દષ્ટિદોષથી, કે પ્રેસદોષથી કંઈ ભુલ રહેવા પામી હોય તો વાંચકોને સુધારી લેવા અમારી નમ્ર વિનંતિ છે. વિદ્વદ્વંદને આમાંથી આગમોદ્ધારકશ્રીની શ્રુત-ઉપાસના અંગે ધણું જ જાણવા મળે તેમ છે. વાચકો આ પુસ્તિકાનો સદુપયોગ કરી અમારા ઉદ્ધમને સફળ કરશે એજ અભિલાષા.

આમુખ લખી આપનાર પ્રો. હીરાલાલ રસિકદાસ કાપડિયાનો હું આભાર માનું છું.

વિજ્યાદશમી કપડવંજ

રમણલાલ જયચંદ શાહ.

૨૦૧૫

આ મુ ખ

(પ્રો. હીરાલાલ રસિકદાસ કાપડિયા એમ. એ.)

‘આગમોદ્ધારક’ શ્રીઆનન્દસાગરસૂરિજીનાં જીવન અને કવનને અંગે અત્યાર સુધીમાં કેટલાક છૂટાછવાયા પ્રયાસો થયા છે. જેમકે શ્રીજીવણ્યંદ સાકરચંદ્રે ગુજરાતીમાં આગમોદ્ધારક નામનું પુસ્તક લખ્યું છે. આમાં મુખ્યત્વે કરીને એમની સં. ૧૯૮૬ સુધીની જીવનઝરમર રજૂ કરાઈ છે. ‘આગમોદ્ધારક’ના સ્વર્ગવાસ પર્યંતનું જીવનચરિત્ર મારી પુત્રી ચિ. મનોરમા M. A., B. T. એ તૈયાર કરી આપ્યું છે, પરંતુ તે હજી સુધી તો છપાવાયું નથી. મેં સંસ્કૃતમાં એમની જીવનરેખા વિ. સં. ૧૯૮૪માં આલેખી હતી અને વિ. સં. ૨૦૧૪-માં એમના સ્વર્ગવાસ સુધીની વિગતો સંક્ષેપમાં દર્શાવી હતી. એમની સાહિત્યસેવા વિષે મને લખવાનું સૂચવાતાં મેં કેટલીક નોંધો તૈયાર કરી હતી પણ એ અત્યારે તો અપ્રકાશિત છે. વિશેષમાં મેં એમની કેટલીક કૃતિઓની પ્રસ્તાવનાઓ લખી એના ઉપર યથાશક્ય પ્રકાશ પાડ્યો છે. પંડિત રૂકદેવજી ત્રિપાડી તથા મુનિ શ્રીઅભયસાગરજીએ મળી સંસ્કૃતમાં પદ્યમાં એમનું જીવન ગૂંથ્યું છે અને એ લખાણ આ પ્રસ્તુત પુસ્તકમાં ઉદ્ધૃત કરાયું છે.

આ પ્રમાણેના વિવિધ પ્રયાસોમાં મુનિશ્રીકંચનવિજયજીનું આ પુસ્તક જીદી ભાત પાડે છે. એમાં આગમોદ્ધારકના જીવન પરત્વે કોઈ કોઈ નવીન બાબત અપાયેલી છે. વિશેષમાં એમની સાહિત્ય-સેવાનો સંક્ષેપમાં પરંતુ લગભગ પરિપૂર્ણ પરિચય અપાયો છે અને મારે મન એ જ વિશેષ મહત્ત્વની વસ્તુ છે. એ દ્વારા આપણે સૂરિજીએ સંસ્કૃત, પ્રાકૃત, ગુજરાતી અને હિન્દીમાં કયા કયા વિષયની કઈ કઈ કૃતિ રચી તે જાણી શકીએ છીએ. આ સૂરિજીએ સંસ્કૃતમાં ગદ્યમાં

તેમજ પદ્યમાં રચનાઓ કરી છે. એમાં એમણે જે સૂત્રાત્મક કૃતિઓ રચી છે તે નોંધપાત્ર છે.

સૂરિજીએ આગમોના અભ્યાસરૂપે જે વાનગી પીરસી છે તે અનેક સ્થળેથી પ્રશંસાને પાત્ર બની છે. એમણે આગમિક સાહિત્યના દોહનરૂપે લગલગ બાવન વિષયોની આપણને જાંખી કરાવી છે. એ ઉપરથી આ જૈન આગમિક સાહિત્ય કેટલું બધું મૂલ્યશાળી અને મહત્ત્વનું છે તેનો ઝટ ખ્યાલ આવી શકે તેમ છે.

મુનિશ્રીકંચનવિજયજીએ પુષ્કળ પરિશ્રમ સેવીને આપણને માહિતીપૂર્ણ પુસ્તક પૂરું પાડ્યું છે, એ બદલ આપણે એમના ઋણી છીએ. આ પુસ્તકમાં જે મુદ્રણદોષો જોવાય છે અને એમાં ભાષાની-ખાસ કરીને જોડણીઓની જે અશુદ્ધિઓ નજરે પડે છે તે જો ન હોત તો આ પુસ્તકનું મહત્ત્વ આજે છે તેથી ઘણું વધારે હોત.

અંતમાં આ પુસ્તકના લેખકમહાશયને આ કાર્ય બદલ હું અભિનંદન આપું છું અને આશા રાખું છું કે પોતાની ગુરુભક્તિને પરિપૂર્ણ સ્વરૂપે કૃતાર્થ કરવા માટે એઓ આગમોદ્ધારકની જે જે મહત્ત્વની કૃતિઓ અદ્યાપિ અપ્રકાશિત રહી છે તેને પ્રસિદ્ધ કરાવવા પોતાથી બનતું કરશે.

સાંકડી શેરી, ગોપીપુરા,

સુરત

તા. ૩-૧૧-'૫૯

હીરાલાલ ર. કાપડિયા

આગમધરના ચરણે !

આગમોદ્ધારકર્તારં, શૈલાણેશપ્રબોધકમ્ ।

ધ્યાનસ્થસ્વર્ગતં નૌમિ, સૂરિમાનન્દસાગરમ્ ॥૧॥

જૈનશાસનમાં ધર્મની આરાધનાના મુખ્ય અંગ રૂપે વર્ણવાયેલ સમ્યગ્દર્શન ગુણની વિશિષ્ટ નિર્મલતા માટે શ્રુતધર મહાપુરૂષે “અવ્યુચ્છિન્તિ” (અવિચ્છિન્ન પ્રવાહ રૂપે તીર્થંકર ભગવંતોએ નિર્દેશેલ માર્ગને ખાલજીવેના માનસ સુધી સતત વહેતો રાખવો) ગુણને પોતાના જીવનનું ધ્યેય બનાવી અવર્ણનીય ઉપકાર જગત ઉપર કરતા હોય છે.

આવા મહાપુરૂષે ભૂતકાલમાં પૂ. આ. શ્રીભદ્રબાહુસ્વામી, પૂ. આ. શ્રીસ્થૂલભદ્રજી, પૂ. આ. શ્રીસિદ્ધસેનદિવાકરજી. પૂ. આ. શ્રીઉમાસ્વાતિજી મ., પૂ. આ. આચાર્યરક્ષિતસૂરિ મ., પૂ. આ. શ્રીસ્કંદિલસૂરિજી મ., પૂ. આ. શ્રીદેવર્ધિગણી ક્ષમાશ્રમજી, પૂ. આ. શ્રીજિનદાસગણી મ., પૂ. આ. શ્રીજિન-ભદ્રગણી મ. આદિ આદિ અનેક થઈ ગયા છે.

આ બધા મહાપુરૂષોની ઉજ્જવલ કારકીર્દીને યાદ કરાવનાર પૂ. આ. શ્રીહરિભદ્રસૂરીશ્વરજી મ., પૂ. કાલિકાલસર્વજ્ઞ આ. શ્રીહેમચંદ્રસૂરીશ્વરજી મ., પૂ. આ. મલયગિરિજી મ., પૂ. આ. શ્રીઅભયદેવસૂરીશ્વરજી મ., પૂ. ઉપાધ્યાય ન્યાયવિશારદ શ્રીચશોવિજયજી મ. આદિ સમર્થ શાસ્ત્રપારંગત, શ્રુતધરોના ગહન-વિશાલ અર્થગંભીર સર્વોત્તમુખીપ્રતિભાને સૂચવતા સૈંકડો હજારો અંથોથી આજે પણ જનશાસન જયવંત છે.

વર્તમાનકાલે શાસ્ત્રોના નિગૂઢ રહસ્યોને પૂર્વભવની વિશિષ્ટ શ્રુતજ્ઞાનની આરાધનાના બંધે જાણી, સમજી, અવગાહી અને તાત્પર્ય-રહસ્યની ભૂમિકા સુધી પ્રજ્ઞાને પહોંચાડી, શ્રુતાનુસારી પ્રતિભા-તર્કશક્તિવડે અનેક આગમિક પદાર્થોને નવ-નવીનરૂપે મેળવી, અધિકારી જીવોને યોગ્યતાનુરૂપ શ્રુતજ્ઞાનના અપૂર્વ રસાસ્વાદની દહાણી—

સમસ્ત આગમોના મુદ્રણ, પ્રકાશન, સામૂહિક વાચનાઓના વિશાલ ભવ્ય સાત આયોજનો, શિલા અને તામ્રપત્રો પર કોતરાવીને ચિરંજીવ બનાવવાની અમૂઢ લક્ષ્ય પ્રવૃત્તિ, આગમોની તાત્વિક વિચારણાઓથી ભરપૂર અનેક નવીન અંથોની સંકલના, આગમિક પદાર્થોથી ભરપૂર હજારો પ્રવચનો-વ્યાખ્યાનો આદિ વિવિધ સાધનો દ્વારા—

ઓગણસાઠ વર્ષના શ્રમણપર્યાયમાં એકલે હાથે સાધન-સામગ્રી તથાવિધ અનુકૂલ ન છતાં અવિરત-ભગીરથ શૈલિએ એકધારી જીવનની છેલ્લી ઘડીઓ સુધી કરવા રૂપે—

ભૂતકાલીન મહાન્ જ્યોતિર્ધર-આગમધર મહાપુરૂષોની પરંપરામાં નિજ પુરૂષાર્થ બલે સ્વતઃ યોગ્યતા સંપાદિત કરવાના કારણે—

ગુણાનુરાગી તાત્ત્વિક દષ્ટિવાળા વિદ્વાનો દ્વારા જેમનું પુનિત નામ બહુ જ શ્રદ્ધા અને અંતરંગ ઉમળકા સાથે મુકવામાં આવે છે તે

સુગૃહિતનામધેય, પ્રાતઃસ્મરણીય, બહુશ્રુત, આગમસમ્રાટ, આગમધર મહાપુરૂષ, આગમોદ્ધારક ધ્યાનસ્થસ્વર્ગત

પૂ. આ. શ્રીઆનંદસાગરસૂરીધરજી મહારાજના ચત્સુકમણીમાં

કોટિ કોટિ વંદનાપૂર્વક

તેઓશ્રીના અદ્ભુત ગુણોના સ્મરણ સાથે

વિનય, ભક્તિ અંતરંગવીર્યોલ્લાસભરી

શ્રદ્ધાંજલિ સમર્પું છું.

હી.

આગમોદ્ધારકશ્રી હસ્તદીક્ષિત તેઓશ્રીના વિરહે તડફોળે લથ્થુ બાલ

અભય

વીરનિ. સં. ૨૪૮૬, વિ. સં. ૨૦૧૬ કાર્તિક શુકલ ૩

અજિતનાથ જૈનધર્મશાળા, માલદાસ સ્ટ્રીટ, ઉદયપુર (રાજસ્થાન)

પ્રાકૃત-ગુજરાતી-મરાઠી-સંસ્કૃત-હિંદી ઈંગ્લિશ ભાષા નિબદ્ધ

શ્રીઆગમોદ્ધારકસ્તુતિ :

સિદ્ધાદ્રો માણુદહ્મો વરસુયમવળા શૈક્ષતાઆગમોના,

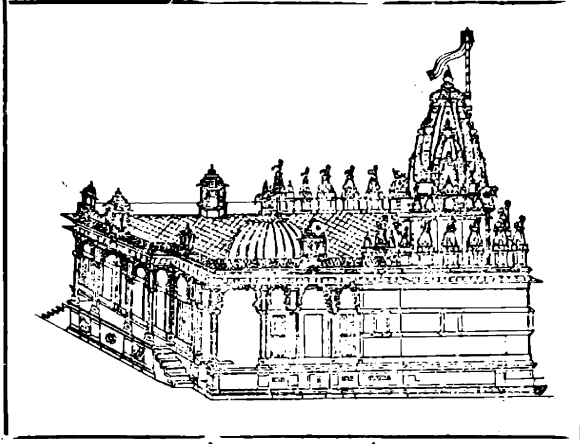
સ્થાપ્યા જૈનાગમાચા નિરવધિ પ્રસરાં સાઠીં કેલે સુયત્ના ।

પક્ષં પદ્મં શ્રિતા યે હિતતનુમમતાઃ આશ્વરીકાલમેં મી,

એસે શ્રીસાગરાનંદમુનિપતિ જિન્હેં

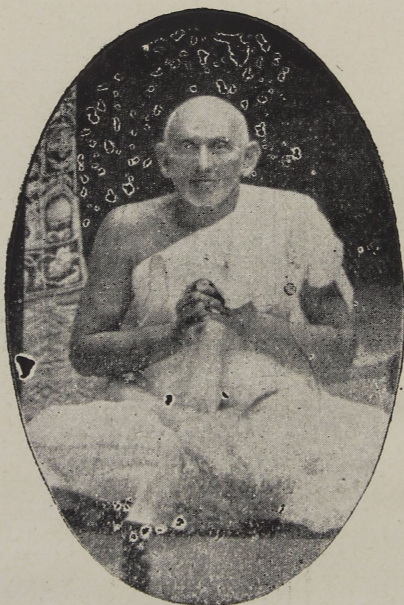
MOST GAIN ACCLOMATION 11111

શ્રીચિંતામણી પાર્શ્વનાથ જૈન મંદિર કપડવંજ

વિ. સં. ૧૧૩૫ પૂર્વેથી જૈન મંદિરો અને જૈનોથી રમ્ય, અનેક અંજનશલાકાના ધતિલાસોથી પવિત્ર કપડવંજમાં ગણિવર્ય શ્રીલગ્નિસાગરજી મહારાજની શુભ પ્રેરણાથી વિ. સં. ૨૦૦૬માં પ્રારંભ થયેલ જીર્ણોદ્ધારવાળું, દેવસૂર તપાગચ્છાધિપતિ પૂ. આચાર્ય શ્રીમાણેક્યસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજના વરદ્ હસ્તે ગાદિપતિ સિવાયના પ્રભુજીની સં. ૨૦૧૧ના જેઠ સુદ ૫ ની પ્રતિષ્ઠા થયેલ સંજેમરમરતું શ્રીચિંતામણીપાર્શ્વનાથભગવાનનું મંદિર.

આગમોદ્ધારકશ્રીના
સ્થવિર શિષ્ય મુનિશ્રીશ્રુતસાગરજી

જન્મ સં. ૧૯૩૦ કપડવંજ

દીક્ષા સં. ૧૯૬૧

સ્વર્ગવાસ સં. ૧૯૯૮

જેઠ સુદ ૫

કારતક વદ ૧

કપડવંજ (સંપદકતા સ્વ. પિતા) જામનગર

સંપાદકીય ચતુર્કિચિદ્

લગ્યજીવોને કલ્યાણ કરવાનો ઉપદેશ દેવાનું સાધન ખરેખર શ્રુતજ્ઞાન છે અને શ્રુતનો અનંતમો ભાગ સર્વજીવોને સર્વકાલને માટે ઉઘાડો છે. આનું આવરણ થયું નથી, થતું નથી અને થશે નહિ. આથીજ જીવ અજીવ થતોજ નથી. એ ગુણ એટલે જ્ઞાન ગુણ જીવનો છે. આ જ્ઞાનગુણ ક્ષયોપશમના વધવા વડે કરીને વધતો જાય છે તે ક્ષયોપશમ થવા માટે જ્ઞાન-ઉદ્ધમ જરૂરી છે. આથીજ આગમોદ્ધારકશ્રીએ પોતાનો ક્ષયોપશમ ખીલવવા માટે શ્રુતોદ્ધમ કર્યો અને ક્ષયોપશમને ખીલવ્યો. તે ખીલેલા ક્ષયોપશમથી જગતનો ક્ષયોપશમ વધે તે માટે જે ઉદ્ધમ કર્યો છે, તે શ્રુતઉપાસના યાને સાહિત્યસેવા નામની આ પુસ્તિકામાં જણાવાયો છે.

શેઠ દેવચંદ્ર લાલભાઈ જૈન પુસ્તકોદ્ધારક ફાંડની સિલ્વર જ્યુબીલી ઉજવવા અંગે તૈયારીઓ થઈ રહી છે. તેમાં એક દળદાર પુસ્તક જુદા જુદા લેખો ચરિત્રોવાળું બહાર પાડવાનું રાખ્યું છે. તેમાં મને પણ એક લેખ લખવા આમંત્રણ મળ્યું. આથી મેં આગમોદ્ધારકની સાહિત્ય સેવાનો લેખ લખવાનું સ્વીકાર્યું. તે અંગે ઉદ્ધમ શરૂ કર્યો. તેમાં પ્રથમપ્રકરણ આગમોદ્ધારકની સંસ્કૃત પ્રાકૃત કૃતિઓ સારપૂર્વક નામ નિર્દેશવાળું શરૂ કર્યું. (અત્રે એટલી વાત જણાવવી જરૂરી છે કે આગમોદ્ધારકશ્રીના હસ્તાક્ષરોની મૂલ્ય નકલો ગુણસાગરજી મહારાજ વિગેરે અમો બધાએ મક્કીને ગોઠવણી કરવાપૂર્વક એકત્રિત કરી હતી અને મારા સહાધ્યાયી સ્વ. મુનિશ્રીક્ષેમંકર-સાગરજીએ તે બધા ઉપરથી પ્રતો ઉતારી હતી. તે આ બધી કૃતિઓ છે.) તે કૃતિઓ મેલવવા માટે અનેક ઉદ્ધમો કરીને ઘણી મહેનતે મેલવી અને સાર લખ્યો અને બીજા પ્રકરણો લખી મેં તે લેખ તે ફાંડને મોકલી આપ્યો, પણ લાંબો લેખ થવાથી તેમને લેવાની અશક્તિ જણાવી એટલે કૃતિઓનો સાર કાઢી નાખીને બાકીનો લેખ મેં લખી

આપ્તો, પણ જે સાર લખવાની મહેનત કરી હતી તે ડંખતી હતી. આથી આ પુસ્તિકા સમગ્ર લેખ સહિતની કંઠક વિસ્તારવાલી છપાવવાનો વિચાર થયો અને ઉદ્યમ કર્યો. તેના ફળરૂપે આ પુસ્તિકાનું સંપાદન કરી શક્યો છું.

ખરેખર આ યશનો ફાળો શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ જૈન પુસ્તકાલયકર્તા ડૉ. એક કાર્યવાહક ઝવેરી કેસરીચંદ હીરાચંદના ભાગે જાય છે.

આગમોદ્ધારકશ્રીની શ્રુતોપાસનાની આ પુસ્તિકા હોવાથી તેઓશ્રીનું જીવન વૃતાન્ત હોય તો કંઠક રમણીયતા ભાસે. આથી સંસ્કૃતમાં આગમોદ્ધારકસ્તવ (આ સ્તવના કર્તા મારા જ્ઞાનમિત્ર મુનિશ્રીઅભયસાગરજી તથા સાહિત્યાચાર્ય, સંસ્કૃત વિદ્યાલય ઉન્નજૈનના પ્રોફેસર પંડિત રૂકદેવજી ત્રિપાડી શીઘ્રકવી છે.) અને ગુજરાતીમાં આગમોદ્ધારકની જીવનઝાંખી આમાં આપવામાં આવી છે. આગમોદ્ધારકનો પુણ્યદેહ જુદી જુદી વયે કેવા કેવા પ્રકારનો હતો તે જણાવવા માટે એમના જીવન દર્શ્યો જુદી જુદી વયનાં તેમજ આગમોદ્ધારકનો અક્ષરદેહ કેવો હતો તે જણાવવા માટે જુદા જુદા સમયના અક્ષરોના દર્શ્યો આમાં અપાયાં છે. વળી તે દર્શ્યોનો પરિચય પણ આપવામાં આવ્યો છે. આગમોદ્ધારકશ્રીનાં જીવનના વિશિષ્ટ પ્રસંગો અને ચાતુર્માસો, તેમજ સ્થપાયેલ સંસ્થાઓની સાલવારી પૂર્વક નામાવલી આપી આ પુસ્તિકા શૃંગારાયેલ છે.

હસ્તાક્ષરના કાગલોના ભાગોના જે ૪૨-૪૩-૪૪ નંબરના ખેડોડો છાપ્યા છે તે કાગલોના આખા ઉતારા પણ આ પુસ્તિકામાં આપવામાં આવેલ છે. તે કાગલો કાંતે, ક્યાંથી અને કઈ રીતે મળ્યા તે જણાવનારો પત્ર પણ અન્તે આપવામાં આવેલ છે.

દર્શ્યો અંગે ખેડોડો તથા ફોટોઓ જુદા જુદા સ્થળેથી મેલવી સમગ્ર ખેડોડો કરી અત્રે આપવામાં આવ્યા છે, તેવીજ રીતે હસ્તાક્ષરો માટે પણ બન્યું છે.

પૂ. ગણિયર્થ શ્રીચિદાનંદસાગરજી મહારાજ, ગણિયર્થ શ્રીલલિત-

સાગરજી મહારાજ, મુનિશ્રીસૂર્યોદયસાગરજી, મુનિશ્રીપ્રભોદસાગરજી, જ્ઞાનમિત્ર મુનિશ્રીઅભયસાગરજી, મુનિશ્રીરામચંદ્રવિજયજી, મુનિશ્રી પ્રભોદસાગરજી તથા સુશ્રાવક શાન્તિલાલ વાડીલાલ વિગેરેએ આ છપાવવામાં ઉપદેશઆદિથી દ્રવ્ય સહાય મેળવી આપી છે.

આ પુસ્તિકામાં જેણે જેણે જે જે રૂપે મને સહાય કરી છે તે બધાને અત્રે હું યાદ કરું છું. વળી ફેટા, ખ્લોકો આપનારને પણ અત્રે યાદ કરું છું.

આ પુસ્તિકાના સંપાદનમાં મારા સહાધ્યાયી સ્વં મુનિશ્રી-ક્ષેમંકરસાગરજીના અભાવને લીધે અને મારી ભાષાની શુદ્ધિની કંઠક ન્યૂનતાને લીધે, અગર પ્રેસદોષથી કે દૃષ્ટિદોષથી જે કંઠ ક્ષતિ રહેવા પામી હોય તે સુઝ પુરુષો સુધારશે અને આ પુસ્તિકાનો સુપયોગ કરશે, એજ અભ્યર્થના.

લિં

અમદાવાદ સરસપુર
૨૦૧૬ મા. સુદ ૪

આગમોદ્ધારક ઉપસંપાદા પ્રાપ્ત
ચરણપંકજ ભ્રમર
કંચનવિજય

શુદ્ધિ વૃદ્ધિ

આ. શ્રુ. ઉ. પૃ. ૧૨, પં. ૧૩ વિગેરે શબ્દ પછી 'આગમો-દ્ધારક પુસ્તિકા, સુર્યપૂરણ' સાગર સ્વાગત, તાત્ત્વિક પ્રશ્નોત્તર (સં.)માં તથા' । પૃ. ૨૦ પં. ૧૫ 'આગમમહિમા'ના બદલે 'આગમમહિમા' । પૃ. ૨૧, પં. ૧૭ 'આગમસુગમાસ્તવ'ના બદલે 'આગમસુગમતાસ્તવ' । પૃ. ૫૩, પં. ૧૬ 'પંચસૂત્રના બોધને' ના બદલે 'પંચસૂત્રના પ્રથમ સૂત્રના બોધને' । પૃ. ૧૧૮ પં. ૮ માં 'પહેલી અમદાવાદ' ના બદલે 'પહેલી પાટણ' । આ. જીવનઝાંખી પૃ. ૫૬, પં. ૫ માં 'શ્રીમતિસાગરજી'ના બદલે 'શ્રીકૃમુદવિજયજી' । પં. ૭-૮ 'અને શ્રીમનોહરવિજયજી મહારાજને ભગવતીજીના' ના બદલે 'ભગવતીજીના' એમ સુધારી વાંચવું.

વૃદ્ધિ

(શ્રુતઉપાસના પ્રથમ પ્રકરણની વૃદ્ધિ)

પરિહાર્ય મીમાંસા

સં., લેખ, ગ્રં., સં. ૧૯૫૫

મિસ્ટર હુઅન જેકોબીએ જે માંસ ખાવાનો આરોપ મુક્યો હતો તેનો આગમોદ્ધારકશ્રીએ અને આં વિજયનેમિસૂરીશ્વરજી મહારાજે શાસ્ત્રોના સચોટ પાઠો અને રદીયા આપવા પૂર્વક દેવનાગરી લાપામાં તે મહાશયને જે જવાબ લખી મોકલ્યો હતો તે આ લેખ છે. આને પુસ્તિકારૂપે “અમર જૈન શાળા” ખંભાત તરફથી સં. ૧૯૫૫માં છપાઈ બહાર પાડવામાં આવ્યો છે. વળી આચાર્યશ્રી સૂત્રના સૂત્રાર્થવાળા લાપાંતરમાં પણ આ લેખ લાપાંતર પૂર્વક ધણા વર્ષો પહેલાં બહાર પડેલ છે. (અમરજૈનશાળાવાળી આ પુસ્તિકા મારા જ્ઞાનમિત્ર તરફથી મળી તેથી અત્રે એનો ઉલ્લેખ કરી શક્યો છું.)

તત્ત્વાર્થસંક્ષિપ્તટીપ્પણ (અપૂર્ણ)

સં., ટી., ગ્રં. ૩૪, સં. ૨૦૦૫

શ્રીતત્ત્વાર્થ ઉપર સંસ્કૃત લાપામાં લઘુ ટીપ્પણ રૂપે આ રચના શરુ કરાઈ છે, પણ તે અપૂર્ણ રહી છે.

તાત્ત્વિક વિમર્શ (સં.)

જે તાત્ત્વિકપ્રશ્નોત્તર નામનો મૂળ ગ્રંથ આગમોદ્ધારકશ્રીનો છે. તેમાંથી અમુક રહસ્યવાળા અમુક લખાણો જુદા તારવાયાં છે. તેને “તાત્ત્વિક વિમર્શ” નામ આપ્યું છે. તે આ ગ્રંથ છે.

કલ્પપ્રભા (સં., પદ્ય, અપૂર્ણ)

કલ્પસૂત્ર ઉપર કલ્પપ્રભા નામની ટીકા રચવા માંડેલ, તે અધૂરી રહી છે.

દેવાયલજકશિક્ષા (સં.)

દેવદ્રવ્યની વૃદ્ધિનો (બોલીનો) કાશીવાળા ધર્મસૂરિએ નિષેધ કર્યો હતો તે અંગે તેમને શિખામણુ દેતો આ ગ્રંથ છે.

પ્રવ્રજ્યાવિધાનકુલક

સં. ૫૬, શ્લોક ૯, સં. ૧૯૮૯

બાલદીક્ષા માટે શાસ્ત્રમાં કહ્યું મર્યાદા બતાવવામાં આવી છે તેને લઈને આ રચના કરવામાં આવી છે. (અમારી સંપાદિત પર્વદેશના પૃ. ૧૦૩ માં આ શ્લોકો છપાવવામાં આવ્યા છે.)

વીતરાગસ્તોત્રાનુવાદ (ગુ.)

વીતરાગસ્તોત્રના વીશ પ્રકાશો પૈકી પ્રથમના છ પ્રકાશનો પદ્યરૂપે ગુજરાતીમાં અનુવાદ કરાયો છે. (જે અમારા સંપાદિત આરાધના માર્ગ ભાગ ૧ માં છપાવવામાં આવ્યો છે.)

ભવવિરહસૂરિ

યાકિનીમહત્તરસૂત્રુ આચાર્ય પુંગવ શ્રીહરિભદ્રસૂરિમહારાજે પોતાની કૃતિઓમાં ‘ભવવિરહ’ શબ્દને પ્રયોગ ક્યાં ક્યાં કર્યો છે તે તેઓશ્રીની કૃતિઓમાંથી તે પદ્યો તારવીને આમાં જણાવાયું છે. તેઓશ્રીના ગ્રન્થો ઉપર ટીકાકારોએ તેઓશ્રીને ‘ભવવિરહ’ શબ્દથી સંબોધ્યા હોય તે પણ આમાં જણાવાયું છે. ૪૨ પદ્યોમાંથી ૨૦ પદ્યામાં ‘ભવવિરહ’ શબ્દ આવેલ છે. ૧૫ પદ્યોમાં ‘વિરહ’ શબ્દ આવેલ છે. આ રીતે ‘ભવવિરહ-સૂરિ’ને અંગે આમાં તારવણી કરાઈ છે.

બીજા પણ ગ્રન્થો

આ સિવાયના પણ પાંચ ગ્રન્થો મારા સહાધ્યાયી સ્વ૦ મુનિ ક્ષેમંકરસાગરજીએ પત્રાકારે ઉતાર્યા છે પણ અત્યારે તેનાં નામ પડેલ નહીં હોવાથી અત્રે નિર્દેશ કરી શક્યો નથી. હજુ પણ આશા છે કે બીજા ગ્રન્થો છુટા પાતાઓમાંથી વિપુલ પ્રયાસે પ્રાપ્ત કરી શકાય. બીજા પણ ચર્ચાનાં સંસ્કૃત-ગુજરાતી-હિન્દી હેન્ડબુક્સો મળ્યાં છે. વળી રત્નમયી બહાર પડેલ વિવિધહિત પંચપ્રતિકમણ્ડલ હિન્દીમાં પ્રત્યોત્તરો અને હિન્દીમાં ગોઠવણી આગમોદ્ધારકશ્રીની છે. શ્રીકેસરીઆજીના ધ્વજદંડ પ્રસંગની હિન્દીમાં પુસ્તિકા પણ મળી છે.

આગમોદ્ધારકશ્રીની શ્રુતઉપાસના યાને સાહિત્ય સેવામાં મદદ આપનારની શુભ નામાવલી

૩૧. ૫૦૦) મુનિશ્રીસુર્યોદયસાગરજી તથા મુનિશ્રીઅભયસાગરજીના
શુભઉપદેશથી શ્રીજૈનસંઘ, આણંદમા
૩૧. ૨૫૦) શા કેશવલાલ સોમાભાઈ કપડવંજ
૩૧. ૧૫૦) મુનિશ્રીબ્રહ્મોદયસાગરજીના શુભઉપદેશથી શેઠ મીઠાભાઈ કલ્યાણચંદ
જૈનપેઢી, કપડવંજ
૩૧. ૧૦૦) બી જયંત મેટલ, હ. ગુણવંતલાલ, કપડવંજ
૩૧. ૭૫) મુનિશ્રીબ્રહ્મોદયસાગરજીના શુભઉપદેશથી દોસી લલ્લુભાઈ
માણેકચંદ, કપડવંજ
૩૧. ૫૦) મુનિશ્રીબ્રહ્મોદયસાગરજીના શુભઉપદેશથી શાહ મુકુન્દલાલ
વાડીલાલ જીનવાલા, કપડવંજ
૩૧. ૫૦) દોસી સોમાભાઈ પુનમચંદ, કપડવંજ
૩૧. ૨૫) શાહ પુનમચંદ પાનાચંદ કપડવંજ
૩૧. ૧૨૫) મુનિશ્રીરામચંદ્રવિજયજીના શુભઉપદેશથી શ્રીજૈન સંઘ, વેળવપુર
(પંચમહાલ)
૩૧. ૧૦૦) અંચળખેન ચુનીલાલ લક્ષ્મીચંદ ળોરા, જામનગર
૩૧. ૧૦૦) ગણિવર્ય શ્રીલખ્મિસાગરજી મ. ના શુભઉપદેશથી, શ્રીજૈન સંઘ,
દીટાઈ
૩૧. ૫૦) ગણિવર્ય શ્રીચિદાનંદસાગરજી મ.ના શુભઉપદેશથી શ્રીસંવેગી-
જૈનઉપાશ્રય, વઢવાણ શહેર
૩૧. ૫૦) શેઠાણીસાળ પ્રભાવતીકુવર લોઢા, અજમેર

-:ગોધરા:-

૩૧. ૧૦૦) પરીખ રમણલાલ છોટાલાલ,
૩૧. ૧૦૦) શાહ રતીલાલ સામળદાસ

- નકલ ૧૫) શ્રી રમણલાલ છગનલાલ હિરાચંદ
- ૧૦) ,, ખાંતુભાઈ અમૃતલાલ મીલવાલા
- ૧૦) ,, સમરતબહેન શરાફ વાડીલાલનાં માનુશ્રી
- ૧૦) ,, વાડીલાલ છગનલાલ શરાફ
- ૧૦) ,, વાડીલાલ દલસુખભાઈ કંઠાધરાવાલા
- ૧૦) ,, જોડાલાલ વસનજી
- ૧૦) ,, છગનલાલ દલસુખભાઈ કંઠાધરાવાલા
- ૧૦) દોશી મણીલાલ લલ્લુભાઈ
- ૧૦) મોદી મગનલાલ નરસિંહભાઈ
- ૫) શાહ મહાસુખલાલ વીરચંદ
- ૫) અ. સૌ કમલાબહેન વાડીલાલ મગનલાલ
- ૫) દોશી મંગળદાસ લલ્લુભાઈ
- ૫) શાહ મણીલાલ યુનીલાલ ખાંડીખારવાલા
- ૫) શાહ વાડીલાલ લલ્લુભાઈ હવજીવનદાસ
- ૫) દોશી મંગળદાસ ગીરધરલાલ
- ૫) શાહ નગીનદાસ વાડીલાલની કુાં.
- ૫) શાહ રમણલાલ મગનલાલ મનસુખભાઈ
- ૩) ગાંધી શાંતિલાલ મગનલાલ
- ૩) ,, છગનલાલ હિરાચંદ
- ૩) શ્રી રતીલાલ મંગળદાસ અમીચંદ
- ૩) ,, ચીનુભાઈ મંગળદાસ શીવરાજપુરવાળા
- ૩) શાહ નટવરલાલ વાડીલાલ ખારીયાવાલા
- ૩) ગાંધી મણીલાલ ગીરધરલાલ ,,
- ૩) ચૌકસી મણીલાલ મગનલાલ
- ૩) શાહ પાનાચંદ શીવલાલ
- ૩) ગાંધી ચીમનલાલ પાનાચંદ
- ૩) શાહ મણીલાલ અમીચંદ
- ૩) ગાંધી વાડીલાલ મગનલાલ
- ૩) ગાંધી પાનાચંદ મગનલાલ
- ૩) દોશી મણીલાલ પાનાચંદ

- ૩) શાહ વાડીલાલ મગનલાલ મનસુખ
- ૩) શાહ કાંતિલાલ કુલચંદ નાથજીભાઈ
- ૩) શાહ જયંતિલાલ કુલચંદ
- ૩) ચૌકસી સતેન્દ્ર શાંતિલાલ
- ૩) શાહ બાપુભાઈ ઉજમસી
- ૩) શાહ શાંતિલાલ કેદરલાલ દવાવાલા
- ૩) શાહ પોપટલાલ બેચરદાસ
- ૩) શાહ નગીનદાસ ચુનીલાલ
- ૩) ડૉક્ટર કાંતિલાલ માણેકલાલ
- ૩) શાહ ચીનુભાઈ માણેકલાલ
- ૩) શાહ રમણલાલ મગનલાલ ખાપુજી
- ૩) શાહ બાપુભાઈ માણેકલાલ છગનલાલ
- ૩) શાહ કાંતિલાલ મંગળદાસ
- ૩) શાહ વાડીલાલ મગનલાલ કાળીદાસ
- ૩) શાહ પાનાચંદ મગનલાલ મુલજીભાઈ
- ૨) શાહ શાંતિલાલ મગનલાલ મહાસુખ
- ૨) અ. સૌ. અંબાબેન નગીનદાસ સામળદાસ
- ૧) દીનેશ કાંતિલાલ છગનલાલ કંડાધરાવાલા
- ૧) રાજેન્દ્ર કાંતિલાલ છગનલાલ કંડાધરાવાલા
- ૧) અંદ્રવદન બાપુભાઈ વાડીલાલ ગાંધી
- ૧) પ્રકાશ બાપુભાઈ વાડીલાલ ગાંધી
- ૩) શાહ મણીલાલ મોતિલાલાલ સેવાલીયા

આગમોદ્ધારકની

શ્રુત-ઉપાસના

યાને

સાહિત્ય સેવા

લે. ઉપસંપદાપ્રાપ્ત શિશુ

દેવસુરતપાગચ્છસંરક્ષક, શૈલાનાનરેશપ્રતિબોધક,
આગમમંદિરોના સ્થાપક, શ્રુતવાહક,
આગમદિવાકર, ધ્યાનસ્થસ્વર્ગત,
આગમોદ્ધારક

આચાર્ય શ્રીઆનંદસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજની

શ્રુત ઉપાસના

યાને

સાહિત્ય સેવા

~~સંસ્કૃત~~
ભૂમિકા

અનાદિના આ સંસારની અંદર આ જીવ અનાદિ કાળનો કુર્મની અંદર ગોથાં ખાતો વિશિષ્ટ શ્રુતજ્ઞાનના અભાવથી રખડતો હોતો, એવો આ જીવ અકામ નિર્જરાનુ પુણ્ય વધે તોજ આગળ વધી શકે. અકામ નિર્જરાના યોગે પુણ્યને વધારતો વધારતો આ જીવ આગળ વધે છે. યાવત્ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય પર્યાપ્ત સુધી આવે, છતાં એ સમ્યક્ શ્રુત ન મળે તો આવેલો પણ સંસારના ચક્રાવાની અંદર ભટક્યા જ કરે જ. પણ આગળ સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ વિગેરે ન કરી શકે.

પરમોપકારી તીર્થંકર પરમાત્મા પૂર્વલવોની અંદર આરાધના કરીને સવ્ય જીવોને ઉદ્ધારવાની કેડ ખાંધે છે. તે અનુસારે છેલ્લા સવની અંદર તીર્થંકર થાય છે. તે તીર્થંકર પરમાત્માએ સંયમ અંગીકાર કરીને ઉપસર્ગોને સહન કરીને, ઘાતી ઈર્મોના ક્ષય કરીને કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન કરે છે. અને સમોસરણની અંદર પાંત્રીસ ગુણુવાળી વાણી પ્રકાશે છે. આ વાણીને ગણુધર ભગવંતે સૂત્ર રૂપે ગુંથે છે. અને તે ગુંથેલું સૂત્ર શ્રુત કહેવાય છે. આ શ્રુત સવ્યોને ઉપકાર કરનારૂં થાય છે. શાસનની અંદર તે શ્રુતજ્ઞાન આવેલું છે. તેને આશ્રીને જૈનશાનમાં ચાલવાનું હોય છે.

વળી તીર્થંકર પરમાત્માએ સવ્ય જીવોને ઉપકાર કરવા દ્વારા એ વાત જાહેર કરેલી છે કે જગતના કલ્યાણની અંદર તમારૂં કલ્યાણ જ છે. માટે સ્વ અને પરના ઉપકારની ઇચ્છાવાળાએ સવ્યના ઉપકારની અંદર ઉદ્યમ કરવો જ જોઈએ.

તે ઉદ્યમની અંદર શ્રુત એ જરૂરી છે. એને માટે જે પોતાનો ક્ષયોપશમ હોય અને જે રીતે શ્રુત મેળવ્યું હોય, તે અનુસારે સવ્યને ઉપદેશ દેવાનો છે. ઉપદેશ એ જુદી ચીજ છે. કારણ કે નવ પૂર્વથી કંઈક અધિક ભણેલા જિનકલ્પ વિગેરે કરી શકે છે, પણ દશ પૂર્વ સંપૂર્ણ ભણ્યા પછીથી જિનકલ્પ વિગેરે કરી શકતા નથી. કારણ કે જિનકલ્પ વિગેરે સ્વ ઉપકારને માટે છે, જ્યારે ઉપદેશ એ સ્વ અને પર બન્નેના ઉપકાર માટે છે. દશ પૂર્વથી ઉપદેશ દેવાની કોઈ અપૂર્વ શક્તિ પ્રાપ્ત થાય છે. આથી દશ પૂર્વોએ જિનકલ્પ દેવાનો નથી પણ ઉપદેશ દેવા માટે તૈયાર રહેવાનું છે. આવી રીતે શ્રુતજ્ઞાન એ સવ્યને ઉપકાર કરનારૂં છે. આથી સવ્યોએ પોતે ક્ષયોપશમના આધારે ગમે તે પ્રકારે શ્રુત મેળવ્યું હોય તેને પરોપકારની અંદર વાપરવું જોઈએ.

ધ્યાનસ્થસ્વર્ગીત આગમોદ્ધારક આચાર્યદેવ શ્રીઆનંદ-સાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજે જે શ્રુતજ્ઞાન મેળવ્યું હતું, તે શ્રુતજ્ઞાન ભવ્યોને ઉપકાર કરનાર થાય, એ મુદ્દાએ પોતે મેળવેલા શ્રુતને અક્ષરની ગોઠવણી આત્મક ગ્રંથરૂપે સંકલનાઓ કરી, ઉપદેશો આપ્યા અને શાસ્ત્રો છપાવ્યાં. એમ ભવ્યોને ઉપકાર કર્યો. આવા શ્રુતજ્ઞાનના ઉપાસકની શ્રુતઉપાસના યાને સાહિત્યસેવા આ પુસ્તિકાથી જણાવું છું.

આ પુસ્તકની આદિમાં આગમોદ્ધારકનું ચરિત્ર અપાયું નથી કારણ કે ચરિતાનુવાદ આગળ આપવાનો છે. અત્રે તેા આગમોદ્ધારકે શ્રુત કયા પ્રકારે મેળવ્યું અને કઈ રીતે શ્રુતની ઉપાસના કરી તે વાત જણાવવાની છે.

આગમોદ્ધારકની શ્રુત જીવન ઝરમર

શ્રુતઉપાસનાને ઉદ્દેશીને આગમોદ્ધારકના જીવન અંગે.

મૂર્તિના લોપક ઢુંઢક મતની સામા સિંહના જેવાનિડર વાદી શ્રીઝવરસાગરજી મહારાજના આગમોદ્ધારકશ્રી શિષ્ય હતા.

ગરવિ ગુજરાતના ખેડા જિલ્લાના કપડવંજ ગામના ગાંધી મગનભાઈના ચિરંજીવી આ શ્રુતઉપાસક હેમચંદ ભાઈએ સંવત ૧૯૪૭ ના મહા સુદી ૫ ના દિવસે સિંખડી મુકામે શ્રીઝવર-સાગરજી મહારાજ પાસે સંયમ અંગીકાર કર્યો અને શ્રીઆ-નંદસાગરજી એવું શુભ નામ રાખવામાં આવ્યું. અત્રે તેઓશ્રીને આગમોદ્ધારક તરીકે સંબોધવામાં આવે છે.

ગુરૂ મહારાજ પાસે વિનય અને વૈયાવચ્ચ દ્વારા તેઓ જ્ઞાન મેળવતા હતા. ગુરૂ મહારાજે હિતશિક્ષા આપવા પૂર્વક અભ્યાસ કરાવ્યો હતો. બીજેજ વર્ષે એટલે દીક્ષાપર્યાયના બાર માસ પહેલાં જ ગુરૂ મહારાજનો સ્વર્ગવાસ થયો એટલે “જાત મહેનત જીન્દાબાદ”નો કારડો એમને લાગુ પડ્યો.

આથી સ્વપુદ્ગિ વડે શ્રુતજ્ઞાનનો ક્ષયોપશમ વધારવો પડ્યો. ઉઘમી મનુષ્ય કયું ફળ નથી મેળવતો ?

વ્યાકરણના બોધ સિવાય વાણીની કુશળતા આવતી નથી, એટલે તે તે ભાષાના બોધ માટે તેના તેના વ્યાકરણનો અભ્યાસ કરવો જ પડે. તેથી તેઓશ્રીએ સંસ્કૃત વ્યાકરણનો અભ્યાસ શરૂ કર્યો. પંડિતજી ભણાવવા આવે તો ખરા પણ સર્વ પ્રથમ દ્રવ્યની આવશ્યકતા પડે. એવા સમયમાં સંસારીપણાના માતૃશ્રી સાતા પૂછવા આવ્યાં. તેમને જ્ઞાન પૂજન કર્યું તેમાંથી ગૃહસ્થો પાસેથી પગાર ચૂકવાયો.

ખદો જ અભ્યાસ પંડિતજી પાસે કરતા હતા તેમ નહિ. પણ પોતે અભ્યાસ કરતા અને જ જ પૂછવા જેવું હોય તે પંડિતજીને પૂછીને નિર્ણય કરતા. આટલા જ પૂરતો પંડિતજીના પગારનો ખર્ચ થતો હતો.

તેઓશ્રીએ બોધની લાઈન થયા પછીથી અભ્યાસની એવી એક પદ્ધતિ સ્વીકાર કરી કે:—ઓછામાં ઓછા પાંચસો શ્લોક તો સવારે વાંચવા જ, વ્યાખ્યાન વિગેરે હોય તો તે સંપૂર્ણ થયા પછીથી જ દર્શન કરવા જવું, પાણી લાવવું, ગોચરી લાવવી અને વાપરવું. ત્યાર પછીથી ચાર્ચિક વિષયો વાંચવા અને ખપોરનો આરામ કરવો. ઉઘા પછીથી પાછો અભ્યાસ ચાલુ કરવો. પાક્ષિકપ્રતિક્રમણમાં શ્રાદ્ધના અતિચાર વખતે પણ એટલા સમયને સ્વાધ્યાયમાં ગાળવો. અર્થાત્ શ્રુતનીઉપાસના સિવાયનો સમય જવા દેવો એ એમને પાલવે તેવું ન હતું. આવી રીતે અભ્યાસ કરતા શ્રુતજ્ઞાનનો ક્ષયોપશમ વધતો જ ગયો.

દિક્ષાના ચોથા વર્ષમાં મારવાડમાં પાલી શહેરમાં ચાર્તુમાસ કરવાનો અવસર આવ્યો. ચાર્તુમાસ માટે પ્રવેશ કરતાં આવડોના મન ઉદાસ થયાં. કારણ કે આવા નિચી ઘડીના મહારાજ અને

નાની ઉમર. જ્યારે આપણી આવડી મોટી વસ્તિ અને હુંઢકના સામા રહેવું. એ શી રીતે જળવાશે ? પણ જ્યાં મંગળાચરણ કરીને મંગળ પ્રવચન શરૂ કર્યું ત્યાં સૌને આનંદ થઈ ગયો. જગતના પદાર્થોની ખતવણી રૂપ શ્રીસ્થાનાંગ નામના ત્રીજા અંગનું ચોમાસામાં પ્રવચન કરવાનું રાખ્યું. એવી રીતે ક્ષયોપશમ એટલો વધાર્યો હતો કે હસ્ત લેખીત પ્રતો વાંચવી કે કઠીણ ગ્રંથ બેસાડવો તે તેમને મન રમત હતી. આ તો ૧૯૫૦ ની સાલનો પ્રસંગ છે.

સ્વર્ગસ્થ આચાર્ય શ્રીવિજયનેમિસૂરીશ્વરજી મહારાજ તથા સ્વ. પં. શ્રીમણિવિજયજી મહારાજ અને આ શ્રુતઉપાસક આગમોદ્ધારક. આ ત્રણનો એવો શુભમેળ બન્યો હતો કે તેમના ત્રણની ત્રિપુટી કહેવાવા લાગી હતી.

તેઓ કોઈ અવસરે છાણીમાં પધાર્યા. ત્યારે વડોદરા સરકારના હાથીભાઈ નામના શાસ્ત્રીજી રાજમાંથી છુટા થયા. આથી વિચાર થાય કે આવો હાથી કોણ બાંધશે, પણ છાણીના સંઘે તેમને રાખ્યા અને ત્રિપુટીએ એ પંડિતજીના જ્ઞાનનો સારો લાભ ઉઠાવ્યો. આતો લગભગ ૧૯૫૩ ની વાત છે. આ રીતે શ્રુતજ્ઞાનનો ક્ષયોપશમ વધતો જ ચાલ્યો.

અભ્યાસ વધવાથી અને પોતાની આત્મ શક્તિથી ગમે તેવા પ્રકારનો પ્રશ્ન કરનારો આવ્યો હોય તો પણ શાંતિથી તેને નિડરપણે જવાબ દેવાને તૈયાર રહેતા હતા. આથી તેઓ વાય-દાની હુંડી'વાળા ન હતા પણ 'ખડા ઉત્તરની હુંડી'વાળા જ હતા.

ક્રમે ગમે તેવા કઠણ ગ્રંથો વાંચવા અને તેનો ઐદ્યપર્યાય કાઢવો, તે એમને મન રમત થઈ ગઈ હતી. શ્રીનિશીથ જ્વો કઠીણ ગ્રંથ પણ સારી રીતે બેસાડી શક્યા હતા. આવી રીતે

હસ્ત લેખીત ઉપરથી આગમો મૂળ, નિર્ચુક્તિ, લાઘ્ય ચૂર્ણિ અને ટીકા સારી રીતે બેસાડી શકતા હતા.

આટલી બધી શ્રુતજ્ઞાનના ક્ષયોશમની લબ્ધિ મેળવીને ટીકાઓ રચવાનું પણ શરૂ કર્યું. વિંશવિંશિકા જે પદ્યરૂપે અતિ મૂઢાઈ અંથ છે. તેની ઉપર પણ ટીકા રચવાની શરૂ કરી. તેની બીજી વિંશિકાના અમુક પદો સુધી ટીકા રચી છે. ન્યાયાવતાર ઉપર પણ મનોહર ટીકા રચી છે. બીજા અંથો ઉપર પણ ટીકા રચવાનો ઉદ્ધમ ચાલુ હતો. સંસ્કૃતમાં લિન્ન નિન્ન છંદોમાં પદો રચવાં એ તો તેમને મન રમત વાત હતી.

આવી રીતે શ્રુતજ્ઞાનની ઉપાસના કરતા હતા, પરંતુ પણ “ખાનેકા સ્વાદ તો દુસરેકુ ખીલાઈએ” એ ન્યાયે જો જૈન શાસ્ત્રોનું મુદ્રાણુ કાર્ય થાય તો વર્તમાન કાળનો સંઘ, સારો લાભ લઈ શકે. એથી આગમોદ્ધારકને સંપાદન કાર્યમાં પોતાની શક્તિ આપવાનો અવસર આવ્યો. તેથી સૌ પ્રથમ શ્રીજૈનધર્મ-પ્રચારકસભાના સંપાદન કાર્યમાં ફાળો આપ્યો. વળી તે જ મુદ્દાએ આગમોદ્ધારકે ઉપદેશ આપીને સંવત ૧૯૬૪માં-ત્રિષ્ટિ-દેવચંદ્રલાલભાઈજૈનપુસ્તકોદ્ધારકફંડની સ્થાપના કરાવી. અને તેમાં અંથ પ્રકાશન કરવાનું ચાલુ કર્યું. તેના સંપાદનની જવાબદારી પણ આવી. એમ સંપાદનની જવાબદારી વધતી ચાલી.

અંથોના સંપાદનના અંગે હસ્તલિખિત પ્રતો એકઠી કરવી, પ્રેસ કોપીઓ કરાવવી, તેને શુદ્ધ કરવી, પ્રેસમાં આપવી અને પ્રુફ આવે તે તપાસવાં. આમ સમયનો વ્યય થતાં રચનાનું કાર્ય ઢીલું પડ્યું.

લડીઆઓ બેસાડીને નવા અંથો જુની હસ્ત લેખીત પ્રતો ઉપરથી લખાવતા હતા. જેનો સંગ્રહ અત્યારે શ્રીજૈનાનંદપુસ્તકાલય(મુરત)માં છે. સંપાદન કાર્યમાં બેડાતાં, ધીરે ધીરે નવા

અંથો લખાવવાનું પણ ખંધ પડ્યું. એઓશ્રીનું હસ્તલિખિત સાહિત્ય, મુદ્રિત પ્રતો અને પુસ્તકો સારી સંખ્યામાં તેજ પુસ્તકાલયમાં છે. તેનો ઉપયોગ હરહંમેશ ખધા કરી શકે છે. આ રીતે એમના અક્ષર દેહ આત્મક ખજાનાનું મૂર્તિમંત સ્થાન તે પુસ્તકાલય છે.

સંવત ૧૯૭૧ના મહા સુદી ૧૦ તા. ૨૫-૧-૧૯૭૫ સોમવારે શ્રીભોાયણીતીર્થમાં શ્રાગ્માગમોદયસમિતિની સ્થાપના થઈ. તેમાં આગમો છપાવવા અને વાચના આપવી, એવું નક્કી થયું. એ રીતે આગમોને છપાવવાની અને વાચના આપવાની જખરજસ્ત જવાખદારી ઉઠાવી, પાટણ વિગેરે શહેરોમાં થઈને સાત આગમ વાચનાઓ આપી. વાચનાની અંદર ૨૩૩૨૦૦ શ્લોક વંચાવાયા. એ કાર્ય પણ શ્રુતઉપાસનાનું અન્નેડ ખન્યું.

માળવાના રતલામ શહેરમાં ચાર્તુમાસ કરતાં શેઠઋષલ-દેવજીકેશરીમલજીની પેઢીની સ્થાપના કરી અને તે દ્વારા પણ ઘણા અંથોનું સંપાદન કર્યું.

આ રીતે સંપાદનને ઉધમ સંવત ૧૯૬૪ પહેલાંથી ૧૯૯૪ સુધી ધમધોકાર ચાલ્યો. તે અવસરમાં જામનગરથી સંઘ લઈ શ્રીસિદ્ધગિરિરાજને ભેટવા આવતાં, આગમમંદિરની સ્થાપનાથી અંથ રચવાનું કાર્ય રોકાઈ જ ગયું. જે કે નાની મોટી ટીકાવાળી, પદવાળી, સૂત્રસ્વરૂપે, કે શ્લોકરૂપે તે કૃતિઓ અવસરે અવસરે થતી જ હતી.

સંવત ૧૯૯૪માં શ્રીવર્ધમાનજૈનાગમમંદિર (સિદ્ધક્ષેત્ર, પાલી-તાણા)ની સ્થાપના થતાં, તેમાં આગમો શિલામાં કોરાવીને સ્થાપન કરવાના હતા. આનો મુદ્દો એ હતો કે આગમો તાડપત્ર કે કાગળ ઉપર છે, પરંતુ જે શિલામાં હોય તે કોઈ પણ નાશના કારણમાં આગમો તાડપત્રના કે કાગળના નાશ થાય પણ શિલાઓ

તુંટેલી કુંટેલી પણ કાળાંતરે જમીનમાંથી મળી આવે અને તે જવાબ દેતી થાય. વળી શિલામાં કોરેલા અક્ષરો એટલે તો જ્યારે પૂછો ત્યારે સરખોજ જવાબ દેનાર. આથી શિલાઓમાં મૂળ આગમો કોરાવવાનું નિર્ણયિત કરાયું. તેનું સ્થાન એટલે આ આગમમંદીર.

એક વાત લક્ષમાં લેવા જવી એ છે કે આગમોનું સંપાદન કાર્ય કયું અને સંઘને આગમો વિગેરેની વાચનાઓ આપી. આથી તેઓશ્રીનું આગમોદ્ધારક એવું ઉપનામ. ૩૬ થઈ ગયું. નામની જ જાણે સાર્થકતા ન કરતા હોય તેમ તેઓશ્રીએ આ કાર્ય પણ ઉપાડ્યું.

શ્રીદેવદ્વિગણિક્ષમાશ્રમણ મહારાજે આગમોને પુસ્તકાકાર કર્યાં તો શ્રીસંઘના ભાગ્યોદયે તે સચવાઈ રહ્યાં. તેવી રીતે શિલાઓમાં સ્થાપન કરવાથી ભાવીને માટે એક અપૂર્વ ખજાનો રહે. તે પણ એક મુખ્ય વાત કહેવાય જ.

શિક્ષોત્ક્રીણું આગમોનો ક્રમ એવા પ્રકારે થયો કે પૂર્વમાં પ્રેસમાં કંપોઝ કરાવવું, કાગળમાં છપાવવું અને ટ્રાન્સફર પ્રદ્ધતિએ શિલામાં લેવું. એ રીતે પણ તે સંપાદન કાર્ય થયું. એટલે પ્રથમ અખતરો રૂપે નિયુક્તિઓ છપાઈ અને તે શિલામાં લેવાઈ. પછી ૪૫ આગમો અને પંચાશક વિગેરે શાસ્ત્રો (મૂળ) મોટા અક્ષરોમાં છપાવાયાં અને શિલામાં લેવાયાં. એ રીતે એ કાર્ય સં. ૧૯૯૪ થી ૧૯૯૯ સુધી ચાલ્યું.

તે પછીથી એટલે કે લગભગ ૯૬, ૯૭ માં શિલાનું કાર્ય ચાલતું હતું. તે ગાળામાં જ એક નવું કાર્ય શ્રુત-ઉપાસનાનું વિચારાયું, એટલે કે આગમોને જે સ્થળાંતર કરવાં હોય તો તામ્રપત્રથી કરી શકાય. આથી તે કરવાને માટે પણ ઉદ્યમ ચાલ્યો. તે કાર્ય એટલે આગમોને તામ્રપત્રમાં આકૃષ્ટ કરવાનું કાર્ય સં. ૨૦૦૪માં સંપૂર્ણ થયું. આ રીતે ૪૫સે આગમો

તામ્રપત્રમાં આરૂઢ થયાં. તે આગમે શ્રીવર્ધમાનજૈનતામ્રપત્ર-આગમમંદીર(સુરત)માં સ્થાપન કરવામાં આવ્યાં છે. તેમજ સચિત્ર શ્રીકલ્પસૂત્ર પણ તામ્રપત્રારૂઢ કરાવાયું છે. તે અત્યારે શ્રીજૈનનંદપુસ્તકાલય(સુરત)માં છે.

આવી રીતે શ્રુત-ઉપાસનાનો કાર્યક્રમ ચાલું જ હતો. પરંતુ ભસ્મીભૂત થનારો એવો આ દેહ સંવત ૨૦૦૩થી વિઘ્ન ભૂત થતાં શરીરનું સ્વાસ્થ્ય ખગડતું ગયું. છતાં એ રંગ ગયો ન હતો.

સં. ૨૦૦૪, ૨૦૦૫ માં સુરતમાં સંથારાની સ્થિતિમાં, અનુકુલ પરિસ્થિતિએ, જુની જુની હસ્ત લેખીત પોથીઓ, તપાસવાનું કાર્ય કરતા હતા. ત્યાં અપરતટ સહિત ઉપદેશ-રત્નાકર મળ્યો અને તેનું ભાષાંતર કરાવીને બહાર પડાવવાનો ઉદ્ધેશ કર્યો. પંચસૂત્ર ઉપર વાર્તિક અને તર્કવિતાર નામની બે ટીકાઓ રચી. જૈનગીતા અધૂરી રહેલી ૩૬ અધ્યાય કરી સંપૂર્ણ કરી. અંતે આરાધના એજ ધ્યેય ગણીને આરાધનામાર્ગ નામની કૃતિને ધ્યાનસ્થસ્વર્ગીત આગમોદ્ધારક આચાર્યશ્રી-આનંદસાગરસૂરિશ્વરજી મહારાજે શ્રુતઉપાસના તરીકે છેલ્લી સંપૂર્ણ કરી.

આગમોદ્ધારકની સંપાદન સંસ્થાની ઝાંખી

શ્રીજૈનધર્મપ્રચારકસભા (ભાવનગર), શ્રેષ્ઠીદેવચંદ્રલાલ-ભાઈજૈનપુસ્તકોદ્ધારક ફંડ, (સુરત) શ્રીઆગમોદ્ધયસમિતિ, શેક-શ્રીઋણદેવજીકેશરીમલજીની પેઢી (રતલામ), શ્રીસિદ્ધચક્રસાહિત્ય સમિતિ (મુંબઈ), શ્રીજૈનનંદપુસ્તકાલય સુરત વગેરે સંસ્થાદ્વારા થતા પ્રકાશનમાં આગમોદ્ધારકનો સંપાદનનો મોટો ફાળો હતો.

શ્રીજૈનાનંદપુસ્તકાલય(સુરત)દ્વારા ખીજ પણ સત્તાવીશથી વધારે સ્થળો ઉપર નાના મોટા પુસ્તક ભંડારો, આગમોદ્ધારક-શ્રીના સ્થપાયા છે. સાધુએને પુસ્તક મુકવાની સગવડ પડે અને પુસ્તકો સુરક્ષીત રહે, તે હેતુએ પાલીતાણા શ્રીઆગમમંદીરમાં શ્રીશ્રમણસંઘપુસ્તકાલય નામનું મકાન ખંધાવવામાં આવ્યું છે. તેમાં સાધુ ભગવંતોના જુદા જુદા ભંડારો અત્યારે મોજુદ છે. એ પણ શ્રુત-ઉપાસના.

આ રીતે આગમોદ્ધારકની શ્રુતઉપાસનાને અમે આગમોદ્ધારકની સાહિત્ય સેવાના નામે અમારા સંપાદિત નીચેના ગ્રંથોમાં આપી છે. તે આ પ્રમાણે-પ્રશમરતિ અને સંખંધકારિકા (વ્યા.) ઉપદેશ-રત્નાકર (ભાષાંતર), શ્રીઆચારંગ (વ્યાખ્યાન સંગ્રહ) (ભા.-૧), આનંદસુધાસિન્ધુ ભા-૨, આરાધના માર્ગ ભા-૧, અદ્ય. પરિ. સૈ. શ. કે. ભા. ૧ વિગેરે. ખીજ મુનિ ભગવંતોએ પણ યથાસંજોગ અને યથાસ્થળે પણ આપી છે. તેમજ સિદ્ધચક્ર વર્ષ ૧૬, અંક ૮, ૯ નો આગમોદ્ધારક અંક, સિદ્ધચક્ર વ. અં, ૫-૬ ગુરૂમંદિર પ્રતિષ્ઠામહોત્સવ, આચાર્યપદવી મહોત્સવ.

આમ આગમોદ્ધારકની શ્રુતઉપાસના યાને સાહિત્ય સેવાની 'ભૂમિકા' સંપૂર્ણ થઈ.

આમાં પ્રકરણો નીચે પ્રમાણે પડે છે. એથી તે પ્રમાણે આ લેખમાં (શ્રુતઉપાસનાના લેખમાં) તે પ્રકરણો આપીએ છીએ.

પ્રકરણોનાં નામ અને વિષય

૧ આગમોદ્ધારકની સંસ્કૃત, પ્રાકૃત કૃતિઓ

(ભાષા, પદાદિ, ગ્રંથાગ્ર, રચના સંવત અને સાર આ પ્રકરણમાં અપાયાં છે.)

૨ આગમોદ્ધારકની મુદ્રિત કૃતિઓ

(સં. પ્રા. કૃતિઓમાંથી જે મુદ્રિત થઈ છે તેનાં નામ નિર્દેશ આમાં જણાવવામાં આવ્યાં છે.)

૩ આગમોદ્ધારકની સંકલનાઓ

(આગમોમાંથી વિષયાનુક્રમ વિગેરે પડ જાબતો અને અલ્પ પરિચયવાળા એવા શબ્દો અને સૂચિ વિગેરેમાંથી કરેલી સંકલનાઓનો સમાવેશ આમાં થાય છે.)

૪ આગમોદ્ધારકની મુદ્રિત સંકલનાઓ

(નં. ૩ માં જણાવેલી સંકલનાઓમાંથી જે છપાઈ છે તેનાં નામ નિર્દેશ આમાં કરાયો છે.)

૫ આગમોદ્ધારકના સંપાદિત ગ્રંથો

(આગમો વિગેરે જે ગ્રંથોનું સંપાદન કર્યું છે તેના નામો, કર્તાના નામો, પ્રસ્તાવના છે કે નહિ, પ્રકાશક સંસ્થા અને પ્રકાશન સંવત્ આ પ્રકરણમાં આપવામાં આવ્યો છે.)

૬ આગમોદ્ધારકની પ્રસ્તાવનાવાળા ગ્રંથો.

(જે ગ્રંથો પર પ્રસ્તાવના લખી છે તેની નોંધ આમાં છે.)

૭ આગમ-રતનમંજૂષા, શિસોત્કીર્ણ આગમો અને તામ્ર-પત્રાગમો.

(પેટીરૂપે કાગળમાં છપાવેલા, શિલારૂપે કોરાવેલા અને તામ્રપત્રમાં કોરાવેલાની નોંધ આમાં અપાઈ છે.)

૮ આગમોદ્ધારકની આગમ વાંચનાઓ.

(જે સાત વાચનાઓ અપાઈ છે તેની નોંધ-સંવત, ગ્રામ, અને આગમ વિગેરેની આમાં અપાઈ છે.)

૯ આગમોદ્ધારકનું મુદ્રિત ગુજરાતિ સાહિત્ય.

(વ્યાખ્યાન વિગેરે જે ગુજરાતિ સાહિત્ય છપાયું છે તેની નોંધ આ પ્રકરણમાં છે.)

૧૦ આગમોદ્ધારકનું અમુદ્રિત ગુજરાતિ સાહિત્ય.

(વ્યાખ્યાનો જે અત્યાર સુધી નથી છપાયાં, તેના મોટા ભાગની નોંધ આમાં અપાઈ છે. વળી અન્ય સ્થળોએ વ્યાખ્યાનોનું સાહિત્ય હશે પણ ખરું કે જેની નોંધ હું મેળવી શક્યો નથી.)

પ્રકરણ ૧
શ્રીઆગમોદ્ધારકની
સંકૃત પ્રાકૃત કૃતિઓ
(સંક્ષિપ્ત સાર સાથે)

(૧) અચિત્તાહારદ્વાત્રિંશિકા

* સં., પ. ૩૨, અ. ૩૭, ર.સં. ૧૯૮૩.^૧

સાધુને અચિત્ત આહાર શા માટે કહેવે ? તે વાત
આ પ્રકરણમાં પ્રતિપાદિત કરી છે.

(૨) અધિગમસમ્યક્ત્વૈકાદશી

સં., પ. ૧૧, અ. ૧૧, ર.સં. ૨૦૦૫.

ગુરૂના ઉપદેશની અપેક્ષા રાખ્યા વિના રથયાત્રા વગેરે
જોધને કે સ્નાત્ર મહોત્સવ વગેરે જોધને જે સમ્યક્ત્વ
થાય છે તે અધિગમસમ્યક્ત્વ કહેવાય છે. તેનું સમર્થન
આ પ્રકરણ કરે છે.

* સં.=સંસ્કૃત, પ્રા.=પ્રાકૃત, પ.=પદ્ય, અ.=અન્યાઅ, ર.સં.=રચ્યાસંવત.
૧ ૧૯૮૩ કે ૧૯૮૪ જ્યાં રચ્યા સંવત જાણાવવામાં આવ્યો છે
ત્યાં મોટે ભાગે તે પૂર્વેનો તે અંથ છે. કારણ કે તેનો રચ્યાસંવત
હું બરોબર નિર્ણય કરી શક્યો નથી.

(૩) અધ્યક્ષોપયોગિતાષોડશિકા

સં., પ. ૧૬, ગ્રં. ૧૬, ર.સં. ૨૦૦૬.

કાળ સ્વભાવ વગેરે જીવને જ અનુભવમાં છે. સુખ દુઃખ વગેરે જીવને પ્રત્યક્ષ છે. દાન વગેરે પાશુ સુખનાં સાધનો આત્માને છે. હિંસા વગેરે દુઃખનાં સાધનો છે અને કર્મનાં સાધનોનો ત્યાગ કરવાથી આત્મા મોક્ષ મેળવે છે. એ પ્રકારે આત્માનુભવ ગમ્ય એવા સિદ્ધ વિગેરે પદાર્થનું વર્ણન કરવાથી અધ્યક્ષ પદાર્થ જણાવનાર જૈનદર્શન જ છે, તેમ આ પ્રકરણમાં પ્રતિપાદન કરાયું છે.

(૪) અનન્તાર્થાષ્ટક

સં., પ. ૮, ગ્રં. ૮, ર.સં. ૨૦૦૫.

સૂત્રનાં જે જે વાક્યો છે, તે તે વાક્યો અનન્ત અર્થમય છે. તેની આ અષ્ટકની અંદર સંગતિ કરવામાં આવેલી છે.

(૫) અનાનુગામિકાવધિવિચાર

સં., પ. ૩૧, ગ્રં. ૩૧, ર.સં. ૧૯૮૪.

અવધિજ્ઞાનના ભેદોની અંદર અનાનુગામિક જે અવધિજ્ઞાનનો ભેદ કહેવાયો છે, તેનું આ પ્રકરણમાં વર્ણન કરાયું છે.

(૬) અનુકરણસંચય યાને સદનુકરણ

સં., પ. ૧૩, ગ્રં. ૧૩, ર.સં. ૨૦૦૬.

રાત્રિકપ્રતિક્રમણમાં મહાવીર ભગવાને છ માસ તપ કર્યું હતું તેમ વિચારાય છે. ભગવાને દેશના દીધી હતી.

તેથી સાધુઓ દેશના દે છે. ભગવાનની વાણીને પામીને ભિક્ષા લેવા જવાય છે. સાધુઓને અનુકરણ કરવાને માટે ભગવાને વસ્ત્ર રાખ્યું હતું વિગેરે જે જે વાત અનુકરણીય હોય તે તે વાતનો આ પ્રકરણમાં વિચાર કરાયો છે.

(૭) અનુક્રમપંચદશિકા

સં., પ. ૧૫, અં. ૧૫, ર.સં. ૨૦૦૫.

ત્રિપદી પામીને ચૌદ પૂર્વોની રચના કર્યા પછી ગણધર ભગવંતો અગીયાર અંગની રચના કરે છે, પરંતુ સ્થાપનામાં આચારાંગ વગેરે અગીયાર અંગોને અનુક્રમે સ્થાપન કરીને, જે બારમા અંગની સ્થાપના કરે છે તે અનુક્રમ વ્યાજબી છે. તેમનું આ ગ્રંથમાં પ્રતિપાદન કરાયું છે.

(૮) અનેકાંતવાદવિચાર

સં., પ. ૪૨, અં. ૪૪, ર.સં. ૧૯૮૪.

સત્પણું અને અસત્પણું જો અનેકાંતવાદ સ્વીકારવામાં ન આવે તો ઘટે તેમ નથી. એમ જુદા જુદા રૂપે અનેકાંતવાદ આ પ્રકરણમાં વિચારાયો છે. એક રૂપે છે તે બીજા રૂપે નથી, તેથી સ્યાદ શબ્દ વડે કરીને લાંછિત એટલે સ્યાદ-સ્તિ, સ્યાન્નાસ્તિ એમ જણાવનારો જે વાદ તે અનેકાંતવાદ કહેવાય છે. તેમજ સ્યાદ્વાદ કેવી રીતે પદાર્થોની સાચી માહિતી આપે છે. તેનો વિચાર આ પ્રકરણમાં કરાયો છે.

(૯) અપૂર્વચતુર્વિંશિકા યાને જિનવરનુતિ

સં., પ. ૩૪, અં. ૩૪, ર. સં. ૨૦૦૬.

જીનેશ્વર ભગવાનનું જે અપૂર્વપણું છે તે અપૂર્વપણું જુદી જુદી વાતો લઈને આમાં વિચારાયું છે. એ રીતે તીર્થંકર પરમાત્માનું લોકોત્તરપણું વર્ણવાયું છે.

(૧૦) અભવ્યનવકે યાને ભવ્યાભવ્યપ્રશ્ન

‘સં., પ. ૯, ગ્રં. ૯, ર.સં. ૨૦૦૬.

‘હું ભવ્ય છું કે અભવ્ય છું?’ એ અખતકુમાર વગેરે-એ પ્રશ્ન કર્યો. તેથી ભવ્ય અને અભવ્ય એમ બે રાશી છે એમ સિદ્ધ થાય છે. તેવી રીતે શાસ્ત્રોમાં ‘ભવસિદ્ધિકા’ એવો પ્રયોગ આવે છે, એટલે ભવ્ય અને અભવ્ય એમ સિદ્ધ થાય છે. તેથી ભવ્ય જેમ છે તેમ અભવ્ય પણ છે. એમ અભવ્યજીવો જગતમાં હોઈ શકે છે, તેનું પ્રતિપાદન આ પ્રકરણમાં કરાએલ છે.

(૧૧) અમૃતસાગરચરિત્ર

સં., પ. ૧૨૭, ગ્રં. ૨૫૦, ર.સં. ૧૯૮૪.

સ્વ. આગમોદ્ધારકશ્રીએ અમૃતસાગરજી મ. ના ગુણોથી જેંચાઈને એમના ચારિત્રનું વર્ણન આ ગ્રંથમાં કર્યું છે. આમાં કાવ્યોનું ચોથું ચરણ એકજ રૂપનું છે.

(૧૨) અમૃતસાગરતીર્થયાત્રા

સં., પ. ૨૦, ગ્રં. ૨૦, ર.સં. ૧૯૮૪.

પૂ. આચાર્ય શ્રીમાણિક્યસાગરસૂરીશ્વરજી મ. ના શિષ્ય મુનિ શ્રીઅમૃતસાગરજી મ.જે જે જે સ્થળોની યાત્રા કરી હતી તે તે સ્થળોના નામોનું આમાં વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે.

(૧૩) અમૃતસાગરસ્તવ

સં., પ. ૬, અં. ૧૦, ર.સં. ૧૯૮૪.

શ્રીઅમૃતસાગરજી મહારાજે વ્રત ક્યારે લીધું ? અને કાળધર્મ ક્યારે પામ્યા તે વાત જણાવી, તેમનામાં ગુરુભક્તિ કેવી હતી, તે આ પ્રકરણમાં જણાવ્યું છે.

(૧૪) અમૃતસાગરસ્તુતિ

સં., પ. ૮, અં. ૧૬, ર.સં. ૧૯૮૪.

પૂ. આચાર્ય શ્રીમાણિક્યસાગરસૂરીશ્વરજીના શિષ્ય મુનિ શ્રીઅમૃતસાગરજી કેવા ગુણવંતા હતા, તે ગુણોનું અહીં યથાર્થ વર્ણન કરાયું છે.

(૧૫) અર્હચ્છતક

સં., પ. ૧૦૦, અં. ૧૦૧, ર.સં. ૨૦૦૫.

નામ, સ્થાપના, દ્રવ્ય, ભાવ એમ ચારે નિષ્કેષોવડે કરીને અરિહંત પરમાત્માના અરિહંતપણાની સાબિતી આ પ્રકરણમાં કરવામાં આવી છે.

(૧૬) અષ્ટકબિન્દુ

સં., પ. ૩૨, અં. ૩૫, ર.સં. ૧૯૮૪.

યાકિનીમહત્તરસુનુ શ્રીહરિભદ્રસૂરિજી મહારાજે જે અષ્ટક પ્રકરણ રચ્યું છે, તેનું જે પહેલું સર્વજ્ઞ-અષ્ટક છે, તેને અનુલક્ષીને આ પ્રકરણ રચાયું છે.

(૧૭) અંગપુરુષપંચવિંશતિકા

સં., પ. ૨૫, અં. ૪૦, ર.સં. ૨૦૦૫.

નંદીસૂત્રની અંદર ‘પુરીસો બારસ અંગો’ એમ જે વાત આવે છે, અને દ્વાદશાંગી એમ જે કહેવાય છે. વળી અંગ જેને હોય તે અંગી કહેવાય, આથી દ્વાદશાંગીને પુરુષના બાર અંગની અંદર સ્થાપન કરાય, તે તે પુરુષ ગણાય. તે વાતનું આ પ્રકરણમાં પ્રતિપાદન કરવામાં આવ્યું છે. એ રીતે આગમપુરુષ-પ્રવચનપુરુષ-શ્રુતપુરુષ-પરમપુરુષ-દ્વાદશાંગીની સિદ્ધિ કરાઈ છે.

(૧૮) આગમમંદિરચતુર્વિંશતિકા

સં., પ. ૨૬, અં. ૪૭, ર.સં. ૨૦૦૫.

સુરત અને પાલીતાણા જે બે આગમમંદિરો થયાં છે, તેમાં પાલીતાણાના આગમમંદિરમાં એટલે શત્રુંજય-ગિરિરાજની તળેટીમાં આવેલા આગમમંદિરનો આમાં અધિકાર છે. ત્યાંના તમામ પદાર્થો સચોટ રીતે આમાં હેતુપૂર્વક જણાવ્યા છે.

(૧૯) આગમમહિમા

સં., પ. ૨૪૫, અં. ૫૧૬, ર.સં. ૨૦૦૩.

તીર્થંકર ભગવાનનાં આગમો કેવાં છે, તેનો આમાં ચિતાર આપવામાં આવ્યો છે. એમ શ્રુતજ્ઞાનની લોકોપકારીતા કઈ રીતે છે, તે વાત આમાં સિદ્ધ કરાઈ છે.

(૨૦) આગમમહિમાસ્તવ

સં., પ. ૧૧, અં. ૨૩, ર.સં. ૧૯૭૧.

ભવ્ય પ્રાણીઓના હિતને માટે સ્યાદ્વાદ પદ્ધતી

લાંછિત એવા આગમો ગણુધર ભગવંતોએ રચ્યાં, તેમ જણાવીને આગમનો મહિમા જણાવી, જીનેશ્વર ભગવાનનું શાસન છે ત્યાં સુધી આગમ સાંભળવાં જ જાઈએ અને તેની ઉપાસના કરવી જોઈએ. એમ આ પ્રકરણ પ્રતિપાદન કરે છે.

(૨૧) આગમસમિતિસ્થાપનાસ્તવ

સં., પ. ૧૧, શ્રં. ૨૬, ર.સં. ૧૬૭૧.

શ્રીવીર ભગવાનના મુખથી નીકળેલી વાણીને ગણુધર ભગવંતોએ સૂત્રમાં રચી અને તેને સ્થવિરોએ દુષ્કાળમાં પણ સાચવી રાખી. તે વાણી-આગમો પ્રાચીન પ્રતોની અંદર સચવાયેલા હતા, પણ પ્રત મેળવવી, તેને વાંચવી અને શુદ્ધ કરવી. આ બધી મુશ્કેલીમાં તેને બાધ બંધ થતો જાય. આથી (ધ્યાનસ્થસ્વર્ગત આગમોદ્ધારક શ્રી-આનંદસાગરસૂરીશ્વરજીએ) પ્રતો રૂપે છપાવવી અને ગચ્છ વિગેરેના લેદ વગર વાચના આપવી. તે જણાવનાર આ પ્રકરણ છે.

(૨૨) આગમમુગમાસ્તવ

સં., પ. ૧૧, શ્રં. ૨૩, ર.સં. ૧૬૭૧.

જીનેશ્વર ભગવાનના મુખથી નીકળેલી વાણીને ગણુધરોએ સૂત્રમાં રચી. તે સૂત્રો અનંત અર્થમય છે. દશ પૂર્વધર સુધીના સ્થવિરો આગમો રચી શકે છે. તેવી રીતે આગમો ઉપર નિયુક્ત, ભાષ્ય, ચૂર્ણ અને ટીકાઓની રચના પણ કરાઈ છે. તેમજ ટીકાકારો પણ જુદા જુદા

થયા છે અને તેમણે આગમો ઉપર ટીકાઓ રચી છે. આથી નિયુક્તિ આદિ વડે કરીને પણ આગમો સુગમ થયા છે, એમ આ ગ્રંથમાં જણાવ્યું છે.

(૨૩) આગમાધિકારપદ્ત્રિંશિકા

સં., પ. ૩૧, ગ્રં. ૪૦, ર.સં. ૧૬૮૩.

આગમો લખવાનો અધિકાર કોનો છે, તે વાત આ પ્રકરણમાં ચર્ચાઈ છે. બાળ સ્ત્રી મંદ અદ્યપ્યુદ્ધિ આદિ સૂત્ર લખવાની ઈચ્છાવાળા સાધુ સાધ્વીના હિતને માટે આગમો પ્રાકૃતમાં રચ્યાં છે. આગમ લખવાવાળા સાધુએ ગુરુગમથી આગમો ધારવા જોઈએ. યોગ્યતાવાળા એવા સાધુ સાધ્વીઓને સૂત્રોનો ઉદ્દેશ આદિ યોગ વિગેરેની વિધિ કરીને, આગમો લખાવાય. તેમ આગમ લખવાનો અધિકાર વિગેરે વસ્તુઓ પણ આમાં જણાવાઈ છે.

(૨૪) આગમાર્થપ્રાધાન્યસ્તવ

સં., પ. ૧૧, ગ્રં. ૨૦, ર.સં. ૧૬૭૧.

આગમના અર્થનું પ્રધાનપણું બીજા કરતાં કઈ રીતે છે, તે વાત આ પ્રકરણમાં પ્રતિપાદન કરાઈ છે. એને લખનારો જીવાદિ પદાર્થોના બોધવાળો થાય, લવથી વૈરાગી થાય અને મોક્ષ ઉપર એક લક્ષ્યવાળો થાય.

(૨૫) આચેલકય

સં., લેખ, ગ્રં. ૨૨૩, ર.સં. ૨૦૦૩.

અચેલકપણું કયારે હોય તે વાત જણાવતાં, તે વાતને

સિદ્ધ કરતાં સુખોદ્ધિકાકારે ઉ. ધર્મસાગરજીએ તીર્થંકરોનું અચેલકપણું જે જણાવ્યું છે તેનું જે ખંડન કર્યું છે, તે ખંડનનું આમાં યુક્તિપુરસ્કર ખંડન કરવામાં આવ્યું છે.

(૨૬) આભિગ્રહિકાનાભોગમિથ્યાત્વ યાને મિથ્યાત્વવિચાર

સં., લેખ, ગ્રં. ૧૪૪, ર.સં. ૨૦૦૩.

મિથ્યાત્વના પાંચ ભેદોમાંથી સામાન્યપણે સર્વ ધર્મના તત્ત્વો પ્રતિ આદર રૂપ આભિગ્રહિક અને ઓધ=અવ્યક્ત સમજણ રૂપ અનાભોગ મિથ્યાત્વ કેવી રીતે ઘટે? તેનો વિચાર આ લેખમાં કરવામાં આવેલ છે.

(૨૭) આત્મસ્તુતિવૃત્તિ (અપૂર્ણ)

સં., વૃત્તિ, ગ્રં. ૨૨૦, ર.સં. ૧૯૮૪.

અન્યયોગવ્યવચ્છેદદ્વારિંશિકાના બત્રીસ પદો પૈકી, અગીયારમા પદ સુધી આ વૃત્તિ રચાઈ છે. તેમાં બીજાઓમાં વીતરાગતાનો યોગ નથી. આથી તીર્થંકરો સિવાય બીજા દેવોની વીતરાગતા ઘટી ન શકે. તે વાત આમાં જણાવી છે.

(૨૮) આરાધનામાર્ગ

સં., વાક્યો ૧૭૩૩, ગ્રં. ૧૧૦૦, ર.સં. ૨૦૦૬.

આગમોદ્ધારકની છેલ્લામાં છેલ્લી જે કોઈ રચના હોય તો તે આ રચના છે. સંવત ૨૦૦૬ પૌષ સુદ ૭ એ આની છેલ્લી તિથિ છે. સંથારાને આધીન થયા પછીથી

એમને ઉઠવાની મનાઈ હતી પણ ખેસવાની તો છુટ જ હતી. તેથી જ્યારે જ્યારે કલમ ચાલી શકે તેવું હોય ત્યારે ત્યારે, અંતિમ આરાધના કરવાને માટે, એમને આ ગ્રંથની રચના કરી છે. આરાધના અને તેના મર્મને સમજાવનાર આ તાર્ત્વિક રચના છે. આરાધના કરનારે ખાસ આ ગ્રંથને લક્ષમાં લેવો જોઈએ. આમાં કેટલાંક વાક્યો છે, કેટલાંક અર્ધ શ્લોક પ્રમાણુ છે અને કેટલાંક શ્લોક પ્રમાણુ છે.

(૨૯) આર્યત્રિભેદીવિચાર યાને આર્યાનાર્યવિચાર

સં., પ. ૨૫, ગ્રં. ૨૬, ર.સં. ૧૯૮૬.

આર્ય અને અનાર્ય વ્યવસ્થા જેવી રીતે ભરતમાં તેવી રીતે ઐરવત અને મહાવિદેહમાં પણ છે. સૌરાષ્ટ્રને અનાર્ય કહેવો તે વ્યાજબી નથી. કારણ કે જે મર્યાદા બાંધી છે તે કૌશાંબી દેશથી બાંધેલી છે, પણ નગરીથી નહિ અને સંપ્રતિ મહારાજે આંધ્ર, દ્રાવિડ વિગેરે દેશોમાં સાધુના વેશને ધારણ કરનારા મોકલીને તે દેશોને સાધુના વિહારને યોગ્ય ક્ષેત્રો કર્યાં છે, પણ સૌરાષ્ટ્ર નહિ. શ્રીવીર ભગવાન નથી પધાર્યા તે વાત મનાય તેવી નથી, કારણ કે ચંડ-પ્રદ્યોતને દીક્ષા દેવાના કારણે માળવામાં પધાર્યા છે. એ વાત જ્ઞાતાસૂત્રમાં છે અને શ્રીનેમનાથ ભગવાનને છોડીને ત્રેવીશે તીર્થંકરો સિદ્ધગરીએ પધાર્યા છે. એ રીતે ક્ષેત્ર વિગેરે આર્ય ત્રિભેદીનો વિચાર આ ગ્રંથમાં કરાયો છે.

(૩૦) આર્યરક્ષિત યાને અનુયોગપૃથક્ત્વ

સં., લેખ, ગ્રં. ૧૪૪, ર.સં. ૨૦૦૩.

આ રચના શંકા ઉઠાવીને કરવામાં આવેલી છે, આર્યરક્ષને આર્યરક્ષિત એવો જે ભેદ છે, તેનું નિરસન કરવા માટે આર્યરક્ષિતજી કયા તે વાત પણ ખીજ ખીજ પુરાવાઓથી આમાં સિદ્ધ કરાઈ છે.

(૩૧) ઇડરનગશાન્તિનાથસ્તવ

સં., પ. ૧૫, અં. ૩૨, ર.સં. ૧૯૮૪.

ઇડરમાં આવેલા પર્વત ઉપર શ્રીશાન્તિનાથભગવાનનું જે બાવન જીનાલય છે, ત્યાં ધિરાજમાન મૂળનાયક શ્રીશાન્તિનાથ ભગવાનની આ પ્રકરણમાં સ્તવના કરવામાં આવેલી છે.

(૩૨) ઇર્યાદ્રાપંચાશિકા

સં., પ. ૫૨, અં. ૬૨, ર.સં. ૧૯૮૨.

ખરતર જયસોમે ઇરિયાવહિયા સંબંધમાં ઉપાંધર્મસાગરજી મં ના લખાણનું ખંડન કર્યું છે, તેનો આમાં રદીયો આપેલ છે. અર્થાત્ જયસોમે જે ઇરિયાવહિયા ઉઠાવી છે, તે વ્યાજળી નથી. એમ આ પ્રકરણમાં હેતુ યુક્તિ પૂર્વક સાબિત કરવામાં આવ્યું છે.

(૩૩) ઇર્યાપથપરિશિષ્ટ

સં., લેખ, અં. ૪૮, ર.સં. ૧૯૮૪.

સામાયિક વિગેરે કરવામાં ઇરિયાવહિયાની પ્રથમ જરૂર છે. તે વાત આ પ્રકરણમાં શાસ્ત્રના પાઠો આપી પ્રશ્નોત્તર રૂપે સાબિત કરાઈ છે.

(૩૪) ધર્માપથિકાનિર્ણય

સં., લેખ, ગ્રં. ૯૦, ર.સં, ૧૯૮૪.

આવશ્યક વિગેરેની શરૂઆતમાં ધરિવહિયા કરવી જોઈએ, તે વાત આ પ્રકરણમાં શાસ્ત્રના પ્રમાણો આપીને સાબિત કરાઈ છે.

(૩૫) ઉત્સર્પણાર્થવિચાર

સં., પ. ૧૧, ગ્રં. ૧૫, ર.સં. ૧૯૮૩.

કાશીવાળા ધર્મવિજયજી વિગેરે મુનિઓએ જીનેશ્વર ભગવાનની પૂજા વિગેરેમાં બોલાતી બોલી એ શાસ્ત્ર સંમત નથી એમ જે વાત જણાવી છે, તે વાત શાસ્ત્ર વિરુદ્ધ છે. શાસ્ત્ર સંમત તો ઉત્સર્પણ એટલે બોલી બોલવું તે છે, એમ આ ગ્રંથમાં જણાવ્યું છે.

(૩૬) ઉત્સૂત્રભાષણકૃદ યાને ઉત્સૂત્રભાષણવિમર્શ

સં., લેખ, ગ્રં. ૧૧૭, ર.સં. ૨૦૦૩.

સૂત્રના પદ કે અક્ષરને નહિ અંગીકાર કરનાર ઉત્સૂત્રભાષક કહેવાય, એમ જણાવી ઉત્સૂત્રપ્રરૂપકોને કેટલો સંસાર તે વાત આ પ્રકરણથી સાબિત કરાઈ છે.

(૩૭) ઉદ્યમપચ્ચદશિકા

સં., પ. ૧૫, ગ્રં. ૧૫, ર.સં. ૧૯૮૩.

કાળ સ્વભાવ વિગેરે પાંચે કારણો જીનેશ્વર ભગવાનના શાસનમાં માનેલાં છે, છતાં પણ કલ્યાણ માટે ઉદ્યમ કરવાની જરૂર છે, તે વાત આ ગ્રંથમાં પ્રતિપાદન કરાઈ છે.

(૩૮) ઉદ્યાપનવિચાર

સં., પ. ૧૧, ગ્રં. ૧૧, ર.સં. ૧૬૮૨.

ભિન્ન ભિન્ન પ્રકારે કરેલા તપોની પૂર્ણાહુતિએ જે ઉદ્યાપન કરવું તે ચૈત્યની ઉપર કળશ આરોપણ કરવા જેવું છે, તેમ આ પ્રકરણમાં જણાવાયું છે. એટલે તપની પૂર્ણાહુતિએ ઉદ્યાપન કરવું જ જોઈએ, તેમ આ પ્રકરણમાં સાબિત કરાયું છે,

(૩૯) ઉપદેશ

સં., પ. ૧૭, ગ્રં. ૨૧, ર.સં. ૧૬૮૪.

તપ, દાન, વગેરેનો તીર્થંકર પરમાત્માએ ઉપદેશ આપ્યો છે, છતાં જીવો સુખનું ધ્યેય છતાં અજ્ઞાનથી દુઃખનાં જ સાધનો એકઠાં કરે છે. તે વાત લઈ આમાં ધર્મનો ઉપદેશ આપ્યો છે.

(૪૦) ઉપકારદ્વાદશિકા યાને ઉપકારવિચારઃ

સં., પ. ૧૨, ગ્રં. ૧૨, ર.સં. ૨૦૦૫.

સાધુઓ જગતને શો લાભ આપે છે ? એ વાત આમાં જણાવવામાં આવી છે. એટલે સાધુઓ જગતમાં પરમ ઉપકાર કરનારા છે, એમ આ પ્રકરણમાં સિદ્ધ કરાયું છે.

(૪૧) ઉપદેશનવશતિ યાને યતિધર્મોપદેશ

સં., પ. ૯૧૦, ગ્રં. ૯૧૦, ર.સં. ૨૦૦૫.

લવ્ય પ્રાણીને મોક્ષને માટે ઉપદેશ દેતાં જણાવ્યું કે મોક્ષે જવાને માટે યતિપણું જોઈએ છે. તેથી ક્ષાંત્યાદિ જે દશ

પ્રકારનો યતિ ધર્મ છે તે અહીંયાં પ્રતિપાદન કરાયો છે. અર્થાત્ યતિ ધર્મનો આ ગ્રંથમાં ઉપદેશ અપાયો છે.

(૪૨) કર્મગ્રન્થસૂત્રાણિ

સં., સૂત્રો, ગ્રં. ૧૨૫, ૨. સં. ૧૯૬૮.

જેમ તત્ત્વાર્થની રચના સૂત્રોમાં છે, તેવી રીતે નવ્યપંચકર્મગ્રંથની રચના આ પ્રકરણમાં સૂત્રોરૂપે કરવામાં આવી છે.

(૪૩) કર્મફળવિચાર

સં., પ. ૭૨, ગ્રં. ૭૨, ૨. સં. ૧૯૮૪.

કરેલા કર્મનું ફળ આપનાર ઈશ્વર કે બીજું કોઈ નથી પણ કર્મ જ છે. તેનું વિસ્તારથી હેતુ યુક્તિ પૂર્વક આમાં વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે.

(૪૪) કલ્પસૂત્રવિવેચન (સામાનિક સુધી)

સં., પ. ૪૦, ગ્રં. ૪૦, ૨.સં. ૧૯૮૪.

શ્રીકલ્પસૂત્રની ઉપર પદ્ય રૂપે વિવેચન કરવા માંડેલું છે. તેમાં ઇંદ્રના વર્ણનમાં સામાનિક દેવતાઓના અધિકાર સુધી જ વર્ણવાયું છે. ત્યાંથી આગળ આ વિવેચન અધુરું રહ્યું છે.

(૪૫) કેવલીભુક્તિ (અપૂર્ણ)

સં., લેખ, ગ્રં. ૩૮, ૨.સં. ૧૯૮૩.

કેવલી ભગવંતને આહાર નથી, એમ જે શુભચંદ્રે યુક્તિ ઘટાવી છે, તે યુક્તિનું યુક્તિ પુરસ્સર આ પ્રકરણમાં

ખંડન કરવામાં આવેલું છે. અર્થાત્ કેવલી ભગવંતને પણ ઔદારિક શરીર હોવાથી આહાર છે, એમ સાબિત કરાયું છે.

(૪૬) કેશરીઆજીવણું

સં., પ. ૧૯, ગ્રં. ૨૦, ર.સં. ૧૯૮૪.

શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનની સ્તુતિ કરીને મેવાડમાં આવેલા શ્રીધુલેવા નગરમાં શ્રીકેશરીયાજીના ધ્વજદંડને સ્થાપન કરવાનો ઇતિહાસ જોડી, આ તીર્થ શ્રવેતામ્બરોનું છે. એમ સાબિત કરી, જે પોતે ધ્વજદંડ ચડાવ્યો તેનો ઇતિહાસ આ પ્રકરણમાં આપ્યો છે.

(૪૭) (ધૂલેવામંડન) કેશરીઆજીવણું

સં., પ. ૧૯, ગ્રં. ૨૩, ર.સં. ૧૯૮૪.

કેશરીયાજીવણુંની માફક આમાં પણ સંવત્સર દર્શાવવા પૂર્વક સાબિતિ સાથે શ્રવેતામ્બરોનું આ તીર્થ છે એમ સિદ્ધ કરીને, રાજાની સહાય વડે શ્રીકેશરીયાજીના મંદિર ઉપર પોતે ધ્વજદંડ ચડાવ્યો એ વાત આ પ્રકરણમાં જણાવાઈ છે અને રાજા આ તીર્થને દર્શાવે આવે છે તેમ પણ જણાવ્યું છે.

(૪૮) કેશરીયાજીસ્તુતિપંચદશિકા

સં., પ. ૧૫, ગ્રં. ૨૧, ર.સં. ૧૯૮૪.

આનાં બધાંય પદોનું ચોથું ચરણ સરખું છે અને સ્તુતિ રૂપે શ્રીકેશરીયાજીનો મહિમા આમાં ગવાયો છે. એમાં શ્રીકેશરીયાજીની ઉત્પત્તિથી ઇતિહાસ અપાયો છે.

(૪૯) ક્રિયાદ્વાત્રિંશિકા

સં., પ. ૩૨, ગ્રં. ૩૨, ર.સં. ૧૯૮૩.

ક્રિયાની જરૂર છે કે નહિ, તે વાત આમાં જણાવી છે. તે જણાવી ધર્મક્રિયા કરવા દ્વારાએજ આગળ વધાય છે, એમ આ પ્રકરણમાં સિદ્ધ કરાયું છે.

(૫૦) ક્રિયાસ્થાનવર્ણન

સં., પ. ૨૧, ગ્રં. ૨૫, ર.સં. ૧૯૮૪.

કર્મ બંધમાં પ્રધાન કારણ ભૂત ક્રિયાનાં જે તેર સ્થાનો છે તેનું આમાં વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે.

(૫૧) ક્ષમાવિંશતિકા

સં., પ. ૨૦, ગ્રં. ૨૦, ર.સં. ૨૦૦૫.

ક્રોધ કરનારાઓ પોતાના આત્માને બાળે છે. જેમ અગ્નિ જેમાં ઉત્પન્ન થયો હોય તેને બાળે છે, તેમ ક્રોધ પણ જેનામાં ઉત્પન્ન થયો હોય તેને બાળે છે. એવું સમજીને આત્માએ ક્ષમા કરવી જોઈએ. તે વાત આમાં સમજાવઈ છે.

(૫૨) ક્ષાયિકલવસંખ્યાવિચાર

સં., પ. ૨૬, ગ્રં. ૨૭, ર.સં. ૧૯૮૪.

લવાંતરનું અસંખ્યાત વર્ષનું મનુષ્ય કે તિર્થંચનું આયુષ્ય બાંધ્યું છે જેને એવો ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિનો આરંભ કરે તો ચાર લવ, દેવ નારકમાં જનાર હોય તો ત્રણ લવ, એમ લવ ગણાય છે. પરંતુ શ્રીપ્રભાકરજીને

દુષ્માકાળના મધ્ય ભાગમાં ક્ષાયિકસમ્યક્ત્વ માન્યું છે. આથી પાંચ ભવનો હિસાબ થાય છે. તેથી શુદ્ધ એવા ક્ષાયોપશ્મિક સમ્યક્ત્વને ક્ષાયિકની સંજ્ઞા આપી હોય, તે એ વાત ઘટાવી શકાય તેમ છે. તેનું આ ગ્રંથમાં પ્રતિપાદન કરાયું છે.

(૫૩) ક્ષાયોપશ્મિકભાવવિચાર

યાને ક્ષાયોપશ્મિકભાવ

સં., પ. ૩૧, ગ્રં. ૩૩, ર.સં. ૧૯૮૩.

આ પ્રકરણની અંદર ક્ષાયોપશ્મભાવની સિદ્ધિ કરવામાં આવી છે.

• (૫૪) ગણુધરસાધ્શતકદર્પણ

સં., પ. ૫૧, ગ્રં. ૫૧, ર.સં. ૧૯૮૪.

ખરતર શ્રીચારીત્રસિંહનો જે ગણુધરસાધ્શતક નામનો ગ્રંથ છે, એમાં જે વસ્તુઓ પ્રતિપાદન કરેલી છે, તે વસ્તુઓમાં રહેલી જે અશાસ્ત્રીયતા છે, તે આ પ્રકરણમાં સાબિત કરવામાં આવી છે.

(૫૫) ગર્ભાપહારસિદ્ધિષોડશિકા

સં., પ. ૧૬, ગ્રં. ૪૧, ર. સં. ૧૯૮૪.

દિગંબરે શ્રમણુ ભગવાન મહાવીર મહારાજને બીજા ઉદરે મૂકવું તે માનતા નથી. પરંતુ વ્યવહારથી વિચાર કરવા બેસીએ તો દેવાનંદાની કુક્ષિમાં ભગવાન અવતર્યા અને ત્રિશલા રાણીએ જન્મ આપ્યો. એ વાત

કઈ રીતે ઘટે ? તેની સાથે તીર્થંકરના જન્મ માટે “રાજ્ય ઋદ્ધિને લોગવતા એવાને ત્યાં જન્મ થાય” એમ જે વાત છે, તેનો વિરોધ આવે. આથી ગર્ભનો અપહાર કરવો એ માનવું જ પડે. તે વાત આ પ્રકરણમાં સાબીત કરાઈ છે.

(૫૬) ગર્હકૃત્યવિચાર

સં., પ. ૫૩, ગ્રં. ૬૫, ર.સં. ૧૯૬૮.

ગર્હકૃત્ય એટલે નિંદનીય કામો કેને કહેવાય ? તે વાત આ પ્રકરણમાં વિચારાઈ છે. તેમજ કઈ કઈ વસ્તુઓ ગર્હકૃત ગણાય તે પણ આ પ્રકરણમાં પ્રતિપાદન કરાયું છે.

(૫૭) ગુણુગ્રહણુશતક

સં., પ. ૧૦૨, ગ્રં. ૧૨૦, ર.સં. ૧૯૬૮.

ગુણુ અને ગુણીઓની શ્લોધા-પ્રશંસા કરવી જોઈએ. ગુણુનો અનુરાગ કરવાવાળા જીવો પાપનો ક્ષય કરી ગુણુને મેળવે છે. દુષ્ટની નિંદા કરનારા એ કર્મના લાગી થાય છે. અવગુણુ જણાવવા જેવો છે, પણ અવગુણીની નિંદા કરવા જેવી નથી. ગુણીની પ્રશંસા કરવાવાળો સંસારના છેડાને પામી શકે છે, પણ અવગુણુની નિંદા કરનારો રખડપટ્ટીએ ચડે છે. ઉપર જણાવેલો આ પ્રકરણનો વિષય છે.

(૫૮) ગુરુમાહાત્મ્ય

સં., પ. ૩૭, ગ્રં. ૩૭, ર.સં. ૧૯૮૪.

ગુરુઓ લગ્ય પ્રાણીઓ ઉપર કેવી રીતે ઉપકાર કરે છે, અને લગ્ય પ્રાણી કેવી રીતે ગુરુથી લાભ મેળવે છે, તે વાત આ પ્રકરણમાં ચર્ચાઈ છે.

(૫૯) ચાન્દનિકીષોડશિકા

સં., પ. ૧૬, ગ્રં. ૧૬, ર.સં. ૧૯૮૩.

કેશર ચંદન વડે પૂજા કરવી કે કંકુ વડે પૂજા કરવી. તે વિષય આમાં ચર્ચાયો છે. તેમજ પંચવસ્તુ વિગેરે ગ્રંથો વડે સાધીતિ કરાઈ છે. અશુદ્ધિના નામે કેશર-ચંદનને જેઓ ઉડાડવા માગે છે, તેઓ પોતાને ધર્મ નથી ગમતો તેમ જાહેર કરે છે. તેઓ પોતાનું ધર્મ નહિ કરવાપણું આગળ કરે છે.

(૬૦) ચૈત્યદ્રવ્યોત્સર્પણ (અપૂર્ણ)

સં., લેખ, ગ્રં. ૨૧૫, ર.સં. ૧૯૮૩.

દેવ દ્રવ્ય વૃદ્ધિ માટે બોલી બોલાવવી એ જે રીતિ છે તે વ્યાજબી છે કે નહિ અને તેની જરૂરીઆત છે કે નહીં? તે શાસ્ત્રીય રીતિએ પ્રતિપાદન કરવા આ ગ્રંથ રચવાની શરૂઆત થઈ છે. લગભગ ૩૦૦ શ્લોકના આશરે રચાયા પછી આ ગ્રંથ અપૂર્ણ રહ્યો છે.

(૬૧) જમાલિતમખંડન

સં., પ. ૧૭, ગ્રં. ૧૬, ર.સં. ૨૦૦૫.

કરવા માંડયું ત્યાંથી કરાયું એમ માનવું જોઈએ, નહિ તો બંધ અને મોક્ષની વ્યવસ્થા સંગત ન થાય. કષાય કરાય ક્યારે અને કર્મ ક્યારે બંધાય, ધ્યાન કરાય ક્યારે અને નિર્જરા થાય ક્યારે, એ રીતે વાંધો આવે. આથી જ સૂત્રની અંદર નૈશ્વયિક અર્થાવગહ એક સમયનો માન્યો

છે અને આટલા જ માટે સૂત્રોમાં “ સમયં ગોયમ ! મા પમાય ! (હિ ગૌતમ, સમય માત્ર પણ પ્રમાદ કરીશ નહિ) તે વાત જણાવાઈ છે. આથી કર્યા પછી કયું કહેવું એ જમાલીનો મત ખોટો છે અને નિશ્ચય અને વ્યવહાર બન્ને નયે કરવા માંડ્યું ત્યારથી કયું એમ સાબીત કરાયું છે.

(૬૨) જયસોમસિકૂખા (અપૂર્ણ)

સં., પ. ૬૬, ગ્રં. ૬૬, ર.સં. ૧૯૯૨.

જયસોમ એટલે જીનચંદ્ર જે ખરતરગચ્છના આચાર્ય છે, એમને ચાર તિથિ સિવાય જો પૌષધ કરે તો અવિધિ-
દોષ લાગે, એમ પ્રતિપાદન કયું છે. આથી આ પ્રકરણ-
વડે તેમને શિખામણ આપવામાં આવી છે.

(૬૩) જિનમહિમા

સં., પ. ૯૧, ગ્રં. ૧૬૮, ર.સં. ૨૦૦૩.

જિનેશ્વર ભગવાનની કેવી સ્થિતિ હોય છે, તે પદ્ધો-
દ્ધારા સ્તુતિ કરવા વડે કરીને આમાં સ્તવાઈ છે. તીર્થંકર
ભગવાનની પ્રતિમા ન હોય તો ભવ્યનું શું થાય ? એ વાત
પણ આમાં જણાવાઈ છે.

(૬૪) જિનસ્તુતિ (ત્વં નમરુપેણ)

સં., પ. ૫૭, ગ્રં. ૫૭, ર.સં. ૧૯૮૪.

તીર્થંકર પરમાત્માની આમાં સ્તવના છે. તેના પદ્યની
શરૂઆત “ ત્વં નમરુપેણ ”થી કરાઈ છે. પચાશ શ્લોક સુધી

છેલ્લુ ચરણ એક રૂપનું રાખ્યું છે. એ રીતે આમાં તીર્થંકર પરમાત્માની સ્તુતિ કરાઈ છે.

(૬૫) જીનસ્તુતિ (વંદે નમ્રસૂરાં)

સં., પ. ૧૬, અં. ૨૪, ર.સં. ૧૯૮૪.

તીર્થંકર પરમાત્માની આમાં સ્તવના કરી છે અને ‘ વંદે નમ્રસૂરાં ’ ત્યાંથી આનું પહેલું પદ શરૂ થાય છે.

(૬૬) જિનસ્તુતિ (યો યોગીનામપ્યં)

સં., પ. ૧૭, અં. ૨૨, ર.સં. ૧૯૮૪.

અરિહંત પરમાત્માની દ્રવ્ય ગુણ પર્યાય એ વાત લઈને સ્તવના કરવામાં આવી છે. એનું પહેલું પદ યો યોગીનામપ્યં’થી શરૂ થાય છે.

(૬૭) જીવસિદ્ધિ યાને પાપભીતિ

સં., પ. ૮૬, અં. ૯૫, ર.સં. ૧૯૬૮.

જીવ શાશ્વતો છે, પરંતુ તેવા આશ્રવોના સ્થાનોમાં ક્ષાવાથી જુદા જુદા રૂપે પરિણમે છે. એટલું જ નહિ પણ જીવ શાશ્વતો છે, તોજ ભવાંતર જઈ શકે છે, તોજ જીવને દાન વિગેરેથી પુણ્ય થાય છે, તપ વગેરેથી નિર્જરા થાય છે અને સર્વ કર્મનો ક્ષય કરી મોક્ષ પણ થાય છે. આ બધું શાશ્વતો જીવ છે તેથી જ ઘટી શકે છે. એ રીતે હેતુઓ આપવા પૂર્વક આ પ્રકરણમાં જીવની સિદ્ધિ કરાઈ છે. આથી જ પાપનો ભય રાખવો જોઈએ અને જીવને સર્વકર્મથી મુક્તિ કરવો જ જોઈએ.

(૬૮) જૈનગીતા

સં., પ. ૧૩૮૧, ગ્રં. ૨૨૦૦, ર.સં. ૨૦૦૪.

ગીતા જેમ શ્રીકૃષ્ણના વાક્ય તરીકે મનાય છે, પરંતુ તત્ત્વરીતે જો જોવામાં આવે તો તેની અંદર આત્માના હિતનું કંઈ વળે તેવું નથી. પરંતુ જૈનોને તો આત્મા મુખ્ય રાખીને જ ચાલવું છે, તેથી આત્માનું હિત કંઈ રીતે કરાય તે વાત હરહંમેશ વિચારવાની છે. તે હીત સ્વાધ્યાયદ્વારા કરી શકાય. આવો સ્વાધ્યાય કરવા માટે આ જૈનગીતા છે, કે જેની અંદર છત્રીસ અધ્યયનો છે. તેમાં પહેલાં નવ અરિહંતાદિક ૯ પદનાં, બીજાં નવ જીવાદિક નવ તત્ત્વનાં, દેવગુરૂધર્મરૂપી તત્ત્વત્રયીનાં ત્રણ, જિનચૈત્યાદિ સાત ક્ષેત્રનાં સાત, અહિંસાદિ મહાવ્રતોનાં પાંચ અને જ્ઞાન-દર્શન ચારિત્રનાં ત્રણ, એમ છત્રીસ અધ્યયનો છે. ક્રમે-૧ શ્લોક ૧૬, ૨ શ્લોક. ૧૬, ૩ શ્લોક. ૧૬, ૪ શ્લોક. ૧૬, ૫ શ્લોક. ૧૮, ૬ શ્લોક. ૧૭, ૭ શ્લોક. ૧૬, ૮ શ્લોક. ૧૭, ૯ શ્લોક. ૨૪, ૧૦ શ્લોક. ૧૬, ૧૧ શ્લોક. ૨૦, ૧૨ શ્લોક. ૩૦, ૧૩ શ્લોક. ૩૨, ૧૪ શ્લોક. ૨૨, ૧૫ શ્લોક. ૩૦, ૧૬ શ્લોક. ૩૧, ૧૭ શ્લોક. ૩૫, ૧૮ શ્લોક. ૩૮ ૧૬ શ્લોક. ૪૦, ૨૦ ૩૬, ૨૧ શ્લોક. ૩૮, ૨૨ શ્લોક. ૩૭, ૨૩ શ્લોક. ૩૭, ૨૪ શ્લોક. ૫૦, ૨૫ શ્લોક. ૫૧, ૨૬ શ્લોક. ૬૭, ૨૭ શ્લોક. ૭૨, ૨૮ શ્લોક. ૭૨, ૨૯ શ્લોક. ૮૦ ૩૦ શ્લોક. ૭૫, ૩૧ શ્લોક. ૩૬, ૩૨ શ્લોક. ૩૬, ૩૩ શ્લોક. ૩૬, ૩૪ શ્લોક. ૩૮, ૩૫ શ્લોક. ૫૭, અને ૩૬ શ્લોક. ૧૦૬; એમ તેરસો ઇગન્યાશી ૧૩૭૯ શ્લોકો થાય છે. અને જે પદો ઉપસંહારનાં છે.

એ રીતે ૧૩૮૧ શ્લોકો છે. જૈનત્વ માટે આ ખાસ નિત્ય ચાઠ જેવી અપૂર્વ ચીજ છે.

(૬૯) જૈનપુસ્તકભાંડાગારસ્તવ

સં., પ. ૫, અં. ૭, ર.સં. ૧૯૮૪.

જૈન સિદ્ધાંતના પુસ્તકભાંડારો જરૂરી છે. એ વાત આ પ્રકરણમાં પ્રતિપાદન કરેલી છે.

(૭૦) જૈનપૂર્ણત્વાષ્ટાદશિકા

સં., પ. ૧૮, અં. ૧૮, ર.સં. ૨૦૦૫.

જૈનદર્શન સિવાય સંપૂર્ણ પ્રકારનું કોઈપણ દર્શન નથી, તેવી રીતે જ્ઞાનથી, નામ વિગેરે વડે કરીને, સંહિતા વિગેરે વ્યાખ્યા વડે કરીને અને ઉપક્રમ, નિક્ષેપ, નય, દ્રવ્ય, પર્યાય, ઉત્પન્ન વિગેરે વડે કરીને જૈનદર્શનનીજ પૂર્ણતા છે. એમ આ ગ્રંથમાં જણાવવામાં આવ્યું છે.

(૭૧) જૈનેન્દ્રસ્તુતિ

સં., પ. ૨૬, અં. ૩૩, ર.સં. ૧૯૮૪.

છુટાં છુટાં પદોમાં અને થોડાં ભોગાં પદોમાં તીર્થંકર પરમાત્માની આમાં સ્તુતિ કરાઈ છે.

(૭૨) જ્ઞાતપર્યુષણા

સં., લેખ, અં. ૨૯૧, ર.સં. ૨૦૦૩.

પર્યુષણા ક્યારે કરવી ? અધિક માસ આવ્યો હોય ત્યારે ખરતરો જે પ્રથમ ભાદરવો લે છે, તે વાત વ્યાજખી

નથી. તેવીજ રીતે ભાદરવા સુદી ૫ (પાંચમ)ના ક્ષયે જોડી આ પર્વ તરીકે ત્રીજનો ક્ષય યા વૃદ્ધિ થાય, તે વાત આમાં સાબીત કરાઈ છે.

(૭૩) જ્ઞાનપદ્યાવલિ

સં., પ. ૫, અં. ૫, ર.સં. ૨૦૦૩.

આત્માનો ગુણ જ્ઞાન છે, તે વાત આમાં જણાવવામાં આવી છે અને જ્ઞાનના પાંચ ભેદો પણ જણાવવામાં આવ્યાં છે.

(૭૪) જ્ઞાનપંચવિંશતિકા

સં., પ. ૨૬, અં. ૨૮, ર.સં. ૨૦૦૫.

આત્માનો ગુણ લઈને જ્ઞાનનું વર્ણન કરતાં મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન વિગેરે જ્ઞાનના સમૂહરૂપ જ્ઞાન એમ આ પ્રકરણમાં જણાવ્યું છે.

(૭૫) જ્ઞાનભેદષોડશિકા

સં., પ. ૧૭, અં. ૧૮, ર.સં. ૨૦૦૫.

મતિજ્ઞાન વિગેરે જ્ઞાનના પાંચ ભેદ છે. તેમાં મતિજ્ઞાનની ચર્ચા કરીને શ્રુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન, મનઃપર્યવજ્ઞાન અને કેવળજ્ઞાનનું સ્વરૂપ ટુંકામાં સમજાવ્યું છે.

(૭૬) તત્ત્વાર્થપરિશિષ્ટ

સં., સૂત્રો, અં. ૧૦૦, ર.સં. ૧૬૭૬.

પૂ. ઊમાસ્વાતિવાચકજી મહારાજે તત્ત્વાર્થસૂત્ર દશ અધ્યાયમય જે રચ્યું છે, તેમાં (તેનાં સૂત્રોમાં) જે વિષય

નથી આવ્યો, તે વિષયને સૂત્રરૂપે સમજાવવા માટે આ ગ્રંથની રચના કરાઈ છે. (આ ગ્રંથ ગુજરાતી સવિસ્તર ભાષાંતર સાથે બે ત્રણ વખત છપાઈ ગયો છે.)

(૭૭) તાત્ત્વિકપ્રશ્નોત્તરાણિ

સં., પ્રશ્નોત્તરો, ગ્રં. ૧૦૦૦૦, ર.સં. ૧૯૮૮-૨૦૦૫.

જેમ જિનભદ્રગણિ ક્ષમાશ્રમણે વિશેષણુવતી પ્રશ્નોત્તર-રૂપે રચી છે, તેવી રીતે આ ગ્રંથ પ્રશ્નોત્તરરૂપે રચાયો છે. ૧૫૬૫ પ્રશ્નોત્તરમાંથી અતિગહન પ્રશ્નોત્તરો અને તાત્ત્વિક-વિમર્ષને છોડીને ૧૪૪૬ પ્રશ્નોત્તરોનો મહાકાય ગ્રંથ છપાયો છે. અહિયાં જે પ્રશ્નો ઉત્પન્ન કરીને સમાધાન કરાયાં છે, તે કલ્પનાના વિષયમાં પણ ન આવે તેવાં છે. આની વાનગી રૂપે આગમોદ્ધારકે સ્વમુખે સમજાવેલ અવતરણ તેમજ શબ્દાર્થ પૂર્વક સીતોત્તર (૭૭) પ્રશ્નોત્તરો પુસ્તિકારૂપે સં. ૨૦૦૫માં છપાયા હતા (અને ૧૫૬૫ પ્રશ્નોત્તરોમાંથી અતિગૂઢાર્થ અને તાત્ત્વિક વિમર્ષને છોડીને ૧૪૪૬ પ્રશ્નોત્તરોનો સંસ્કૃત મૂળ ગ્રંથ સં. ૨૦૧૪ માં છપાઈ ગયો છે.) કેટલાક છુટા છવાયા પણ પડેલા પ્રશ્નોત્તરો છે. આમાંથી ભિન્ન પાડેલ તાત્ત્વિકવિમર્ષ આગમોદ્ધારકૃતિસંદોહમાં છપાયો છે.

(૭૮) તારંગાજિતનાથસ્તવ

સં., પ. ૮, ગ્રં. ૮, ર.સં. ૧૯૮૪.

કુમારપાળ મહારાજે તારંગા ઉપર જે અજીતનાથ ભગવાન સ્થાપિત કર્યા છે, તેની આમાં સ્તવના કરાઈ છે.

(તારાગાજીમાં બગીચામાં પાટુકા પણ તે સાલમાં આગમોદ્ધારક હસ્તે સ્થાપન કરવામાં આવી છે.)

(૭૯) તિથિદર્પણ

સં., લેખ, ગ્રં. ૭૦૦, ર.સં. ૨૦૦૪.

ક્ષય વૃદ્ધિના પ્રસંગે કઈ તિથિ પ્રમાણ કરવી, તે વાત આ ગ્રંથમાં વિસ્તારથી શાસ્ત્રોના પાઠો આપવા પૂર્વક સમજાવાઈ છે.

(૮૦) તિથિપટ્ટક

સં., લેખ, ગ્રં. ૧૨, ર.સં. ૨૦૦૪.

શ્રમણ ભગવાન શ્રીમહાવીર મહારાજની ચોવીસોને ચુમોતેર(વી. ૨૪૭૪)ના કાર્તિક વદી ૨ ના દિવસે પર્વ તિથિની ક્ષય વૃદ્ધિમાં કઈ તિથિની ક્ષય વૃદ્ધિ કરવી અને કિયી તિથિને પર્વ સંજ્ઞા આપવી તે આ પટ્ટકમાં નિર્દેશ કરાયો છે.

(૮૧) તીર્થમાળા (અપૂર્ણ)

સં., પ. ૧૫૦, ગ્રં. ૧૭૪, ર.સં. ૨૦૦૫.

હિંદુસ્તાનમાં આપેલાં તીર્થોની સ્તવના કરવાની પ્રતિજ્ઞા કરવા પૂર્વક તીર્થમાળા રચવાનો પ્રારંભ કર્યો છે. આમાં પ્રથમ તીર્થનું પચાશ શ્લોકથી વર્ણન કર્યું છે. પછી શ્રી-સિદ્ધગિરીરાજનું પચીશ શ્લોકથી વર્ણન કર્યું છે. પછી ‘આગમમંદિર’નું છત્રીશ શ્લોકથી વર્ણન કર્યું છે. ‘સિદ્ધચક્ર-ગણધરમંદિર’નું તેત્રીશ શ્લોકથી વર્ણન કર્યું છે. ‘સિદ્ધચક્ર-

ગણધરમંદિરમાં આવેલા ‘ગણધરપટો’નું બત્રીસ સ્લોકથી વર્ણન કર્યું છે અને તેથી આગળ ઉજ્જયંત ગીરનાર તીર્થનું વર્ણનશરૂ કર્યું. ત્યાં ૧૫ પંદર સ્લોક આવતાં આ તીર્થમાળા અધુરી રહી છે.

(૮૨) ત્રયીતત્ત્વદ્વાદશિકા

સં., પ. ૧૨, અં. ૧૪, ર.સં. ૨૦૦૫.

ઉત્પાદ વ્યય અને ધ્રુવ સ્વરૂપ જે માત્રુકાપદ છે, તે મય તમામ વસ્તુ જગતમાં છે, તેમ આ પ્રકરણમાં જણાવ્યું છે.

(૮૩) ત્રિપદીપંચપટ્ટિકા

સં., પ. ૬૫, અં. ૭૫, ર.સં. ૨૦૦૫.

ઉત્પાદ વ્યય અને ધ્રુવ એ ત્રણે વસ્તુને ‘ત્રિપદી’ કહેવામાં આવે છે અને ગણધર ભગવાંતો દીક્ષા લેતાં ભગવાંતના મુખથી એ ત્રિપદીને પામીને ‘દ્વાદશાંગી’ની રચના કરે છે. એ ત્રિપદીનું આ ગ્રંથમાં વર્ણન કરાયું છે. ઉત્પન્ન થવું એટલે શું ? નાશ થવું એટલે શું ? અને સ્થિર રહેવું એટલે શું ? એનું સવિસ્તર વર્ણન આ ગ્રંથમાં કરાયું છે.

(૮૪) દયાવિર્મષ

સં., પ. ૨૧, અં. ૨૧, ર.સં. ૧૯૮૪.

આ પ્રકરણની અંદર દયાનો વિચાર કરાયો છે. જીવદયા જે કોઈ સ્થળે હોય તો તે શ્રીતીર્થંકર પરમાત્માના શાસનમાં જ છે, ખીજે નથી. તેમ હિંસામાં ધર્મ નથી, તે વાત આ પ્રકરણમાં જણાવાઈ છે.

(૮૫) દાનાદિધર્મવિચાર યાને દાનધર્મ

સં., પ. ૫૪, અં. ૬૦, ર.સં. ૧૬૮૪.

સાધુ અને શ્રાવકના ધર્મનો લેદ જણાવી, ધર્મના દાન વગેરે ચાર લેદો જણાવી, ગૃહસ્થને દાન મુખ્ય છે એમ જણાવી, દાન વિગેરે ધર્મોનું આમાં વર્ણન કરાયું છે. પણ વિશેષ પ્રકારે દાન ધર્મને આમાં ચર્ચાઓ છે.

(૮૬) દિગંબરમતનિરાશ

સં., પ. ૧૬, અં. ૨૮, ર.સં. ૧૬૮૩.

દિગંબરોએ જે આચરણ કયું છે, તે જનકલ્પ નથી પણ નમ્મપણું છે. સચેલકપણું એ મોક્ષમાં બાધક જ છે, એ વાત વ્યાજબી નથી. કારણ કે સ્વર્લિંગ, અહીર્લિંગ વિગેરેથી મોક્ષપણું તો કહેલું જ છે. 'નમ્મપણાના અભાવને લીધે સ્ત્રીને મુક્તિનો અભાવ છે,' એ જે તારે કહેવું પડ્યું છે તે ઉચિત નથી. એમ આ ગ્રંથમાં જણાવાયું છે.

(૮૭) દુષ્પ્રતિકારવિચાર

સં., પ. ૩૭, અં. ૪૨, ર.સં. ૧૬૬૮.

માત પિતા એ દુષ્પ્રતિકાર છે. તે વાત આ પ્રકરણમાં વિચારાઈ છે. શ્રમણ લગવાન મહાવીર મહારાજએ પણ માતા પિતા જીવતાં છતાં દીક્ષા નહિ લેવાનો અભિગ્રહ કર્યો હતો. માતા પિતાને ત્રણે સંધ્યાએ નમન કરવું જોઈએ. પિતા પુત્ર સાથે દીક્ષા લીધી હોય તો પિતાને વડીલ કરવા તે પણ એજ હેતુ માટે છે. એ રીતે દુષ્પ્રતિકારપણું આ પ્રકરણમાં સાબીત કરાયું છે.

(૮૮) દુઃખવર્જનષોડશિકા યાને લિક્ષાષોડશિકા
સં., પ. ૧૭, અં. ૧૯, ર.સં. ૧૯૮૩.

દરેક પ્રાણીને દુઃખ અપ્રિય છે અને સુખ પ્રિય છે. તેથી જીનેશ્વર ભગવંતોએ હિંસાથી દુઃખ જણાવ્યું છે. અને પ્રાણીઓને પણ હિંસાથી દુઃખ થાય છે, આથી સાધુઓને અહિંસા વિગેરે મહાવ્રતો ઉચ્ચરાવવા વડે કરીને છએ છ જીવનિકાયના વધનું વિરમણ કરવાનું છે જેથી છએ જીવનિકાયના જીવને દુઃખ ન થાય, યાવત્ સાધુના આહાર પાણી વિગેરે પણ ઉદ્દેશિક વિગેરે વડે કરીને પણ હિંસાના દોષ વાળો ન હોય, કે જેથી બીજા પ્રાણીઓને દુઃખ થાય. આ રીતે દુઃખના વર્જનના જ મુદ્દાએ લિક્ષાનું પર્યાટન આ ગ્રંથમાં જણાવ્યું છે.

(૮૯) દષ્ટાંતતત્ત્વચતુર્વિંશતિકા
યાને સમ્યક્ત્વજ્ઞાતાનિ

સં., પ. ૨૫, અં. ૨૫, ર.સં. ૨૦૦૬

આવશ્યકનિયુક્તિમાં પ્રથમ સમ્યક્ત્વ પામવા વખતની સ્થિતિ સમજાવતાં “પદ્યાદિ” જે દષ્ટાંતો અપાયાં છે તેનું શું રહસ્ય છે, તે આ પ્રકરણમાં વિચારાયું છે.

(૯૦) દેવદ્રવ્યવિચાર યાને દેવદ્રવ્યદ્વાત્રિંશિકા
સં., પ. ૩૩, અં. ૪૦, ર.સં. ૧૯૭૭.

જિનાલયના બનાવવામાં પૃથ્વી વગેરેની હિંસા એ ભવની વૃદ્ધિ માટે થતી નથી, કારણ કે ભાવનું વિશુદ્ધપણું

છે. એવી રીતે જિનેશ્વર ભગવાનની પૂજા એ પણ સંસારના નાશને માટે છે. તેવી રીતે ચૈત્યદ્રવ્યનું જે રક્ષણ કરવું તે પણ સંસારના નાશને માટે છે. કેટલાક આગમના નામે આગમને નહિ સમજનારા, ચૈત્યદ્રવ્યને નહિ સમજનારા બીજાના નામે બોલે છે તે બોલું છે. તેથી તીર્થંકર પરમાત્માની પૂજા તે ઉચિત જ છે. અને ચૈત્યદ્રવ્યની જરૂર જ છે, એમ જણાવી તે દ્રવ્ય ચૈત્યમાં જ વપરાય તેમ આ પ્રકરણમાં પ્રતિપાદન કર્યું છે.

(૯૧) દેવસ્તુતિનિર્ણય યાને દેવતાસ્તુતિનિર્ણય

સં., પ. ૩૨, અં. ૩૩, ર.સં. ૧૯૮૩.

દેવતાઓ એ સ્તવવા યોગ્ય નથી એવું જે જણાવે છે, તે શાસ્ત્ર સંમત નથી. કારણ કે વિધિ વિધાનો અને શાસ્ત્રોમાં દેવોનું સ્મરણ છે. પ્રતિષ્ઠા વિગેરેની અંદર પણ દેવતાઓને સ્તુતિ વિગેરેથી આમંત્રણ છે. અવિરતિ એવા દેવતાઓમાં પણ સમ્યક્ત્વ વાળા છે અને તેઓ શાસનનું હિત ચાહનાર હોઈ, શાસનની સેવા અંગે તૈયાર રહે છે. આથી અવિરતિ એવાં પણ સમ્યક્ત્વ દેવતાઓની સ્તુતિ શાસ્ત્રમાં કહેવાઈ છે.

(૯૨) દ્રવ્યબોધત્રયોદશી

સં., પ. ૧૩, અં. ૧૩, ર.સં. ૨૦૦૫.

આ પ્રકરણની અંદર ષટ્દ્રવ્યની સિદ્ધિ કરતાં, જે એકલા મૂર્તિમાન દ્રવ્યને જ બોલનારા છે, અમૂર્ત-એટલે અરૂપી દ્રવ્યને બોલનારા નથી, તેઓને તો સ્પર્શાદિના

વિષયોમાં આવે તે જ દ્રવ્ય લેવું છે. પરંતુ સર્વજ્ઞ સિવાય સંપૂર્ણ દ્રવ્ય જાણી શકાય નહિ. એકલા પર્યાયના જ્ઞાનથી દ્રવ્યનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન થતું નથી. આ રીતે ઉપર જણાવેલો વિષય આ પ્રકરણમાં વિચારાયો છે.

(૯૩) દૃષ્ટિસંમોહવિચાર

સં., પ. ૧૩, અં. ૧૨, ર.સં. ૨૦૦૫.

અન્ય દર્શનોથી મુંઝાએલી એવી આત્મદૃષ્ટિનો અહીં વિચાર કરવામાં આવેલો છે. જેને લઈને આ આત્મા શુદ્ધ માર્ગને પામી શકતો નથી, આવી જે દૃષ્ટિ તેને દૃષ્ટિ-સંમોહ કહેવાય છે. દૃષ્ટિ એટલે શ્રદ્ધા તેમાં મુંઝાવનાર તે દૃષ્ટિસંમોહ.

(૯૪) દ્વેષજયદ્વાદશિકા

સં., પ. ૧૨, અં. ૧૪, ર.સં. ૨૦૦૫.

ક્ષમા વગેરે ચાર પ્રકારના ધર્મના ભેદમાં ક્ષમાને આગળ કેમ કરાય છે ? તેનું કારણ એ છે કે ક્રોધ એ જેમ માર્ગમાં આવવા દેતો નથી, તેમ દ્વેષ પણ માર્ગમાં આવવા દેતો નથી. તેથી દ્વેષને જીતવાની જરૂર છે. તે વાત આ પ્રકરણમાં જણાવી છે.

(૯૫) ધનાર્જનપોડશિકા

સં., પ. ૧૭, અં. ૧૭, ર.સં. ૨૦૦૫.

‘ધર્મને માટે ધન ઉપાર્જન કરવું’ એવું જે ઓલવું તે ઉચિત નથી. કારણ કે લોભ સિવાય ધન ઉપાર્જન થતું નથી. લાભ એ પાપને બાપ છે. અને જે ધન ઉપાર્જન

કરાય છે, તેનો તો થોડો જ ભાગ ધર્મમાં વપરાય છે. માટે ધર્મને માટે ધન ઉપાર્જન કરવું યોગ્ય નથી.

(૯૬) ધર્મતત્ત્વવિચાર

સં., પ. ૧૧, અં. ૧૨, ર.સં. ૧૯૮૩.

દાન વગેરે ધર્મ છે, ક્ષાન્તિ વિગેરે ધર્મ છે અને દર્શન વગેરે પણ ધર્મ છે. એ ત્રણે પ્રકારના ધર્મોનું કયું તત્ત્વ છે, તે આ પ્રકરણમાં વિચારાયું છે.

(૯૭) ધર્મદેશનાં (અપૂર્ણ)

સં., પ. ૨૦, અં. ૨૦, ર.સં. ૨૦૦૫.

અશરણ એવા ભવની અંદર ઉદ્ધાર કરનાર એવો ધર્મ જ છે. ધર્મને આરાધન કરનારો અવ્યય પદને મેળવે છે. તેમ જણાવી અહીંયાં ધર્મનું સ્વરૂપ જણાવ્યું છે. માર્ગાનુસારીના પાંત્રીશગુણ, એકવીશ ગુણ એ વિગેરેમાં પણ ધર્મજ છે. તેમ આ પ્રકરણમાં જણાવ્યું છે.

(૯૮) ધર્મસ્તિકાયાદિવિચાર

સં., પ. ૧૩, અં. ૧૩, ર.સં. ૧૯૮૩.

ધર્મસ્તિકાય વગેરેનો આ પ્રકરણમાં વિચાર કરવામાં આવ્યો છે અને સિદ્ધ કરાઈ છે.

(૯૯) ધર્મોપદેશ

સં., પ. ૬, અં. ૬, ર.સં. ૧૯૮૪.

નરભવ વગેરેની દુર્લભતા જણાવી, મળેલા નરભવની સાર્થકતા કરી લેવી તેજ શ્રેય છે, એમ આ પ્રકરણમાં જણાવ્યું છે.

(૧૦૦) નક્ષત્રભોગાદિ

સં., લેખ, ગ્રં. ૧૪૭, ર.સં., ૨૦૦૩.

ભારત, ઐરવત અને મહાવિદ્યેહમાં વર્ષનો આરંભ, મહિનાનો આરંભ અને અધિકમાસ વિગેરેની ચર્ચા કરતાં ચંદ્રમાસ, કર્મમાસ વિગેરેની ચર્ચા આમાં કરાઈ છે.

(૧૦૧) નગ્નાટશિક્ષાશતક

સં., પ. ૧૦૧, ગ્રં. ૭૪, ર.સં. ૨૦૦૫.

પ્રાતિહાર્ય વગેરેની ભગવાનને શોભા હોવા છતાં દ્વિગંબરો નગ્નપાણું માને છે, તેથી દ્વિગંબરોને હિતશિક્ષા રૂપે આ ગ્રંથ રચાયો છે. તેમજ સ્હલસ્રમલ ઉર્ફે શિવ-કુમાર જે મતના આદ્ય છે. તે વાતનું પ્રતિપાદન કરીને આ પ્રકરણનો આરંભ કરવામાં આવ્યો છે.

(૧૦૨) નયવિચાર

સં., પ. ૬૨, ગ્રં. ૬૪, ર.સં. ૧૯૮૩.

સમવાય કારણ, ઉપાદાન કારણ, નિશ્ચય, વ્યવહાર એ બધાની વાત જણાવીને નિશ્ચય અને વ્યવહાર નય મોક્ષે જવામાં શું માને છે, તે વાત આ પ્રકરણમાં પ્રતિપાદન કરાઈ છે.

(૧૦૩) નયવિચારદ્વાત્રિશિકા

સં., પ. ૩૩, ગ્રં. ૩૩, ર.સં. ૧૯૮૩.

વ્યવહારનય અને નિશ્ચયનયના મતે 'ક્રિયમાણું કૃતમ' એ જે છે તે કઈ રીતે સમજવું? તેની સમજાવટ આ પ્રકરણ

કરે છે. તેમજ જમાલીનો મત ખંડિત કરીને આમાં નિરૂતર કરાયો છે.

(૧૦૪) નયષોડશિકા

સં., પ. ૧૬, અં. ૪૧, ર. સં. ૨૦૦૫.

આની અંદર જ્ઞાન અને ક્રિયા બન્નેનું સ્વરૂપ વર્ણવવામાં આવ્યું છે. તેથી જ્ઞાનનય કઈ રીતે મોક્ષ વર્ણવે અને ક્રિયાનય કઈ રીતે મોક્ષ વર્ણવે? તે વર્ણન કરી જ્ઞાન અને ક્રિયારૂપ બન્ને નયો લેગા જૈનશાસનમાં માન્ય છે, તેમ વર્ણવાયું છે. જગતની અંદર પણ દ્રવ્યાદિની અપેક્ષાએ તેના પદાર્થનો ઓધ થાય છે. એમ વર્ણવી નયોનો ઉપસંહાર કરાયો છે.

(૧૦૫) નયાનુયોગાષ્ટક

સં., પ. ૮, અં. ૮, ર.સં. ૨૦૦૫.

જેમ વ્યાકરણને જાણનારા જુદા જુદા પ્રકારે શબ્દોને ભેદીને વ્યાખ્યા કરે છે; તેવી રીતે સૂત્રની ઉપર નયોનાં દ્વારે વિચારાયાં છે. અને આથી જ શાસ્ત્રકારોએ ભિન્ન માર્ગે ન જવાય તે લક્ષમાં રાખીને નયોની વ્યાખ્યા કરી છે.

(૧૦૬) નરતત્ત્વવ્યાખ્યાન (અપૂર્ણ)

સં., લેખ. અં. ૧૧૨, ર.સં. ૧૯૮૩.

યાક્રીનીમહત્તરસુતુ ભવવિરહ પૂં હરિભદ્રસૂરિ મહારાજે નૃતત્ત્વ નામનું જે પ્રકરણ રચ્યું છે, તે પ્રકરણની વૃત્તિ રચવાનો આમાં આરંભ કર્યો છે. અને ત્રીજા શ્લોકની વ્યાખ્યા ચાલુ કરેલી છે. તે પછીથી આ પ્રકરણ અધુરું રહેલું છે.

(૧૦૭) નિક્ષેપશતક

સં., પ. ૧૦૧, અં. ૧૧૫, ર.સં. ૧૯૮૩.

નામ, સ્થાપના, દ્રવ્ય અને ભાવ એ જે ચાર નિક્ષેપાઓ છે, તે અરિહંત પરમાત્મામાં કઈ રીતે આરાધવા જોઈએ એમ જણાવી; નામ વિગેરે નિક્ષેપાનું આમાં સ્વરૂપ વર્ણવાયુ છે.

(૧૦૮) નિર્જરાદિ

સં., સૂત્ર. અં. ૪૦, ર.સં. ૨૦૦૨.

શરૂઆતમાં વાદિનું સ્વરૂપ પ્રતિપાદન કરી જૈન માર્ગની ક્રિયા એ જ મોક્ષને અનુસરનારી છે, આથી જ જૈનમાર્ગથી અનુક્રમે કર્મની નિર્જરા થઈને મોક્ષ થાય છે. એ વાત આ પ્રકરણમાં જણાવી છે. આમાં ૧૦૬ સૂત્રો છે.

(૧૦૯) નિર્યાણુ યાને નિર્યાણુવિચાર

સં., પ. લેખ, અં. ૧૬૩, ર.સં. ૨૦૦૩.

દેવતાઓને જંબુદ્વીપ વિગેરેમાં આવવાને માટે માર્ગ છે. તે ક્યાં અને કઈ રીતે છે, તે વાતની આ પ્રકરણમાં ચર્ચા કરાઈ છે.

(૧૧૦) નિષદૈકાદશિકા યાને નિષદાવિચાર

સં., પ. ૧૧, અં. ૧૧, ર.સં. ૨૦૦૫.

‘નિષદા’ શબ્દનો અર્થ શું થાય ? તે વાત આ ગ્રંથમાં પ્રતિપાદન કરાઈ છે. રચનાની અપેક્ષાએ ‘નિષદા’ એટલે ‘ત્રિપદી’ અને ક્રિયાની અપેક્ષાએ ‘નિષદા’ એટલે ‘આસન’ એમ જણાવાયું છે.

(૧૧૧) નિસર્ગદશી

સં., પ. ૧૦, અં. ૧૦, ર.સં. ૨૦૦૫.

મરૂદેવા માતા જે સમ્યક્ત્વ પામ્યાં છે, તે સ્વાભાવિક-
નૈસર્ગિક સમ્યક્ત્વ છે. તે વાત આ પ્રકરણમાં વર્ણવાઈ છે.

(૧૧૨) ન્યાયપદ્ધતિ

સં., પ. ૮૬, અં. ૮૬, ર.સં. ૧૯૮૫.

ન્યાયઉપાર્જિતદ્રવ્ય એ જે માર્ગાનુસારીના ગુણમાં
જણાવાય છે, તેનું કારણ શું છે, તે આ પ્રકરણમાં વિસ્તારથી
જણાવવામાં આવ્યું છે.

(૧૧૩) ન્યાયાવતારદીપિકા

સં., દીપિકા. અં. ૩૨૧૫, ર.સં. ૧૯૬૬.

સિદ્ધસેનદિવાકરજી મ.ની જે ન્યાયાવતાર પદ્યબંધ
મૂળ કૃતિ છે, તેની ઉપર સંસ્કૃતમાં ૧૯૬૬માં ૩૨૧૫ શ્લોક
પ્રમાણ દીપિકા રચી છે. ટીકા કે ટિપ્પણિકા જે વર્તમાનમાં
કહેવાય છે, તેના કરતાં આ મોટી દીપિકા છે. એની
પ્રતિપાદન શૈલી ઘણી મનોહર છે. એની પૂર્ણાહુતિના પદ્યોમાં
બારમા પદ્યમાં પોતાના ગુરૂજનું નામ જણાવ્યું છે.

(૧૧૪) પદ્મનાભસ્તવ

સં., પ. ૮, અં. ૧૪, ર.સં. ૧૯૮૪.

જેમણે શ્રીમહાવીર ભગવાનના શાસનમાં તીર્થંકર
નામ કર્મ ઉપાર્જન કર્યું છે, એવા શ્રીપદ્મનાભ ભગવા-

નની આમાં સ્તવના કરાઈ છે. આ સ્તવના દ્રવ્યોને આશરીને દ્રવ્ય ક્રમ વિગેરે વડે કરીને કરાઈ છે.

(૧૧૫) પરમાણુપંચવિંશતિકા

સં., પ. ૨૮, અં. ૩૨, ર.સં. ૨૦૦૫.

પૂ. ઉમાસ્વાતિવાચકજી મહારાજે પરમાણુની સિદ્ધિને માટે જે કારિકા મૂકી છે. તે કારિકાના ભાવાર્થને પદ્યો વડે કરીને આમાં પ્રતિપાદન કરાયો છે. આ રીતે પરમાણુનું સ્વરૂપ આ અંથમાં વિચારાયું છે.

(૧૧૬) પર્યુષણાચત્વારિંશિકા

યાને પર્યુષણારુપમ્

સં., પ. ૪૦, અં. ૪૦, ર.સં. ૨૦૦૫.

શ્રીસ્થાનાંગ અને શ્રીદશાશ્રુતસ્કંધની વાત જણાવીને વર્ષાકાળની અંદર અવસ્થાનની વાત જણાવી છે. તેમજ કદપના ભેદ જણાવી, કેમે કાલકાચાર્ય મહારાજથી ભાદરવા સુદ ચોથની પર્યુષણા થઈ એમ જણાવતાં, કેમે આ પ્રકરણ પુરૂ કરતાં કદપાધ્યાય શ્રમણો ભગવાન મહાવીરે પર્વદામાં વર્ણવ્યો, એમ જણાવ્યું છે.

(૧૧૭) પર્યુષણાપરાવૃત્તિ

સં., લેખ, અં. ૧૦૦, ર.સં. ૨૦૦૩.

પંચક પંચકની વૃદ્ધિ વડે કરીને જે વ્યવહાર હતો તે આર્યસ્કંદિલાચાર્યની પહેલાં વિચ્છેદ થયો હતો, એમ જણાવી પર્યુષણની પરાવૃત્તિ કઈ રીતે થઈ, તે વાત આ અંથમાં જણાવાઈ છે.

(૧૧૮) પર્યુષણાત્રભા (અપૂર્ણ)

સં., લેખ. ગ્રં. ૧૨૦, ર.સં. ૧૯૮૩.

શ્રીકલ્પસૂત્રને અનુલક્ષીને પર્યુષણાત્રભા નામની અરિહંતના મહિમાથી ઉપચિત એવી આ ટીકા રચવા માંડી છે. “ઉત્તરાહિં ચૂણ” તે સૂત્રની વ્યાખ્યા કરતાં આ અપૂર્ણ રહી છે.

(૧૧૯) પર્વતિથિ પ્રકરણ

સં., લેખ, ગ્રં. ૨૫, ર.સં. ૨૦૦૩.

પર્વતિથિની ક્ષય વૃદ્ધિમાં જેને પર્વતિથિ કરાય તેને જ પર્વતિથિનો વ્યપદેશ થાય તે વાત આ પ્રકરણમાં જણાવાઈ છે.

(૧૨૦) પર્વતિથિસૂત્રાણિ

સં., સૂત્ર, ગ્રં. ૭૦, ર.સં. ૧૯૯૮.

પર્વતિથિનું પ્રતિપાદન કરવાને માટે ક્ષય વૃદ્ધિ કઈ રીતે થાય છે, તે વાત જણાવી, કઈ રીતે પર્વ તિથિ કરવી, તે વાત આ સૂત્રોમાં જણાવવામાં આવી છે. ૯૦ સૂત્રોનો આ ગ્રંથ છે.

(૧૨૧) પર્વતિથિસૂત્રાણિ

સં., સૂત્ર, ગ્રં. ૧૩૬, ર.સં. ૨૦૦૨.

પર્વતિથિનું પ્રતિપાદન કરનારાં અને પર્વતિથિનાં વ્રતનિયમો ક્ષયવૃદ્ધિમાં કઈ રીતે કરવાં, તે વાત આ પ્રકરણમાં વિસ્તારથી સમજાવવાઈ છે. આમાં સૂત્રો ૩૨૭ છે.

(૧૨૨) પર્વાવિધાન

સં., પ. ૩૯, અં. ૪૦, ર.સં. ૧૯૮૪.

કર્મ વર્ષને આશરીને સંવત્સરનો વ્યવહાર છે. તેથી અષ્ટમી પક્ષને મધ્યે, પક્ષને અંતે પંચદશી અને ચતુર્દશીએ પાક્ષિક. એમ કર્મ વર્ષને આ શરીને પર્વો છે. એ રીતે પર્વને સાબીત કરવા પૂર્વક આ ગ્રંથમાં પર્વનું વિધાન કરવામાં આવ્યું છે.

(૧૨૩) પર્ષદિકુલપવાંચનયાને પર્ષત્કુલપવાંચન

સં., લેખ, અં. ૨૦૨, ર.સં. ૨૦૦૩.

પર્ષદાની અંદર કુલપસૂત્ર કયારથી (કયા દિવસથી) વંચાયું, કેના સમયે વંચાયું અને કેને વાંચ્યું, તે વાત આ પ્રકરણમાં સમજાવવામાં આવી છે.

(૧૨૪) પંચસૂત્રતર્કીવતાર

સં., ટીકા, અં. ૧૦૦૧, ર.સં. ૨૦૦૫.

પંચસૂત્રની ઉપર જેમ વાર્તિક રચ્યું છે તેમ વાર્તિકના ત્રીજા ભાગ જેટલી પંચસૂત્રના બોધને કરતી આ તર્કીવતાર નામની લઘુ ટીકા રચી છે.

(૧૨૫) પંચસૂત્રવાર્તિક

સં., વાર્તિક અં. ૨૯૦૦, ર.સં. ૨૦૦૫.

પંચસૂત્રની ઉપર બાળજીવોને બોધ થાય એવા પ્રકારનું ટીપ્પણ રચવાને પ્રતિજ્ઞા કરીને આ ગ્રંથનો પ્રારંભ કર્યો છે. પરંતુ પૂર્ણ કરતી વખતે વાર્તિક પૂર્ણ કરું છું

એ પ્રકારે જણાવ્યું છે. એટલે આ ટીપ્પણ નથી પણ વાર્તિક છે. ટીકા તરીકેની છેલ્લામાં છેલ્લી રચના આગમોદ્ધારકની જે કોઈ હોય તે તે આ વાર્તિક જ છે.

(૧૨૬) પંચસૂત્રી

સં., પ. ૨૦૨, ગ્રં. ૨૦૨, ર. સં. ૧૯૮૩.

આની અંદર આત્માએ મોક્ષ મેળવવા માટે કઈ રીતે બિઘમ કરવો જોઈએ, તે વિસ્તારપૂર્વક વર્ણવાયું છે. આથી એમાં પાંચ વાતો વર્ણવાઈ છે. ૧-પાપને છોડવું, ૨-ગુણોને ધારણ કરવા, ૩-સાધુપણું અંગીકાર કરવું, ૪-તેનું પાલન કરવું, અને ૫-તેના કૃણ રૂપ મોક્ષને મેળવવું. એ પાંચ વસ્તુઓ આમાં વર્ણવી હોવાથી આનું નામ પંચસૂત્રી છે. આથી પંચસૂત્રના જેવો આરાધના કરવા માટે ઉપયોગી એવો આ ગ્રંથ છે.

(૧૨૭) પંચાસરાપાર્શ્વનાથસ્તવ

સં., પ. ૧૨, ગ્રં. ૨૦, ર.સં. ૧૯૮૪.

પાટણની અંદર ‘પંચાસરા’ના નામથી પ્રસિદ્ધ એવા શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનની આમાં સ્તવના કરી છે. શીલાંકસૂરિના ચરણ કમળ વડે કરીને પવિત્ર થયેલા એવા પાટણમાં વનરાજ ચાવડાથી જે શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનનો મહિમા ગવાયો છે, તે વાત આ પ્રકરણમાં જણાવેલી છે.

(૧૨૮) પુરુષાર્થજિજ્ઞાસા

સં., સૂત્રો, ૧૧૦૯, ગ્રં. ૩૦૦, ર.સં. ૧૯૮૩.

આ રચના સૂત્ર રૂપે છે. આની અંદર અહિંકા

રૂપે ભાગ પડાવ્યા છે, અને ચાર અહ્નિકાઓ છે. એક એક અહ્નિકામાં બે અધ્યયનો છે. અને એક એક અધ્યયનમાં બે સૂત્રો છે. તેનાં સૂત્રોનો ક્રમે આ પ્રમાણે છે-૫૭, ૬૯, ૬૦, ૯૯, ૨૧૧, ૧૮૮, ૪૦૪ અને ૨૧ એમ કુલ ૧૧૦૯ છે. ધર્મ અર્થ, મોક્ષ અને કામ એ ચાર પુરુષાર્થને પકડીને આગળ વધાયું છે. ધર્મખંડમાં જેવી સૂત્રો છે તેવી રીતે આ ગ્રંથ સૂત્રરૂપે રચાયે છે.

(૧૨૯) પોસીનાપાર્શ્વનાથસ્તવ

સં., પ. ૮, ગ્રં. ૮, ર.સં. ૧૯૮૪.

પોસીના ગમામાં આવેલા શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનની આંમાં સ્તુતિ કરાઈ છે.

(૧૩૦) પૌષધકર્ત્તવ્યતાનિર્ણય યાને

પૌષધપરામર્શ

સં., લેખ, ગ્રં. ૭૦, ર.સં. ૧૯૮૪.

પૌષધ એ આખો દિવસ આચરવાનો છે, પણ સામાયિક વગેરેની જેમ દિવસમાં ફરી ફરીથી ઉચ્ચરવાનો નથી. તેથી આખો દિવસ પૌષધને માટે છે. પણ તે અર્થ નહિ સમજનારા પર્વમાં જ પૌષધને કર્ત્તવ્યતા માને છે, એ ખરતરોની જે માન્યતા છે તે ખોટી છે. એમ જણાવી પૌષધનું ગમે તે દિવસ કર્ત્તવ્યપણું આ ગ્રંથમાં સાબીત કરાયું છે.

(૧૩૧) પ્રકીર્ણકપદાવલી

સં., પ. ૨૭, ગ્રં. ૩૬, ર.સં. ૧૯૮૩.

આની અંદર જુદાં જુદાં પદો છે, તેમાં એક પંદર પદો સલંગ છે. પાંચ પદ અને પરચુરણ પદો પણ છે. વળી આવાં છુટાં છુટાં પદો હજુ પણ ઘણાંએ પરચુરણ કાગળો પર પડેલાં છે.

(૧૩૨) પ્રજ્ઞપદદ્વાત્રિંશિકા

સં., પ. ૩૨, થં. ૩૪, ર.સં. ૨૦૦૫.

સૂત્રોની અંદર “પન્નત્ત” એવો પ્રયોગ આવે છે. આથી “પન્નત્ત” એ શબ્દના અર્થની આ પ્રકરણમાં ચર્ચા કરવામાં આવેલી છે.

(૧૩૩) પ્રતિદિવસપ્રતિનિયતાર્થવિચારણાદિ યાને પૌષધવિમર્શ

સં., લેખ, થં. ૩૧૫, ર.સં. ૨૦૦૩.

ખરતરો પર્વના દિવસ સિવાય પૌષધ કરવો નહિ એમ પંચાશકના આધારે પ્રતિપાદન કરે છે. તેથી પંચાશકની ટીકમાં આવતા “પ્રતિદિવસ” અને “પ્રતિનિયતદિવસ” એનો અર્થ શું થાય? તે અહીંયાં વિચારાયું છે. પર્વના દિવસે અવશ્ય કર્તવ્યતા જે હતી, તેના બદલે પર્વના દિવસોએ જ કરવો એવું જે ખરતરોનું વિધાન છે, તે નિર્મૂળ છે, તેમ આ પ્રકરણમાં સાબીત કરાયું છે.

(૧૩૪) પ્રતિમાપૂજાદ્વાત્રિંશિકા

સં., પ. ૩૩, થં. ૩૪, ર.સં. ૧૯૮૪.

જીનેશ્વર ભગવાનની પૂજાની આ પ્રકરણમાં સિદ્ધિ

કરવામાં આવી છે. પૂજામાં બંધને કહેનારાને બંધના હેતુમાં આ બંધનો હેતુ ગણાવ્યો છે, કે નહિ તે પ્રશ્ન કરીને નિરૂત્તર કર્યો છે. તેથી દ્રવ્ય પૂજા સાધુઓ નથી કરતા (દ્રવ્ય પૂજા કરવાનો આચાર સાધુઓનો નથી પણ શ્રાવકનો આચાર છે) તેથી બહુ નિર્જરાવાળી દ્રવ્ય પૂજા શ્રાવકે કરવી જોઈએ. આ વિષય આ ગ્રંથનો છે.

(૧૩૫) પ્રતિમાશતકટિપ્પણ (અપૂર્ણ)

સં., ટિપ્પણ, ગ્રં. ૪૦, ર.સં. ૧૯૮૩.

ઉપાધ્યાય શ્રીયશોવિજયજી મહારાજે જે પ્રતિમાશતક નામનો ગ્રંથ બનાવ્યો છે, કે જેની અંદર પ્રતિમાની સિદ્ધિ કરવામાં આવી છે, તેનું ટિપ્પણ કરવાની શરૂઆત આ ગ્રંથમાં કરાઈ છે. પણ તે અધૂરો રહ્યો છે.

(૧૩૬) પ્રમાણુપ્રમેયવિચાર

સં., પ. ૨૯, ગ્રં. ૩૧, ર.સં. ૧૯૮૩.

પ્રમાણુ કેને કહેવું અને પ્રમેય શું ? તે વાતનો આમાં જૈનદષ્ટિએ વિચાર કરાયો છે.

(૧૩૭) ફલપ્રાપ્તિરીતિ

સં., પ. ૨૮, ગ્રં. ૨૮, ર.સં. ૨૦૦૬.

જીવને કર્મ ફળ કેમ આપે છે ? સુખ દુઃખ વગેરેનું જે વિચિત્રપણું છે, તેમજ જે કર્મનું ફળ મળે છે, તે જીવના પોતાના કરેલા પૂર્વના કર્મના યોગે તે તે ફળ મેળવે છે. તેનું આ પ્રકરણમાં સમર્થન કરાયું છે.

(૧૩૮) બુદ્ધિગુણસમુચ્ચયો

પ્રા., પ. ૧૬૧, ગ્રં. ૧૮૦, ર.સં. ૧૯૮૪.

બુદ્ધિનો ગુણ શું છે, તે વાત આ પ્રકરણમાં વિચારાઈ છે. પ્રાકૃત ભાષામાં આ રમ્ય પ્રકરણ છે.

(૧૩૯) મધ્યમસિદ્ધપ્રભાવ્યાકરણ

સં., વ્યાકરણ, ગ્રં. ૧૦૦૦, ર.સં. ૧૯૬૪.

સિદ્ધપ્રભા અને લઘુસિદ્ધપ્રભાના વચગાળાનું પ્રક્રિયા ક્રમવાળું લગભગ હજાર શ્લોક પ્રમાણનું આ વ્યાકરણ છે.

(૧૪૦) મહાનિશીથલઘુઅવચૂરિ (અપૂર્ણ)

સં., અવચૂરિ, ગ્રં. ૩૦૦, ર.સં. ૧૯૮૩.

શ્રીમહાનિશીથસૂત્ર ઉપર અવચૂરિ કરવાનો પ્રારંભ કરાયો છે. તેના પહેલા અધ્યાયના ૧૯૭મા પદ સુધી આવીને આ અવચૂરિ અધૂરી રહી છે.

(૧૪૧) મહાવ્રતવિચાર

સં., પ. ૭૭, ગ્રં. ૭૦, ર.સં. ૧૯૬૮.

મહાવ્રતોનો આમાં વિચાર કરવામાં આવ્યો છે. એકના ભંગની અંદર સર્વે મહાવ્રતોનો ભંગ થાય, તે વગેરે ચર્ચા આ પ્રકરણમાં કરી મહાવ્રતોની સિદ્ધિ કરી છે.

(૧૪૨) મંગળપ્રકરણ

સં., પ. ૩૭, ગ્રં. ૩૧, ર.સં. ૧૯૬૮

વિધનો નાશ કરવા માટે આદિ, અંત અને મધ્ય

જે ત્રણ મંગળ કરાય છે, તેની વાતની આમાં ચર્ચ કરવામાં આવી છે.

(૧૪૩) મંગળવિચાર

સં., પ. ૯, ગ્રં. ૯, ર.સં. ૧૯૮૩.

અરિહંત પરમાત્માને કરેલો નમસ્કાર મંગળ કરનાર છે અને અન્યદેવોને કરેલો નમસ્કાર એ મંગળ-કલ્યાણ કરનાર નથી. આથી શાસ્ત્રની આદિમાં મંગળ કરાય છે કે જેથી શાસ્ત્રમાં વિદ્ધ ન આવે અને શાસ્ત્રનો પાર પમાય એટલે કે વિદ્ધની શાંતિ માટે મંગળ કહેલું છે.

(૧૪૪) મંગલાદિવિચાર

સં., પ. ૫૩, ગ્રં. ૬૦, ર.સં. ૧૯૮૩.

મંગળ એ વિદ્ધનો નાશ કરનાર છે, એમ જે કહેવાય છે તે મંગળપણાની ખુદ્ધિ વડે કરીને ઉત્પન્ન થએલો જે પ્રશસ્ત ભાવ છે, તે વિદ્ધનો નાશ કરે છે. એમ આ પ્રકરણમાં જણાવ્યું છે.

(૧૪૫) માસકલ્પસિદ્ધિ

સં., ૬. ૨૮, ગ્રં. ૨૯, ર.સં. ૧૯૮૪.

સાધુઓને જે દશ પ્રકારનો કલ્પ કહ્યો છે. તે કરાતો ત્રીજા ઔષધની માફક ગુણ કરનારો છે. તેમ જણાવી જે અચેલક વગેરે દશ પ્રકારના કલ્પો જણાવ્યા છે, તેની અંદરનો જે માસકલ્પ તેની વ્યવસ્થા આમાં જણાવાઈ છે.

(૧૪૬) મૂર્તિભિમાંસા

સં., પ. ૧૫૩, ગ્રં. ૧૮૫, ર.સં. ૧૯૮૪.

આ પ્રકરણની મૂળ કોપી છે. પરંતુ પેન્સીલનું લખાણ હોવાથી પરસ્પર મૂળ કોપી ઘસાયેલી હોવાથી તેના આદિનાં ૪૩ પદો વાંચી શકાતાં નથી. ‘આકૃતિ’ની=મૂર્તિની જરૂર છે કે નહિ તે વાતની ચર્ચા કરી છે. આકૃતિ જો માનવી તો જેનામાં ગુણો છે તે ગુણોના અંગે પૂજ્ય થાય. આથી ગુણવાનની પૂજા કરવી જોઈએ; અને ગુણવાન એટલે ઉપકાર કરનાર એવા અરિહંત પરમાત્મા જ છે. આથી અરિહંત પરમાત્મા જો ન હોય તો તેમની આકૃતિ પણ જોઈએ જ. એટલે આકૃતિની-મૂર્તિની તો જરૂર છે જ અને મૂર્તિ જે છે તે દર્શનશુદ્ધિનું કારણ છે. એવી રીતે આ પ્રકરણમાં ચર્ચા કરી મૂર્તિની સિદ્ધિ કરી છે.

(૧૪૭) મૂર્તિસ્થાપના

સં., પ. ૯, ગ્રં. ૧૨, ર.સં. ૧૯૮૪.

પંચમઅંગની અંદર શ્રુતના અક્ષર રૂપ જે લિપિ તેને ગણધર લગવંતોએ નમસ્કાર કર્યો છે. લિપિ તે જેમ આકાર છે, તેમ મૂર્તિ એ પણ તીર્થંકરનો આકાર છે. તેથી લિપિને માનનારાએ તીર્થંકરના આકાર રૂપ પ્રતિમાને=મૂર્તિને પણ માનવી જ જોઈએ, એમ આ પ્રકરણ સાબીત કરે છે.

(૧૪૮) મોક્ષપંચવિંશતિકા

સં., પ. ૨૫, ગ્રં. ૨૫, ર.સં. ૨૦૦૫.

સંપૂર્ણ કર્મના ક્ષયથી મોક્ષ થાય છે, એ જે વાત છે, તે વાતને આ પ્રકરણમાં સિદ્ધ કરી બતાવી છે.

(૧૪૯) મૌનપટ્ટત્રિશિકા

સં., પ. ૩૭, અં. ૩૭, ર.સં. ૧૯૮૩.

મૌન એટલે મુનિપણું. મુનિપણું એ અંતરાયનું ક્ષણ છે એમ બોલનારાને હેતુ યુક્તિ પૂર્વક આમાં જણાવાયું છે કે એ ભોગોપભોગનો અંતરાય નથી પણ પ્રત્યાખ્યાન છે. એમ મુનિપણું શું છે વાત આ ગ્રંથમાં જણાવાઈ છે.

(૧૫૦) યજ્ઞે હિંસાવિચાર

સં., પ. ૧૬, અં. ૧૬, ર.સં. ૧૯૮૩.

કર્મથી બોકડાપણું વિગેરે મળે છે અને તે કર્મ પોતાનું કરેલું છે. કર્મથી જન્મ છે અને જન્મથી કર્મ છે, એ બીજાંકુરન્યાયે સિદ્ધ થયેલી જ વાત છે. છતાં યજ્ઞની અંદર હોમવાવડે કરીને અમે સ્વર્ગ અપાવીએ છીએ એ જ માન્યતા છે તે વેદની હિંસાને જણાવનારી છે. ગીતા અને મનુસ્મૃતિ પવિત્ર માન્યાં છતાં, તેમાં માંસનું વિધાન કર્યું એટલે હિંસા આવી જ ગઇ. આવી-રીતે યજ્ઞમાં બોકડા વિગેરે હોમવાના હોય છે તેથી યજ્ઞમાં હિંસા છે જ, એમ સાબીત થાય છે.

(૧૫૧) યથાભદ્રકર્મસિદ્ધિ

સં., પ. ૨૬, અં. ૨૮, ર.સં. ૧૯૮૩.

દેવ પૂજા વિગેરે શ્રાવકોની જે ક્રિયા છે, તે સમ્યક્ત્વ

પૂર્વકની જ ક્ષણ વાળી છે. પરંતુ માર્ગની અંદર પ્રવેશ કરવાને માટે જેમ સ્કંધકને આપેલું ચારિત્ર ક્ષણવાળું થયું, તેવી રીતે દાન વગેરે ધર્મની સિદ્ધિ માટે થાય છે. ત્યાં જે કોઈ કારણ છે તે ‘યથાભદ્રકપાણું’ છે. તેથી જે ‘યથાભદ્રકને ધર્મ પ્રાપ્ત થાય છે’ એમ કહેવાય છે, તે વાતને આની અંદર પ્રતિપાદન કરી યથાભદ્રકને ધર્મ પ્રાપ્તિ થાય છે એમ સાબીત કરાયું છે.

(૧૫૨) રાત્રિભોજનપરિહાર

સં., પ. ૯, અ. ૯, ર.સં. ૧૯૮૪.

રાત્રિભોજન ત્યાગ કરનારે કઈ રીતે રાત્રિભોજન ત્યાગ કરવું જોઈએ, તે સમબળીને રાત્રિભોજન દુર્ગતિનું કારણ છે એમ આમાં જણાવવામાં આવ્યું છે.

(૧૫૩) રાત્રૌ ચૈત્યગમન

સં., પ. લેખ, અં. ૬૬, ર.સં. ૨૦૦૩.

રાત્રિના સમયે ચૈત્યમાં જવાય કે નહિ, તે વાત આમાં પ્રતિપાદન કરવામાં આવી છે. શાસ્ત્રના પૂરાવાઓથી તે વાત સિદ્ધ થાય છે કે રાત્રિએ પણ જીનેશ્વર ભગવાનના મંદિરે જઈ શકાય. ખરતરો એમ નથી માનતા તે શાસ્ત્ર-સંમત નથી.

(૧૫૪) લઘુતમનામકોષ

સં., પ. ૧૮૬, અં. ૧૯૦, ર.સં. ૨૦૦૫.

શબ્દનો યોગ્ય કરવાને માટે જેમ ધનંજયનામમાળા

નામનો નાનો પદ્યમય કોષ છે, તેમ આ પણ નાનો સરખો પદ્યમય શબ્દકોષ છે. તે અને લઘુસિદ્ધપ્રભાવ્યાકરણ બન્ને ભેગાં છપાયેલાં છે. તેમ જ છુટા શબ્દોના અર્થરૂપે પ્રાકૃતલઘુમતકોષ બનાવ્યો છે.

(૧૫૫) લઘુસિદ્ધપ્રભાવ્યાકરણ

સં., વ્યાકરણ, ગ્રં. ૫૦૦, ર.સં. ૧૯૬૪.

હેમચંદ્રાચાર્ય મહારાજે સિદ્ધહેમવ્યાકરણનાં જે સૂત્રો રચ્યાં છે તે સૂત્રોમાંથી બહુ થોડાં સૂત્રો લઈને બે માર્ગોપદેશિકાના જેટલો અભ્યાસ થાય, તેના માટે આ નાનામાં નાનું વ્યાકરણ રચાયું છે.

(૧૫૬) લુંપકકૌટિલ્ય

સં., લેખ, ગ્રં. ૨૭, ર.સં. ૨૦૦૩.

દ્રવ્યસ્તવ ને ભાવસ્તવ એ બન્ને જરૂરી છે. તે વાત આ પ્રકરણમાં સાબીત કરી દ્રવ્ય સ્તવ લોપનારાની કુટીલતા આમાં સાબીત કરાઈ છે.

(૧૫૭) લોકવાર્તાસમુચ્ચય

સં., પ. ૧૩, ગ્રં. ૧૨, ર.સં. ૨૦૦૫.

રાજા, વણિક વગેરે રાજ્ય વગેરેની, કુટુંબ પરિવાર વિગેરેની વાર્તા વાળા હોય છે; પણ મોક્ષની વાર્તાવાળા હોતા નથી. તેથી શાશ્વત વસ્તુ રાગ દ્વેષમાં રગદોળાવાને લીધે બાણી શકતા નથી. આથી લોકની વાર્તા સર્વ સુખને નાશ કરનારી છે. એ વિષય આ પ્રકરણનો છે.

(૧૫૮) લોકાચાર

સં., પ. ૫૨, અં. ૫૧, ર.સં. ૧૯૬૮.

જુગુપ્સનીય પિંડનો જે સાધુઓને નિષેધ કર્યો છે, તે લોકાચારને આશ્રીને કર્યો છે. કાલિકાચાર્યે ચોથની સંવત્સરી કરી, તે રાજાને અને લોકોને અનુવર્તીને કરી. હરીભદ્રસૂરીએ સાધુપણનો વેષ અંગીકાર કર્યો, તે લોકાચારને આશ્રીને. એવી રીતે લોકાપવાદ ત્યાગ કરવો જોઈએ, તેમ આ પ્રકરણમાં જણાવાયું છે. લોકમાં જે પ્રસિદ્ધ આચાર તે લોકાચાર કહેવાય.

(૧૫૯) લોકોત્તરતત્ત્વદ્વાત્રિશિકા

સં., પ. ૩૩, અં. ૩૩, ર.સં. ૨૦૦૬.

જિનેશ્વર ભગવાનના શાસનની અંદર જે જણાવ્યું છે, તેવું અન્ય કોઈપણ દર્શનમાં જણાવ્યું નથી. આથી લોકોત્તર શાસન જે કોઈ હોય તો તે તીર્થંકર પરમાત્માનું જ શાસન છે. તેમ આમાં સાબીત કરાયું છે.

(૧૬૦) લોપકપાટિશિક્ષા

સં., પ. ૧૯, અં. ૧૯, ર.સં. ૨૦૦૫.

મૂર્તિનો અપલાપ કરનારા જગતમાં છે તેથી મૂર્તિની જરૂર છે કે નહિ તે વાત સાબીત કરીને, મૂર્તિનો અપલાપ કરનારાઓને શીખામણ આપી છે કે 'સૂત્ર અને અર્થને મનથી બરોબર વિચારીને માર્ગે આવી જાવ.'

(૧૬૧) વર્તમાનતીર્થસ્તવ

સં., પ. ૯, અં. ૧૮, ર.સં. ૧૯૮૧.

શ્રીસંમેતશિખરજીથી લઇને આમાં જુદાં જુદાં તીર્થોનાં નામો જણાવાયાં છે. આના પાંચ શ્લોકનું ચોથું ચરણ એક જ રૂપનું છે.

(૧૬૨) વર્ધાપનિકા

(વર્ધાપનાનિ કર્વાણ્યહમાયતીનામ્)

સં., પ. ૮, અં. ૧૦, ર.સં. ૨૦૦૬.

આ આત્મા નિગોદમાંથી નીકળ્યો અને મોક્ષમાં જશે. એ અનાદિથી રખડપટ્ટી કરતા એવા આત્માને મહા-લાલ થયો છે. એમ આમાં વધામણી રૂપે વર્ણવાયું છે.

(૧૬૩) વિધિવિચાર

સં., પ. ૧૧ અં. ૧૨, ર.સં. ૧૯૮૩.

“અવિધિથી કરવા કરતાં ન કરવું સારું” એવું જે જણાવે છે, તેનું સમાધાન કરીને ધર્મ કરનારાએ વિધિ કરવી જોઈએ, પણ અવિધિના નામે ધર્મ છોડવો જોઈએ નહીં. એ રીતે જણાવી વિધિ કરનાર શાશ્વત સુખને ભજે છે એમ જણાવાયું છે.

(૧૬૪) વિવાહચર્યા યાને વિવાહવિચાર

સં., પ. ૫૩, અં. ૫૩, ર.સં. ૧૯૬૮.

વિવાહ કરવાનું શાસ્ત્ર સંમત છે કે નહીં? એ વાત આ પ્રકરણમાં વિચારાઈ છે.

(૧૬૫) વિંશવિંશિકા દીપિકા ભા. ૧

(પ્રસ્તાવનીવિંશિકા)

સં., દીપિકા, અં. ૨૪૬૦, ર.સં. ૧૯૬૧.

વિંશવિંશિકાની પહેલી જે પ્રસ્તાવનાવિંશિકા છે, તેની ઉપર આ દીપિકા છે. વિંશવિંશિકાનો અભ્યાસ કરવો ઘણો જ કઠણ છે. તેથી આ ઘણી જ ઉપયોગી છે. આનાં અંતમાં દીપિકાકારે (આગમોદ્ધારકશ્રીએ) પોતાનો ઇતિહાસ કેટલાક પદોમાં જણાવ્યો છે. તેની અંદર પણ પોતાના ગુરૂજનું નામ વિગેરે પણ આપ્યાં છે.

(૧૬૬) વિંશવિંશિકા દીપિકા ભા. ૨

સં., દીપિકા, ગ્રં. ૪૨૦૦, ર.સં. ૧૯૬૧.

પ્રથમ વિંશિકાની જે રીતે દીપિકા કરી છે, તે રીતે આ બીજી વિંશિકાના પહેલા શ્લોક ઉપર ઘણા જ વિસ્તારથી દીપિકા કરી છે. આમાં લોકનું સ્વરૂપ ઘણું સુંદર રીતે વર્ણવાયું છે.

(૧૬૭) વિંશવિંશિકા દીપિકા ભાગ. ૩

. (દ્વિતીયવિંશિકા પદ ૨ થી ૭)

સં., દીપિકા, ગ્રં. ૨૫૦૦, ર.સં. ૧૯૬૧.

બીજી વિંશિકાના બીજા પદથી આ ત્રીજો ભાગ શરૂ થાય છે. તેની દીપિકા કરતાં કરતાં સાતમા પદ સુધી એ દીપિકા ચાલી છે. પછીથી અપૂર્ણ રહી છે, પણ જેટલી રચાઈ છે તેટલી તો અત્યંત મનોહર અને અતિ ઉપયોગી છે.

(૧૬૮) વીતરાગત્વવિરોધસમાધાન

સં., પ. ૧૮, ગ્રં. ૨૨, ર. સ. ૨૦૦૬.

અરિહંત પરમાત્મામાં વીતરાગતા છે કે નહીં ? તેનો આમાં વિરોધ આપીને સમાધાન કરવામાં આવ્યું છે.

(૧૬૯) વીરદેશના

સં., પ. લેખ, અં. ૬૦, ર.સં. ૨૦૦૫.

શ્રીઔપપાતિકસૂત્રની અંદર જે લોક વિગેરે સિત્તેર વાતો જણાવી છે, તે વાતો લઈને આ પ્રકરણમાં શ્રમણ ભગવાન મહાવીરની દેશના જણાવાઈ છે.

(૧૭૦) વીરવિવાહવિચાર

સં., પ. લેખ, અં. ૨૩, ર.સં. ૧૯૮૪.

દ્વિગંબરો શ્રમણ ભગવાન મહાવીર નથી પરણ્યા એમ માને છે, પરંતુ ભગવાન મહાવીર સ્વામી પરણ્યા હતા તે વાત શાસ્ત્રના પાઠો આપીને સાબિત કરાઈ છે.

(૧૭૧) વેસમાહૃય

પ્રા. પ. ૪૧, અં. ૪૧, ર.સં. ૧૯૮૪.

જગતની અંદર ખાલ મધ્યમ અને પંડિત ત્રણ પ્રકારના જીવો હોય છે અને તે જીવો સાધુપણના વેષને એટલે સાધુપણના ચિહ્નને જીવે છે. આથી વેષની જરૂર છે. તેમજ કેવળજ્ઞાન થયું હોય તો પણ વેષ આવશ્યક છે. આ રીતે વેષનો મહિમા આમાં વર્ણવાયો છે.

(૧૭૨) વ્યવહારપંચક

સં., પ. ૧૯, અં. ૨૦, ર.સં. ૧૯૮૪.

આગમ, શ્રુત, આજ્ઞા, ધારણા અને જીત, એ જે

પાંચ વ્યવહારો છે, તે પાંચેનું આ પ્રકરણની અંદર પ્રતિ-
પાદન કરાયું છે.

(૧૭૩) વ્યવહારસિદ્ધિષ્ટૂત્રિશિકા

સં., પ. ૩૭, ગ્રં. ૩૯, ર.સં. ૧૯૮૩.

વ્યવહાર જરૂરી છે કે નહીં ? તેમજ દ્રવ્યથી સંયમ
વગેરે જે લેવું એટલે વેષ અંગીકાર કરવો, એ જે વ્યવહાર
છે તે વ્યવહારની આમાં સિદ્ધિ કરવામાં આવી છે.

(૧૭૪) વ્યવહારાવ્યવહારરાશિ

યાને વ્યવહારરાશિ

સં., લેખ, ગ્રં. ૯૩, ર. સં. ૨૦૦૩.

બધા જીવોની અનંતકાયિકની કાયસ્થિતિ જો અંગીકાર
કરાય તો બધાયનું ઉત્કૃષ્ટ અંતર વનસ્પતિકાય આવે.
પરંતુ અવ્યવહારરાશિજ જો અનાદિની માનવામાં આવે
તો વ્યવહારરાશિ તે આદિની થઇ જાય. તેથી સૂક્ષ્મ
સિવાયના જીવો આદિવાળા થાય એટલે એકેન્દ્રિય
સિવાયના જીવો ન હતા એવું ધ્વનિત થાય. પરંતું એકે-
ન્દ્રિયથી પંચેન્દ્રિય સુધી જે પાંચ ઇન્દ્રિયનો જાતિલેદ છે
તે અનાદિનો માનવાને માટે વ્યવહારરાશિ પણ અનાદિની
છે એમ માનવું પડે. એમ જો ન માનવામાં આવે તો
કોઈ કાળ બે ઇન્દ્રિય આદિ જીવ વગરનો હોતો તેમ
માનવું પડે. તે વાત આ ગ્રંથની અંદર પ્રશ્નોત્તરરૂપે શાસ્ત્રના
પૂરાવાઓથી વિચારવામાં આવી છે.

(૧૭૫) શમસ્વરૂપપંચાશિકા યાને શમનિર્ણય

સં., પ. ૫૦, ગ્રં. ૫૧, ર.સં. ૧૯૮૪.

આ ગ્રંથની અંદર સમ્યક્ત્વને જણાવનારા શમ, સંવેગ, નિર્વેદ, અસ્તિક્ય અને અનુકંપા એ જે લક્ષણો જણાવ્યાં છે, તેમાં શમ એટલે શું અને શમની જરૂરીયાત શી ? તે આ ગ્રંથમાં સાબીત કરવામાં આવ્યું છે.

(૧૭૬) શરણ્યતુઠક

સં., પ. ૧૨, ગ્રં. ૧૨, ર.સં. ૧૯૮૪.

અરિહંત, સિદ્ધ, સાધુ અને કેવળી ભગવંતનો જણાવેલો ધર્મ. રૂપ જે શરણ્યતુઠક (ચારશરણ) તેનું આમાં વર્ણન કરાયું છે.

(૧૭૭) શાસ્ત્રવાર્તાપરિશિષ્ટ

સં., સૂત્ર, ગ્રં. ૮૦, ર.સં. ૨૦૦૫.

શાસ્ત્રવાર્તા નામનો જે ગ્રંથ છે અને તે ગ્રંથમાં જે વાત જણાવેલી છે. તે વસ્તુમાં ઉમેરો કરતો આ ગ્રંથ છે. આથી એને પરિશિષ્ટ કહેવાય છે. જો કે સૂત્ર રૂપે આ ગ્રંથ છે છતાં કોઈ કોઈ પદો પણ છે. એવી રીતે પંચાવન નંબરો એમાં આપેલા છે.

(૧૭૮) શિક્ષાકેમ

સં., પ. ૭૫, ગ્રં. ૭૫, ર. સં. ૧૯૮૩.

શિક્ષા એ જરૂરી છે. આથી શિક્ષા જેણે ગ્રહણ નથી કરી અને જેણે ગ્રહણ કરી છે, તેમાં રાત્રિ અને દિવસ જેટલું અંતર બતાવ્યું છે. સંયમ અંગીકાર કર્યા પછીથી નવ દીક્ષિતને મુનિચર્યામાં તૈયાર થવામાટે સ્થવિરોને સાંપામ

છે. કારણ કે તે શિક્ષાને પામે. સ્થવિરોને ભળાવેલો નવ દીક્ષિત કયા ક્રમે શિક્ષા લઈ શકે અને કયા ક્રમે શિક્ષા આપવી જોઈએ, તેનું આ ગ્રંથમાં વર્ણન કરાયેલું છે.

(૧૭૯) શિષ્ટક્રિયા યાને શિષ્ટવિચાર

સં., પ. ૪૧, ગ્રં. ૪૪, ર.સં. ૧૯૬૮.

શિષ્ટ પુરુષોએ જે આચરણ કયું છે, તે શિષ્ટક્રિયા કહેવાય છે. એ વાત આ પ્રકરણમાં પ્રતિપાદન કરાઈ છે.

(૧૮૦) શિષ્યનિષ્કેટિકાસ્વરૂપ યાને શિષ્યનિષ્કેટિકા

સાધુને નદી ઊતરવાની જેમ શિષ્યનિષ્કેટિકાનું=શિષ્ય-ચોરિનું સ્વરૂપ આમાં વિચારાયું છે.

(૧૮૧) શિષ્યશતકાદિ યાને શ્રુતસ્તુતિ

સં. પ. ૪૬, ગ્રં. ૬૦, ર.સં. ૨૦૦૩.

આની અંદર શ્રોતૃગુણ પ્રકરણના સો ગુણો અગીયાર શ્લોકથી વર્ણવ્યા છે. વ્યાખ્યાદિ ગુણ પ્રકરણ દશ શ્લોકથી વર્ણવાયું છે અને શ્રુતાવલી જે કહેવાય છે, તેનું ૨૫ શ્લોકથી આમાં વર્ણન કરાયું છે. એમ $૧૧+૧૦+૨૫=૪૬$ શ્લોકનું આ પ્રકરણ છે.

(૧૮૨) શ્રમણધર્મસહસ્રી

સં., પ. ૧૦૦૩, ગ્રં. ૧૦૩૬, ર. સં. ૨૦૦૪.

આર્ય શર્યંભવસૂરિએ શ્રીદશવૈકાલિકમાં ધર્મ એ ઉત્કૃષ્ટ મંગળ છે, એ જે વાત જણાવી છે, તે વાત આ

અંથમાં વિચરાઈ છે. ધર્મનું ઉત્કૃષ્ટ મંગળપણું અને ધર્મ-અહિંસા, સંજમ, અને તપ એ રૂપ છે તેનું, તેવી જ રીતે કોઈ વિગેરેનો અભાવ વર્ણન કરીને મોક્ષનો માર્ગ કયો છે તે જણાવાયું છે તેવી રીતે ક્રમે શ્રવણ ધર્મનું મુખ્ય સ્વરૂપ જે અહિંસા, સંજમ અને તપ તેને ઓળખાવ્યું છે અને તેજ સાધુપણું છે એમ જણાવ્યું છે. ઉપર જણાવેલા વિષયનું સવિસ્તર વર્ણન આ અંથમાં કરાયેલું છે.

(૧૮૩) શ્રમણશ્રાદ્ધદિનચર્યા (અપૂર્ણ)

સં., પ. ૪૦૫, અં. ૪૯૦, ર.સં. ૧૯૮૪.

સાધુઓનું દિવસનું કર્તવ્ય, તેમ જ સાધુ અને શ્રાવકના છ આવશ્યકોનું વર્ણન શરૂ કરવામાં આવ્યું છે. પાછલી રાત્રિએ ઊઠતી વખતે સાત નવકાર ગણી, પછી ઇરિયાવહીનો કાઉસગ્ગ કરવો. એવી રીતે આખીયે સાધુની દીનચર્યા જણાવેલી છે. ગોચરી કેવી રીતે લાવવી, કેવી રીતે વાપરવી, તે વિગેરે જણાવ્યું છે. તેમ ખેતાલીશ દોષોનું પણ વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે. સ્થંડીલ શુદ્ધિનાં પણ ભાંગાઓ વર્ણન કર્યાં છે. વિહારનું કૃત્ય પણ તેજ રીતે સાધુનું વર્ણન કરાયું છે. એમ વર્ણન કરતાં કરતાં યાવત્ વર્ષાકલ્પ એટલે વર્ષા ઋતુ જુદા જુદા તપો વડે કરીને વ્યતિત કરવી જોઈએ. એમ પાંચક પાંચક વૃદ્ધિનો વિષય શરૂ કરતાં આ અંથ અધૂરો રહ્યો છે એટલે શ્રાદ્ધ દિનચર્યા રચી શકાઈ નથી.

(૧૮૪) શ્રમણો ભગવાન્ મહાવીર

સં., લેખ, અં. ૬૬૫, ર.સં. ૨૦૦૪.

“ સમણે ભગવં મહાવીરે ” એવું જે દેવતાઓએ નામ આપ્યું છે, તે અંગે તે નામની શું સાર્થકતા છે; અને એ નામ શાથી દેવતાઓને આપવું પડ્યું છે, તે વાત આ ગ્રંથમાં પ્રતિપાદન કરાઈ છે.

(૧૮૫) શ્રાવકપટ્ટકૃત્યવર્ણન

સં., પ. ૨૦, ગ્રં. ૪૨, ર.સં. ૧૯૮૪.

શ્રાવકે જે છ કર્તવ્યો કરવાનાં છે તે કયાં કયાં ? તે વાત આ પ્રકરણમાં વર્ણવાઈ છે.

(૧૮૬) શ્રુતશીલચતુર્ભંગી

સં., પ. ૧૩૫, ગ્રં. ૧૮૫, ર.સં. ૧૯૮૮.

શ્રીભગવતી સૂત્રની અંદર ‘દેશઆરાધક’ અને ‘દેશવિરાધક’, ‘સર્વઆરાધક’ અને ‘સર્વવિરાધક’ એ જે વાત જણાવી છે, તેને અનુસરીને શ્રુતશીલ ચતુર્ભંગીનું ઉત્થાન કરાયું છે અને તે શ્રુતશીલ ચતુર્ભંગીનું આમાં વર્ણન કરાયું છે.

(૧૮૭) ષોડશકાલોક (જે ષોડશક સુધી)

સં., પ. ૫૬+૮૩=૧૪૨ ગ્રં. ૧૫૦, ર.સં. ૧૯૮૪.

પૂ. હરિભદ્રસૂરિજી મહારાજે ષોડશક પ્રકરણ જે રચ્યું, તેના આદિના જે ષોડશક ઉપર પદ્ય રૂપે વ્યાખ્યાના રૂપમાં આ પ્રકરણમાં રચના કરવામાં આવી છે.

(૧૮૮) સચૂલધર્માષ્ટક યાને ચારિત્રધર્માષ્ટક

સં., પ. ૮, ગ્રં. ૮, ર.સં. ૨૦૦૬.

મોક્ષને આપનાર એવો સંપૂર્ણ ધર્મ જો કોઈમાં હોય તો તે પ્રાણીદયા વિગેરે વાળો અરિહંત પરમાત્માનોજ ધર્મ છે. તે ધર્મ ચારિત્ર ધર્મજ છે, તેમ આ પ્રકરણમાં જણાવવામાં આવ્યું છે.

(૧૮૯) સત્સંગવર્ણન

સં., પ. ૪૨, અં. ૪૫, ર.સં. ૧૯૬૮.

સારા આચારવાળાની સાથે સંગ કરવાથી શા શા ફાયદા થાય અને કુસંગતથી શું શું નુકશાન થાય, તે સવિસ્તર આ પ્રકરણમાં જણાવાયું છે. પરંતુ મુખ્ય ઉદ્દેશ તો સત્સંગનોજ છે.

(૧૯૦) સદ્ધર્મીષ્ટક

સં., પ. ૮, અં. ૮, ર.સં. ૨૦૦૬.

“ અતિચારવાળાં વ્રતો કહ્યાણુને માટે નથી ” એમ જે વાત છે તે લાગતા અતિચાર છોડાવવાને માટે છે, નહિ કે વ્રતો નહિ આદરવા માટે છે. તે વાત આ પ્રકરણમાં પ્રતિપાદન કરાઈ છે.

(૧૯૧) સમવસરણુચંત્રક

સં., ચંત્ર, અં. ૭, ર.સં. ૨૦૦૫.

૨૪ તીર્થંકર પરમાત્માના આઘ ગણધર અને આઘ પ્રવર્તનીનાં નામ આપવા પૂર્વક ગણ વિગેરે ૧૧ દ્વારો આ ચંત્રમાં આપવામાં આવેલાં છે.

(૧૯૨) સમીનાપાર્શ્વનાથસ્તવ

સં., પ. ૮, અં. ૧૬, ર.સં. ૧૯૮૪.

સમીગામમાં આવેલા શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનની આમાં સ્તવના કરવામાં આવી છે.

(૧૯૩) સમ્યક્ત્વભેદતત્વાષ્ટ્રત્રિંશિકા
યાને સમ્યક્ત્વભેદવિચાર

સં., પ. ૩૮, ગ્રં. ૩૮, ર.સં. ૨૦૦૬.

શાસ્ત્રની અંદર સમ્યક્ત્વના રૂચિ વિગેરે શબ્દ વડે કરીને જે દશ ભેદો વર્ણવાયા છે, તે દશ ભેદોનું આમાં પ્રતિ-
પાદન કરાયું છે. તેવી રીતે કારક વિગેરે ભેદો, તેમજ
ક્ષાયિક વિગેરે ભેદો પણ સમ્યક્ત્વના માન્યા છે. એમ આ
ગ્રંથમાં પ્રતિપાદન કર્યું છે.

(૧૯૪) સમ્યક્ત્વભેદનિર્ણય યાને સમ્યક્ત્વભેદાઃ

સં., પ. ૩૦, ગ્રં. ૩૧, ર.સં. ૧૯૮૪.

સમ્યક્ત્વના સડસઠ ભેદો છે તેમ જણાવી, સમ્યક્ત્વ
કઈ રીતે આત્મામાં ઉત્પન્ન થાય તે વાત જણાવી, સમ્યક્-
ત્વના સડસઠ ભેદોનું આમાં વર્ણન કરાયું છે.

(૧૯૫) સમ્યક્ત્વષોડશિકા

સં., પ. ૧૬, ગ્રં. ૨૨, ર.સં. ૧૯૬૮

શ્રીઉવવાદ, શ્રીઉત્તરાધ્યયન અને યોગશાસ્ત્રમાં
શ્રદ્ધાનું લક્ષણ જે લિન્ન પડે છે એમ દેખાય છે, તેની આ
પ્રકરણમાં સુસંગતતા કરવામાં આવી છે.

(૧૯૬) સદલક્ષણાનિ

સં., પ. ૧૩, ગ્રં. ૧૩, ર.સં. ૧૯૮૪.

સન્નન પુરુષ કેવો હોય, તેના છોત્તર ગુણો આમાં જણાવ્યા છે.

(૧૯૭) સંધાચાર

સં., પ. ૯૫, અં. ૯૫, ર.સં. ૧૯૮૩.

સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક શ્રાવિકા, રૂપ જે સંધ, તેનો આચાર આ પ્રકરણમાં વર્ણવાયો છે.

(૧૯૮) સંહનનાનિ

સં., લેખ, અં. ૭૭, ર.સં. ૨૦૦૩.

સંધયણો છ છે, છતાં પ્રથમ સંધયણમાં મુક્તિ કેમ ? તે ચર્ચા કરી, કયું કયું સંધયણ ક્યારે ક્યારે વિન્હેદ પામ્યું અને વર્તમાનમાં કયું સંધયણ છે, તે વાત આ પ્રકરણમાં જણાવાઈ છે.

(૧૯૯) સામાયિકેર્યાસ્થાનનિર્ણય

સં., લેખ. અં. ૩૧૨, ર.સં. ૨૦૦૩.

ખરતરો સામાયિક ઉચ્ચાર્યા પછી ઈરિયાવહી કરવાનું જે કહે છે તે પ્રતિપાદન શાસ્ત્ર સંમત નથી. પરંતુ સામાયિક લેતાં પહેલાં ઈરિયાવહી કરવી જોઈએ, તે વાત આ પ્રકરણમાં શાસ્ત્રના પાઠોથી ને વિધિથી સાબીત કરાઈ છે.

(૨૦૦) સાંવત્સરિકનિર્ણય

સં., પ. ૯૬, અં. ૯૬, ર. સં. ૧૯૮૩.

સંવત્સરીના મત લેદના અંગે પાંચમની ક્ષયવૃદ્ધિએ સંવત્સરી ક્યારે કરવી ? તે વાત આ ગ્રંથમાં પદ્યરૂપે પ્રતિપાદન કરાઈ છે.

(૨૦૧) સિદ્ધગિરિમહિમા

સં., પ. ૮, અં. ૮, ર.સં. ૧૯૮૪.

સિદ્ધિગિરિ રાજનો મહિમા આમાં આઠ પદ્યોથી વર્ણવાયો છે.

(૨૦૨) સિદ્ધગિરિરાજાષ્ટક

સં., પ. ૮, અં. ૮, ર.સં. ૧૯૮૩.

સંસાર સમુદ્રથી તારનાર આ ગિરિરાજ છે. આ ગિરિનો મહિમા અર્ચિત્ય છે. એવા ગિરિરાજને તમે નમસ્કાર કરો. એવી રીતે ગિરિરાજના મહિમાને જણાવનાર આ અષ્ટક છે.

(૨૦૩) સિદ્ધગિરિસ્તવ

સં., પ. ૨૫, અં. ૨૫, ર.સં. ૧૯૮૪.

‘દુર્ભવ્યો અને અભવ્યો સિદ્ધગિરિરાજને જોતા નથી’ એ વાત જે છે તે વાતનું સમર્થન કરવા પૂર્વક, આમાં સિદ્ધિગિરિરાજનો મહિમા ગવાયો છે.

(૨૦૪) સિદ્ધપ્રભાવ્યાકરણ

સં., વ્યાકરણ, અં. ૩૫૦૦, ર.સં. ૧૯૮૩.

કલિકાલ સર્વજ્ઞ ભગવાન શ્રીહૈમયંદ્રાચાર્ય મહારાજે સિદ્ધહૈમવ્યાકરણ જે રચ્યું છે, તેનાં સૂત્રો લઈને પ્રક્રિયા-ક્રમવડે કરીને આ વ્યાકરણ રચાયું છે. એમાં ન્યાયોને, મતાન્તરોને પણ સ્થાન અપાયું છે. ઉણદિ તથા ધાતુઓ પણ સંપૂર્ણ અપાયા છે અને થોડું કાવ્યોનું પણ આપવામાં

આવ્યું છે. એ રીતે સાંગોપાંગ આ વ્યાકરણ ૩૫૦૦ શ્લોક પ્રમાણ રચાયું છે.

(૨૦૫) સિદ્ધપ્રાભુતવ્યાખ્યા (અપૂર્ણ)

સં., વ્યાખ્યા, અં. ૮૦, ર.સં. ૧૬૮૩.

સિદ્ધપ્રાભુત જેમાં સિદ્ધોનો અધિકાર વર્ણવાયો છે, તેની વ્યાખ્યા કરવાને માટે આ ગ્રંથનો આરંભ થયો છે. પરંતુ ગ્રંથ એંશી શ્લોક જેટલો રચાયા પછીથી અધૂરો રહ્યો છે.

(૨૦૬) સિદ્ધષટ્ત્રિંશિકા

સં., પ. ૩૬, અં. ૫૩, ર.સં. ૨૦૦૩.

જીવનો જ્ઞાન ગુણ છે. એ ગુણ ન હોય તો જીવ ચેતન મટી અચેતન-અજીવ થાય. પણ તેતો બનતું નથી, તેથી જ્ઞાન ગુણવાળો જીવ આરાધના કરતો મોક્ષ મેળવી શકે અને જીનેશ્વર ભગવંત સિવાય તે બીજો નથી. એવા ભાવથી વર્ણન કરતાં જીનેશ્વર ભગવાનની સ્તવના કરી છે. ભગવાન મોક્ષમાં જાય છે ત્યાં જ્ઞાનમય થયેલા છે. અરિહંત ભગવાનને ભજનાર પ્રાણીઓ મોક્ષમાં જાય છે, સિદ્ધ થાય છે. આથી તેમને અમે ભજીએ છીએ, એમ આ પ્રકરણમાં જણાવાયું છે.

(૨૦૭) સિયવાઓ (અપૂર્ણ)

પ્રા., પ. ૪૭, અં. ૪૭, ર.સં. ૧૬૮૩.

પ્રાકૃત ભાષાથી સ્યાફવાદનું સાધુને ઉદ્દેશીને ઘટાવવું,

તીર્થંકર પરમાત્માની પૂજાને ઉદ્દેશીને ઘટાવવું, તેવી રીતે આગળ વર્ણન કરવા માટે આ ગ્રંથની શરૂઆત થઈ છે, પરંતુ અડતાલીશમું પદ આવતાં એ અધૂરો રહ્યો છે.

(૨૦૮) સુખદુઃખવેદન

સં., પ. ૪૨, ગ્રં. ૯૯, ર.સં. ૧૯૮૩.

આસ્તિકમતવાળાઓ ધર્મથી સુખ થાય એમ માને છે, પણ ધર્મના ફળને આપનાર તો ઇશ્વરનેજ જણાવે છે. પરંતુ એમ જે માનવું તે હેતુ યુક્તિથી ઘટતું નથી, એટલે સુખ ને દુઃખનો કર્તા જીવજ છે અને તેને અનુભવવાનું પણ જીવનેજ છે. એમ આમાં સાબીત કરાયું છે.

(૨૦૯) સૂતકનિર્ણયપંચવિંશતિકા

સં., પ. ૨૬, ગ્રં. ૨૭, ર.સં. ૧૯૮૪.

દેવની પૂજા પવિત્ર થઈને કરવી જોઈએ, કારણકે દ્રવ્ય-શુદ્ધિ વગર ગૃહસ્થને ભાવશુદ્ધિ નથી. તેવીજ રીતે સ્વાધ્યાય વિગેરેમાં પણ અશુચિ એ અસ્વાધ્યાયનું કારણ છે અને લોહિ વિગેરે પુદ્ગલો એ અશુચિનું કારણ છે એમ જણાવી, સૂતક થાય કે નહિ તે વાત આ પ્રકરણમાં જણાવી છે.

(૨૧૦) સૂર્યોદયસિદ્ધાન્ત યાને સૂર્યોદયવિચાર

સં., લેખ, ગ્રં. ૭૦, ર.સં. ૨૦૦૪.

જીનેશ્વર ભગવાનના દર્શનમાં સૂર્યોદયથી લઈને તિથિ શા માટે માનવી પડે છે ? તે વાત આ ગ્રંથમાં શાસ્ત્રના પ્રમાણથી વિચારાઈ છે. અન્યદર્શનીઓ અપરાહ્ન, મધ્યાહ્ન

વિગેરે વ્યાપિ જે તિથિઓ માને છે, તેવું જૈન દર્શન માનતું નથી. પણ જૈનદર્શન સૂર્યોદયથી આરંભીને તિથિને ગણે છે. કારણ કે જૈનોને તિથિમાં તપ વિગેરે કરવાનું હોય છે અને તેથીજ ૨૪ કલાક તેને લેવાના છે, માટે સૂર્યોદયથી આરંભીને તિથી લેવી તેમ જણાવ્યું છે.

(૨૧૧) સીખ્યષોડશિકા

સં., પ. ૧૬, ગ્રં. ૧૭, ર.સં. ૨૦૦૫.

જીવ સુખનો જ અભિલાષી છે, આથી તે સુખના હેતુઓને જ ખોળે છે. સુખ મેળવવાનું સાધન ધર્મજ છે. પણ અજ્ઞાની એવો જીવ સુખ મેળવવાના માટે દુઃખ મેળવવાનાં સાધનો એકઠાં કરે છે. ખરેખર જગતનું સુખ તે તો પૌદ્ગલિક સુખ છે. સાચુ અને અવ્યાખાધ સુખ તો મોક્ષનું જ છે. તે આ ગ્રંથનો વિષય છે.

(૨૧૨) સ્તવનાદિગુજરાદિ પદ્યસાહિત્ય

સં. પ્રા., હિ. ઝ., પદ્ય, સંખ્યા ૧૪૫, ર.સં. ૧૯૮૩.

સંસ્કૃત ચૈત્યવંદન ૩૩, સ્તવન ૫૧=૮૪, પ્રાકૃત-સ્તવન ૧=૧, હિન્દિસ્તવન ૫, સજ્જાય ૧, પદ ૧=૭ અને ગુજરાતિ-સ્તવન ૪૦, સજ્જાય ૯, પદ ૪, અને અનુવાદ ૧=૫૪ એમ (૮૪+૧+૭+૫૪) ૧૪૬ની ચૈત્યવંદન વિગેરેની સંખ્યા છે. આ ગ્રંથણી પણ મનોહર છે.

(૨૧૩) સ્ત્રીપૂજનિર્ણય

સં., પ. લેખ, ગ્રં. ૫૬, ર.સં. ૨૦૦૩.

ખરતરો સ્ત્રીને જિનપૂજનો નિષેધ કરે છે, તે વ્યાજબી નથી. દ્રૌપદી અને સૂર્યાલ દેવતાના દૃષ્ટાંતથી અને શાસ્ત્રના પ્રમાણોથી સાબીત કરાઈ છે કે સ્ત્રી પણ જિનપૂજ કરી શકે છે.

(૨૧૪) સ્થાપનાર્ચાદાત્રિંશિકા

યાને પ્રતિમાપૂજ

સં., પ. ૩૩, અ. ૩૪, ર.સં. ૨૦૦૫.

તીર્થંકર ભગવાનની પૂજા દ્રવ્ય જીવની વિરાધના હોવા છતાં સમ્યક્ત્વને કેવી રીતે ઉત્પન્ન કરે છે, તે વાત આ ગ્રંથમાં પ્રતિપાદન કરાઈ છે.

(૨૧૫) સ્થાપનાવિચાર યાને પ્રતિમાષ્ટક

સં., પ્ર. ૮, અં. ૧૭, ર.સં. ૧૯૮૩.

જેવી રીતે સ્ત્રીના ચિત્રથી વિકારનો સંભવ છે, જેવી રીતે નારકીની આકૃતિઓથી ભય ઉત્પન્ન થાય છે, તેવી રીતે જિનેશ્વરની આકૃતિથી ધર્મની પ્રાપ્તિ કેમ ન થાય ? પરંતુ જેઓ સ્થાપના નથી માનતા તેઓનો પ્રતિમા નહીં માનવાનો આ પ્રલાપ છે એમ જણાવી, આનો ઉપસંહાર કરી મૂર્તિની પ્રતિમાની સિદ્ધિ કરવામાં આવેલી છે.

(૨૧૬) સ્થાપનાસિદ્ધિ યાને ગુરુસ્થાપનાસિદ્ધિ

સં., પ. ૯, અં. ૯, ર.સં. ૧૯૮૪.

આચાર્યના અંગે અક્ષાદિની જે સ્થાપના કરાય છે તે વ્યાજબી છે. એટલું જ નહિ પણ ગુરૂના વિરહમાં સ્થાપના કરવી જ જોઈએ, એમ આ ગ્રંથ પ્રતિપાદન કરે છે.

(૨૧૭) સ્થાપનાસિદ્ધિષ્ટિકા

યાને પ્રતિમાપૂજાસિદ્ધિ

સં., પ. ૬૧, અં. ૬૧, ર.સં. ૧૯૮૪.

જેઓ સ્થાપના નથી માનતા તેઓ મૃત સાધુઓનો મહોત્સવ કઈ રીતે કરે છે ? તેવો આ પ્રકરણમાં તેમને પ્રશ્ન કરાયો છે. તીર્થંકર પરમાત્માના તો નામ વિગેરે ચારે નિક્ષેપા વંદનીય છે અને પ્રતિમા એ તો સ્થાપના નિક્ષેપો છે. તેથી સ્થાપના તો માનવી જ જોઈએ. દશવૈકાલિકના કરતા સ્વચ્છલવસ્ત્રરિ, તેવીજ રીતે આર્દ્રકુમાર પ્રતિમાને જોઈને પ્રતિબોધ પામ્યા છે. આથી સ્થાપના માનવીજ જોઈએ. શાસ્ત્રોમાં પણ જંઘાચારણ મુનિઓ પ્રતિમાના વંદન માટે ગયા છે. તેમજ દ્રૌપદીનો અધિકાર જ્ઞાતાણમાં પ્રતિમા પૂજાને જણાવે છે. તેથી સ્થાપના સિદ્ધ જ થઈ જાય છે. સ્થાપના સિવાય તો અક્ષરનો આકાર પણ માની શકાય તેમ નથી.

(૨૧૮) સ્થાપનાસિદ્ધિષોડશિકા

સં., પ. ૧૬, અં. ૧૭, ર.સં. ૧૯૮૩.

આચાર્યની સ્થાપનાની આવશ્યકતા છે કે નહિ તે વાત આ પ્રકરણમાં જણાવાઈ છે. જો સ્થાપના ન કરાય તો ગુરૂ સ્થળાંતરે હોય તો ક્રિયાનો અભાવ પ્રાપ્ત થાય. ચૂર્ણીકાર વિગેરે શું માને છે એ વિગેરે જણાવીને ગુરૂના અભાવે સ્થાપના કરવીજ જોઈએ, તે વાત આ પ્રકરણમાં સિદ્ધ કરાઈ છે.

(૨૧૯) સ્યાદ્વાદક્રાન્તિશિકા

સં., ૫, ૩૩, ગ્રં. ૩૬, ર.સં. ૧૯૯૩.

નયો જે પરસ્પર મત્સરવાળા છે, તે જો 'સ્યાદ્' પદ વડે કરીને મિશ્રતાને લજે તો તે તીર્થંકર પરમાત્માના માર્ગમાં છે એમ જણાવીને સ્યાદ્વાદશબ્દની વ્યાખ્યામાં બધા નયોનો વિચાર કરવામાં આવ્યો છે. એવી રીતે આમાં સ્યાદ્વાદ ઘટાવવામાં આવ્યો છે.

(૨૨૦) હરિભદ્રસૂરિસમયદીપિકા

સં., પ્ર, ૧૦ ગ્રં. ૧૦, ર.સં. ૨૦૦૫.

હરિભદ્રસૂરિ મહારાજનો સમય નિર્ણય કરવાવાળાએ કઇ વાતો લક્ષમાં લઈને તેમનો સત્તા સમય નિર્ણય કરવો જોઈએ, તે વાત ટુકામાં આ ગ્રંથમાં જણાવવામાં આવી છે.

(૨૨૧) હિંસકત્વાહિંસકત્વે યાને અહિંસાવિચાર

સં., લેખ, ગ્રં. ૧૧૭, ર.સં. ૨૦૦૩.

કોણ હિંસક છે? અને કોણ અહિંસક છે? તેની શંકા ઉપાડી પ્રમત્તયોગ હિંસાનું કારણ જણાવી, સાધુ અહિંસક છે એમ જુદાં જુદાં શાસ્ત્રોના પાઠો આપીને સાબીત કરાયું છે.

ભાષા—આ ૨૨૧ કૃતિઓનો ભાષાની અપેક્ષાએ ૪ પ્રાકૃત. ૧ હિ. ગુ. સં. પા. ને ૨૧૬ સંસ્કૃત. છે.

અપૂર્ણ—આમાંની નીચે પ્રમાણે ૨૦ કૃતિઓ ‘અપૂર્ણ’ છે.

નંબર	નામ	નંબર	નામ
૨૭	આપ્તસ્તુતિવૃત્તિ	૧૩૧	પ્રકીર્ણકપદ્યાવલી
૪૦	ઉપદેશ	૧૩૫	પ્રતિમાશતકટીપણ
૪૪	કલ્પસૂત્રવિવેચન	૧૪૦	મહાનિશીથત્રયુઅવસૂરિ
૪૫	કેવલિભુક્તિ	૧૪૬	મૂર્તીમીમાંસા
૬૦	ચૈત્યદ્રવ્યેત્ષપણ	૧૫૬	લુંપકકૌટિલ્ય
૬૨	જયસોમસિક્ષા	૧૬૭	વિંશવિંશિકા દીપીકા ભા. ૩
૮૧	તીર્થમાલા	૧૮૩	શ્રમણશ્રાદ્ધદિનચયા
૯૭	ધર્મદેશના	૧૮૫	શ્રાવકપદ્ધર્તવ્યવર્ણન
૧૦૬	નરતતત્યાખ્યાન	૨૦૫	સિદ્ધપ્રાભુતત્યાખ્યા
૧૧૮	પર્યુષણપ્રભા	૨૦૭	સીયવાઓ

પદ્યગદ્યાદિ—ઉપરની ૨૨૧ કૃતિઓમાં ૧૬૬ પદ્ય કૃતિઓ છે અને ૫૫ ગદ્ય કૃતિઓ છે. તેમાં પદ્યકૃતિઓમાં ૧૦૧થી૧૩૮૧ પદ્યોવાળી ૧૬, ૪૧ થી ૧૦૦ પદ્યોવાળી ૨૬, ૩૧થી૪૦ પદ્યોવાળી ૧૬, ૧૭ થી ૨૦ પદ્યોવાળી ૧૭, ૧૫ પદ્યોવાળી ૬, ૧૨થી૧૫ પદ્યોવાળી ૧૪, ૧૧ પદ્યોવાળી ૧૧, ૬-૧૦ પદ્યોવાળી ૮, ૮ પદ્યોવાળી ૧૩, અને ૫થી૭ પદ્યોવાળી ૪ એમ ૧૬૬ છે. અને ગદ્ય કૃતિઓમાં જુદી જુદી સંજ્ઞા આપેલી આ પ્રમાણે કૃતિઓ છે. લેખ ૩૨, સૂત્રો ૭, દીપિકા ૪, વ્યાકરણ ૩, પ્રશ્નોત્તર ૧, વાર્તિક ૧, વ્યાકર્યો ૧, તર્કાવતાર ૧, અવચૂરિ ૧, વૃત્તિ ૧, વ્યાખ્યા ૧, ટીપ્પણ ૧ અને યંત્ર ૧ એમ ૫૫ છે.

ચઠતો ઉત્તરતો ક્રમે—પદ્યકૃતિઓ અને ગદ્યકૃતિઓ ચઠતા ઉત્તરતા ક્રમે નીચે પ્રમાણે છે.

પદકૃતિઓના પદામ્ર

પદ	સંખ્યા	નંબ	આકારાદિ	નંબર
૧૩૮૧	૧	૬૮		
૧૦૦૩	૧	૧૮૨		
૬૧૦	૧	૪૧		
૭૦૦	૧	૨૧૨		
૪૦૫	૧	૧૮૩		
૨૪૫	૧	૧૯		
૨૦૨	૧	૧૨૬		
૧૮૯	૧	૧૫૪		
૧૬૧	૧	૧૩૮		
૧૫૩	૧	૧૪૬		
૧૫૦	૧	૮૧		
૧૪૨	૧	૧૮૭		
૧૨૭	૧	૧૧		
૧૦૨	૧	૫૭		
૧૦૧	૨	૧૦૧, ૧૦૭		
૧૦૦	૧	૧૫		
૬૬	૧	૨૦૦		
૬૫	૧	૧૯૭		
૬૧	૧	૬૩		
૮૬	૨	૬૭, ૧૧૨		
૭૫	૧	૧૮૮		
૭૨	૧	૪૩		
૭૦	૧	૧૪૧		
૬૯	૧	૬૨		

પદ	સંખ્યા	નંબ	આકારાદિ	નંબર
૬૫	૧	૮૩		
૬૨	૧	૧૦૨		
૬૧	૧	૨૧૭		
૫૭	૧	૬૪		
૫૪	૧	૮૫		
૫૩	૩	૫૬, ૧૪૪, ૧૬૪		
૫૨	૨	૩૨, ૧૫૮		
૫૧	૧	૫૪		
૫૦	૧	૧૭૫		
૪૭	૧	૨૦૭		
૪૬	૧	૧૮૧		
૪૨	૩	૮, ૧૮૯, ૨૦૯		
૪૧	૨	૧૭૧, ૧૭૯		
૪૦	૨	૪૪, ૧૧૬		
૩૯	૧	૧૨૨		
૩૮	૧	૧૯૩		
૩૭	૬	૨૪, ૫૮, ૮૭		
		૧૪૨, ૧૪૯, ૧૭૩		
૩૬	૧	૨૦૬		
૩૪	૨	૯, ૧૮૦		
૩૩	૬	૯૦, ૧૦૩, ૧૩૪		
		૧૫૯, ૨૧૪, ૨૧૯		
૩૨	૫	૧, ૧૬, ૪૯		
		૬૧, ૧૩૨		

પદ્ય	સંખ્યા	નંબર	આકારાદિ	નંબર
૩૧	૨	૫,	૫૨	
૩૦	૧	૧૬૪		
૨૯	૨	૧૩૬, ૨૦૬		
૨૮	૩	૧૧૫, ૧૩૭, ૧૪૫		
૨૭	૧	૧૩૧		
૨૬	૪	૫૩, ૭૧, ૭૪, ૧૫૧		
૨૫	૫	૧૭, ૨૬, ૮૬		
		૧૪૮, ૨૦૩		
૨૪	૧	૧૮		
૨૩	૨	૫૦, ૮૪		
૨૦	૪	૧૨, ૫૧, ૬૭		
		૧૮૫		
૧૯	૫	૪૬, ૪૭, ૮૬		
		૧૬૦, ૧૭૨		
૧૮	૨	૭૦, ૧૬૮		
૧૭	૬	૪૦, ૬૧, ૬૬, ૭૫		
		૭૫, ૮૮, ૯૫		
૧૬	૬	૩, ૫૫, ૫૯		
		૬૫, ૧૦૪, ૧૫૦		

પદ્ય	સંખ્યા	નંબર	આકારાદિ	નંબર
			૧૬૫, ૨૧૧, ૨૧૮	
૧૫	૩	૭, ૩૧, ૪૮		
૧૩	૬	૬, ૬૨, ૬૩		
		૬૮, ૧૫૭, ૧૬૬		
૧૨	૫	૩૬, ૮૨, ૯૪		
		૧૨૭, ૧૭૬		
૧૧	૧૧	૨, ૨૦, ૨૧, ૨૨		
		૨૩, ૩૫, ૩૭, ૩૮		
		૯૬, ૧૧૦, ૧૬૩		
૧૦	૨	૧૧૧, ૨૨૦		
૯	૬	૧૦, ૧૪૩, ૧૪૭		
		૧૫૨, ૧૬૧, ૨૧૬		
૮	૧૩	૪, ૧૪, ૭૮, ૧૦		
		૧૧૪, ૧૨૬, ૧૬૨		
		૧૮૮, ૧૯૦, ૧૯૨		
		૨૦૧, ૨૦૨, ૨૧૫		
	૬	૨	૧૩, ૯૯	
	૫	૨	૬૬, ૭૩	
			૧૬૬	

ગદ્યકૃતિઓના અન્યાઅ

અન્યાઅ	અકારાદિ	પ્રશ્નોત્તરાદિ
	નંબર	
૬૦૦૦	૭૭	પ્રશ્નોત્તર
૪૨૦૦	૧૬૬	દીપિકા
૩૫૦૦	૨૦૪	વ્યાકરણ

અન્યાઅ	આકારાદિ	પ્રશ્નોત્તરાદિ
	નંબર	
૩૨૧૫	૧૧૩	દીપિકા
૨૬૦૦	૧૨૫	વાર્તિક
૨૫૦૦	૧૬૭	દીપિકા

અન્યાઅ	અકારાદિ નંબર	પ્રત્યોત્તરાદિ	અન્યાઅ	અકારાદિ નંબર	પ્રત્યોત્તરાદિ
૨૪૬૦	૧૬૫	દીપિકા	૧૧૨	૧૦૬	લેખ
૧૪૦૦	૨૮	વાક્યો	૧૦૦	૭૬	સૂત્રો
૧૦૦૧	૧૨૪	તર્કાવતાર	૧૦૦	૧૧૭	લેખ
૧૦૦૦	૧૩૯	વ્યાકરણ	૯૩	૧૭૪	"
૭૦૦	૭૯	લેખ	૯૦	૩૪	"
૬૬૫	૧૮૪	"	૮૫	૨૬	"
૫૦૦	૧૫૫	વ્યાકરણ	૮૦	૧૭૭	સૂત્રો
૩૧૫	૧૩૩	લેખ	૮૦	૨૦૫	વ્યાખ્યા
૩૧૨	૧૯૯	"	૭૭	૧૯૮	લેખ
૩૦૦	૧૨૮	સૂત્રો	૭૦	૧૨૦	સૂત્રો
૩૦૦	૧૪૦	અવચૂરિ	૭૦	૧૩૦	લેખ
૨૯૧	૭૨	લેખ	૭૦	૨૧૦	"
૨૨૩	૨૫	"	૬૬	૧૫૩	"
૨૨૦	૨૧૭	વૃત્તિ	૬૦	૧૬૯	"
૨૧૫	૬૦	લેખ	૫૯	૨૧૩	"
૨૦૨	૧૨૩	"	૪૮	૩૩	"
૧૬૩	૧૦૯	"	૪૦	૧૦૮	સૂત્રો
૧૪૭	૧૦૦	"	૪૦	૧૩૫	દીપણ
૧૩૬	૧૨૧	સૂત્રો	૩૮	૧૪૫	લેખ
૧૩૫	૧૮૬	લેખ	૨૭	૧૫૬	"
૧૨૫	૪૨	સૂત્રો	૨૫	૧૧૯	"
૧૨૦	૧૧૮	લેખ	૨૩	૧૭૦	"
૧૧૭	૩૬	"	૧૨	૮૦	"
૧૧૭	૨૨૧	"	૭	૧૯૧	યંત્ર
૧૧૪	૩૦	"		૫૫	

પ્રકરણ પહેલાનો ઉપસંહાર

ઉપર જણાવેલી આગમોદ્ધારકની ૨૨૧ કૃતિઓનો અતિઅદ્ય સાર મેં મારી અદ્યબુદ્ધિ અને અનાવડતના આધારે લખ્યો છે. આથી ભુલ થવાનો સંભવ તો છે જ. વિદ્વદ્ સન્નનો પ્રત્યે પ્રાર્થના છે કે આ મારી ભુલ આપ સુધારશે.

ગોઠવણ—આ કૃતિઓની ગોઠવણ ‘અકારાદિ’ ક્રમે મેં તૈયાર કરીને અત્રે આપી છે. આ સિવાયની પણ તત્ત્વાર્થટીપ્પણ જેવી બીજી કૃતિઓ પણ મેળવી છે. જેની નોંધ વિગેરે પૂર્તિમાં આપીશું. વળી તે વખતે બીજી પણ જે મળશે તે પણ આપીશું. તેમ હજી પણ આશા છે કે બીજી કૃતિઓ છે. કારણ કે થોડાં છુટાં છુટાં પાનાં વિગેરે છે. તેમાંથી ધીરે ધીરે પરિશ્રમ કરશું અને કૃતિઓ જરૂર મેળવીશું.

મુળ વિગેરે—આ કૃતિઓની ‘મૂળ’ ભૂત કોપીઓ (આગમોદ્ધારકના હસ્તાક્ષરની) શ્રીજૈનાનંદપુસ્તકાલય(સુરત) માં શુરક્ષિત રખાઈ છે. એની ઉપરથી દરેકની પત્રાકારે એક એક નકલ, આગમોદ્ધારકના અક્ષરો બેસાડવામાં નિપુણ મારા સહસંપાદક સ્વ. મુનિ શ્રીક્ષેમંકરસાગરજીએ શ્રી-વર્ધમાનજૈનતાઅપત્રાગમમંદિર(સુરત)ના કંપાઉન્ડમાં, દક્ષિણ દિશામાં એક મનોહર હોલ છે કે જે ‘આગમોદ્ધારકની સાહિત્ય-

સેવા'નો છે. જેમાં આગમોદ્ધારકની પ્રતિકૃતિ, જો આગમ-મંદિરોની પ્રતિકૃતિ, તેમજ આગમોદ્ધારકના સંપાદિત ગ્રંથો છે, તેના માટે ઉતારી છે. વળી એક નકલ શ્રીજૈનાનંદ-પુસ્તકાલય(સુરત) માટે લહીયા પાસે ઉતારાવાઈ છે.

લેખનપદ્ધતિ—મૂલભૂત પ્રતિઓને જોતાં અનુમાન એવું દોરી શકાય છે કે ‘આગમોદ્ધારક’ પહેલાં પેનશીલનો જ ઉપયોગ કરતા હતા. કોઈ તેવા સમયે કાળી શાહિનો પણ ઉપયોગ કરતા હતા. કારણ કે ‘દીપિકા’ વિગેરેનું મૂળ પેનશીલનું જ છે. એટલે પહેલાંની લગભગ બધીજ કૃતિઓનું મૂળ પેનશીલનું જ છે. જાણ્યું છે કે ન્યારે શાહિ વાપરતા ત્યારે તે રોજ પલાળાતી, ઉપયોગમાં લેવાતી અને રોજ સુકવાતી. આગળ જતાં લગભગ ૧૯૮૭થી હિન્દીપેનનો ઉપયોગ થયો એમ લાગે છે. પાછળથી વ્યવહાર હિન્દીપેનનોજ ચાલતો હતો.

અક્ષરો—પહેલાં પેનશીલના કે કાળી શાહિના અક્ષરો સારાજ હતા. જેના નમુના રૂપે અમે કોઈક ખેત્રોકો આપ્યા છે. જે મરોડદાર ગાંઠીલા, અને એક ઢબના હતા. તેમ તેવા લખી પણ શકતા હતા. ક્રમે વય થતાં શરીર પોતાનો ધર્મ બજાવવા બેઠું. આથી ૨૦૦૨ માં લખતાં હાથ કાળુમાં ન રહેવાથી અક્ષરો રેલાતા હતા. પણ પાછળથી અક્ષરો મોટી સાઈજમાં બરોબર લખી શકાતા હતા જેથી પાછળથી કેટલાએ ગ્રંથોની રચના કરી છે, એમ આપડે જોઈ શકીએ છીએ

કાગળ વાપરવાની કરકસર એ પણ એક શ્રુતની ઉપાસના હતી. નાનામાં નાનો કાગળ પણ ઉપયોગમાં લેવો તેવો તેમનો મુદ્દો હતો. એવું અનુમાન કૃતિઓ જોતાં થાય છે, જેનો એક નમુનો પ્રાકૃતવ્યાકરણને પદ્યમાં રચવાનો ઉદ્યમ બતાવનાર અત્રે આવ્યો છે. (તે એટલું જ રચાયું છે.)

છેલ્લુ-છેલ્લામાં ‘છેલ્લી કૃતિ’ એટલે આરાધના-માર્ગ. ‘છેલ્લી ટીકા’ એટલે પંચસૂત્ર ઉપરની તર્કાવતાર અને વાર્તિક. ‘છેલ્લી પ્રસ્તાવના’ એટલે લઘુસિદ્ધપ્રભા અને લઘુતમનામકોષની પ્રસ્તાવના. જેના હસ્તાક્ષરો આ પુસ્તિકામાં આપવામાં આવ્યા છે. ‘છેલ્લુ સંપાદન’ એટલે લઘુસિદ્ધપ્રભા અને લઘુતમનામકોષ. ‘છેલ્લુ ગ્રંથ સૂચન’ અપ્રાપ્ય મળી આવેલા અપરતટ સહિતના શ્રીઉપદેશ-રત્નાકરના અંગનું એકલીટીનું સૂચન. જેના હસ્તાક્ષરોના ખ્લોક આ પુસ્તિકામાં આપવામાં આવ્યો છે અને છેલ્લું વ્યાખ્યાન એટલે સાધ્વી શ્રીગુણોદયાશ્રીની વડીદીક્ષામાં મુરતમાં આપેલું વ્યાખ્યાન.

પ્રકરણ ૨

આગમોદ્ધારકની મુદ્રિત કૃતિઓ

નામ	કયાગ્રંથમાં	સંવત
૧ અંગપુરુષ પંચવિંશતિકા	આચારાંગ વ્યાખ્યાન લા. ૧(પુ)	૨૦૦૬
૨ આરાધનામાર્ગલા.૧સલાષાંતર આરાધનામાર્ગ લા. ૧ (પુ)		૨૦૦૬
૩ આગમમંદિરચતુર્વિંશતિકા	આચારાંગ વ્યાખ્યાન લા.૧(પુ)	૨૦૦૬
૪ આગમમહિમાસ્તવ	„ „ „	૨૦૦૬
૫ આગમસમિતિસ્થાપનાસ્તવ	„ „ „	૨૦૦૬
૬ આગમસુગમતાસ્તવ	„ „ „	૨૦૦૬
૭ આગમાર્થપ્રાધાન્યસ્તવ	„ „ „	૨૦૦૬
૮ ચાન્દનિક્ષેપોડશિકા	તાત્ત્વિકપ્રશ્નોત્તર લા. ૧ (પુ)	૨૦૦૫
૯ જમાલિમત ખંડન	આચારાંગવ્યાખ્યાન લા. ૧(પુ)	૨૦૦૬
૧૦ જૈનપુસ્તકભાંડાગારસ્તવ	તાત્ત્વિકપ્રશ્નોત્તર લા. ૧ (પુ)	૨૦૦૫
૧૧ જૈનપૂર્ણત્વાષ્ટાદશિકા	આચારાંગવ્યાખ્યાન લા.૧ (પુ.)	૨૦૦૬
૧૨ તત્ત્વાર્થપરિશિષ્ટ (સલાષાતર)	તત્ત્વાર્થપરિશિષ્ટ (પુ.)	૧૯૭૬
૧૩ તાત્ત્વિકપ્રશ્નોત્તર લા. ૧	તાત્ત્વિકપ્રશ્નોત્તર લા. ૧ (પુ.)	૨૦૦૫
„ „ મૂળ	„ „	પ્રત ૨૦૧૪

૧૪ દષ્ટિસંમોહવિચાર	,, ,, ભા. ૧ (પુ.) ૨૦૦૫
૧૫ દ્રવ્યભોધત્રયોદશી	આચારાંગ વ્યા. ભા. ૧ (પુ.) ૨૦૦૬
૧૬ દ્વેષજ્ઞ્યદ્વાદશીકા	,, ,, ,, (પુ.) ૨૦૦૬
૧૭ ધર્મતત્ત્વવિચાર	,, ,, ,, (પુ.) ૨૦૦૬
૧૮ ધર્માસ્તિકાર્યાદિવિચાર	,, ,, ,, (પુ.) ૨૦૦૬
૨૦ નિર્સર્ગદશી	ઉપદેશરત્નાકર (સભાષાંતર)(પુ.) ૨૦૦૫
૨૦ નયાનુયોગાસ્ટક	તાત્ત્વિકપ્રશ્નોત્તર ભા. ૧ (પુ.) ૨૦૦૫
પ્રવજ્ઞ્યા વિધાનકુલક	પર્વદેશના (પુ. પૃ. ૧૦૩) ૨૦૦૪
૨૧ મધ્યમસિદ્ધપ્રભાવ્યાકરણ	મધ્યમસિદ્ધપ્રભાવ્યાકરણ (પ્ર.પુ.) ૧૯૮૬
૨૨ મંગલવિચાર	ઉપદેશરત્નાકર (સભાષાંતર પુ.) ૨૦૦૫
૨૩ લઘુતમનામકોષ	લઘુસિદ્ધપ્રભાવ્યાકરણ સલઘુતમ- નામકોષશ્ચ (પુ.) ૨૦૦૫
૨૪ લઘુસિદ્ધપ્રભાવ્યાકરણ	,, ,, (પુ.) ૨૦૦૫
૨૫ લોપકપાટીશિક્ષા	તાત્ત્વિકપ્રશ્નોત્તર ભા. ૧ (પુ.) ૨૦૦૫
૨૬ વિધિવિચાર	,, ,, ,, ,, ૨૦૦૫
૨૭ સિદ્ધપ્રભાવ્યાકરણ	સિદ્ધપ્રભાવ્યાકરણ (પુ. પ્ર.) ૧૯૯૦
૨૮ સદ્ધર્માષ્ટક	ઉપદેશરત્નાકર (સભાષાંતર).(પુ.) ૨૦૦૫
૨૯ સૌખ્ય ષોડશિકા	આચારાંગ વ્યા. ભા. ૧ (પુ.) ૨૦૦૬
૩૦ સિદ્ધષટ્ત્રિંશિકા (સભાષાંતર)	સિદ્ધચક્ર (વ. અં.માસિ-૬)
સિદ્ધચક્રમંદિરદ્વાત્રિંશિકા	નવપદમાહાત્મ્ય (પુ.) ૨૦૦૫
૩૧ હરિભદ્રસૂરિ સમય દીપિકા	પ્રજ્ઞાપનાટીકા(હારિ.)ભા.૨ (પ્ર.) ૨૦૦૬
૩૨ જ્ઞાન પદાવલી	પર્વદેશના વ્યા. (પુ. પૃ. ૨૦૬) ૨૦૦૪

મુદ્રિયમાણ કૃતિઓ

અ*

૧ અનંતાર્થોષ્ટક	૨૧ દેવદ્રવ્યવિચાર(દેવદ્રવ્યદ્વાત્રિંશિકા
૨ અનાનુગામિકાવધિવિચાર	૨૨ દેવસ્તુતિનિર્ણય (દેવતાસ્તુતિ
નિર્ણય)
૩ અનુકરણસંયય (સદનુકરણ)	૨૩ ધનાર્જનપોડશિકા
૪ અપૂર્વચતુર્વિંશતિકા (જિન-
વરસ્તુતિ)	૨૪ ધર્મોપદેશ
૫ અભવ્યનવક (ભવ્યાભવ્યપ્રશ્ન)	૨૫ નયવિચાર
૬ અષ્ટકમિન્દુ	૨૬ નયપોડશિકા
૭ આર્યત્રિભેદવિચાર
(આર્યાનાય વિચાર)	૨૭ નિક્ષેપશતક
૮ આર્યરક્ષિત (અનુયોગપૃથક્ત્વ)	૨૮ નિષદ્વૈકાદશિકા(નિષદ્વાવિચાર)
૯ ઉપદેશનવશતિ(યતિધર્મોપદેશ)	૨૯ પરમાણુપંચવિંશતિકા
૧૦ કલ્પસૂત્રવિવેચન	૩૦ પર્યુષણાચત્વારિંશિકા
(પર્યુષણારુપમ)
૧૧ ક્રિયાસ્થાનવર્ણન	૩૧ પર્વવિધાન
૧૨ ક્ષાયિકલવસંખ્યાવિચાર	૩૨ પ્રણપ્તપદ્ધત્રિંશિકા
૧૩ ગર્ભકૃત્યવિચાર (ગર્ભકૃત્ય) .	૩૩ પ્રતિમાપૂજાદ્વાત્રિંશિકા
૧૪ ગુણગ્રહણશતક	૩૪ મંગલાદિવિચાર
૧૫ જીવસિદ્ધિ (પાપભીતિ)	૩૫ માસકલ્પસિદ્ધિ
૧૬ જ્ઞાતપર્યુષણા	૩૬ મોક્ષપંચવિંશતિકા
૧૭ જ્ઞાનભેદપોડશિકા	૩૭ મૌનષટ્ત્રિંશિકા
૧૮ ધનાદિધર્મ વિચાર(દાનધર્મ)	૩૮ યથાભદ્રકધર્મસિદ્ધિ
૧૯ દુઃખવર્જનપોડશિકા (ભિક્ષા-
પોડશિકા)	૩૯ રાત્રિચૈત્યગમન
૨૦ દષ્ટાન્તતત્ત્વચતુર્વિંશતિકા
(સમ્યક્ત્વજ્ઞાતાનિ)	૪૦ લોકાચાર
	૪૧ લોકોત્તરતત્ત્વદ્વાત્રિંશિકા

૪૨ વર્ધાપનિકા (વર્ધાવળાનિ
કરવાણ્યહમાયાણ્યતીનામ)

૪૩ વિવાહચર્યા (વિવાહવિચાર)

૪૪ વેસમાહૃત્ય

૪૫ વ્યવહારપંચક

૪૬ વ્યવહારસિદ્ધિષ્ટત્રિંશિકા

૪૭ શમસ્વરુપપંચાશિકા

(શમનિર્ણય)

૪૮ શરણ્યતુષ્ક

૪૯ શિષ્ટક્રિયા (શિષ્ટવિચાર)

૫૦ શિષ્યનિષ્કૃતિકાસ્વરુપ

(શિષ્યનિષ્કૃતિકા)

૫૧ શિષ્ટશતકાદિ (શ્રુતસ્તુતિ)

૫૨ સચૂલધર્માષ્ટક (ચારિત્ર
ધર્માષ્ટક)

૫૩ સત્સંગવર્ણન

૫૪ સમ્યક્ત્વભેદતત્ત્વાષ્ટત્રિંશિકા
(સમ્યક્ત્વભેદવિચાર)

૫૫ સમ્યક્ત્વભેદનિર્ણય
(સમ્યાક્ત્વભેદાઃ)

૫૬ સમ્યક્ત્વષોડશિકા

૫૭ સાંવત્સરિકનિર્ણય

૫૮ સુતકનિર્ણયપંચવિંશતિકા

૫૯ સૂર્યોદયસિદ્ધાન્ત (સૂર્યોદય-
વિચાર)

૬૦ સ્થાપનાચાર્યાદ્રાત્રિંશિકા

(પ્રતિમાપૂજા)

૬૧ સ્થાપનાવિચાર (પ્રતિમાષ્ટક)

૬૨ સ્થાપનાસિદ્ધિ (ગુરુસ્થાપના-
સિદ્ધિ)

૬૩ સ્થાપનાસિદ્ધિષોડશિકા

(પ્રતિમાપૂજાસિદ્ધિ)

૬૪ સ્યાદ્વાદદ્વાત્રિંશિકા

* આ નિશાનવાળી કૃતિઓનો સમુહ આગમોદ્ધારકકૃતિસંદોહ
ના ભાગો તરીકે અમારા ગચ્છાધિપતિની નિશામાં છપાઈ રહ્યો છે.

આ*

૧ અચિત્તાહારદ્વાત્રિંશિકા

૨ અધિગમસમ્યક્ત્વૈકાદશી
(અધિગમસમ્યક્ત્વ)

૩ અનુક્રમપંચદશિકા.

૪ અર્હતશતક

૫ આએલકથ

૬ આમિત્રહિકાનાભોગમિત્યાત્વ
(મિથ્યાત્વવિચાર)

૭ ધર્માદ્વાપંચાશિકા

૮ ધર્માપથપરિશિષ્ટ

- ૯ ધર્મીપથિકાનિર્ણય
 ૧૦ ઉત્સર્પણાર્થવિચાર
 ૧૧ ઉત્સૂત્રભાષણુકુળ(ઉત્સૂત્ર-
 ભાષણુવિમર્શ)
 ૧૨ ઉદ્યમપંચદશિકા
 ૧૩ ઉપકારદ્વાદશિકા (ઉપકાર
 વિચાર)
 ૧૪ ક્રિયાદ્વાત્રિંશિકા
 ૧૫ ક્ષમાવિંશતિકા
 ૧૬ ક્ષાયોપશમિકલાવવિચાર
 (ક્ષાયોપશમિકલાવ)
 ૧૭ ચૈત્યદ્રવ્યોત્સર્પણુ (અપૂર્ણ)
 ૧૮ જ્યસોમસિકૃષ્ણા (અપૂર્ણ)
 ૧૯ જ્ઞાનપંચવિંશતિકા
 ૨૦ તાત્ત્વિકવિમર્શ
 ૨૧ કુષ્ઠપ્રતિકારવિચાર
 ૨૨ દેવાયલજ્ઞકશિકા
 ૨૩ નિર્યાણુ(દેવનિર્યાણુવિચાર)
 ૨૪ પર્યુષણુપરાવૃત્તિ

- ૨૫ પર્યુષણુપ્રભા (અપૂર્ણ)
 ૨૬ પર્યદિકલ્પતાયના (પર્યત્કલ્પ-
 વાયન)
 ૨૭ પૌષધકર્તવ્યતાનિર્ણય
 (પૌષધવિમર્શ)
 ૨૮ પ્રતિદિવસપ્રતિનિયતાર્થ-
 વિચારણાદિ (પૌષધપરામર્શ)
 ૨૯ વીરવિવાહવિચાર
 ૩૦ વ્યવહારાવ્યવહારરાશિ
 (વ્યવહારરાશિ)
 ૩૧ શ્રમણુધર્મસહસ્ત્રી
 ૩૨ શ્રમણો ભગવાન્ મહાવીર
 ૩૩ શ્રુતશીલચતુર્ભંગી
 ૩૪ સદ્ગુણાનિ
 ૩૫ સંહનાનિ
 ૩૬ સામાયિકૃયાસ્થાનનિર્ણય
 ૩૭ હિંસકત્વાહિંસકત્વે (અહિંસા
 વિચાર)

૬*

- ૧ પંચસૂત્રતકીવતાર
 ૨ પંચસૂત્રવતિક

૩ પંચસૂત્રી

$$૩૨ + ૬૪ + (૩૫ + ૨) = ૩૫ + ૩ = ૧૩૪$$

પ્રકરણ ૩

અગમોદ્ધારકની અમુદ્રિત સંકલનાઓ

(૧)—આગમોમાંથી—

૧ અનુમાન	૧૬ નિક્ષેપસંગ્રહ	૩૧ વાયુવૃષ્ટિ
૨, અલંકાર	૧૭ નિશીથભાષ્ય	૩૨ વિધિ
૩ અદ્યપદ્ધતિ	ગાથાદ્યપદો	૩૩ વિશિષ્ટતા
૪ આચાર્યનામો	૧૮ ન્યાયો	૩૪ વિશેષોપયોગી
૫ ઇતિહાસ	૧૯ પ્રસ્તવના.અતિદેશ	૩૫ વિશેષનામો
૬ ઉપોદ્ધાત,પ્રશસ્તિ	૨૦ પાઠાંતરો	૩૬ વિસંવાદો
૭ એકાર્થિકશબ્દો	૨૧ પ્રચલિતમતો	૩૭ વૈદ્યક
૮ કદિનશબ્દોનાઅર્થ	૨૨ પ્રજ્ઞાપ્ય	૩૮ વ્યાકરણ
૯ ખંડનપદ્ધતિ	૨૩ પ્રત્યેકબુદ્ધનામો	૩૯ વ્યાખ્યાતાતરો
૧૦ છંદવિચાર	૨૪ પ્રાચીનમતો	૪૦ શંકાસમાધાનો
૧૧ ગચ્છો-પટ્ટાવલીઓ	૨૫ બૃહત્કલ્પવિષયાનુક્રમ	૪૧ સમાન શબ્દ પર્યાયો
૧૨ છેદસ્ત્રગાથા	૨૬ ભૂગોલ	૪૨ સંકલનાઓ
અકારાદિક્રમ	૨૭ મતોનાં સમાધાનો	૪૩ સંગ્રહયો
૧૩ જ્યોતિષ	૨૮ રાજકીયવિભાગ	૪૪ સાક્ષિ પાઠાકારાદિ
૧૪ દૃષ્ટાંતો	૨૯ લક્ષણ-દૂષણ	૪૫ સાક્ષિભુતગ્રન્થો
૧૫ નયો	૩૦ વાદો	૪૬ સામુદ્રિક
		૪૭ સ્થલનિર્દેશ

૦૪૮ સ્થાપના-સંસ્થાનો

૦ બાકીના મુદ્રિત થયા છે તેથી આ પ્રકરણમાં લીધા નથી.

(૨) અદ્યપરિચિતસૈદ્ધાંતિકશબ્દકોષ (શેષ ભાગ ૨-૩-૪)

(૩) ત્રિષષ્ટિશલાકાપુરૂષગતનીતિવાક્યો.

(૪) „ „ વિષયાનુક્રમ

(૫) સમ્યક્ત્વકૌમુદિગતનીતિવાક્યો

(૬ થી ૧૮) ઉપદેશમાલા, કૌટિલ્યઅર્થશાસ્ત્ર, ઇંદ્રોનુશાસન, દેશીનામમાલા, ધર્મખિન્દુ, ધર્મસંગ્રહણી, શ્રીપાલચરિત્ર, પંચસંગ્રહ, પંચાશક, યોગદૃષ્ટિસમુચ્ચય, યોગખિન્દુ, વિચારરત્નાકર અને સમરાધ્યક્ષહા. આ ગ્રંથોમાંથી ઉપયોગી સુભાષિતાદિ અનેક બાબતો.

(૧૯ થી ૨૭) અનુયોગદ્વારચૂર્ણિ, આચારાંગચૂર્ણિ, આવશ્યકચૂર્ણિ, ઉત્તરાધ્યયનચૂર્ણિ, દશપૈકાલિકચૂર્ણિ, નંદિસૂત્રચૂર્ણિ, સૂત્રકૃયોગચૂર્ણિ, અનયોગદ્વારહારિવૃત્તિ અને નંદીસૂત્રહારિવૃત્તિમાંથી નિચેના વિષયો-૧ દેશો, ૨ વિશેષોપયોગી, ૩ એકાર્થિકા, ૪ ન્યાયો, ૫ દૃષ્ટાંતો, ૬ અણુ આદિ, ૭-સાક્ષિપાઠો અને ૮ સાક્ષિ ગાથાઓ.

પ્રકરણ ૪

આગમોદ્ધારકની મુદ્રિત સંકલનાઓ

૧ એકાદશાંગીય અકારાદિક્રમ	૯ પરિણામમાલા (પ્રથમાવૃત્તિ)
૨ આગમીયસૂક્તાવલિ	૧૦ „ (દ્વિતીયાવૃત્તિ)
૩ „ સંગ્રહશ્લોકા	૧૧ પંચાશકાદિ ૧૦ અકારાદિ
૪ „ સુભાષિત	૧૨ વિશેષાવશ્યક ગાથાનામ-
૫ „ લોકોક્તિસંગ્રહ	કારાદિક્રમ
૬ ઉપાંગપ્રકીર્ણકસૂત્ર-	૧૩ „ સત્કામુદ્રિતગાથા
વિષયાનુક્રમ	૧૪ અદ્યપરિચિતસૈદ્ધાંતિક-
૭ ત્રિષષ્ટીયદેશનાસંગ્રહ	શબ્દકોષ ભા. ૧
૮ નંદાદિસપ્તકસૂત્રગાથાદિઅકા-	
રાદિયુતવિષયાનુક્રમ	

પ્રકરણ ૫

આગમોદ્ધારકના સંપાદિત ગ્રંથો

અ પ્રતો

ક્રમાંક	ગ્રંથ	કર્તા	પ્રસ્તાવના	પત્ર, વિન્સં, સ્થળ	પ્રકાશક	સંસ્થા, વિન્સં	૧૯૬૮
૧	આચારંગસૂત્ર	જિનદાસગણિ	૧	૦	૦	મ. કે.	૧૯૬૮
૨	આચારંગસૂત્ર (પૂર્વભાગ, સત્રીક, પ્ર. આ.)	ડી. શીલાંકાચાર્ય	૦	૦	૦	આ. સ.	૧૯૭૨
૩	આચારંગસૂત્ર (ઉત્તરભાગ, સત્રીક, પ્ર. આ.)	”	૦	૦	૦	આ. સ.	૧૯૭૩
૪	આચારંગસૂત્ર (પ્રથમશ્રુતસ્કંધ, સત્રીક)	”	૦	૦	૦	સિ. સા.	૧૯૬૧
૫	આચારંગસૂત્ર (દ્વિતીયશ્રુતસ્કંધ, સત્રીક)	”	૦	૦	૦	”	૧૯૬૨
૬	સૂત્રકૃતાંગચૂર્ણ	જિનદાસગણિ	૦	૦	૦	મ. કે.	૧૯૬૮
૭	સૂત્રકૃતાંગ (સત્રીક)	ડી. શીલાંકાચાર્ય	૦	૦	૦	આ. સ.	૧૯૭૩

૮ સ્થાનાંગસૂત્ર (સદ્રીક પ્રથમ વિભાગ) ડી. અભયદેવસુરિ	૦	૦	આ. સ.	૧૬૬૫
૯ સ્થાનાંગસૂત્ર (સદ્રીક ઉત્તર ભાગ)	”	”	આ. સ.	૧૬૭૬
૧૦ સમવાયોગસૂત્ર (સદ્રીક)	”	”	આ. સ.	૧૬૭૪
૧૧ ભગવતીસૂત્ર (સદ્રીક પ્રથમ વિભાગ)	”	”	આ. સ.	૧૬૭૪
૧૨ ભગવતીસૂત્ર (સદ્રીક દ્વિતીય વિભાગ)	”	”	આ. સ.	૧૬૭૫
૧૩ ભગવતીસૂત્ર (સદ્રીક તૃતીય વિભાગ)	”	”	આ. સ.	૧૬૭૭
૧૪ વ્યાખ્યાપ્રત્યક્તિ (ભગવતી)				
૧૫ વ્યાખ્યાપ્રત્યક્તિ (સદ્રીક પ્રથમ વિભાગ)	”	”	૧૪. ફ.	૧૬૩૩

૧ ૪. ફ. = નકષત્રદેવ કેશરીમણ, આ.સ.=આગમોદય સમિતિ, સિ.સ.=સિદ્ધયક સાહિત્ય પ્રચારક સમિતિ, જે.પુ.=જૈન પુસ્તક પ્રચારક સંસ્થા, દે. લા.=દેવચંદ લાલભાઈ, જે. ધ.=જૈન ધર્મ પ્રચારક સંસ્થા, દે. મૂ.=દેવકરજી મૂલજી, ઝ. રા.=ઝવેરચંદ રામચંદ. મો. ગો.=મોહનલાલ ગોકળદાસ, ન. આ.=નવપદ આરાધક સમાજ, ય. જે.=યશોવિજયજી જેન પાઠશાળા, ન. મં.=નગીનલાલ મંજુભાઈ ફંડ.

ક્રમાંક	અંથ	કર્તા	પત્ર, વિસં. ૦, રથળ	પ્રસ્તાવના સંસ્થા,	પ્રકાશક વિસં. ૦
૧૬	વ્યાખ્યાપ્રસૂતિ, (સ્ટીક, ૧૫-૨૩ શતક, તૃતીય ભાગ)	" "	૦ ૦ ૦	" "	૧૯૯૬
૧૭	ભગવતીસૂત્ર ટીકા	" "	૦ ૦ ૦	" "	૨૦૦૩
૧૮	સાતાધર્મકથાંગ (સ્ટીક)	દાનશેખરસૂરિ	૦ ૦ ૦	" "	૧૯૯૨
૧૯	ઉપાશકદશાંગ (સ્ટીક)	ડી. અભયદેવસૂરિ	૦ ૦ ૦	આ. સ.	૧૯૭૫
૨૦	અંતકૃદશાનુસારોપપાતિક-	" "	૦ ૦ ૦	" "	૧૯૭૬
૨૧	દશાવિપાકશ્રુતાનિ (સ્ટીક)	ડી. અભયદેવસૂરિ	૦ ૦ ૦	" "	૧૯૭૬
૨૨	પ્રશ્નન્યાકરણાંગ (સ્ટીક)	" "	૦ ૦ ૦	આ. સ.	૧૯૭૫
૨૨	અંગાકારાદિ	સં. આગમોદ્ધારક	૧ ૧૯૯૩	જામનગર	૧૯૯૩
૨૩	ઉપાંગ - પ્રકીર્ણકસૂત્ર				
૨૪	વિષયાનુક્રમાદિ	" "	૧ ૨૦૦૫	સુરત	૨૦૦૫
૨૫	ઔપપાતિકસૂત્ર (સ્ટીક)	ડી. અભયદેવસૂરિ	૦ ૦ ૦	આ. સ.	૧૯૭૨
૨૫	રાજપ્રમીયસૂત્ર (સ્ટીક)	ડી. મલયગિરિ	૦ ૦ ૦	" "	૧૯૮૧
૨૬	જ્વાલવાલિગમ (સ્ટીક)	ડી. મલયગિરિ	૦ ૦ ૦	દે. લા.	૧૯૭૫
૨૭	પ્રસાપનોપાંગ (ટીકા. પૂર્વ ભાગ)	હારિભદ્રીય	૦ ૦ ૦	મં. કે.	૨૦૦૬

૨૮ પ્રસાપનોપાંગ (સટીક, પૂર્વાર્ધ, ટી. મલયગિરિ	૦	૦	૦	આ. સ.	૧૯૭૪
૨૯ પ્રસાપનોપાંગ (સટીક ઉત્તરાર્ધ) ” ”	૦	૦	૦	”	૧૯૭૫
૩૦ સૂર્યપ્રસન્નપાંગ (સટીક) ” ”	૦	૦	૦	”	૧૯૭૫
૩૧ જમ્બૂદ્વીપપ્રસપ્તિ (પૂર્વભાગ, સટીક) ટી. શાંતિચંદ્રસરિ	૦	૦	૦	દે. લા.	૧૯૭૬
૩૨ જમ્બૂદ્વીપપ્રસપ્તિ(દ્વિતીયભાગ,) ” ”	૦	૦	૦	”	૧૯૭૬
૩૩ તન્દુલવૈયારિક (સટીક) ટી. વિમલગણિ ચતુઃશરણુ (સાવચરિક)	૦	૦	૦	”	૧૯૭૮
૩૪ ચતુઃશરણુદિમરણુસમાખ્યન્ત- પ્રકીર્ણકદશક (ભાયાયુક્ત)	૦	૦	૦	આ. સ.	૧૯૮૩
૩૫ ગન્ધાચારપ્રકીર્ણક (સટીક) ટી. વાનર્ષિ	૦	૦	૦	”	૧૯૮૦
૩૬ કલપસૂત્ર (બારસા) કાલકાચાર્યકથા	૧	૧૯૭૦	પાટણ	દે. લા.	૧૯૭૦
૩૭ કલપસૂત્રવૃત્તિ (સુભોધિકા) ટી. ઉ. વિનય- વિજયગણિ	૧૧	૧૯૬૭	૦	”	૧૯૬૭
૩૮ કલપસૂત્ર ” ”	૨	૧૯૭૯	રતલામ	”	૧૯૭૯
૩૯ કલપસૂત્ર ” ”	૦	૦	૦	મં. દે.	૧૯૮૫

ક્રમાંક	અંથ	કર્તા	પ્રસ્તાવના			પ્રકાશક
૪૦	કલ્પસૂત્ર (કલ્પકોમુદી)	ડી. ઉ. શાંતિસાગર	પત્ર, વિં સં૦, સ્થળ	સંસ્થા	વિન્સં૦	
૪૧	કલ્પસમર્થન	પૂર્વાચાર્ય	૪ ૧૯૯૩ જામનગર	" "	૧૯૯૨	
૪૨	આવશ્યકસૂત્રચૂર્ણિ (પૂર્વ ભાગ) જિનદાસચર્ણિ		૧ ૧૯૯૪ જામનગર	જ્ઞ. કે.	૧૯૯૪	
૪૩	આવશ્યકસૂત્રચૂર્ણિ (ઉત્તરભાગ)	" "	૦ ૦ ૦	" "	૧૯૮૪	
૪૪	આવશ્યકસૂત્રસટીક (પૂર્વ ભાગ) ડી. હારિભદ્રીય		૦ ૦ ૦	" "	૧૯૮૬	
૪૫	આવશ્યકસૂત્રસટીક : (ઉત્તરભાગ)	" "	૦ ૦ ૦	આ. સ.	૧૯૭૨	
૪૬	આવશ્યકસૂત્રોત્તરાર્ધ (પૂર્વ ભાગ)	" "	૦ ૦ ૦	" "	૧૯૭૨	
૪૭	આવશ્યકસૂત્રોત્તરાર્ધ મ્ (ઉત્તર ભાગ)	" "	૦ ૦ ૦	" "	૧૯૭૩	
૪૮	આવશ્યકસૂત્ર (પૂર્વ ભાગ) ડી. મહાયગિરિ		૦ ૦ ૦	" "	૧૯૭૩	
૪૯	આવશ્યકસૂત્ર (દ્વિતીય ભાગ)	" "	૦ ૦ ૦	" "	૧૯૮૪	
૫૦	આવશ્યકસૂત્ર (તૃતીયો ભાગ) ડી. મહાયગિરિ		૩ ૧૯૯૨ ઘેટી	દે. લા.	૧૯૮૮	
૫૧	પણાવશ્યકસૂત્રાચૂર્ણિ	પૂર્વાચાર્ય	૦ ૦ ૦	જ્ઞ. કે.	૧૯૯૨	
૫૨	પાદિકસૂત્ર (સટીક)	ડી. યશોદેવ.	૪ ૧૯૬૭ સુરત	દે. લા.	૧૯૬૭	
૫૩	વિશેષાવશ્યકસૂત્ર (પ્રથમ ભાગ) ડી. કાલ્યાણચાર્ય		૦ ૦ ૦	જ્ઞ. કે.	૧૯૯૩	
૫૪	વિશેષાવશ્યકસૂત્ર (ઉત્તર ભાગ)	" "	૭ ૧૯૯૩ જામનગર	" "	૧૯૯૩	

૫૫	વિશેષાવશ્યકગાથાનામકારાદિ	સં. આગમોદ્ધારક	૦	૦	આ. સ.	૧૯૭૯
૫૬	શ્રીમતી ઓઘનિયુક્તિ	ટી. દ્રોણાચાર્ય	૦	૦	"	૧૯૭૫
૫૭	દશવૈકલિકસૂત્ર	જિનભદ્રગણિ	૧	૧૯૮૯	ઝ. કે.	૧૯૮૯
૫૮	દશવૈકલિકસૂત્ર (સટીક)	ટી. હારિ.	૦	૦	હે. લા.	૧૯૭૪
૫૯	પિંડનિયુક્તિ	ટી. મલયગિરિ	૦	૦	"	૧૯૭૪
૬૦	ઉત્તરાધ્યયનચૂલિ	જિનભદ્રગણિ	૧	૧૯૮૯ સુરત	ઝ. કે.	૧૯૮૯
૬૧	ઉત્તરાધ્યયન (સટીક, પ્રથમ ભાગ)	ટી. શાંતિસ્મરિ	૦	૦	હે. લા.	૧૯૭૨
૬૨	ઉત્તરાધ્યયન (સટીક, દ્વિતીય વિભાગ)	"	૦	૦	"	૧૯૭૨
૬૩	ઉત્તરાધ્યયન (સટીક, તૃતીય વિભાગ)	"	૦	૦	"	૧૯૭૩
૬૪	વિશેષાવશ્યક અમુદ્રિત ગાથા નંદીસૂત્રચૂલિ	સં. આગમોદ્ધારક				
૬૫	" હારિભદ્રીયવૃત્તિ	ટી. હરિભદ્રસુરિ	૧	૦	ઝ. કે.	૧૯૮૪
૬૬	નંદીસૂત્ર (સટીક)	ટી. મલયગિરિ	૦	૦	આ. સ.	૧૯૮૦
૬૬	નન્દ્યાદિગાથાઘકારાદિ	સં. આગમોદ્ધારક	૧	૧૯૮૪	"	૧૯૮૪
૬૭	અનુયોગદ્વારચૂલિ					
"	ટીકા	હારિભદ્રીય	૦	૦	ઝ. કે.	૧૯૮૪
૬૮	અનુયોગદ્વારસૂત્ર (પૂર્વાર્ધ, પ્ર. આ.)	ટી. મલ. હેમચંદ્ર	૦	૦	હે. લા.	૧૯૭૨

ક્રમાંક	અંથ	કર્તા	પત્ર, વિં સં, સ્થળ	પ્રસ્તાવના	સંસ્થા	પ્રકાશક	વિંસં
૬૯	અનુયોગદ્વારસૂત્ર						
	(ઉત્તરાર્ધ, પ્ર. આ.)	"	૦ ૦ ૦	૦	"	"	૧૯૭૨
૭૦	અનુયોગદ્વારાણિ વૃત્તિ (દ્વિ. આ.)	"	૦ ૦ ૦	૦	આ. સ.		૧૯૮૦
૭૧	આગમીયસ્મૃતાવલ્યાદિ	સં. આગમોદ્ધારક	૦ ૦ ૦	૦	જે. પુ.		૨૦૦૫
૭૨	અધ્યાત્મમતપરીક્ષા						
	(સ્વોપસ વૃત્તિ) ઉ. યશોવિનય	૩	૧૯૬૭	સુરત	દે. લા.		૧૯૬૭
૭૩	આધ્યાત્મકદ્વપદ્રુમ (બે ટીકા)	૧	૧૯૯૭	પાલીતાણા	"	"	૧૯૯૬
૭૪	આચારપ્રદીપ	૩	૧૯૮૨	સાદડી	"	"	૧૯૮૩
૭૫	ધર્મપથિગ્રાપટ્ટત્રિશિકા પ્રવચ્ચા- વિધાનાદીનિ કુલકાનિ						
	આભાણુશતક ઔષ્ઠિક- મતોત્સુકકુલક	૦	૦ ૦ ૦	૦	આ. સ.		૧૯૮૩
૭૬	ઉત્પાદાદિસિદ્ધિ (સટીક)	ચંદ્રસેનસરિ	૧	૧૯૯૩	જામનગર	સ. કે.	૧૯૯૩
૭૭	ઉપદેશમાલા સૂ	ધર્મદાસગણિ	૦	૦ ૦ ૦	જે. ધ.		૧૯૭૬
૭૮	ઉપદેશમાલા (પુણ્યમાલા)	મદ. હેમચંદ્રસરિ	૬	૧૯૯૩	ધેડી	સ. કે.	૧૯૯૨
૭૯	ઉપમિતિલવપ્રપંચાકથા પૂર્વાર્થ	સિદ્ધર્થિ	૦	૦ ૦ ૦	દે. લા.		૧૯૭૪

૮૦ ઉપમિતિલવપ્રપંચાકથા ઉત્તરાર્ધ	૨૮	૧૯૭૬	સુરત	"	"	૧૯૭૬
૮૧ ઋષિભાષિતસત્રાણિ પ્રત્યેકચુક્ર	૦	૦	૦	ઋ.	કે.	૧૯૮૧
૮૨ કથાકોષ મહા. રાજશેખરસુરિ	૧	૧૯૯૪	જામનગર	ઋ.	કે.	૧૯૯૪
૮૩ કર્મગ્રન્થ (સટીક), (વિભાગ પહેલો) દેવેન્દ્રસુરિ	૦	૦	૦	જે.	ધ.	૧૯૬૬
૮૪ કર્મગ્રન્થ (સટીક) (વિભાગ બીજો)	૬	૦	મીયાંગામ	"	"	૧૯૬૮
૮૫ કર્મપ્રકૃતિ (સટીક) ડી. મલયગિરિ	૩	૧૯૬૯	૦	દે.	લા.	૧૯૬૦
૮૬ કૃષ્ણચરિત્ર દેવેન્દ્રસુરિ	૧	૧૯૯૪	સિદ્ધાયલ	ઋ.	કે.	૧૯૯૪
૮૭ ગુણુસ્થાનકમારોહ રત્નશેખરસુરિ	૨	૧૯૭૨	રાજનગર	દે.	લા.	૧૯૭૨
૮૮ હન્દાનુશાસન હેમચંદ્રસુરિ	૨		નવસારી	દે.	ઋ.	૧૯૬૮
૮૯ જલપકલપલતા રત્નમંડનગણિ	૧	૧૯૬૮	૦	દે.	લા.	૧૯૬૮
૯૦ જીવસમાસપ્રકરણ ડી. મહા. હેમચંદ્રસુરિ	૪	૧૯૮૪	ઉદયપુર	આ.	સ.	૧૯૮૪
૯૧ જ્યોતિષકરંડક ડી. મહાચગિરિ	૦	૦	૦	ઋ.	કે.	૧૯૮૪
૯૨ તત્ત્વતરંગિણી (સટીક) ઉ. ધર્મસાગર	૧	૧૯૯૦	મહેસાણા	"	"	૧૯૯૦
૯૩ તત્ત્વાર્થસૂત્ર (સભાષ્ય) ઉમાસ્વાતિવાચક	૦	૦	૦	"	"	૧૯૯૨
૯૪ તત્ત્વાર્થસૂત્ર (સટીક) ડી. હારિભદ્રીય	૪	૧૯૯૨	ઘેટી	"	"	૧૯૯૨
૯૫ તિથિહાનિવૃદ્ધિવિચાર વિજયદેવસુરિ	૦	૦	૦	ઋ.	કે.	૧૯૯૩
૯૬ ત્રિષપ્તીયદેશનાદિસંગ્રહ સં. આગમેશ્વરક	૦	૦	૦	"	"	૧૯૯૦

ક્રમાંક	અંથ	કર્તા	પત્ર, વિનં સં, સ્થળ	પ્રસ્તાવના	સંસ્થા	પ્રકાશક
૯૭	ત્રૈવિઘ્નોષ્ટી	મુનિસુદંસુરિ	૩	૧૯૬૬ સુરત	દે. મ્.	વિનંસં ૧૯૬૬
૯૮	દેવવંદન(ચૈત્યવંદન)ભાષ્ય	ડી. ધર્મકીર્તિ				
		(ધર્મધોષ)	૧૭	૧૯૯૪ પાલીતાણા	મ્. કે.	૧૯૯૪
૯૯	ધર્મકલ્પદ્રુમ	ઉદયધર્મગણિ	૧	૧૯૭૩ છાણી	દે. લા.	૧૯૭૩
૧૦૦	ધર્મખિન્દુપ્રકરણ (સટીક)	હરિભદ્રસુરિ	૨	૧૯૮૦ રતલામ	આ. સ.	૧૯૮૦
૧૦૧	ધર્મપરીક્ષા કથા	પદ્મસાગરગણિ	૧	૧૯૬૯ છાણી	દે. લા.	૧૯૬૯
૧૦૨	ધર્મસંગ્રહ (પૂર્વ ભાગ)	ઉ. માનવિજ્ય	૦	૦ ૦	" "	૧૯૭૧
૧૦૩	ધર્મસંગ્રહ (ઉત્તર ભાગ)	" "	૩	૧૯૭૪ સુરત	" "	૧૯૭૪
૧૦૪	નવપદપ્રકરણ (લઘુવ્રતિ)	દેવગુપ્ત	૫	૧૯૮૩ સાદી	" "	૧૯૮૨
૧૦૫	નવપદપ્રકરણ (બૃહદ્વ્રતિ)	"				
		ડી. યશોદેવ	૪	૧૯૮૩ ઉદયપુર	" "	૧૯૮૩
૧૦૬	નમસ્કારમાહાત્મ્ય	દેવેન્દ્રસુરિ	૧	૧૯૯૪ સિદ્ધલેન	મ્. કે.	૧૯૯૪
૧૦૭	નવસ્મરણાનિ ગૌતમરાસશ્ર		૦	૦ ૦	મ્. રા.	૨૦૦૩
૧૦૮	પંચવસ્તુક્રંથ	હરિભદ્રસુરિ	૩	૧૯૮૩ સાદી	દે. લા.	૧૯૮૩
૧૦૯	પંચસંગ્રહ	ચન્દ્રમહર્ષિ	૦	૦ ૦	આ. સ.	૧૯૮૩
૧૧૦	પંચાશકાઘકારાદિ	સં. આગમોદ્ધારક	૨	૧૯૬૬ ૦	મ્. કે.	૧૯૬૬

૧૧૧ પંચાશકાદિ (મુલમાત્રાણિ) હરિભદ્રસુરિ વગેરે	૦	૦	૦	”	”	૧૯૮૪
૧૧૨ પંચાશકગ્રંથ (સટીક, પ્ર. આ.) ડી. અભયદેવસુરિ	૩	૧૯૬૮	ખંભાત	જ.	ધ.	૧૯૬૯
૧૧૩ ” (, દિ.આ.) ”	૧	૧૯૯૭	સિદ્ધસેત્ર	ઝ.	કે.	૧૯૯૭
૧૧૪ પચરણસંદોહ પૂર્વાચાર્ય	૦	૦	૦	”	”	૧૯૮૫
૧૧૫ પરિણામમાલા સં. આગમોદ્ધારક	૦	૦	૦	મો.	ગો.	૧૯૭૫
૧૧૬ ” (દિ. આ.) ”	૦	૦	૦	ઝ.	કે.	૧૯૯૦
૧૧૭ પચુષળાદશશતક ઉ. ધર્મસાગર	૦	૦	૦	”	”	૧૯૯૨
૧૧૮ પર્વાધિરાજ શ્રીપચુષળા- ષ્ટાન્નિહકાગ્યાખ્યાન વિજયલક્ષ્મીસ્માર	૦	૦	૦	ન.	આ.	૧૯૮૮
૧૧૯ પ્રકરણસમુચ્ચય મુનિચંદ્રાદિ	૧	૧૯૮૦	૦	ઝ.	કે.	૧૯૮૦
૧૨૦ પ્રત્યા. સારસ્વતવિભ્રમાદિ યશોદેવાદિ	૧	૦	૦	”	”	૧૯૮૪
૧૨૧ પ્રવચનપરીક્ષા (પૂર્વ ભાગ) ઉ. ધર્મસાગરજી	૦	૦	૦	”	”	૧૯૯૩
૧૨૨ ” (ઉત્તર ભાગ) ”	૧	૧૯૯૩	જામનગર	”	”	૧૯૯૩
૧૨૩ પ્રવચનસારોદ્ધાર (પૂર્વ ભાગ), (સટીક) ડી. સિદ્ધસેન- સુરશેખર	૦	૦	૦	હે.	સા.	૧૯૬૮

ક્રમાંક	અર્થ	કર્તા	પત્ર, વિં સંં, સ્થળ	મસ્તાવના	સંસ્થા	પ્રકાશક	વિંસંં
૧૨૪	પ્રવચનસારોદ્ધાર						
	(ઉત્તર ભાગ), (સ્ટીક) ટી. સિદ્ધસેન-						
૧૨૫	પ્રવચ્ચાવિધાનકુલક (સ્ટીક)	સુરિશેખર	૬	૧૯૮૧	અણ્મગંજ	દે. લા.	૧૯૮૨
૧૨૬	પ્રથમરતિપ્રકરણ (સ્ટીક)	ટા. પ્રદ્યુમ્નસુરિ	૧૬	૧૯૯૪	સિદ્ધસેન	મ્મ. કે	૧૯૯૫
૧૨૭	પ્રમરત્નાકર	સં. શુભવિજયગણિ	૪	૧૯૯૬	સિદ્ધસેન	દે. લા.	૧૯૯૬
૧૨૮	બુદ્ધિસાગર	સંગ્રામસોની	૧	૧૯૯૩	સુરત	" "	૧૯૭૫
૧૨૯	ભવભાવના (પ્રથમ ભાગ)	મલ. હેમચંદ્રસુરિ	૦	૦	મ્મ. કે.	"	૧૯૯૩
૧૩૦	ભવભાવના (દ્વિતીય ભાગ)	"	૧૦	૧૯૯૪	સિદ્ધસેન	" "	૧૯૯૨
૧૩૧	ભવભાવના (છાયાયુત)	છા. મહેન્દ્રસાગર	૦	૦	"	"	૧૯૯૪
૧૩૨	મધ્યમસિદ્ધપ્રભાવ્યાકરણ	આગમોદ્ધારક	૦	૦	"	"	૧૯૮૬
૧૩૩	મલયસુંદરીચરિત્ર	જ્યોતિલકસુરિ	૨	૧૯૭૨	કપડવણજ	દે. લા.	૧૯૭૨
૧૩૪	મહાવીરચરિત્ર (પાકૃત)	ગુણચંદ્રસુરિ	૪	૧૯૮૫	રાજનગર	" "	૧૯૮૫
૧૩૫	યતિદિનચર્ચા	મતિસાગર	૧	૧૯૯૪	શિહોર	મ્મ. કે.	૧૯૯૩
૧૩૬	યશોવિજયજૂતગ્રંથમાળા	ઉ. યશોવિજય	૦	૦	બૈ. ધ.	"	૧૯૬૫

૧૩૭	યુક્તિપ્રભોધ	ઉ. મેધવિન્ય	૧૨	૧૯૮૪	રાજનગર	ઝ. કે.	૧૯૮૪
૧૩૮	લલિતવિસ્તર	હારિ. પંજી: મુનિચંદ્રસુરિ	૩	૧૯૭૧	પાટણ	દે. લા.	૧૯૭૧
૧૩૯	લલિતવિસ્તર અને ટિપ્પણ	હારિ.					
૧૪૦	લોકપ્રકાશ (પ્રથમ વિભાગ)	ટિ. આગમોદ્ધારક	૨	૧૯૯૦	મહેસાણા	ઝ. કે.	૧૯૯૦
૧૪૧	લોકપ્રકાશ(દ્વિતીય વિભાગ)	ઉ. વિનયવિન્ય	૦	૦	૦	દે. લા.	૧૯૮૨
૧૪૨	લોકપ્રકાશ (તૃતીય વિભાગ)	"	૦	૦	૦	"	૧૯૮૪
૧૪૩	લોકપ્રકાશ (ચતુર્થ વિભાગ)	"	૦	૦	૦	"	૧૯૮૮
૧૪૪	વન્દારુચિ (આવકવિધિ)	ડી. દેવેન્દ્રસુરિ	૩	૧૯૬૮	નવસારી	"	૧૯૬૮
૧૪૫	વન્દારુચિ (આવકવિધિ)	"	૧	૧૯૮૫	૦	ઝ. કે.	૧૯૮૫
૧૪૬	વિચારામૃતસારસંગ્રહ (વિંશતિસ્થાનકમચરિત્ર)	ગિનહર્ષગણિ	૧	૦	૦	દે. લા.	૧૯૭૯
૧૪૭	વિચારામૃતસારસંગ્રહ	કુશમંડનસુરિ	૦	૦	૦	ઝ. કે.	૧૯૯૩
૧૪૮	વીતરાગસ્તોત્ર (સરીક)	ડી. પ્રભાનન્દ	૫	૧૯૬૭	સુરત	દે. લા.	૧૯૬૭
૧૪૯	શાસ્ત્રવાર્તાસમુચ્ચય (સ્વોપમચરિત્ર)	હરિભદ્રસુરિ	૨	૧૯૮૪	રાજનગર ગોડીજી		૧૯૮૫
૧૫૦	આદ્ધિનિઠૂચસૂત્ર (સ્વોપમચરિત્ર પ્રથમ વિભાગ)	દેવેન્દ્રસુરિ	૧	૧૯૯૪	સિદ્ધક્ષેત્ર	ઝ. કે.	૧૯૯૪

ક્રમાંક	અંશ	કર્તા	પ્રસ્તાવના	પત્ર, વિં સંં રચણ	સંસ્થા	પ્રકાશક	વિં સંં
૧૫૧	શ્રાદ્ધદિનકૃત્ય (સ્વોપશ યુત્તિ, દ્વિતીય વિ.)	દેવેન્દ્રસૂરિ	૨	૧૯૨૫ સિદ્ધક્ષેત્ર	" "	"	૧૯૯૫
૧૫૨	શ્રાદ્ધપ્રતિક્રમણસૂત્ર (અર્થદીપિકા)	યુત્તિ રત્નશેખરસૂરિ	૩	૧૯૭૫ સુરત	દે. લા.	"	૧૯૭૫
૧૫૩	શ્રીપાલચરિત્ર (પ્રાકૃત)	"	૧	૧૯૭૯ ૦	" "	"	૧૯૮૦
૧૫૪	શ્રીપાલચરિત્રે (સંસ્કૃત)	જ્ઞાનવિમલસૂરિ	૦	૦ ૦	" "	"	૧૯૭૭
૧૫૫	આવકકર્મદેશના	દેવેન્દ્રસૂરિ	૦	૦ ૦	મ્મ. કે.	"	૧૯૯૫
૧૫૬	ઐલુકચરિત્ર	"	૧	૧૯૯૪ પાલીતાણા	" "	"	૧૯૯૫
૧૫૭	ષટ્પુરુષચરિત્ર	ક્ષેમંકરગણિ	૨	૧૯૭૧ પાટણ	દે. લા.	"	૧૯૭૧
૧૫૮	ષોડશક્રમંડલ (યુત્તિ ટિપ્પણયુત્ત)	ટી. યશોવિજય	૨	૧૯૯૨ જામનગર	મ્મ. કે.	"	૧૯૯૨
૧૫૯	સંસર્ગગુણદોષપ્રકાશ, સુપાત્રદાનપ્રકાશ	દેવેન્દ્રસૂરિ	૦	૦ ૦	" "	"	૧૯૯૫
૧૬૦	સંસ્કૃતપ્રાચીનપ્રકરણાદિ	પૂર્વાચાર્ય	૦	૦ ૦	" "	"	૧૯૯૩
૧૬૧	સમ્યક્ત્વપદ ક્ષા-ઉપદેશશતકો	વિષ્ણુધર્મિભાગ	૧	૧૯૯૫ રાજનગર	દે. લા.	"	૧૯૭૩
૧૬૨	સર્વાસો આદિ સ્તવનો (સાક્ષિપાઠ સાથે)	ઉ. યશોવિજય	૦	૦ ૦	મ્મ. કે.	"	૧૯૯૦

૨૬૩	આધર્મિકતાસ્થપ્રકાશ	દેવેન્દ્રસુરિ	૦	૦	૦	ઋ.	કે.	૧૯૯૫
૧૬૪	સમાચારીપ્રકરણ (યોગવિશેષવાક્યયુત)	પૂર્વાચાર્ય	૦	૦	૦	આ.	સ.	૧૯૭૫
૧૬૫	સિદ્ધભાન્યાકરણ	આગમોદ્ધારક	૧	૧૯૯૦	મહેસાણા	ઋ.	કે.	૧૯૯૦
૧૬૬	સિદ્ધસેન દિવાકરૂત્રંથમાલા	સિદ્ધસેન દિવાકર	૦	૦	૦	જે.	ધ.	૧૯૬૫
૧૬૭	સૂક્તમુક્તાવલી	પૂર્વાચાર્ય	૦	૦	૦	દે.	લા.	૧૯૭૮
૧૬૮	સુષોધાસામાચારી	શ્રીચન્દ્રાચાર્ય	૧	૦	૦	"	"	૧૯૮૦
૧૬૯	સ્તોત્રરત્નાકર પ્રથમ ભાગ (સગ્રીક)	ધર્મદોષાદિ	૦	૦	૦	ય.	જે.	૧૯૬૯
૧૭૦	સ્થૂત્રભદ્રચરિત્ર	જ્ઞાનન્દસુરિ	૨	૧૯૭૧	૦	દે.	લા.	૧૯૭૧
૧૭૧	સ્વાહવાદભાષા	શુભવિજયગણિ	૧	૧૯૬૭	ભરૂચ	"	"	૧૯૬૭
૧૭૨	સ્વાધ્યાયપ્રકાશ	દેવેન્દ્રસુરિ	૧	૦	૦	ઋ.	કે.	૧૯૯૫
૧૭૩*	હિસાબટક (સાવચરિક), સર્વજ્ઞસિદ્ધિ, ઐન્દ્ર- સ્તુતયશ્ર	યશોવિજયજી	૦	૦	૦	"	"	૧૯૮૦

* ધ્યાનસ્થસ્વઃ અગમોદ્ધારક આચાર્યશ્રીઆનન્દસાગરસૂરીશ્વરજીમહારાજની રચેલી અને સંકલ્પના કરેલી મુદ્રિત કૃતિઓ અને સંપાદિત કરેલી કૃતિઓ શ્રીવર્ધમાનજૈનતાપ્રપાગમમંદિર(ચુસ્ત)ની ભમતિમાં આવેલી સુશોભિત ક્રમમાં 'આગમોદ્ધારક'ની સાહિત્ય સેવાના નામથી ગોપવામાં આવેલી છે.

આ ચોપડીઓ

૧ અલિધાનચિંતામણીદ્વાિષ (વિગેરે)	હેમચંદ્રાચાર્ય	૦	૦	૦	૦	૨૦૦૫
૨ તત્ત્વાચાર્યકૃતનમતનિર્ણય યાને						
તત્ત્વાચાર્યસૂત્રકર્તાશ્રિતામ્બર હૈયા દિગંબર આગમોદ્ધારક		૦	૦	૦	૦	૧૯૯૦
૩ તપ એને જીઘાપન	"	૦	૦	૦	૦	૧૯૯૨
૪ નિશ્ચિક્ષયવૃદ્ધિપ્રદીપ (ચાર પ્રકાશ)	"	૦	૦	૦	૦	૧૯૯૪
૫ નિશ્ચિવિષયકચર્યા (સિ. સં. પથી૧૨)	"	૦	૦	૦	૦	૨૦૦૦
૬ દીક્ષાની જરૂરન્યવય	"	૦	૦	૦	૦	૧૯૬૮
૭ પંચવસ્તુ ભાષાંતર	"	૧	૧૯૯૩	જામનગર	ઝ. કે.	૧૯૯૩
૮ પ્રવચન પરીક્ષાની મહત્તા	"	૧	૧૯૯૩	"	"	૧૯૯૩
૯ મધ્યમસિદ્ધપ્રભા વ્યાકરણ	"	૦	૦	૦	"	૧૯૮૬
૧૦ યોગદષ્ટિસમુચ્ચ (સત્રીક)	હરિભદ્રસરિ	૫	૧૯૬૮	ખંભાત	દે. લા.	૧૯૬૮
૧૧ લઘુસિદ્ધપ્રભાવ્યાકરણસુલઘુતમનામોકાષ આગમોદ્ધારક		૧	૨૦૦૫	સુરત	જે. પુ.	૨૦૦૫
૧૨ શાસ્ત્રીયપુરાવા (સંવત્સરીના)	"	૦	૦	૦	ઝ. કે.	૧૯૯૪
૧૩ સિદ્ધચક્રમહાત્મ્ય	"	૦	૦	૦	સિ. સા.	૧૯૯૦
૧૪ સિદ્ધપ્રભાવ્યાકરણ	"	૦	૦	૦	ઝ. કે.	૧૯૯૦

પ્રકરણ ૬

આગમોદ્ધારકની પ્રસ્તાવનાવાળા ગ્રંથો

અનુક્રમ	નામ	પ્રસ્તાવનાપત્ર	અનુક્રમ	નામ	પ્રસ્તાવનાપત્ર
૧	અધ્યાત્મકલ્પદ્રુમ (ખેટીકા)	૧	૧૭	કલ્પસમર્થન	૧
૨	અધ્યાત્મમતપરીક્ષા (સોપાનવૃત્તિ)	૩	૧૮	કલ્પસૂત્ર (બારસા)	૧
૩	આચારપ્રદીપ	૩	૧૯	કલ્પસૂત્રવૃત્તિ (સુખોધિકા)	૧૧
૪	આચારાંગચૂલ્લિ	૧	૨૦	„ „	૨
૫	આવશ્યકસૂત્ર (સટીક, મલયગિરિ) ભાગ ૩	૩	૨૧	„ (કલ્પકૌમુદી)	૪
૬	ઉત્તરાધ્યયનચૂલ્લિ	૧	૨૨	કૃષ્ણચરિત્ર	૧
૭	ઉત્પાદાદિસિદ્ધિસટિક	૧	૨૩	ગુણસ્થાનકમારોહ	૨
૮	ઉપદેશમાલા (પુષ્પમાલા સટીક મ. હેમ.)	૬	૨૪	છન્દાનુશાસન	૨
૯	ઉપદેશરત્નાકર સટીક	૨	૨૫	જલ્પકલ્પલતા	૧
૧૦	ઉપદેશરત્નાકર સભાષાંતર	૧	૨૬	જીવસમાસપ્રકરણ	૪
૧૧	ઉપમિતિભવપ્રપંચકથા (ઉત્તરાધર્મ)	૨૮	૨૭	તત્ત્વતરંગિણી (સટીક)	૧
૧૨	ઉપાંગપ્રકીર્ણકસૂત્ર- વિષાનુક્રમાદિ	૧	૨૮	તત્ત્વાર્થસૂત્ર (સટીક, હારિ)	૪
૧૩	અંગાકારાદિ	૧	૨૯	ત્રૈવિદ્યગોષ્ઠી	૩
૧૪	કથાકોષ	૧	૩૦	દશવૈકાલિકચૂલ્લિ	૬
૧૫	કર્મગ્રંથ (સટીક) ભાગ. ૨	૧	૩૧	દેવવંદન (ઐત્યવંદન) ભાષ્ય ૧૭	
૧૬	કર્મપ્રકૃતિ (સટીક, મલય).	૩	૩૨	ધર્મકલ્પદ્રુમ	૧
			૩૩	ધર્મપરીક્ષાકથા	૧
			૩૪	ધર્મખિન્દુપ્રકરણ (સટીક)	૨
			૩૫	ધર્મસંગ્રહ (ઉત્તરભાગ)	૩
			૩૬	નન્દીસુત્રચૂલ્લિ હારિવૃત્તિ	૧
			૩૭	નન્દાદિગાથાલકારાદિ	૧
			૩૮	નમસ્કારમહાત્મ્ય	૧

૩૯ નવપદપ્રકરણુ (બૃહત્વૃત્તિ) ૪	૬૩ લલિતવિસ્તરા ૩
૪૦ નવપદપ્રકરણુ (લઘુવૃત્તિ) ૫	૬૪ લલિતવિસ્તરા અનેટીપ્પણુ ૨
૪૧ પાક્ષિકસૂત્ર (સટીક) ૪	૬૫ વન્દારુવૃત્તિ (પ્ર. આ.) ૩
૪૨ પંચવસ્તુકગ્રન્થ ૩	૬૬ વન્દારુવૃત્તિ (દ્વિ. આ.) ૧
૪૩ પંચવસ્તુક ભાષાંતર (ગુ.) ૧	૬૭ વિચારામૃતસારસંગ્રહ (વવિંશતિસ્થાનકચરિત્ર) ૧
૪૪ પંચાશકગ્રન્થ(સટીકપ્ર.આ.) ૩	૬૮ (વિશેષાવશ્યકસૂત્ર (ઉત્તર ભા. કોટચા.) ૭
૪૫ „ „ (સટીકદ્વી.આ.) ૧	૬૯ વીતરાગસ્તોત્ર (સટીક) ૫
૪૬ પંચાશકાઘકારાદિ ૨	૭૦ શાસ્ત્રવાર્તાસમુચ્ચય (હરિ.) ૨
૪૭ પ્રકરણુસમુચ્ચય ૧	૭૧ શ્રાદ્ધદિનકૃત્યસૂત્ર (પ્ર.ભા.) ૧
૪૮ પ્રત્યાં સારસ્વત્તં ૧	૭૨ „ „ (દ્વિ.ભા.) ૨
૪૯ પ્રવચનપરીક્ષા(ઉત્તરભાગ) ૧	૭૩ શ્રાદ્ધપ્રતિક્રમણુસૂત્રવૃત્તિ ૩
૫૦ પ્રવચનપરીક્ષાનીમહત્તા(ગુ.) ૧	૭૪ શ્રીપાલચરિત્ર(પ્રાકૃત) ૧
૫૧ પ્રવચનસારોદ્ધાર (સ.ઉ.ભા.) ૬	૭૫ શ્રેણિકચરિત્ર ૧
૫૨ પ્રવ્રજ્યાવિધાનકુલક ૧૬	૭૬ ષટ્પુરુષચરિત્ર ૨
૫૩ પ્રશમરતિપ્રકરણુ (સટીક) ૪	૭૭ ષોડશકપ્રકરણુ (વૃત્તિટિપ્પણુયુક્ત) ૨
૫૪ પ્રશ્નરત્નાકર ૧	૭૮ સમ્યક્ત્વપરીક્ષા ઉપદેશશતકૌ ૧
૫૫ બુદ્ધિસાગર ૧	૭૯ સિદ્ધપ્રભાવ્યાકરણુ ૧
૫૬ ભવભાવના (દ્વિતીયભાગ) ૧૦	૮૦ સુખોદાસામાચારી ૧
૫૭ મલયસુંદરીચરિત્ર ૨	૮૧ સ્થુલભદ્રચરિત્ર ૨
૫૮ મહાવીરચરિત્ર (પ્રા ગુણ.) ૪	૮૨ સ્યાદ્વાદભાષા ૧
૫૯ યતિદિનચર્યા ૧	૮૩ સ્વાધ્યાયપ્રકાશ ૧
૬૦ યુક્તિપ્રબોધ ૧૨	
૬૧ યોગદષ્ટિસમુચ્ચય ૫	
૬૨ લઘુસિદ્ધપ્રભાવ્યાકરણુ સલધુતમનામકોષશ્ચ ૧	

પ્રકરણ ૭

આગમોદ્ધારક સંપાદિત

શ્રીઆગમરત્નમંજૂષા-શ્રીશીલોત્કીર્ણગમ-શ્રીતામ્રપત્રાગમ

શ્રીઆગમરત્નમંજૂષા-શ્રીવર્ધમાનજૈનાગમમંદિરની શરુઆત થતાં, તેમાં આરસની શીલાઓમાં આગમો કારાવવાના હોવાથી, તેના અંગે શરુઆતમાં આગમો મૂલમાત્ર, એક ઇચ્છની એ લાઘ્નિ અને એક ઇચ્છના ત્રણ અક્ષરો, એ પદ્ધતિએ આદિમાં છપાવાયા. તે અધા નિયુક્તિઓની સાથે “૧૭×૨૭” અને “૧૭×૩૦” ની સામ્યમાં લેજર પેપરોમાં છપાવવામાં આવ્યા હતા. તેની શ્રીઆગમરત્નમંજૂષા કહેવાઈ. આમાં શરુઆતમાં શ્રીઆચારંગ આદિ પાંચ નિયુક્તિઓ અને સિદ્ધપ્રાભુત, પછીથી ૧૧ અંગ, ૧૨ ઉપાંગ, ૧૦ પયત્રા, ૬ છેદ, ૪ મૂળ, ૧ નંદી અને ૧ અનુયોગ-દ્વાર મૂળ લેવાયાં છે. તેમાં પયન્ના પછી શ્રાદ્ધપ્રતિકંભણુસૂત્ર પણ લેવામાં આવ્યું છે. જો કે શ્રીકર્મપ્રકૃતિ વિગેરે ૭ મૂળ શીલામાં લેવામાં આવેલાં છે પણ તામ્રપત્રાગમમાં લેવામાં આવેલાં નથી. તેમ જ મંજૂષામાં પણ લેવામાં આવ્યાં નથી.

શ્રીશીલોત્ક્રીણાગમો—આગમોને મકરાણાના સંગમરમર (સફેદઆરસ)માં શીલામાં કારાવતાં શરુઆતમાં નમુના તરીકે જુદાં જુદાં નમુના કારાવાયા હતા. તે પછીથી નમુના તરીકે એક શીલા કારીગર પાસે હાથે શ્રીતત્ત્વાર્થસૂત્રની કારાવાઈ હતી. તે પછીથી કોન્ટ્રાટ થતાં શ્રીઆચારાંગ, શ્રીસૂત્રકૃતાંગ, શ્રીદશાશ્રુતસ્કંધ, શ્રીઉત્તરાધ્યયન અને શ્રીદશવૈકાલિક એમ પાંચ નિર્ધુક્તિઓ અને શ્રીસિદ્ધપ્રાભુત આદિમાં શીલોત્ક્રીણ કરાવાયાં હતાં. (જેનું સ્થાન અત્યારે શ્રીસિદ્ધચક્રગણુધરમંદિર છે) તે પછીથી ૧૧ અંગ, ૧૨ ઉપાંગ, ૧૦ પયન્ના, ૧ શ્રીશ્રાદ્ધપ્રતિકમણ, ૬ છેદ, (નિશીથ, ખૃલ્લકલ્પ, વ્યવહાર, દશાશ્રુતસ્કંધ, કલ્પસૂત્ર, જીતકલ્પભાષ્ય, પંચકલ્પભાષ્ય અને મહાનિશીથ) ૪ મૂળ (આવશ્યક, ઓઘનિર્ધુક્તિ, દશવૈકાલિક, પિંડનિર્ધુક્તિ અને ઉત્તરાધ્યયન), નંદી અને અનુયોગદ્વાર. એમ આગમો મૂળ શીલામાં કારાવાયાં તે શીલા નંબર ૧ થી ૩૩૫ સુધીમાં સંપૂર્ણ થાય છે. તે પછીથી કર્મપ્રકૃતિ, પંચસંશ્રલ, જ્યોતિષકરંડક, વિશેષણવતી, પંચસૂત્ર, પંચાશક અને પંચવસ્તુપ્રકરણ શીલામાં લેવાયાં. તે શીલા નંબર ૩૩૫ થી ૩૬૦ સુધીમાં સંપૂર્ણ થાય છે. (આ પણ આગમોની માફક મૂળ માત્ર જ લેવામાં આવેલાં છે.) ખોદેલા ઉંડા અક્ષરોવાળી આરસની તમામ (૧થી૩૬૦) શીલાઓ શ્રીસિદ્ધક્ષેત્રીય શ્રીવર્ધમાનજૈનાગમમંદિરમાં દિવાલો પર સ્થાપન કરવામાં આવી છે.

શ્રીતામ્રપત્રાગમ—ઉપર જણાવેલા શીલોત્ક્રીણાગમોમાંથી કર્મપ્રકૃતિ વગેરે સિવાય અંગ, ઉપાંગ, પયન્ના, છેદ, મૂળ, નંદી, અને અનુયોગદ્વાર તામ્રપત્રમાં ઉપડતા અક્ષરોમાં તૈયાર કરવામાં આવ્યા છે. અને તે શ્રીવર્ધમાનજૈનાતામ્રપત્રાગમમંદિર(સુરત)માં દિવાલો પર સુશણુગાર સાથે સ્થાપન કરવામાં આવેલ છે.

સચિત્ર કલ્પસૂત્ર—ઉપરની પદ્ધતિએ દે. લા. પુ. પ્રતાકારે સચિત્ર જે શ્રીકલ્પસૂત્ર (બારસા) છપાવ્યા છે, તે જ તામ્રપત્રમાં સચિત્ર (રેખાચિત્ર) શ્રીકલ્પસૂત્ર ઉપડતા અક્ષરોએ તૈયાર કરાવામાં આવ્યું છે. અત્યારે તે શ્રીજૈનાનંદપુસ્તકાલય(સુરત)માં ત્રણ પેટીઓમાં સુરક્ષિત રાખવામાં આવ્યું છે.

શીલોત્ક્રીણાગમોની સાઘઝિ સામાન્યથી “૬૦x૨૪” છે જ્યારે તામ્રપત્રાની સાઘઝિ “૩૬x૧૫” ની છે. શીલોત્ક્રીણા આગમની અપેક્ષાએ તામ્રપત્રાગમોના અક્ષરો નાના છે.

પ્રકરણ ૮

આગમોદ્ધારકની આગમ વાચનાઓ

વાચના ક્રમ	સ્થળ	સંવત્ર	નામ
વાચના પહેલી	અમદાવાદ	૧૯૭૧	દશવૈકાલિક, ષટ્ત્રિંશિકાઓ
”	બીજી	કપડવંજ	૧૯૭૨ લલિતવિસ્તરા, યોગદષ્ટિસમુચ્ચય, અનુયોગદ્ધાર ૧, આવશ્યક ૧, ઉત્તરાધ્યયન ૩
”	ત્રીજી	અમદાવાદ	૧૯૭૨ વિશેષાવશ્યક ૬ સ્થાનાંગ ૧
”	ચોથી	સુરત	૧૯૭૩ વિશેષાવશ્યક ૧, સ્થાનાંગ ૧, ઓપપાતિક
”	પાંચમી	”	” આવશ્યક ૧, આચારાંગ ૧, અનુયોગદ્ધાર ૧ નંદિસ્ત્ર
”	છઠ્ઠી	પાલીતાણા	૧૯૭૪ ઓઘનિર્ચુક્તિ, પિંડનિર્ચુક્તિ, ભગવતીજી ૧૬, પ્રજ્ઞાપના ૩૬, સમાચારીગ્રંથ
”	સાતમી	રતલામ	૧૯૭૭ ભગવતીજી ૧૬, પ્રજ્ઞાપના ૩૬, સમવાયાંગ

સાત વાચનાઓમાં થયેને ૨૩૨૨૦૦ શ્લોકની વાચના થઈ હતી.

પ્રકરણ ૯

આગમોદ્ધારકનું મુદ્રિત ગુજરાતી સાહિત્ય

ક્રમાંક	નામ	પ્રકાશક	પ્રબંધસંવત	સંપાદક	સ્રીરીંગ
૧	આગમોદ્ધારકદેશનાસંગ્રહ	શ્રીઆત્માનંદ જૈન	૨૦૦૮	કંચનવિજય તથા	શ્રીઆગમોદ્ધારકસંગ્રહ
૨	આગમોદ્ધારકદેશનાસંગ્રહ	અન્યાલય, પૂના	૨૦૦૯	ક્ષેમંકરસાગરજી	ભા. ૧૫
૩	આગમોદ્ધારકસંદેશના-સમુચ્ચય ભા. ૧	રતીલાલ પાનાયંદ	૨૦૧૨	શાસ્ત્રનકંટકોદ્ધારક	શ્રીઆનંદહિમજૈન-અંધમાળા અં. ૧
૪	(ભગવતી મત્ર પરના ૩૩ વ્યા, અમદાવાદ આચારાંગ ભા. ૧ (વ્યા) (અ. ૪, સમ્યક્ત્વ) આનંદચંદ્રસુધાસિન્ધુ ભા. ૧	ગાંધી, વેન્કલપુર	૨૦૧૨	મુનિ હંસસાગરજી	શ્રીઆનંદસાહિત્ય-અંધમાળા અં. ૧
૫	આગમોદ્ધારકસંદેશનાસંગ્રહ	શ્રીજૈનપુસ્તક પ્રચારક સંસ્થા, સુરત	૨૦૦૬	આ.મ.શ્રીહિમસાગર-રસુરિજી	શ્રીઆગમોદ્ધારકસંગ્રહ ભા. ૧૪
૬	આગમોદ્ધારકસંદેશનાસંગ્રહ	શ્રીસિદ્ધચક્રસાહિત્ય પ્રચારક સમિતિ	૨૦૦૬	ક્ષેમંકરસાગરજી પં. ચંદ્રસાગરજી ગણિ	ભા. ૧૪
૭	આગમોદ્ધારકસંદેશનાસંગ્રહ	શ્રીજૈનપુસ્તક પ્રચારક સંસ્થા, સુરત	૨૦૦૭	આ.મ.શ્રીહિમસાગર-રસુરિજી	શ્રીઆગમોદ્ધારકસંગ્રહ ભા. ૧૪

- ૧૬ તત્ત્વાર્થકર્તૃતન્મતતિર્ણય
૧૭ તપ અને ઉદ્યાપન
૧૮ તાત્ત્વિકપ્રશ્નોત્તર ભા. ૧
(અવતરણસહ)
૧૯ તિથિક્ષયવૃદ્ધિવિચાર
૨૦ તિથિક્ષયવૃદ્ધિપ્રદીપ
(ચાર પ્રકાશ)
૨૧ દીક્ષાની જ્ઞાન્યવય
૨૨ દીક્ષાનું સુંદર સ્વરુપ
૨૩ દેશનાસુધાસિન્ધુ ભા. ૧
(લગવતી સ્વ. વ્યા. ૧૦૫)
૨૪ નવપદમહાત્મ્ય (વ્યા.)
- શેઠ ઋષભદેવજી કેશરી- ૧૯૯૩ આગમોદ્ધારક
મલજી પેઢી, રતલામ
શ્રીસિદ્ધિચક્ર સાહિત્ય ૧૯૯૨ ”
પ્રચારક સમિતિ, મુંબાઇ
શ્રીજૈનપુસ્તકપ્રચારક- ૨૦૦૫ કંચનવિજય તથા આગમોદ્ધારસંગ્રહ
સંસ્થા, સુરત ક્ષેમંકરસાગરજી ભા. ૧
શેઠ ઋષભદેવજી કેશરી- ૦ આગમોદ્ધારક
મલજી પેઢી, રતલામ
શ્રીસિદ્ધિચક્રસાહિત્ય- ૧૯૯૪ ”
પ્રચારકસમિતિ, મુંબાઇ
શા વસંતલાલ પાનાચંદ મુ. ૦
શા પોપટલાલ લલ્લુભાઇ, ૧૯૮૯
અમદાવાદ
શ્રીઋષભદેવજી જીગની- ૨૦૦૭ આ.મ.શ્રી
રામજીનીપેઢી ઉજ્જૈન ચંદ્રસાગરસૂરિજી
શ્રીજૈનપુસ્તકપ્રચારક ૨૦૦૫ કંચનવિજય તથા આગમોદ્ધારસંગ્રહ
સંસ્થા, સુરત ક્ષેમંકરસાગરજી ભા. ૧૧
- શ્રીહર્ષપુષ્પામૃત
ગ્રંથમાલા પ્રથમરત્ન
૦

૨૫ પર્વદેશના	શ્રીજૈનપુસ્તકપ્રચારક સંસ્થા, સુરત	૨૦૦૪ કંચનવિન્ય તથા ક્ષેમંકરસાગર	આગમોદ્ધારસંગ્રહ ભા. ૩
૨૬ પર્વવ્યાખ્યાનસંગ્રહ	ધનજીભાઈ દેવચંદ ઝવેરી, મુંબાઈ	૨૦૧૩ મુનિશ્રીઅમરેન્દ્ર- સાગર	આનંદહેમજૈન- ગ્રંથમાલા ગ્રંથ ૩
૨૭ પંચવસ્તુભાષાંતર	શેઠ નાથભદ્રેવજી કેશ- રીમલજીપેટી, રતલામ	૧૯૯૩ આગમોદ્ધારક	૦
૨૮ પ્રવચનપરીક્ષાની મહત્તા	” ” ”	૧૯૯૩	૦
૨૯ પ્રશ્નમરતિ અને સંબંધકારિકા (વ્યા.)	શ્રીજૈનપુસ્તકપ્રચારક સંસ્થા, સુરત	૨૦૦૫ કંચનવિન્ય તથા ક્ષેમંકરસાગર	શ્રીઆગમોદ્ધારસંગ્રહ ભા. ૫
૩૦ શ્રીભગવતીસુત્રની દેશનાઓ (શ.૮) અને ધર્મરત્ન- પ્રકરણ દેશનાઓ	શ્રીસિદ્ધચક્રસાહિત્ય- પ્રચારકસમિતિ, સુરત	૨૦૦૫ પં. ચંદ્રસાગર ગણિ	૦
૩૧* મહાવ્રતો (સ્થાનાંગસૂત્ર વ્યા ભા. ૨, સ્થા. ૫. ઉ. ૧)	રતનચંદ શંકરલાલ ઈ. સ. શા. પૂના	પં. મદ્દતલાલ ૧૯૫૨ ઝવેરચંદ ગાંધી	૦
૩૨ ^૧ વ્યાખ્યાનસાર	શા ચુનીલાલજી મનરુ- પજી, પૂના	ઈ. સ. મુનિશ્રીકેવલલિબજળ ૧૯૫૧	૦

* માહાવ્રતોવાળાં શ્રીસ્થાનાંગ સૂત્રનાં વ્યાખ્યાનો આગમોદ્ધારકશ્રીનાં છે, બાકીનો ભાગ ખીજનો છે.
૧ વ્યાખ્યાનસાર આદિનો મોટાં ભાગ શ્રીઆગમોદ્ધારકશ્રીનો છે. બાકીનો ” ” ”

- ૩૩ શાસ્ત્રીયપુરાવા (પર્વતિથિના) શેઠ ઋષભદેવજી કેશ- ૧૯૯૩ આગમોદ્ધારક ૦
રીમલજી પેઢી, રતલામ
- ૩૪ ષોડશક ભા. ૧ (વ્યા. ૨૩) શ્રીજૈનપુસ્તકપ્રચારક ૨૦૦૫ કંચનવિજય તથા શ્રીઆગમોદ્ધારસંગ્રહ
સંસ્થા, સુરત લા. ૭
- ૩૫ " ભા. ૨ (વ્યા. ૨૪થી૫૮) " " ૨૦૧૩ ગણિયંદન શ્રીઆગમોદ્ધારસંગ્રહ
સાગરજી ભા. ૧૪
- ૩૬ સાગર સામાધાન યાને આનંદ- શ્રીસિદ્ધચક્રસાહિત્ય ૨૦૦૧ કંચનવિજય તથા ૦
તત્ત્વવાટીકા ભા. ૧ પ્રચારકસમિતિ, મુંબાઈ લેખકરસાગરજી
- ૩૭ " ભા. ૨ ઝવેરચંદ રામચંદ ૨૦૦૪ " " ૦
ઝવેરી નવસારી
- ૩૮ સિદ્ધચક્ર (પેપર) (પાશ્વિક, શ્રીસિદ્ધચક્રસાહિત્ય- ૧૯૮૮થી આગમોદ્ધારક તથા ૦
માસિક) પ્રચારકસમિતિ, મુંબાઈ સુરત આ. ચંદ્રસાગરસ્કુ-
- ૩૯ સિદ્ધચક્ર મહાત્મ્ય " મુંબાઈ ૧૯૯૧ ૦
- ૪૦ સુધા સાગર ભા. ૧ " " ૨૦૦૦ મુનિશ્રીચંદનસાગરજી ૦
- ૪૧ " ભા. ૨ " " ૨૦૦૦ ભીખાભાઈ જગનલાલ શાહ ૦
- ૪૨ શ્રીસૂયગાંગ સૂત્ર (વ્યા) શેઠ ઋષભદેવજી કેશ- ૨૦૦૩ કંચનવિજય તથા ૦
(પુંડરીક અધ્યયન) રીમલજીનીગેઢી, રતલામ લેખકરસાગરજી
- ૪૩ શ્રીસ્થાનાંગ સૂત્ર (વ્યા) શ્રીજૈનપુસ્તકપ્રચારક ૨૦૦૫ " શ્રીઆગમોદ્ધારસંગ્રહ
સ્થાન પ. ઉ. ૧) ભા.૧ સંસ્થા સુરત ભા. ૪

આગમોદ્ધારકનું અમુદ્રિત ગુજરાતી સાહિત્ય^૧અ

અ. નં.	નામ	વ્યા.	સ્થલ	સંવત્
૧	અનુયોગદ્વાર	૩૮	પાલીતાણા	૧૯૯૬
૨	અષ્ટકપ્રકરણ (હારિ)	૮	શિહોર	૧૯૯૨
	” ” ”	૨૬	અમદાવાદ	૧૯૯૫
	” ” ”	૧૧	સુરત	૨૦૦૨
૩	ધર્મખિન્દુપ્રકરણ	૨૨	મુંબાઈ	૨૦૦૦
૪	પંચાશકપ્રકરણ	૫૨	સુરત	૨૦૦૧
૫	ભગવતીજી	૩૪થી૫૯	પાલીતાણા	૧૯૯૮
૬	યોગશાસ્ત્ર	૧૧	”	૧૯૯૩
૭	વિજયચંદ્રકવલિચરિત્ર	૪૨	”	૧૯૯૭

૧ મારા સંપાદિત આનંદસુધાસિન્ધુ ભા. ૨ ના પરિશિષ્ટ૪માં જે અમુદ્રિત વ્યાખ્યાનોની નોંધ આપી છે તેમાંથી મારી ધારણામાં જેટલાં છપાયાની યાદી છે તેટલાં બાદ કરતાં ઉપરનો સ્ટોક મુનિ-ગુણસાગરજી મં તથા મુનિ સૌભાગ્યસાગરજી પાસે છે.

૮	વિંશતિસ્થાનપ્રકરણ	૭૧	જમનગર	૧૯૯૩
૯	”	૩૩	પાલીતાણા	૧૯૯૬
૧૦	શાસ્ત્રવાર્તાસમુચ્ચય	૧૯	સુરત	૨૦૦૨
૧૧	શાંતિનાથચરિત્ર	૧૧	મુંબાઈ	૨૦૦૧
	પોરશક્રપ્રકરણ	૧૦	પાલીતાણા	૧૯૯૭
	”	૫	સુરત	૨૦૦૨
	”	૧૨	”	૨૦૦૩
૧૨	સંબોધસપ્તતિ	૧૦	”	૨૦૦૧
૧૩	સિરિસિરિવાલકહા	૧૦	પાલીતાણા	૧૯૯૧
	”	૧૦	”	૧૯૯૬
	”	૧૦	કપડવંજ	૧૯૯૯
	”	૧૦	મુંબાઈ	૨૦૦૧
	”	૫	સુરત	૨૦૦૧
	”	૧૦	બહુધાન	૨૦૦૧
	”	૧૦	સુરત	૨૦૦૩
	”	૮	”	૦
	”	૮	”	૦
૧૪	સ્ત્રીલલપ્રચરિત્ર	૩૧	સુરત	૨૦૦૨
	જિનોદિવોન શ્લોક	૮	સુરત	૨૦૦૧
	કુટાં વ્યાખ્યાનો	૧૪૩	”	૦

અંક નંબર	પાનાં	સંવત	૧આ	વ્યાખ્યાનનો અન્ય	સ્થળ
૩	૧-૨૨૩ ૧૮-૩૪	૧૯૯૮ ૧૯૮૯	ધર્મરત્નપ્રકરણુ }	૦	૦
૪	૧-૮૬૮ ૮૬૯-૯૩૮	૧૯૮૮ અ. સુ. ૧૧થીકા.સુ. ૪ ૧૯૯૧			
૫	૧-૩૩૬ ૭૫૭-૭૮૪*	૧૯૮૯ શ્રા. સુ. ૧૨થી	ધર્મરત્નપ્રકરણુ	૦	મુંબઈ અમદાવાદ, ઘેટી, લીંચ સુરત
૬	૧-૫૧૮	૧૯૯૦ ૧૯૯૪ ૧૯૯૫ ૨૦૦૦	” ”	૦	મહેસાણા પાલીતાણા કપડવંજ મુંબઈ
૭	૧થી ૪૪૩	૧૯૯૧ ૧૯૯૨ ૦	૦	૦	મહેસાણા, કાઝોલ રાજકોટ જામનગર
૮	૩૫થી ૩૬૫	૧૯૮૮	પરચુરણુ વ્યા. ૦	”	છાણી આદિનાં

૧ પ. પુ. આ. મ. શ્રીહિમસાગરસૂરિજી મહારાજની પાસેથી ઉપરથી નોંધ મેળવી શક્યો છું. તે સિવાયનાં પણ તેમની પાસે બીજાં વ્યાખ્યોનો હશે. વળી ગુરુદેવશ્રીના સમુદાયમાં બીજા પણ મુનિ ભગવંતો પાસે વ્યાખ્યાનોનો ચત્કિચિત ઉતારો હશે પણ હું તે મેળવી શક્યો નથી.

* સિદ્ધચક્ર પેપરમાં છપાઈ ગયાં છે.

પ્રકરણ ૧૧

શ્રીઆગમોદ્ધારકની જ્ઞાન પરખો

આજથી લગભગ એ વીસી પહેલાં સાધુ સાધ્વીઓને વાચવા વિચરવા જોઈતાં પુસ્તકો સહેલાઈથી મળી શકે તે માટે યોજના કરવાનો વિચાર આગમોદ્ધારકશ્રીને સ્ફુરાયમાન થયો. એ ઉપરથી એમને સં. ૧૯૭૫માં સુરતમાં શ્રીજૈનાનંદપુસ્તકાલયની સ્થાપના કરી. ત્યારબાદ એઓશ્રી પાસે જે જે નગર કે ગામ તરફથી પુસ્તકોના ભંડારોની માગણી, કરાઈ તે તે સ્થળમાં શ્રીજૈનાનંદપુસ્તકાલય દ્વારા ભંડારો મોકલવાનો પ્રયત્ન કરાયો. તેનાં નામો નીચે પ્રમાણે છે.

૧ અજીમગંજ (અંગાલ)	૫ ઉદયપુર (મેવાડ)
૨ અમદાવાદ (નાગજી ભુદરની પોળ)	૬ ખંભાત
૩ અમદાવાદ (શાહપુર)	*૭ ગોધરા
૪ ઉજ્જૈન (માલવા)	૮ ચાણુસ્મા
	૯ છાણી

+ આ નોંધ મારા સંપાદિત શ્રીઆગમોદ્ધાર સંગ્રહ ભા. ૧૪ના આધારે આપવામાં આવી છે.

* આ ભંડાર ૨૦૦૪ની ત્યાંની હોનારતમાં નાશ પામ્યો છે.

૧૦ જામનગર (સૌરાષ્ટ્ર)	૧૯ મુંબાઇ
૧૧ ઝગડીયા	૨૦ રતનામ (માલવા)
૧૨ ઝીઝડીયા	૨૧ રાજકોટ (સૌરાષ્ટ્ર)
૧૩ કુંગરપુર	૨૨ રાણપુર (સૌરાષ્ટ્ર)
૧૪ પરાંસલી (માલવા)	૨૩ રાધનપુર
૧૫ પાટણ	૨૪ લુણાવાડા
૧૬ પાલીતાણા	૨૫ વઢવાણ
૧૭ આરડોલી (સુરત)	૨૬ સુરત (હરીપુરા)
૧૮ બૌધાન (સુરત)	૨૭ સાંલડી (મારવાડ)

આ ઉપરાંત પણ સં. ૧૯૯૨ માં જામનગરમાં શ્રીજૈનાનંદ-જ્ઞાનમંદિરની અને શ્રીસિદ્ધક્ષેત્ર(પાલીતાણા)માં સં. ૧૯૯૫ માં શ્રીશ્રમણસંઘપુસ્તકસંગ્રહની સ્થાપના થઈ છે.

.

નમો વીતરાગાય

શ્રીઆગમોદ્ધારક સચિત્ર

—: સંપાદક :—

ઉપસંપદાપ્રાપ્ત ચરણપંકજભ્રમર
કંચનવિજય

॥ गीतार्थसूत्रे नमः ॥

卐 श्रीआगमोद्धारक-स्तवः 卐

[अनुष्टुबछन्दः]

श्रीमत्पार्श्वं 'सदापार्श्वं, नत्वा ध्यात्वा च सद्गुरुन् ।

प्रकुर्वे भक्तिप्रदोऽहमागमोद्धारकस्तवम् ॥ १ ॥

[उपजातिच्छन्दः]

सद्भिः प्रशस्येन सुधर्मभाजा, जैनागमज्योतिसमर्थनं सत् ।

कृतं 'सदाराद्धश्रुतेन येन, जीयात्स 'आनन्दसूरीश्वरेन्दुः' ॥२॥

[वसन्ततिलकाछन्दः]

शैलाणराजमनसि श्रुतधर्मतुष्ट्या,

३हिंसानिषेधविधिना कृतधर्मपुष्टिम् ।

गीतार्थहेमनिकषं श्रुतसारमुष्टि-^४

'मानन्दसागरगुरु' नुत 'मुक्तरुष्टिम् ॥३॥

[मन्दाकान्ताछन्दः]

स्वस्तिङ्काराबिबुधमहिताध्यात्मतत्त्वात्प्रकृष्टे,

६धर्मार्थश्रीन्द्रियसुखभरे 'भारते' भारतेऽस्ति ।

७जैनेन्द्राज्ञाऽप्रहतविधया राजमानो वदान्यः,

श्रीधीप्राज्यः प्रथितमहिमा 'गूर्जरत्रा'ख्यदेशः ॥४॥

तस्यापाचेऽधरितधनदश्रेष्ठिधर्मिष्ठकोर्णे,

शोभाभासे सुगुणबहुले मण्डले 'खेटका'ख्ये ।

१ मध्यमपदलोपिसमासोऽत्र ज्ञेयः । २ सत्=सम्यक् आराद्धं श्रुतं येनेति विग्रहः । ३ अमारिपटहार्थपरकोऽयं शब्दः । ४ सारसंचयार्थपरकोऽयं शब्दः । ५ क्रोधवाची शब्दोऽयम् । ६ धर्मस्यार्थं श्रीः इन्द्रियाणि सुखभरध यस्य (देशस्य) इति विग्रहोऽत्र बोध्यः । ७ जैनेन्द्राज्ञायाः अप्रहतत्वरूपप्रकारेणेत्यर्थः ।

‘धर्मज्ञप्तौ सुविशदमतेलब्धतत्त्वप्रतिष्ठं,

सर्वोत्कृष्टं ‘कपटवणजं’ राजते पूर्गरिष्ठम् ॥५॥

यत्रोत्तुङ्गं नवजिनगृहं ‘पार्श्वनाथादि’मुख्यं,

यद्वास्तव्याः बहुभवभयाः दीक्षिताः नैकभव्याः ।

पट्टावल्या ‘अभयमुनिप’-स्वर्गभूमिः सुगीता,

‘वाणिज्या’ख्यं ‘कपट’सहितं तन्नु वर्ण्येत केन ? ॥६॥

तस्योत्तंसे कलिमलहरे वर्य‘दालालपाटे,’

‘मीठाभ्रातुः’ भवभयमथोपाश्रयस्योपकण्ठम् ।

ख्यातं रम्यं ननिततिहरं ‘वासुपूज्य’स्य चैत्यं

तत्सान्निध्ये विहितकुशलः ‘भाइचन्दो’ह्यवात्सीत् ॥ ७ ॥

तस्यासीद्वै सुकृतरुचिरा सुज्ञ‘मञ्ज्वा’ख्यशक्ती,

शीलोदात्ता सुगुणसदना धर्मतत्त्वे प्रवीणा ।

धर्माबाधं समनुभवतोः पुण्यसारं तयोर्वै,

‘ताराचन्द्रा’नुज‘मगनलाला’ख्यपुत्रो बभूव ॥ ८ ॥

‘यः पूर्वाराधितसुचरणज्ञानवैराग्यसारात्,

‘सारुण्याप्तेर्वर ‘धनगिरेः’ कालवैषम्यवारी ।

शास्त्राभ्यासाद् तनुभवरतिस्सा‘धुभावस्मृहालु-

‘वृज्रस्वामे’जनक इव यो जातरा‘गाल्पभावः ॥ ९ ॥

१ धर्मावबोधे । २ नवाङ्गीवृत्तिकारश्रीअभयदेवसूरीश्वरस्येत्यर्थः ।
३ शुभानुबन्धि सुखमित्यर्थः । ४ पूर्वजन्मभ्याराधितानां सच्चरणज्ञानवैराग्यानां
सारभूतान्निर्विकारभावादित्यर्थः । ५ श्रीवज्रस्वामिपितुः धनगिरिमहर्षेर्गृह-
स्थावस्थायां यादृशी मनोदशाऽऽसीत्तादृशीं शुभां परिणतिं समधिगम्य
तत्सादृश्यवता येन मगनलालेन चरित्रनायकजनकेनाज्ञप्रमादिजनयुक्तिच्छलरूप-
कालविषमताया असारत्वं प्रथितमिति द्वितीयपादरहस्यम् । ६ मोहजन्या-
सक्तिसूचकमिदं पदम् । ७ वेदोदयसूचकमिदं पदम् ।

यद्वद् भोगान् किल 'धनगिरि'र्मन्यमानो 'विघातान्,
 'वाग्दानार्थं सुबहु यततः शुद्धबुद्धिः समाख्यत् ।
 'दीक्षां लास्ये सपदि सुतरां कार्यमालोच्य कार्य-'
 'मेतच्छ्रुत्वा चकितमनसः श्रेष्ठिनो मौनमासुः ॥ १० ॥
 तद्वद् गाढं शमितमनसा 'मग्नलाले'न कन्या-
 'दानात्स्वेष्टप्रभवनलषाः श्रेष्ठिनोऽकारि मोघाः ।
 किन्त्वम्बादेस्स'मधिकमुहः मानसं तोषयन् वै,
 औपायंस्तातिरनि'यमुना'ख्यां 'कणेहत्य कन्याम् ॥ ११ ॥
 मोहाद्वैते जगति सुतरामुन्मनीभूय सम्यक्,
 संसारीयां कृतिकुशलतां व्यज्य विश्वास्य सर्वान् ।
 कालच्छिद्राधिगतिमुदितः संविजानोऽग्रहोद्यः,
 सार्वीं दीक्षां सुमुनिसविधे भावशुद्धिप्रकर्षात् ॥ १२ ॥
 किन्त्वज्ञानाहितमतिभराः 'मग्नलाल'स्य स्वीयाः,
 दीक्षाच्यावां प्रचुरविधयाऽकार्षु'रूर्जस्विचेष्टाम् ।
 झञ्झावातैरचलप्रतिमं नैकविघ्नैश्च मत्वा,
 राजद्वारेऽ'सर्धमियुजनात् कार्यसिद्धिं प्रचक्रुः ॥ १३ ॥
 एवं दैवाद् विषमभवके चास्के 'बद्धरूपात्,
 भोगान् भव्यान् प्रबलविधिना भुञ्जमानादकामम् ।
 लेमे पत्युः सुभग'यमुना'देस्तथा पुत्ररत्नं,
 शुक्तिमुक्तां लभति हि यथा स्वातिजाद् वारिवर्षात् ॥ १४ ॥

१ मोक्षमार्गेऽन्तरायभूतानित्यर्थः । २ व्यवहारे 'सगाइ' पदेन एतदर्थः प्रतीतः । ३ स्वस्य इष्टस्य=लग्नसम्बन्धस्थापनरूपस्य प्रभवनं लषन्ति-कामयन्ति ये ते इति विग्रहः । ४ प्रबलमोहवत इत्यर्थः । ५ 'अनिच्छये'त्यर्थकमेतदव्ययम् । ६ व्यवहारे ह्येतत्पदभावार्थः 'धमाल-तोफान' शब्देन व्यज्यते । ७ लग्नविधान-(कायंदो)स्यासदालम्बनेनासदारोपहेतुकाधिकरण (दावो-केस)प्रयोगेनेत्यर्थः । ८ बद्धसदृशादिति भावः ।

(१) (३) (९) (१)

ऊर्वीब्रह्मग्रहशशधराब्दे सदाषाढमासे,

'दर्शाख्याहे' 'विदितमहसः धुर्यस्वप्नात् सुतस्य ।

'सच्चन्द्रार्कज्ञभृगुसहिते कर्कलग्ने सुरभ्ये,

जातस्याधुः मुदितपितरो 'हेमचन्द्रे'ति संज्ञाम् ॥ १५ ॥

यो वै बाल्ये धृतिमतिर्युतः 'मार्गदीपस्य भङ्गे

नाभिव्येजे पुलिससविधे छद्मतां सत्यनिष्ठः ।

धर्माभ्यासं व्यवहृतिकलां द्राग् समभ्यस्य चित्रं,

वाचां पत्युः सुमतिलघुर्ता स्वीयबुद्ध्या हि व्येजे ॥ १६ ॥

जैनाचारे स्वपितुरनिशं प्रेरणालब्धनिष्ठ-

स्तत्त्वज्ञानाद् विमलमनसा भोगवैगुण्यमानी ।

आत्मोन्नत्ये प्रगुणमतिकः मोहभूषं जिगीषुः

सच्चारित्रग्रहणपरतां व्येज उद्वाहकाले ॥ १७ ॥

किन्तु प्रेम्णा परवशधियां 'बन्धूनां विघ्नरूपा-

'सन्निर्वन्धाच्चरणमलनाच्छन्दतस्मिन्धमातुः ।

मन्वानो वै परिणयविधिं 'चारकापत्तिरूपां,

'माणेका'ख्यां कुलजसुकर्त्री 'पर्यणैषीद्विचेताः ॥ १८ ॥

३ पूज्यवर्याणां जन्मकुण्डलिकेयम् ।

१ अमावास्यायामित्यर्थः ।

२ वृषभस्वप्नादिति भावः ।

४ 'म्युनिसिपालिटीफानस'

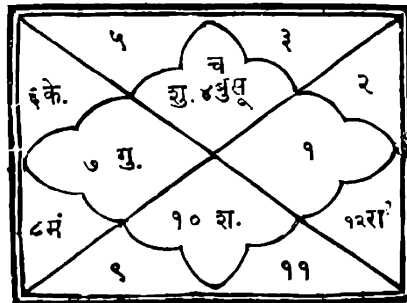
इत्यर्थपरकोऽयं शब्दः । ५

विघ्नभूतादसदाग्रहादित्यर्थः

६ चारित्रस्यान्तरायभूता-

दित्यर्थः, एतद्वि'छंदतः'

पदविशेषणं ज्ञेयम् । ७ कारागारग्रसनरूपामित्यर्थः । ८ विमनस्क इत्यर्थः ।

अगमोद्धारकप्रीणां जन्मकुण्डली

मोहान्ध्याद्व्ये जगति विषमं 'ग्रस्तरूपोऽपि दुःखा-
ग्न्युत्तापाथेः 'प्रकृतिमजहन् 'हेमवच्चन्द्र'शुद्धः ।

ज्येष्ठभ्रातुः सुमुनिमक्ष्माच्चेरणाद् भूरि 'वपुः,
छित्त्वा मोहं समयमिषतः प्राव्रज 'हेमचन्द्रः' ॥१९॥

'किन्तून्मुह्यच्छ्वशुरजननिस्वीयकैर्ध्या'न्ध्यवृत्तै-
न्यायागारे 'परिणयविधेः व्याजतो 'रावितं वै ।

न्यायाध्यक्षं चकितमनसं धैर्यसारैस्सदुक्तैः,
'कृत्वाऽप्यासाद् द्विगुणचरणात्कर्मणा च्यावितोऽसौ ॥२०॥

'नन्याद्रादिप्रकृतिजहनात्कर्मणोऽपूर्वशक्ते-
मोहात्क्रान्तोऽपि 'जनकसुचोद्यात् स्त्रियो भूषणार्थम् ।

'आहम्मद्ये पुरि शुभविधेर्जग्मुषो जम्बुरासात्,
दीक्षोत्कोऽगाज्जनकसहगो 'निम्बपुर्या' सुराष्ट्रे' ॥२१॥

'झव्हेराब्धौ'न् कुमततिमिगोज्जासकान् दिव्यधाम्नः,
(७) (४) (९) (१) ५

निश्रायेति-श्रुति-निधि-विधौ माधशुकलेषु-घस्त्रे ।

१ ग्रस्तसदृशोऽपीति भावः । २ स्वजनसम्बन्धिवर्गजनितनाना
कष्टरूपाम्नेरुतापादिभिरित्यर्थः । ३ पितुरित्यर्थः । ४ प्रकर्षणं मोहाधीना
इत्यर्थः । ५ एतत्पदस्यार्थो हि लोकभाषायां 'धांधल' इति पदेन
व्यवहियते । ६ लग्नविधान[कायदो]स्येत्यर्थः । ७ लोके हि 'फरियाद करी'
इति कथ्यते । ८ एतत्पादस्यायं भावार्थः-हेमचन्द्रो हि कर्मणा विवशीभूतस्सन्
द्विगुणचरणात्-द्विविधचरणात् [एकं च बाह्यवेषरूपं द्वितीयं चान्तरभाव-
स्फीतिरूपं] च्यावितः इति । ९ [कर्मविवशतया चरणपतितानां] नन्दिषेणा-
र्दकुमारादीनां प्रकृतेः [स्वभावस्य] जहन् [त्यागः-परिवर्त्तनमितियावत्]
यस्मादिति विग्रहः, इदं च 'कर्मणः' इत्यस्य विशेषणम् । १० पितुःशुभ-
प्रेरणयेत्यर्थः । ११ अहमदावादनगरे इत्यर्थः ।

प्रवज्या 'नन्दयुतजलधि' हेमचन्द्रो' बभूव,
तुष्टो वप्ता निजसुतहितश्रेष्ठरीतिप्रसेधात् ॥२२॥

'आनन्दाब्धिः' शिवसुखजनौ संयमे दत्तचित्त-
श्चातुर्मासं प्रथममुषितः 'लीम्बद्धौ' गुर्वुपान्ते ।

बह्वभ्यस्तं यतिजनदितं तत्र दैवात्प्रतीपात्,
'मार्गस्याश्वेतभवदिवसे पूज्यपादा ययुः स्वः ॥२३॥

उद्यद्रोहे हिमपतनवद् गुर्वभावाधिक्षिप्तो-
ऽप्युषद्वैर्यो 'गुरुवरवचो धारयन्नागमीयम् ।

'आनन्दाख्या'नुगुणमनसा क्षिप्तमोहो द्वितीयां,
चातुर्मासीं सुविधि विदधे 'ऽहम्भदे 'शाहपुर्याम् ॥२४॥

यात्रां कुर्वन् विहरणविधेः 'केशरीयाद्वितीये' -
ष्वातीत्याप्तस्स दुःखपुरे' 'लोकसंख्यां सुवर्षाम् ।

मौने धर्मे सुबहु सुयतन् शास्त्रवार्त्तासु विज्ञ-
स्तीर्थोद्भासी कुसमयमथान् 'मारवाडे' व्यहर्षात् ॥२५॥

सिद्धान्तोक्त्या विशकलयिता लुम्पकादिप्रचारं,
कृत्वा यात्रां वरमुनिमर्ता "गोलवाडे'षुतीर्थ्याः ।

'पालौ' तुर्यं जिनमतमहैर्वृष्टिकालं व्यतीत्या-
स्थात् सद्वृत्तः पठनसुयती 'सोजते'ऽक्षांङ्कवर्षाम् ॥२६॥

सार्वं तत्त्वं सुविशद्मथो बोधयन् भव्यजन्तून्,
विहृत्योग्रं 'मरुधरभुवि' प्राप्तवान् गूर्जरत्रान् ।

१ मार्गशीर्षकृष्णैकादशीतिथौ इत्यर्थः । २ श्रीमदिभः स्रग्हेरसाग-
रपूज्यपादैरन्तमसमये स्वशिष्यायानन्दसागराय आगमाभ्यासपरतायाः श्रुत-
प्रचारस्य च भारपूर्वकं शिक्षा दत्ताऽऽसीत् । ३ अहमदावा.नगरे शाहपुर-
मध्ये इत्यर्थः । ४ तृतीयां । ५ गोलवाडीयपंचतीर्थ्याः । ६ पंचमीमित्यर्थः ।

तस्योत्तसे 'चरुतरभुवो' भूषके 'पेटलादे,'
संजुष्टौ 'जीव-मणिविजयौ' 'वत्सन्धू सुदीक्षौ' ॥२७॥

पेहामुत्रोपकृतिचतुरं रुणमायुक्तचेताः,
निर्याम्यात्तावरितचतुरः षष्ठवर्षमवात्सीत् ।
'संवत्सर्या' अवमतिशिजे बुद्धिमेदप्रसङ्गे,
पर्यायात्पोऽप्यधिगतरहशशास्त्रमान्यं जुघोष' ॥२८॥

वर्षान्ते 'चारुतर'जनतां बोधयित्वार्यतत्त्वं,
'छाणीग्रामे'ऽवसद्विषमितं वृष्टिकालं सुधीरः ।
मूर्तिह्वावाज्जिनमतरिपून् दुण्डकान् जोषमाऽऽस्य,
'कल्लोलाख्ये'पुरि विहरता येन दीप्तं सुचारु ॥२९॥

शास्त्रव्याख्याचकितसुबुध'स्तम्भने' यो ह्यकार्षी-
च्चातुर्मासं 'वसुमितमथो क्लृप्तधर्मप्रचारः ।
प्रज्ञोत्कर्षाज्जिनमतहितात् पार्श्वचन्द्रान्यतीर्थ्यान्,
कृत्वा षादे प्रतिहतधियो भासिता जैनदृष्टिः ॥३०॥

वर्षान्ते 'षड्रियुतभविकं सङ्गमादाय भव्यं,
यात्रां कृत्वा विमलगिरिसत्तीर्थराजस्य सम्यक् ।
भव्योद्बोधं सुविधि विचरन् वर्य'साणंद'पुर्या',
चातुर्मासं नवममवसच्छास्त्रतत्त्वप्रकाशी ॥३१॥

चातुर्मासत्रय'महमदावाद'माश्रित्य लब्धा,
'शाब्दे न्याये रुचिरपटुता येन विद्वत्सुमान्या ।

१ पिता ज्येष्ठभ्राता चेत्यर्थः । २ सप्तमम् । ३ मूर्तेरपलापकारिणः ।
४ अष्टमम् । ५ एष हि शब्दः भाषायां 'छरी पालतो संघ' इत्युच्यते ।
६ व्याकरणे इत्यर्थः ।

कृत्वा रम्यां सुविधिं ^१तमसां नोदिकां तीर्थयात्रां,
दुष्कालात्तौ ^२सहकृतिनिधिः कारिता ^३‘पट्टणे’ यैः ॥३२॥

(८) (५) (९) (१)

नागा-क्षा-ङ्गे-न्दुमितशरदो माघराकाह्नि रम्ये,
^४प्रायच्छद्धर्मजजरणछोढाय दीक्षां सुशिक्षाम् ।
आद्यं शिष्यं ^५‘विजयसहितं सागरा’न्तं विधाय,

(९) (५) (९) (१)

वर्षां ब्रह्मे-षु-निधि-कुभवां ^६“भावपुर्या”मवात्सीत् ॥३३॥

शास्त्रोपज्ञं हितमुपदिशन् भुरिभव्यप्रबोधं,
वर्षाकालं ^७‘मनुभितमथो’ ^८“राजपुर्या”मुवास ।
सत्रा श्री‘नेमिमुनिपति’नोदूह्य सिद्धान्तयोगान्,
^९‘पन्न्यासाख्यं’ पदमलभत ज्येष्ठशुक्ले दशम्याम् ॥३४॥

वषा नीत्वा ^{१०}‘कपडवणजे, धर्मकृत्यैस्सुरम्यै-
र्यात’स्सौराष्ट्र’मथ विचरन् देशनादानदक्षः ।
कृत्वेतस्ता’रणवरगिरेस्स्पर्शनां धर्मभावा,
^{११}‘प्रीतैः’ ^{१२}‘पेथापुर’परिषदो योजकैस्सत्कृतोऽभूत् ॥३५॥

मज्जद्भम्यान् भवजलनिधौ रक्षिता जैनवाग्भि-
^{१३}‘वर्षे’ नीत्वाऽऽगमविधियुते ^{१४}“भावराजाख्यपुर्योः” ।
^{१५}‘सूर्य्यद्रङ्गे’ विविधसुमहैस्सत्कृतस्सुरतीर्यै-
श्चातुर्मासीं ^{१६}‘सुरतनगरे’ यापयामास रम्याम् ॥३६॥

१ पापानामित्यर्थः । २ ‘सहायकारी फंड’ इति भावः । ३ गूर्जर-
देशीयाणहिल्लपुराख्यपट्टणे इति भावः । ४ [पेठलादासत्र]धरमजवासिने
रणछोढदासाख्यपाटीदारज्ञातिकाय भव्यायेत्यर्थः । ५ भावनगरे इत्यर्थः ।
६ चतुर्दशमित्यर्थः । ७ राजनगरे-अहमदावादपुरे । ८ तारंगातीर्थस्येत्यर्थः ।
९ पेथापुरप्रान्तीयपरिषदि गुरुवरस्य जातसत्कृतेस्मूचकोऽयं पादः । १०
चातुर्मासद्वयमित्यर्थः । ११ भावनगरे-राजनगरे ।

चैत्यान् सर्वान् सविधि 'सुरते' श्राद्धसङ्गेन नत्वा,
गत्वा 'मुम्बापुरि' भविजनैः प्रार्थितः 'लालबागे' ।
गौराङ्गाणां 'समितशिखरे' हर्म्यसन्निर्मिमीषां,
धैर्यात् सत्ताभियमगणयन् ध्वस्नवान् यः क्षणेन ॥३७॥

'दे×लाभ्रातु'निधिमपि वरं स्थापयित्वोपदेशा-
दारेमे सद्विषयखचितग्रन्थरत्नप्रकाशम् ।
सङ्घं 'नीत्वा'ऽभयविधु'मुखं 'चान्तरीक्षाह्वतीर्थे,'
यात्रां चक्रे 'रसरिनिरतैः श्राद्धवर्यैस्समेतः ॥३८॥

धाष्ट्र्यं 'नग्नैस्सुबहु विहितं तत्र पूजाप्रसङ्गे,
मिथ्याभ्याख्यानमपि च ततो न्यायगेहे प्रयुक्तम् ।

जित्वाऽकार्षुः झगिति गुरवस्सत्यनत्त्वप्रयोगा-
दाङ्गलन्यायाधिपतिहृदये जैनधर्मप्रकाशम् ॥३९॥

(५) (६) (९) (१)

बाणा-र्य-ङ्गे-न्दुमितसमसि^१ प्रावृषं 'येवलायां,'
स्थित्वोद्वाह्य प्रथममुपधानव्रतं श्रावकाणाम् ।

'सूर्यद्रङ्गे' जलदसमयौ यापितौ धर्मकृत्यै-
'दीक्षित्वैतद्वितनगणपं 'माणिकं' चान्यभव्यान् ॥४०॥

धर्मक्रान्तिच्छलमुपदधन् लालनाख्यो हि विद्वन्-
मन्य'स्सिद्धाचल'भुवि तदाऽपूजयत्स्वं 'शिवाथैः ।

पाखण्डं तत् भृशमपगतं कर्तुं कामैर्गणोन्दै-

१ अभयचंद्रज्ञवेरिणस्संघपतिपदेन नियोजितमित्यर्थः । २ 'छरी
पालतो संघ' इतिभावः । ३ दिगम्बरैरित्यर्थः । ४ वर्षे । ५ वर्तमान-
कालीनगच्छाधिपतिमिति भावः । ६ शिवजीदेवशीप्रभृतिभिः ।

मन्दश्रीः 'कान्तिविजयमुखैस्सङ्गबाह्यः कृतस्सः ॥४१॥

स्थित्वा^२ वर्षे^३ विषयजिनमौ 'स्तम्भतीर्थे' च 'छाप्यां,'
 ज्येष्ठभ्रात्रे 'विजयमणये' वर्यपन्न्यासभूषाम् ।

दत्त्वा तीर्थाणि सविधि नमन् 'पत्तनं चाणद्विलं,'
 भव्यश्रोतृन् जिनमतसुधां पाययन्नाप रम्यम् ॥४२॥

तत्रायाप्य 'श्रुतवरमुदाप्यायिनीं भव्यवर्षां,'
 'सङ्गस्थित्या' 'तपसि धवले' 'दिक्तिथौ' 'मल्लितीर्थे' ।

'अज्ञानान्धन्तमसमथनायागमोद्धारकर्त्री,'
 श्रीज्यां संस्थाप्य समितिमथो हर्षयामास भव्यान् ॥४३॥

आज्ञप्तं यत्स्वगुरु'जयवीरा'भिधैरागमाना-
 मुद्धारार्थं चरमसमये' पालितुं तद् यथेष्टम् ।

बह्वायासेन च गणिवरस्ताधुसङ्गोपकृत्यै,
 प्रारेभे मुद्रणमथ महत् स्वाश्रयेणागमानाम् ॥४४॥

वर्षायां 'पाटण'मुपगतैर्वाचनाऽद्या ह्यकारि,
 निर्ग्रन्थानां वरमतिमतामागमाभ्यासवृद्धये ।

तस्यां श्री'सूयगडदशवैकालषट्त्रिंशिकादीन् ,
 व्याख्यायाऽयुः 'कपटवणजे' वाचनाये गणीशाः ॥४५॥

तत्र व्याख्याय पटु^{१०} 'ललिता-वश्यकादी'न् सुयत्नं

१ प्रवर्तककान्तिविजयमहाराजमुख्यैः, सूरिभिरित्यध्याहार्यम् । २
 चातुर्मासद्वयम् । ३ त्रयोविंशति-चतुर्विंशतितममित्यर्थः । ४ श्रुतज्ञानस्य
 वरमुदः हर्षस्याप्यायिनीं पोषिकां । ५ चतुर्विंशसङ्घस्योपस्थितिमूचकमिदं
 पदम् । ६ वैशाखमासे । ७ दशम्याम् । ८ भोयणीतीर्थे । ९ आगमो-
 दयसमितिमूचकोऽयं शब्दः । १० ललितविस्तरा-आवश्यकसूत्रं-अनुयोग-
 द्वारसूत्र-योगदृष्टिसमुच्चय-उत्तराध्ययनसूत्रं-ग्रन्थानित्यर्थः ।

जग्मुर्वर्षार्थं 'महमदपुर्या' स्वधर्माभिवृद्धये ।
तत्र 'स्थानाङ्ग' मथ 'सविशेषाकरं वाचयित्वा,
वर्षाभिस्थुः 'सुरतनगरे' भासयन्तो हि धर्मम् ॥४६॥

तत्राकाषयुग^३शरमिते वाचने 'चानुयोग-
श्रीनन्द्या-चारमुखमहदावश्यकान्या' गमानाम् ।
पवङ्कारात् 'सुयतिसमजे कालदोषात्प्रहीणं,
सच्छास्त्राणां धिततपठनं संततं वृद्धिमाप ॥४७॥

'आनन्दाब्धेः' प्रवरगणिनस्तत्त्वनिष्ठागरिष्ठौ,
भक्त्युत्साहौ श्रुतजिनमतस्फीतिकार्येषु दृष्ट्वा ।
(४)(७)(९)(१)

वर्षेऽया-त्रि-ग्रह-तनुमिते राधशुक्ले दशम्या^१
माचार्यत्वं कमलविजया'स्वरयः 'सूरते'ऽदुः ॥४८॥

स्वर्णे माणिक्यमिव रुचितं योग्यसाम्यं च सूत्रे-
र्वीक्ष्व प्रीतस्सुमहमकरोत् 'सूर्यपुर्या' स्सुसङ्गः ।
न्यायागारे लल^२नविषयानिष्टवादं विजित्य,
धर्मभ्राजी मुनिपतिरथो 'मोहमय्यां' समेतः ॥४९॥

(२८)

लब्धयङ्कप्रावृषि वृषमहिम्नोऽर्जको नैककार्यै-
र्दुर्भिक्षार्त्तीयनिधिकरणेऽप्रेरयद् दानशौण्डान् ।

१ अहमदावादनगरे । २ विशेषावश्यकभाष्यसहितमित्यर्थः । ३
चतुर्थी-पंचमी चेति भावः । ४ ललितविस्तरा-योगदृष्टि० अनुयोग० १-
आवश्यक० १-उत्तराध्ययन० १ - विशेषावश्यक० १-स्थानांग० १-सुत्राणामि-
त्यर्थः । ५ साधुसङ्घे इति भावः । ६ वैशाखशुक्ले । ७ लालनशिवजी-
प्रकरणं न्यायागारेऽपि विजित्येत्यर्थः । ८ धर्मप्रभावनया इत्यर्थः ।

‘कीकाभ्रतु’^१ भवनमुषितस्वरिराङ् ‘भायखले,’

स्वागःक्षान्त्यै विहितविनयः प्रार्थितो लालनेन ॥५०॥

(५) (७) (९) (१)

चातुर्मासे शरमुनिनवेन्दौ श्रुतप्रोक्तरीत्या,

‘देवस्वोत्सर्पणविवदने वादगम्भान् विजेतुः ।

सूरेस्सङ्घार्पितनिखिलसद्ग्रन्थरत्नानि सङ्घो

‘^२ जैनानन्दश्रुतवरगृहे’^३ऽस्थापयत्सूरतीयः’ ॥५१॥

‘सिद्धाद्रेर्जीवणनवलचन्द्रो’हि यत्प्रेरणातो,

यात्रासङ्घं विविधसुमहैः पादचारं निनाय ।

कृत्वा यात्रां सह सुभविकैस्सुरिवर्यश्चकार,

‘पालीताणे’^४ गुह्यमुखमितां वाचनां साधुसङ्घे ॥५२॥

‘पिण्ड-प्रज्ञापन-भगवतीनोघनिर्युक्तिका’^५ञ्च,

व्याख्यायोद्वाह्य शुभमुपधानव्रतं भाविकानाम् ।

विज्ञप्तिं मालववसिमतां मानयित्वा च सुरि-

रिशष्यैःसाकं किल “रतिललामाख्यपुर्यां” समेतः ॥५३॥

धर्मोन्नत्या ‘ऋषभसहितां केशरीमल्लनाम्नीं,

संस्थां’ तत्राखिलजिनमतोद्भासिकां स्थापयित्वा ।

‘व्याख्याप्रज्ञप्ति’^६समवयसूत्रादिप्रज्ञापना’नां,

चक्रे व्याख्यां^७ ‘कुलगिरिमितां वाचनां कर्तुंकामः ॥५४॥

१ उत्सर्पण(बोली)स्याशास्त्रीयताया देवब्रह्मस्य च चर्चासूचकमेतत्पदम्।

२ श्रीजैनानन्दपुस्तकालये इत्यर्थः । ३ षष्ठीमित्यर्थः । ४ रतलामनगरे

इत्यर्थः । ५ खिलशब्दो हि विघ्नापरपर्यायोऽतोऽत्र निर्वघ्नतया जिनमतस्यो-

द्भासकारिणीमित्यर्थो ज्ञेयः । ६ छन्दोभंगमिया विहितः श्रीसमवायाङ्गसूत्रार्थे

एतादृशपदप्रयोगः मर्षणीयः घीघनैः विद्वद्भिः । ७ सप्तमीम् ।

‘शैलाणाख्यं’ पुरमथ यतीन्द्रो हि सङ्गाग्रहेण,
चातुर्मासार्थमुपगमितो धर्ममृद्वान् प्रबोद्धम् ।

मत्वा धन्यं नृपतिरपि यच्छास्त्रवाचो निशम्या-
मार्युद्घोषं दयितद्वयस्वीयराज्ये चकार ॥५५॥

पूर्णे ‘शैलाणनृपविषये’ ‘ह्यष्टमीरुद्रदर्शा-
ऽऽख्याताहःपर्युषणदिवसे मारीचारं न्यषेधीत् ।

प्राच्यं वृत्तं ह्यकबरविबोद्धः स्मृतिं ‘हीरसूत्रे’-
रानीयायाद्विविधनिगमान् पावयन् ^१‘रत्नपुर्याम्’ ॥५६॥

प्रेमज्ञप्त्या श्रुतवरतपस्सम्यगुद्धाह्य चान्यैः-
पुण्यः कृत्यैर्जलदसमये भ्राजयित्वा सुधर्मम् ।

^२‘माण्डूतीर्थ’प्रचलितविधौ बाधकं ^३‘धारभूपं,’
^४‘हस्तक्षेपोन्निरसविधयेऽबोधयत्तत्र गत्वा ॥५७॥

‘माण्डू-भोपावर’लसितसरुचैत्ययोस्स्वोपदेशा-
ज्जीर्णोद्धारं प्रवरभक्तैः कारयित्वा यतीन्द्रः ।

बोधं^५‘पञ्चेडपुरपतये’ ‘सेमलीठक्कराय,’
प्रादात्ताभ्यां निजभुवि ततो ^६‘मारयो वारिता वै ॥५८॥

वर्षाकाले जिनमतविभां वर्द्धयन् ^७‘रत्नपुर्यां,’
शास्त्रवादि ^८‘यतिपविजयं त्रिस्तुतीयं व्यजेषीत् ।

सङ्घस्याभ्यर्थनमथ निशम्योपधानं सुवाह्य,
‘सम्मेताद्रिं ब्रजितुमभिबद्धं’ प्रतस्थे मुनीन्द्रः ॥५९॥

१ अष्टम्यामेकादश्याममावास्यायां पर्युषणासु चेत्यर्थः । २ रतलाम-
नगरे । ३ माण्डवगढार्थपरकमिदं पदम् । ४ धारसंस्थानाधीशमिति भावः ।
५ उत्कर्षेण निरसनार्थमित्यर्थः । ६ हिंसाः । ७ श्रीयतीन्द्रविजयाहमितिभावः ।

मध्ये मार्गे निजप्रतिभया धर्मभासं वितन्वन्,
लोकं नानाविधमुपदिशन् 'कालिकाता'मयासीत् ।

(४)(३)

चातुर्मासे युगगुणमिते तत्र चैत्यादिधर्म्य-
स्थानस्थित्यै बहुतरनिधिः कारितो देशनातः ॥६०॥

(०)(२)

तीर्थेशानां खयमलमितानां सुनिर्वाणभूमे-
'स्सम्मेताद्रे': प्रथितयशसः पुण्ययात्रामकार्षीत् ।

राज्ञो 'दुद्धेडियविजयसिंह'स्य भक्त्या विहृत्य,
वर्षाहितोस्सुमुनिपतयो'ऽजीमगड्जे' न्यवात्सुः ॥६१॥

बाबूलोकं विषयजसुखास्वादलीनं विबोध्य,
संवेगापूरितसुवचनैर्धर्ममार्गे न्ययुङ्क्त ।

दीक्षाब्रह्मव्रतविधियुतानुत्सवान् कारयित्वा,
पावं पावं विविधनिगमान् 'सादडी'ग्राममापुः ॥६२॥

पायं पायं जिनमतसुधां भव्यलोकं यतीन्द्रः,
प्राग्वाटानां मरुजसहजं वैमनस्यं चिरत्नम् ।

कृत्वा दूरे श्रुततपविधिं सोत्सवं कारयित्वा,
बोद्धुं धर्मे शिथिलकृतिकान् 'मेदपाटं' विजहे ॥६३॥

(७) (३)

नीत्वा वर्षामुद्'यनगरे' सम्मितां धातुत्त्वै-
र्जग्मुस्सङ्गेन सह गुरवः 'केशरीया'ख्यतीर्थम् ।

तत्रौहण्ड्यं क्षपणककृतं स्वीयबुद्ध्या व्यपास्या-
ध्यारोप्योच्चैस्सितपटयशोऽवर्धयन् सङ्ख्यजं व ॥६४॥

१ उदयपुरे । २ दिगंबरविहितम् ।

नगनाटीयैः प्रतिहतमथो धर्मतेजो विवद्ध्य,
 न्यायागारेऽधिगतविजया आययुर्गूर्जरेत्रान्' ।
 चातुर्मासं सुमुनिसहिताहम्मदाबादपुर्यां,
 तस्थुर्भव्यान् विविधममलं जैनतत्त्वं दिशन्तः ॥६५॥
 'माकुभ्रातु'विनतिवशगा 'आश्विनी' सैद्धचक्री-
 मोली' दिव्यां नवपदमहोबोधिकां कारयन्तः ।
 'संस्थां संस्थाप्य च नवपदाराधिकां स्वोपदेशा-
 'द्यंग्मेन्सोसःयटिविनयतश्चखुराम्भितक्यतत्त्वम् ॥६६॥
 तद्व्याख्यानात् क्षुभितमतिकान् 'शिक्षितान् शास्त्रपाठे-
 स्सन्तोष्यार्थं 'धनवितरणौचित्यतत्त्वं विरोध्य ।
 याताः 'श्रीदेशविरतिसमाजं' ततस्स्थापयित्वा,
 'श्रीभोयण्या'मतिशुभमहैरा'द्यतन्मेलकाय ॥६७॥

(९) (३)

वर्षावासं निधिगुणमितं यापितुं 'जामपुर्यां'
 यान्तो मार्गे'ऽहमदनगरे' 'तीर्थसिद्धाचलस्य' ।
 रक्षाहेतोस्सपदि निधये प्रेरयित्वा सुभव्यान्,
 लक्षाधिक्यं द्रविणचयनं कारयामासुराशुं ॥६८॥

१ श्रीनवपदआराधकसमाजस्थापनायाः सूचक एष पादः । २ विद्याशाला(डोशीवाढानी पोळ)मध्ये आस्तिक-नास्तिक-चर्चा-स्फोटस्वरूप-प्रसिद्धव्याख्यानवार्तामूचकोऽयं पादः । ३ आंगलशिक्षाप्रभावितान् नवयुव-कानित्यर्थः । ४ धनस्य व्यये दाने वा पात्रापात्रविवेकमित्यर्थः, एतद्धि तस्मिन् समये ज्ञानप्रचारनाम्ना भौतिकवादसमर्थककेलवणीपोषककैलेज-हाइस्कूल-बोर्डिंगादीनां हिताहितकरत्वमीमांसासूचकं पदमस्ति । ५ श्री-देशविरतिसमाजस्य प्रथमाधिवेशनायेत्यर्थः । ६ जामनगरे । ७ षष्ठिसह-स्राणि हृष्यकानां वार्षिकं दत्ता तीर्थस्वामित्वनिर्णयस्यानुकृत्याय श्रीसिद्धा-चलरखोपाफंडपोषणप्रवृत्तिरेतच्छ्लोके प्रदर्शितारित ।

स्थाने स्थाने जिनमतमहं वर्द्धयन्तो गणीन्द्रा-

स्थित्वा वर्षा^१ 'नवलनगरे' चारुवाग्भिस्स्वकीयैः ।

^२सत्रञ्चामाम्लगृहमथ चास्थापयन् ^३छात्रगेहं,

^४दान्ताः पूज्यैः धृतिमतिबलात् बालदीक्षाविरुद्धाः ॥६९॥

पश्चादेता^५ 'स्सुरतनगरे' 'जैनसाहित्यवृद्धि-

सत्कोशार्थ' ^६धनिक'नगिनं मछुपुत्र'व्यबोधन् ।

'मुर्शीदाबादपविजयसिंह'स्समेतोऽत्र सूरे-

भक्तिव्यक्तीकरणपटुको भावतो दर्शनाय ॥७०॥

आसीच्छ्री'देशविरतिसमाजस्य' ^७पर्यत्सुरम्या,

दत्ता तस्यां भविकहितदा देशना सारगर्भा ।

^८'रत्नाम्भोधेः'पठनसदनम्यायिकोशं विवद्धय.

दृढ्या 'तत्त्वप्रसारणकरी बोधमालाख्यसंस्था' ॥७१॥

प्रवाण्यानेकभविकजनान् पावयन्त'स्सुराष्ट्रान्,

प्रावृट्कालं शुभकृतिभरै'स्स्तम्भतीर्थे' व्यतीयुः ।

विहृत्याहम्मदपुर'मितास्तत्र संस्थाय वर्षां,

श्रुत्वोद्यच्छन् ^९वटपुरनृपाज्ञां सुदीक्षाविरुद्धाम् ॥७२॥

सूरेश्शास्त्राभ्यसनमुदिता जङ्गमज्ञानशाले-

त्येवं चाशंसदतिविदुषी'जार्मनी क्राउझाख्या' ।

१ जामनगरमित्यर्थः । २ सत्र=भोजनशाला, आचाम्लगृहं=आंबिलखातुं । ३ बोर्डिं गाख्यविद्यार्थीगृहमिति भावः । ४ निष्फलप्रवृत्तिमन्तः कृता इत्यर्थः । ५ जैनसाहित्योद्धारकफंडमित्यर्थः । ६ नगीनभाई-मछुभाई श्रेष्ठिनमित्यर्थः । ७ अधिवेशनमित्यर्थः । ८ श्रीरत्नसागरजैनबोर्डिंगस्था-यिकंडमिति भावः । ९ वडोदराराज्यदीक्षाप्रतिबन्धककायदार्थपरकमेतत्पदम् ।

(२) (४)

नेत्राम्भोधिप्रमित'जलमुक्काललाभस्पृहावान्-
मुम्बापुर्यागतभविजनप्रार्थनातो विजह्रे ॥७३॥

शास्त्रव्याख्यप्रथितयशसो 'लालबागे' हि सरे-
दीक्षापुष्टिप्रवचनविधेः शुब्धयूनां प्रचारैः ।
व्यामृढाया ऋजुजनततेर्मोहहत्यै 'समित्या,
पत्र' संस्थाप्रथनजनितं चालितं 'सिद्धचक्रम्' ॥७४॥

'माणेकाम्भोनिधि'सदुपदेशात्प्रवृत्तोपधाने,
मालारोपोत्सवमुपगता 'घट्टकाह्वे पुरे' वै ।
व्याख्यानैस्स्वैस्समयसहितैस्संय'मायोग्यसूचि-
नाट्यं रुद्ध्वा युवजनमतं भासितं शासनं हि ॥७५॥

पश्चाद्याता'स्सुरतनगरं' शिष्यवृन्दैस्समेता-
संबत्सर्यास्तिथिगतविसंवादमुन्मुद्य शालैः ।
भाव्युत्सवाध्वगविषमता याञ्जसा व्यञ्जिता सा,
किन्नोऽद्यापि प्रकटविदिता वर्त्तते पर्वतिथ्याः? ॥७६॥

नानाप्रश्नोत्थितमतिगतभ्रान्तिशान्त्यै "सुपर्षत्,
सङ्गायासात् सितपटमतालम्बिनां सद्यतीनाम् ।

(०) (९) (९) (१)

'आकाशा-ङ्का-ङ्क-शशिपहिते वत्सरे 'राजपुर्या',
जाता यस्यां यतिपतिवरास्सम्यगामन्त्रिता वै ॥७७॥

१ चातुर्मासवाची अयं शब्दः । २ श्रीसिद्धचक्रसाहित्यप्रचारकसमितिः
स्थापनं सिद्धचक्राख्यपाक्षिकप्रारंभश्चेत्यर्थः । ३ घाटकोपरे इत्यर्थः । ४
दीक्षाया अयोग्यताप्रदर्शकं युवकसंघप्रेरितं नाटकमित्यर्थः । ५ संमेलन-
मित्यर्थः । ६ राजनगरे-अहमदावादे ।

शङ्कापङ्कं भविकमनसो क्षालितुं दत्तचित्ताः,
गत्वा तत्र स्वकमतिभराच्छास्त्रपाठैश्च सर्वान् ।

सन्तोष्येता भविकविनयान्नीरदैस्साकमेवा-
सेक्तुं सांसारिकजनगणं सूरयो 'मेहसाणाम्' ॥७८॥

१मध्येवर्षे सुबहु २विहितशशासनोन्नायिकार्यै-
३रन्तःक्षेत्रे सुभविकनृणां धर्मपीयूषसेकः ।

यूरोपीयः श्रुतिपट्टपुटैर्ब्राउनः सूरिशंसा,
पीत्वाऽत्रेतो ह्यमृतवचनैर्वीततृड्कः शशंस ॥७९॥

काले काले पुनरपि पुनः सूरयः पालितेभ्यः,
शिक्षा-दीक्षा-वितरणमपि प्रायशो योग्यमेव ।

तस्मात् पादार्पणकरुणा ४पावयन्त्वेषमोऽस्मा-
नेवंसङ्गादरभरमृतः संययुः 'पालीताणाम्' ॥८०॥

चातुर्मासे गतवति यथा भ्राजते शारदो श्रीः,
पद्मव्याजैस्सरसि सरसा सन्ततं तद्वदेव ।

सज्ज्ञानश्रीरपि गुरुवराणां च सन्तन्यमाना,
नानारूपैर्नवनवभहैर्धर्मकृत्यैश्च रेजे ॥८१॥

५'श्रीमाणिक्यः' 'कुमुदविजय'श्चेत्युपाध्यायवर्यौ,
पन्न्यासौ द्वौ बहुगुणयुतौ 'भक्ति'-'पद्मा'भिधौ च ।

अत्युत्साहैस्सह शुभकृपासिन्धुवद्भ्यो भवद्भ्यो
लब्ध्वाऽऽचार्याद्वयसुपदवीं धर्मभ्राजो विरेजुः ॥८२॥

१ चातुर्मासमध्ये इत्यर्थः । २ शासनप्रभावककार्यैरिति भावः ।
३ अन्तःकरणरूपक्षेत्रे इति भावः ४ आगामिकाले । ५ श्रीमाणिक्यसाग-
रोपाध्याय-श्रीकुमुदविजयोपाध्याय-श्रीभक्तिविजयपन्न्यास-श्रीपद्मविजयपन्न्या-
सेभ्य आचार्यपदप्रदानसूचकमिदं पूर्वादम् ।

‘आनन्दस्याम्बुनिधि’रिति यद् वर्तते नाम सत्यं,
प्रत्यक्षन्तत् भुवि विदधती किं न जैनी प्रजाऽभूत् ।
तस्मात् सूरीन इति १ ‘नगरे जामपूर्वे’ऽपि सङ्घः,
प्रार्थं प्रार्थं कथमपि चतुर्मासवासाय निन्ये ॥८३॥

अज्ञैः कैश्चित् श्रुतकथितसिद्धान्तवाचा विरुद्धं,
प्रोक्तं वृद्धिक्षयविषयकं पर्वतिथ्याः मतं यत् ।
उग्रं तत्खण्डनमथ कृतं शास्त्रदृष्ट्यापि लोकं
बोधित्वाऽरं नवमतवतो लज्जितास्यान् प्रचक्रुः ॥८४॥

तत्रैवाग्रये जलदसमये स्थापितो ‘देवबाग-
लक्ष्म्या’नाम्नाऽऽश्रमवर उपादिश्य लोकः सुखेन ।
पश्चाद् भक्तो ‘नगरधनपः पोपटाह्व’स्सुभक्त्या,
सौराष्ट्रीयाञ्जलिजनपसत्तीर्थसंस्पर्शनाय ॥८५॥

सङ्घं नीत्वा चरणचलनं पङ्क्तिरिसम्पालनोक्तं,
२ ‘आनन्दोऽगात् , सकलमपि तद्वर्णनं चारुरीत्या ।
३ ‘तीर्थाः सौराष्ट्रविषयमवाः सङ्घयात्रा च’ नाम्ना-
ख्याते ग्रन्थे लसति तदिवाऽऽयोक्तुमाकेतयन्तृन् ॥८६॥
(संदानितकम्)

(८) (४)

एवं वस्वब्धिमितमथ ये वृष्टिवासं जनानां,
पुण्याढ्यानामतिविनयतः ‘सिद्धक्षेत्रे’ हि कृत्वा ।

१ जामनगरे । २ आनन्दसागरसूरीश्वरेण सहेत्यर्थः । ३ ‘सौराष्ट्र-
नां तीर्थो अने संघयात्रा’ इत्याख्यग्रन्थे इति भावः ।

‘खातारुम्भं चरमजिनपस्याह्वया ह्यागमानां,
रक्षानेहस्य च’ सुभविकैः कारयामासुरत्र ॥८७॥

अन्यत्तत्र ‘श्रमणनिकरग्रन्थसंग्राहि सङ्घं’,
संस्थाप्यारं शुभ‘महमदावादपुर्या’ यतीन्द्राः ।

‘भक्त’श्रीमोहन’इति महच्छ्रेष्ठिना सद्व्रतानां,
रम्ये ह्युद्यापनविधिमखेऽभ्यर्थ्यमानाः प्रजग्मुः ॥८८॥

सिद्धं शास्त्रैरुपकृतिकरं लक्षशो रूप्यकैस्तं,
सम्पाद्योद्यापनविधिमलं ‘झाम्पडापोल’मध्ये ।

(५) (५) (९) (१)

तत्रावात्सुः शर-नव-नवै-काञ्चित्तेऽब्देऽब्दकाले,
चाव्या ‘वीथ्यां सुगुरुचरणाः ‘नागजिद् भूधराणाम्’ ॥८९॥

पश्चादेताः ‘क्षरणसमयं यापयित्वाऽऽगमाना-
मागारस्य प्रचलितविधिं वीक्षितुं ‘पालीताणाम्’ ।

साङ्गोपाङ्गं वृष्टिविरहितं सत्यमारब्धकृत्यं,
त्यक्त्वा सर्वस्वमपि सततं साधयन्त्येव सन्तः ॥९०॥

कृत्वा लोकोत्तरसुचरितं ये तरन्तीह लोकं,
धन्यास्ते वै सफलजनना भूभराः सन्ति चान्ये ।

सत्यामेतां भणितीमथ ते कर्तुंकामा यतीन्द्रा-
स्तत्रातिष्ठन् ‘वरसलिलदाऽऽसेककालत्रयीं ते ॥९१॥

१ श्रीवर्धमानजैनागममंदिरस्य खातमुद्धर्तमिति भावः । २ श्रमण-
संघपुस्तकालयाख्यज्ञानालयस्थापनामित्यर्थः । ३ श्रेष्ठिवर्यश्रीमोहनलाल-
छोटालाल इति भावः । ४ वृष्टिकाले । ५ पोलवाची अयं शब्दो ज्ञेयः ।
६ चातुर्मासमिति भावः । ७ शिलोत्कीर्णागममंदिरस्येत्यर्थः । ८ चातु-
र्माससत्रमित्यर्थः ।

दीर्घायासैर्गणधरवरप्रोक्तजैनागमानां,

पाठं शुद्धं दृष्टुदरगं शिल्पविद्याप्रवीणैः ।

कारं कारं किमु न कलितं सूरिभि कर्म चित्रं,

यस्माज्जातो ह्युपलनिकरोऽप्यागमज्ञः(भ्राट्) परे के ?॥९२॥

रम्योपाध्यायकपदमदुः श्रीक्षमासागरेभ्यः,

श्रीमच्चन्द्रेभ्य उचितपदं चारु पन्यासकाहम् ।

वर्षे चाग्रे 'गणधरगृहं सिद्धचकाहपूर्वं,

संस्थाप्यैवं 'जिनमतविभासकं सत्समाजम् ॥९३॥

(९) (९) (९) (१)

अङ्का-ङ्का-ङ्का-भजमितशरदि ह्यागमानां गृहस्य,

सत्यां पूर्त्तावभिनवप्रतिष्ठाविधि माघमासे ।

पञ्चम्यामञ्जनशुभशलाकोत्सवेनापि सत्रा,

सन्मूर्त्तीनां श्रुतविधियुतं कारयामासुरत्र ॥९४॥

सम्पाद्यैवं कपडवणजश्रेष्ठिचीमन्नलाल-

डाह्याभाईत्यभिधपरमश्रावकप्रार्थनातः ।

निश्रायां सूरिवरसुगुरोश्चारु संयोजिताया

एताश्चेत्या नवपदसमाराधनायाः सुसिद्धयै ॥९५॥

चातुर्मासं भविकहितकृच्छापि तत्रैव कृत्वा,

श्रीसङ्घस्यानुनयसहितप्रार्थना'मोहमय्याः' ।

घर्मोद्भासं विहृतिममलां कुर्वतां भक्तवृन्द-

स्थाने स्थाने मुदितमनसा स्वागतं सुष्ठु चक्रे ॥९६॥

१ श्रीसिद्धचक्रगणधरमन्दिरमित्यर्थः । २ श्रीजैनधर्मपभावकसमाजा-
ह्यसंस्थास्थापनसूचकोऽयं पदसमूहः ।

शामं शामं चिरसमयजां सद्विद्वक्षापिपासां,
 व्याख्यानैः स्वैरपि च जनता अभ्यविश्वन् प्रकामम् ।
 सम्प्राप्ताः 'श्रीसुरतनगरं' यत्र चाभूतपूर्वं,
 भव्यं भव्यैः कृतमतितमां स्वागतं भासमानम् ॥१७॥
 अर्धक्रोशादपि 'चलसमारोह आसीद् दवीयान्,
 यस्मिन् 'केतुप्रवरलसितप्राग्रहस्ताश्च केचित् ।
 (५७)

सुप्रेष्ठास्संवरगुणमिताः बेण्डवाद्यीयसङ्गाः
 वादं वादं शुभततयनानद्धवाद्यान् विरेजुः ॥१८॥
 लक्षाधिकया नगरजनता राजमार्गेऽभिसूरि,
 शीर्षाण्युच्चैर्गुणरतिभरान्नम्रयन्ती बभूव ।
 मार्गे मार्गे वसन-कुसुम-स्वर्ण-रुप्यादिपात्रै-
 श्चालं द्वाप्यति विरचितान्यार्यसद्भक्तिभावैः ॥१९॥
 गित्री-मुक्ताप्रभृति सुमहर्घैश्च रत्नैर्गह्वर्यः
 बह्व्योजाताश्चुचिगुणलसदरागदाढ्याद् यतीशे ।
 स्वर्णैः 'रौप्यैर्वरसुमभरैस्सत्यमुक्तासुलाजैः
 प्रोद्यद्भङ्गं विविधसुमहैस्सत्कृत'स्वरतीयैः' ॥१००॥

(७) (५)

साम्बेलानां भयशरमितानां मुदापादिदीप्ति
 स्सूरेर्नानासुगुणमहिमाख्यायकास्साधुवादाः ।
 इत्यादिस्वागत-विधिकथा वर्णितुश्चाप्यशक्या
 ग्रन्थाज्ज्ञेया सुमहिमकथा सागरस्वागताख्यात् ॥१०१॥

१ स्वागतयात्रा (सामैयुं) । २ झंडा-निशानधारिणः । ३ उत्तमाः ।
 ४ श्रेष्ठकुसुमसमूहैः । ५ सत्यमुक्ताफलानां वर्षापनैरितिभावः । ६ व्यवहारे
 हि एतच्छब्दार्थः साइन बॉर्डो' इतिपदेन वक्ष्यते ।

वक्खारीयाकुलजसुजनैः क्षत्रियैः 'मीलपैर्वै,
एकाद्विंशतिमितसहस्राधिकं राव्ययित्वा ।

सुरैः पादार्पणमुदितया कारयित्वा सुभक्त्या,
पायं पायं जिनमतसुधां स्वरिवक्त्राज्जहर्षुः ॥१०२॥

सत्रा सङ्गेन च विधियुता 'चैत्ययात्रा सुरम्या-
ऽकार्यास्ते यद् समविवरणं मुद्रितं 'पुस्तके वै ।

सोत्साहं विंशतिमणमितान् मोदकान् संवित्तीयं,
धन्या जाता 'सुरत'-जनता देशनादर्शनाभ्याम् ॥१०३॥

चातुर्मासं तदनु विहितं 'मोहमय्यां' प्रशस्तं,
यस्मिन् धर्मोन्नतितति'कृतीः कारयित्वा सुबह्व्यः ।

भूयोऽप्येतास्सुरतनगरं श्रावकाभ्यर्थनात-
स्तत्राभूवन् रुचिरचरमाः वृष्टिवासाश्च पञ्च ॥१०४॥

(२) (०) (०) (२)

द्व्या-काशा-भ्र-द्विमितशरदो 'माधवे मासि शुक्ले,
ह्येकादश्या शुभशनिदिने 'श्रावकेभ्यः सुशस्ता ।

संस्थाऽस्थापि प्रयतमनसा ताम्रपत्रागमानां,
भग्यादर्शस्थितिकरमहन्मन्दिरस्थापनायै ॥१०५॥

'वर्षे चाग्रेऽहमदशरपूःश्रेष्ठिनो 'माकुनाम्नः
हस्ताभ्यामागमवरगृहस्यादिमं स्नातकर्म ।

१ यन्त्रालयपतिभिरिति । २ चैत्यपरिपाटीत्यर्थः । ३ 'सूर्यपुरा-
न्त्वागत' इत्याह्वे इति शेषः । ४ मुंबार्दनगरे । ५ धर्मस्योन्नतिविस्तार-
कारिकायाणीत्यर्थः । ६ वैशाखे इत्यर्थः । ७ श्रावकद्वारेत्यर्थः । ७ २००३
वर्षे इत्यर्थः । ९ अहमदावादनगरवासिन इत्यर्थः । १० माकुभाईत्यभिधया
प्रसिद्धस्य माणेकलाल-मनसुखलालाख्यश्रेष्ठिन इत्यर्थः ।

संस्कार्यारं तदनु च शिलारोपणं ^१बाढीलाले-
त्याख्यश्रेष्ठिप्रवरकरतः कारितं मोदपूर्वम् ॥१०६॥

(३) (०) (०) (२)

वर्षे रुद्राक्ष ख-ख मिथुने ह्याश्विने शूकलपक्षे,
^२आशातिथ्यां सुजिनप्रतिमाः पालिताणां इद्धाः ।

^३सद्विशत्युत्तरशनमिता आगमागारहेतो-
रानाय्याकारि च सुविधिना तत्र भव्यप्रवेशः ॥१०७॥

(४) (०) (०) (२)

'तुर्योर्द्व-द्वयभ्र-नयन-मिते हायने माघशुक्ले,
शुक्ले श्रेष्ठे ^४क्षणनिधियुते सन्मुहूर्ते समासाम् ।

सन्मूर्त्तीनामपग्निगणिनोत्सादयुक्तैर्जनौघै-
रभ्ये तस्मिन् श्रुतवरगृहे कारिता सुप्रतिष्ठा ॥१०८॥

संवत्सर्वास्तिथिवरसमाराधनायाः प्रसङ्गे-
ऽस्मिन्नवाब्दे समुदेतविसंवादनिर्यासकार्ये ॥

नैकैर्वर्षैः प्रवृत्तविधेरै श्रुतप्रोक्ततां वै,
संसाध्यान्यानापि जिनपथः पोषणोत्कान् प्रचक्रुः ॥१०९॥

काले गच्छन्त्यविरतमितो ह्यग्निमे पौषमासे,
कृष्णे पक्षे ^५शरतिथिगतेऽचिन्तितो वायुरोगः ।

वृद्धि यातो बहुतर्गचक्रित्साविधिज्ञैः सुयत्नान्,
सज्जाः जानास्समुच्चिताः किन्तु शान्तो न जातः ॥११०॥

१ मुब पुरीयल्य तव्यागारि-प्रीवाडालाल-चत्रभुजाह्वश्रेष्ठिकरत इत्यर्थः ।

२ दशमादिने । ३ १२० संख्याकाः । ४ क्षणशब्दस्य कालवाचित्वमत्र
ज्ञेयं कालस्य च भूतार्तमानभविर्रूपेण त्रैविध्यस्य विदितत्वात् तृयायामि-
त्यर्थो बोध्यः । ५ पंचनीतिथौ ।

सैवाऽपूर्वा स्थितिरथ तदाऽऽसीन्न चाल्पाप्यशान्ति-'

श्चेतोऽस्प्राक्षीज्जिनपतिपदेऽभूदपूर्वोऽनुरागः ।

स्थित्यां तस्यामपि नवनवश्लोकनिर्माणकार्यं,

ज्ञानध्यानादिकमपि मनाङ्गनावरुद्धं कदाचित् ॥१११॥

(६) (०) (०) (२)

षड्-खा-काश-द्वि-मितपर'वाणौ पुनर्वायुवेगो

वारंवारं प्रबलरभसा पीडयामास देहम् ।

मध्ये यस्य स्थितिपरवशाच्छीनमस्कारमन्त्र-

स्यायातोऽभूदहह ! सततं श्रावणस्य प्रसङ्गः ॥११२॥

आदेः स्वभ्यस्तमथ च तथा देहस्थित्यदि सम्यग्-

दाढ्यं येनेतरजनगणासह्यरोगेऽपि शान्त्या ।

ये स्तम्भाद्याश्रयविरहिनाश्चारु पद्मासनेन,

स्वेष्टस्मृत्यामथ निजमनो योजयामासुरारात् ॥११३॥

दृष्ट्वाऽऽश्चर्यं भृशमुपगता डाक्टरा अप्यत्रोचन्,

धन्या पते यदिह विषमस्थेऽपि रोगे सुशान्ताः ।

अन्यः कश्चिद् यदि गदहतोऽस्यां स्थितौ स्यात्तदा तु,

स्वान्तर्भीतः स खलु सहसान्यां दशामेव यायात् ॥११४॥

एवं रुग्णां स्थितिमथ निजां वीक्ष्य विज्ञाय चास्या-

ऽनित्यत्वं वै सपदि वपुषो 'माधवे शुक्लबद्ध्याम् ।

सर्वानाहूय च निजशरीरं ततो व्युत्सृजन्तो-

ऽस्माधुर्भक्त्या जिनपतिवगान् ह्यर्धपद्मासनस्थाः॥११५॥

१ अयंशब्दः संवत्सरावरपर्याय इति हैमलिङ्गानुशासने । २ वैशाख-
मासे ।

एकादश्यां निशि कविदिनेऽप्येकवारं त्वतीव -

वेगादाक्रान्तिरभवदहा ! येन सर्वेऽप्यचेष्टाः ।

सन्त्यक्ताशाः जिनवरवचः श्रावयामासुराशु,

सत्पुण्यानामतिबलतया किन्त्वितं दुर्दिनं तत् ॥११६॥

वैशाखस्यासितदलगते पञ्चमेऽह्न्यस्तकाले,

सूर्यस्याभूत् त्रिदशनिलये श्रीगुरूणां प्रयाणम् ।

हन्ताकस्माद् सुरतजनताऽचिन्त्यम्भोलिपाताद्,

भीता व्यग्रा प्रकृतिविधुरा कृत्यशून्या बभूव ॥११७॥

सङ्केनोच्चैस्तरशिखरिता चारु दोला ह्यकारि,

प्रासादस्यानुकरणकरी सत्कलाभिश्च युक्ता ।

विद्युत्पत्रैरधिगतसमाचारवन्तश्च भक्ताः

ग्रामाद् ग्रामादरमुपगता अन्त्ययात्रार्थमाशु ॥११८॥

दोलोत्थानाय च कृतपहसादिमुद्रापणा वै,

भक्ताः स्वीयं मनुजजननं सार्थकीचक्ररेव ।

अन्ये प्रादुर्द्रविणनिचयं वह्निसंस्कारकार्ये,

भव्या यात्रा निखिलनगरे भ्रामिता भक्तिभावैः ॥११९॥

पश्चाद् गोपीपुरपरिसरे स्वागमौकः समीपं,

संस्थित्यां चापरिमितजनानां गुरूणां सुभव्यम् ।

नानाकाष्ठैर्मलयगिरिजैर्दाहसंस्कारकृत्यं,

नाभूत् पूर्वं न च परमितो भावि तादृग् बभूव ॥१२०॥

१ किंतु इतं=गतम् इति पदच्छेदोऽत्र बोध्यः । २ गूर्जरदेशो-
पदत्येदं ज्ञेयं, पूर्णिमान्तमास(शास्त्रीय)पद्धत्या तु ज्येष्ठस्येति बोध्यम् ।

३ तार-टेलिग्रामाख्याधुनिकशीघ्रसंदेशावहपत्रैरित्यर्थः । ४ अरम्=शीघ्रम् ।

५ सुंदरागममंदिरपार्श्वम् ।

(१२५)

(३८)

शिष्याः पादोत्तरशतमिताः अष्टत्रिंशत् सुसंस्थाः,

(१२)

ज्ञानागारा मुनिगितमताः सन्ति यत्कीर्त्तिदीपाः ।

यैश्चाकारि श्रुतहितकरीर्वाचनाः सप्त यासु,

ग्रन्थाः 'लक्षद्वयधिकगणितश्लोकमाना ह्यवाचि ॥१२१॥

'सप्तत्रिंशत्सुरपनयनाङ्गाधिकानां नवीन-

श्लोकानां ते भुवि रचयितारः कथं स्युर्न नम्याः ! ।

(१७९)

ऊनाशीत्युत्तरगतशतग्रन्थसम्पादकास्ते,

(५०)

घन्याः पञ्चाशदधिकशुभग्रन्थसङ्ग्राहकाश्च ॥१२२॥

ध्याख्यानानामपि कतिपये ग्रन्थवर्याः प्रसिद्धाः,

येषां सन्ति प्रथितविभवा भूमिकाः प्राथमिक्यः ।

(७८)

द्व्यूनाशीतिप्रमितरुचिरग्रन्थरत्नेषु येषां,

मार्गे लोकान् जनिहितकरं बोधयन्त्यो लसन्ति ॥१२३॥

(१२)

आदित्याङ्गाः सुततमुपधानव्रताः कारिताः यैः,

शोधं शोधं सकलसुजिनोक्तागमानां सुपाठान् ।

सल्लोकानामुपकृतिहितं मञ्जु मुद्रापयित्वा,

नैकान् योग्यानभ्यसकृतिनोऽधीतयेऽयूयुजंश्च ॥१२४॥

एवं नानाव्रतजपतपोध्यानदीक्षाप्रतिष्ठा-

यात्रास्नात्रादिकबहुविधोद्यापनैश्चोपधानैः ।

१. २३३३४२ श्लोकप्रमाणग्रन्था वाचनासु वाचिताः । २ सप्त-
त्रिंशत्सहस्रमितानामित्यर्थः । ३ प्रस्तावना इत्यर्थः ।

भव्यान् जीवान् जिनपगदिते रम्यमार्गे नियुज्य,

त्यत्क्वा देहं सुरपतिगृहं संययुः स्वरिवर्याः ॥१२५॥

येषां कीर्त्तिं विमलविमलामश्मताम्रागमाना-

मागारस्था दिशि दिशि दिशन्त्यः पताका नितान्तम्

'यावच्चन्द्रारुणकिरणवन्तौ दिवि द्योतमानौ,

गायं गायं तदवधि मुदा रञ्जयिष्यन्ति लोकम् ॥१२६॥

॥ अन्त्यमङ्गलम् ॥

(शिखरिणी)

कृतं यैलोकानामुपकृतिहितं वाचनिकया,

श्रुतानामभ्यासस्त्रुटिविरहितः सम्प्रचलितः ।

सुपूज्यांस्तान् 'श्रीसागर'इति शुभाख्याप्रथितकान्,

नमामः स्वरीन्द्रान् श्रुतवरसमुद्धारनिरतान् ॥१२७॥

चित्र-हार-बन्ध*

(शार्दूलविक्रीडितम्)

शश्वच्छान्तिमयान् महामतिमतः ^१कल्यङ्कारान् ^२कर्मठान्,

भव्यापत्तिभरापहान् जलजवज्जन्तुभ्य आनन्ददान् ।

दान्तान् नौमितमां विभावितविधीन् ^३व्याख्यानसज्यासनान्,

प्रौढान् सत्यसखान्सदा नतधियाऽऽनन्दाब्धिसूरीश्वरान् ॥१२८॥

१ यावच्चन्द्रार्कावित्यर्थः । २ कल्यणशब्दो हि कल्याणापरपर्यायभद्रवा-
चकस्ततः भद्रङ्करानित्यर्थोऽत्र ज्ञेयः । ३ क्रियाकुशलान् । ४ व्याख्यान-
लब्धप्रतिष्ठानित्यर्थः ।

* अयं हि श्लोकः आधुनिकभूषणपरिभाषया नेकलेसेत्याख्यस्वर्णम-
यरत्नहाररूपेण संयोजितोऽस्ति, एतत्प्रतिकृति-रेकत्रिंशतमे पत्रेऽस्ति ।

(स्रग्धराच्छुन्दः)

धन्या मान्या वदान्याः गुणिगणगणनास्वग्रगण्या महान्तो,
 विद्वद्गोष्ठीगरिष्ठाः 'जिनपतिचरणेन्दीवरेन्दिन्वराश्च ।
 षादीन्द्रा देशकेन्द्रा 'अविकलनिगमज्ञाततत्त्वा 'महिष्ठा-
 'आचार्यानन्दचर्याः' प्रथितगुणगणाः 'सागरान्ता' जयन्ति १२९

॥ आगमपर्यालोचनप्राणः आगमोपजीवी च श्रमणः
 श्रामण्यसारमवाप्नोति, लभते च निर्वृतिम् ॥

॥ जीयासुरागमोद्धारकाः सद्गुरवः ।

આ ગ મોહ્ધારક
શ્રી ના
જીવનદૃષ્ટ્યો

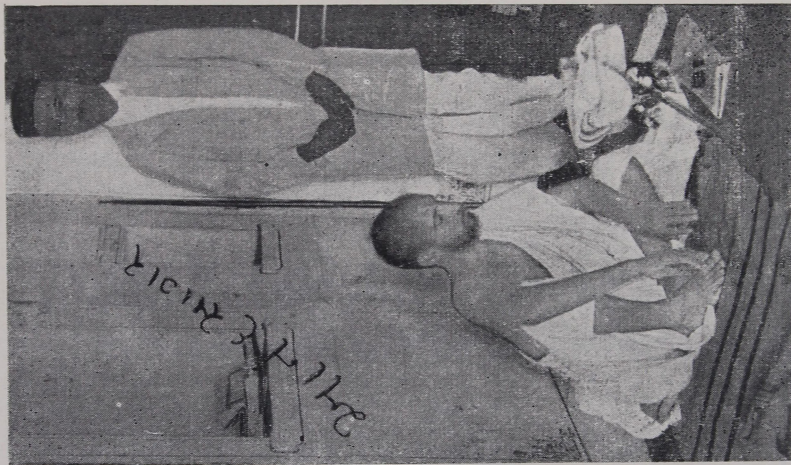
૧ આગમોદ્ધારકશ્રીના ગુરુદેવ

૫. પૂ. શ્રીજીવેરસાગર મહારાજ

આ. શુ. ઉપા.

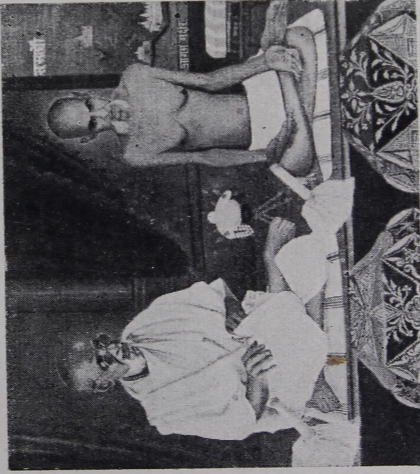
૨ આગમોદ્ધારક

૩. જીવજીતીના મહારાજ

૩ સં. ૧૯૭૭ રતનામ

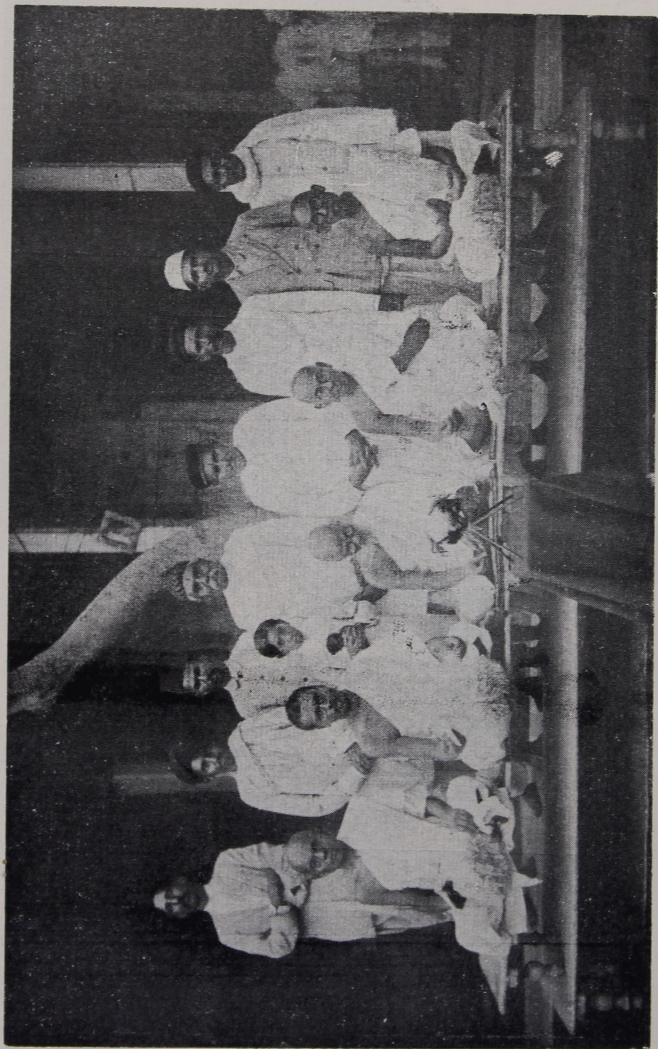
૪ સં. ૨૦૦૩ સુરત ૨૦૦૬
નેમુલાઈની વાડી. મં. દી. ધર્મશાળા

આ. શ્રી. ઉપા.

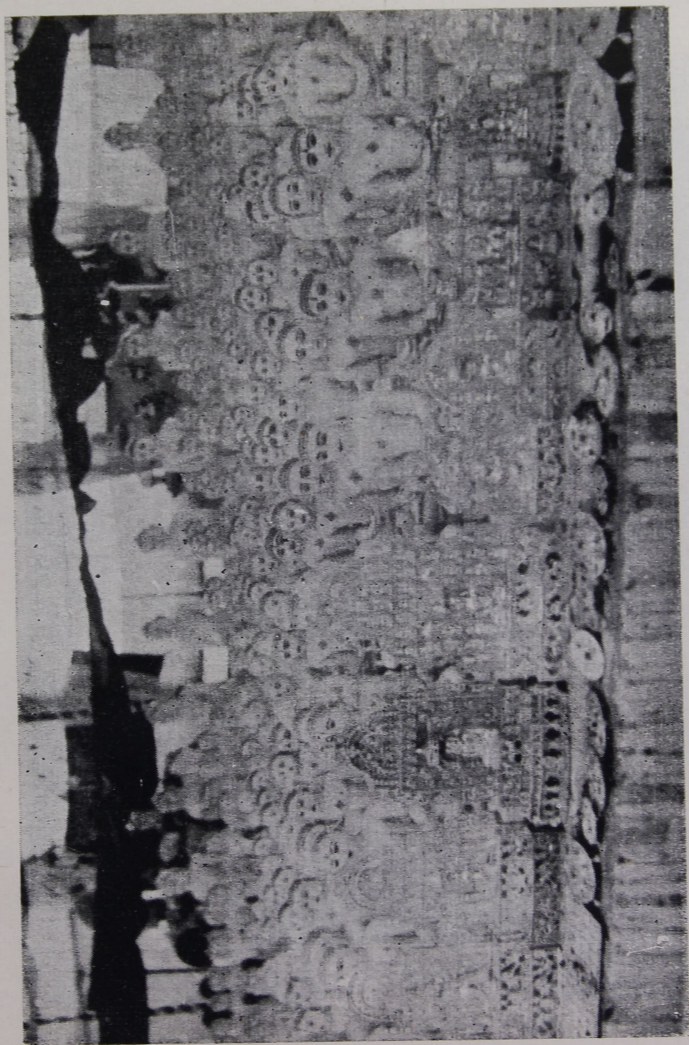
૫ સં. ૨૦૦૪ સુરત

ક સં. ૧૯૯૨ સિદ્ધક્ષેત્ર, પાલીતાણા

આ. શુ. ઉપા.

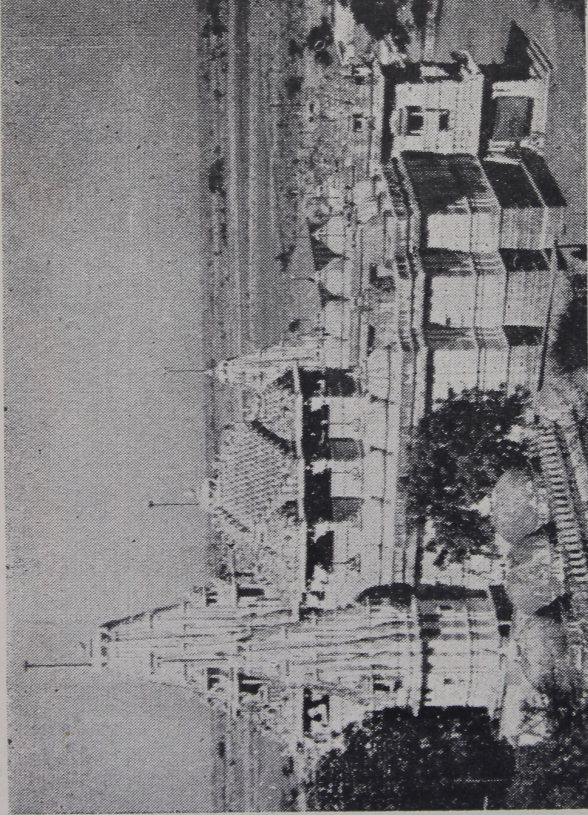
ચાર આચાર્ય પદવી

અંગનશાકા સં. ૧૯૯૯ મ. વ. ૨ સિદ્ધસેન-પાતીતાણા.

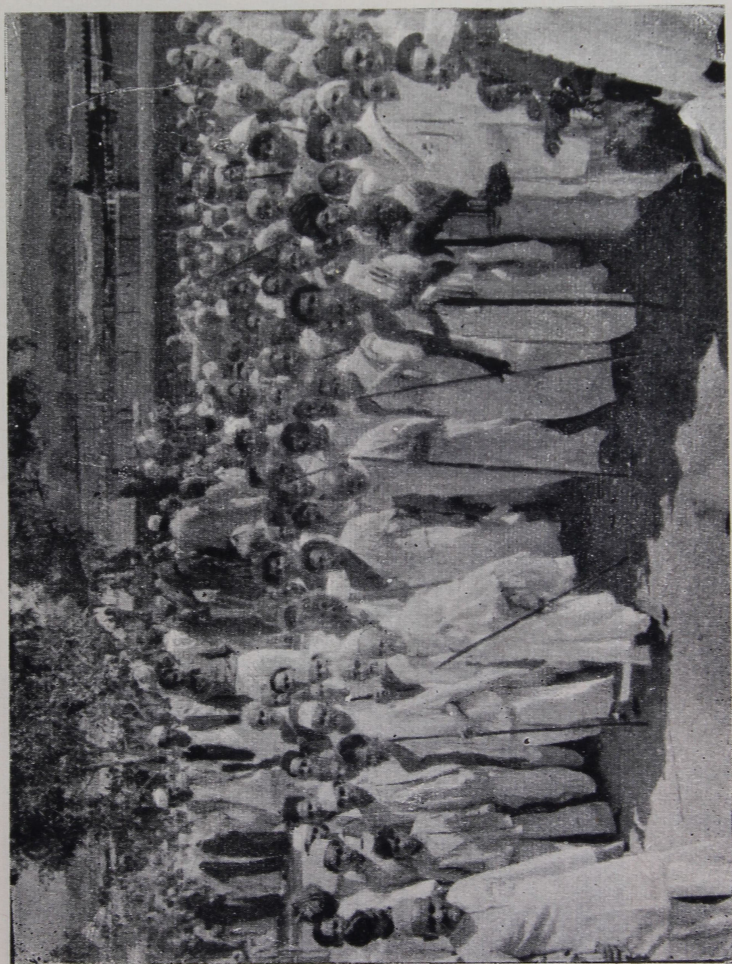
૭

આ. શ્ર. ઉપા.

શ્રીવર્ધમાનજૈનાગમમંદિર, સિક્કદેવ-પાદીતાલુકા.

આ. શ્રુ. ઉપા.

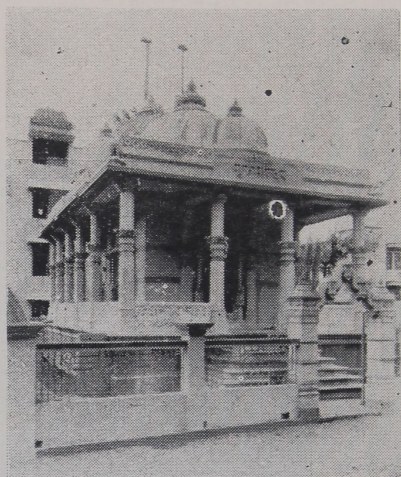

સં. ૧૯૯૯ આગમંદિરપ્રતિષ્ઠા વરંદોડો (પાલીતાણા)

૯
આ. શ્રુ. ઉપા.

શ્રીવર્ધમાનજૈનતામ્રપત્ર
આગમભંદિર-સુરત
સં. ૨૦૦૪ મ. સુ. ૩

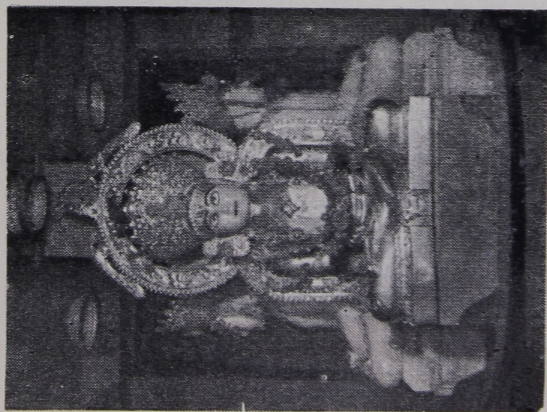
૧૧ આગમોદ્ધારક ગુરુમંદિર
સુરત
સં. ૨૦૦૭ મ. સુ. ૩

૧૨
શ્રી-
જૈનાનંદ-
પુસ્તકાલય
સુરત
સં.
૧૯૭૫

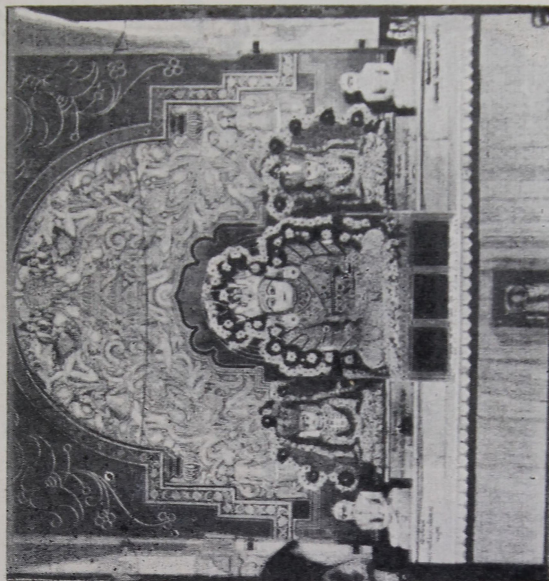
૧૩ ૧૪

શ્રી આ ગ મ મંદિર મંડપ ની ય ક છ

પાત્રીતાણા

આ. શ્રુ. ઉપા.

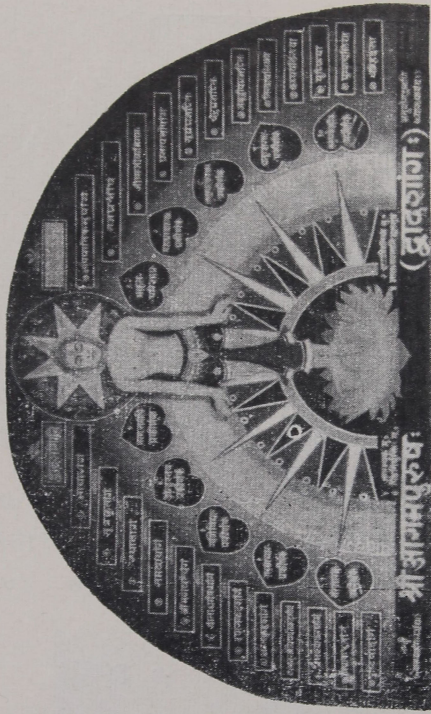
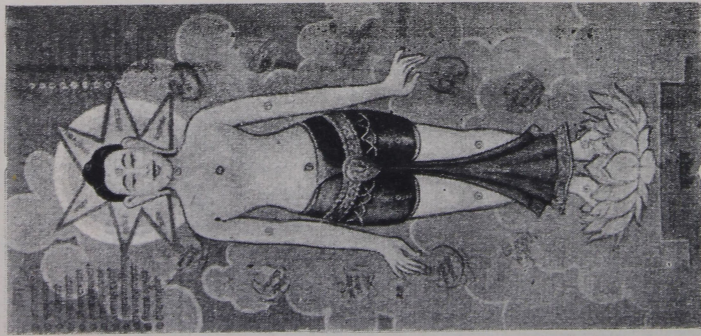

સુરત

૬

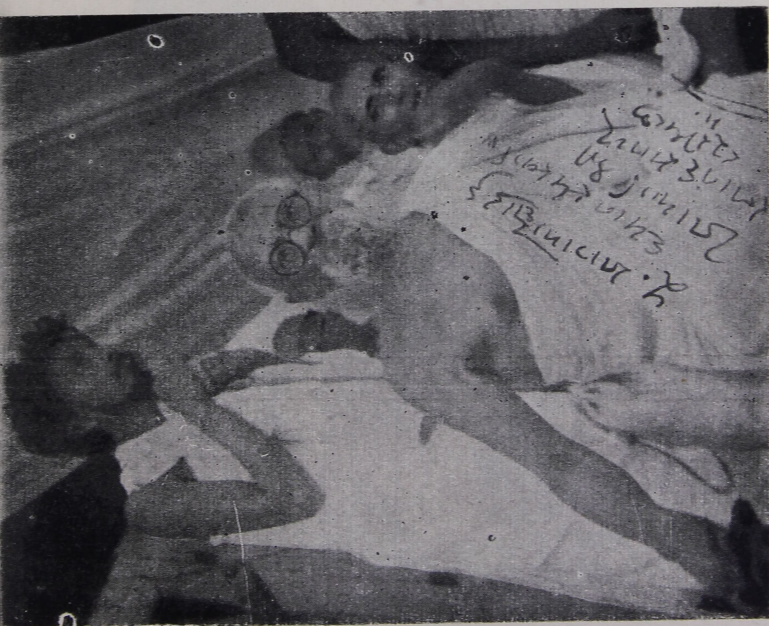
૧૫ શ્રી આ ગ મ પુ રુ ષ સં ૧ ૯ ૯ ૯ પા લી તા જી

આ. શ્રુ. ઉપા.

॥ શ્રી તામ્રપત્રાગમ મંદીર - સુરતના ભૂમિગૃહમાં ઉત્કૃષ્ટ
॥ ઐ હોં ॥ - શ્રુતમંદીરમાં સ્થિત સ્વર્ણાક્ષરી આગમ પુરુષ ॥

૧૬ સં. ૨૦૦૫

૨૧ સં. ૧૯૬૯ મ. વ. પાલીતાણા

આ. શ્ર. ઉપા.

૨૨ શિલાસ્થાપના-સુરત સં. ૨૦૦૩

૧૩

૨૩ સં. ૧૯૯૮ પાલીતાણા, મોતીશુભીયા ધર્મશાળા

આ. શ્ર. ઉપા.

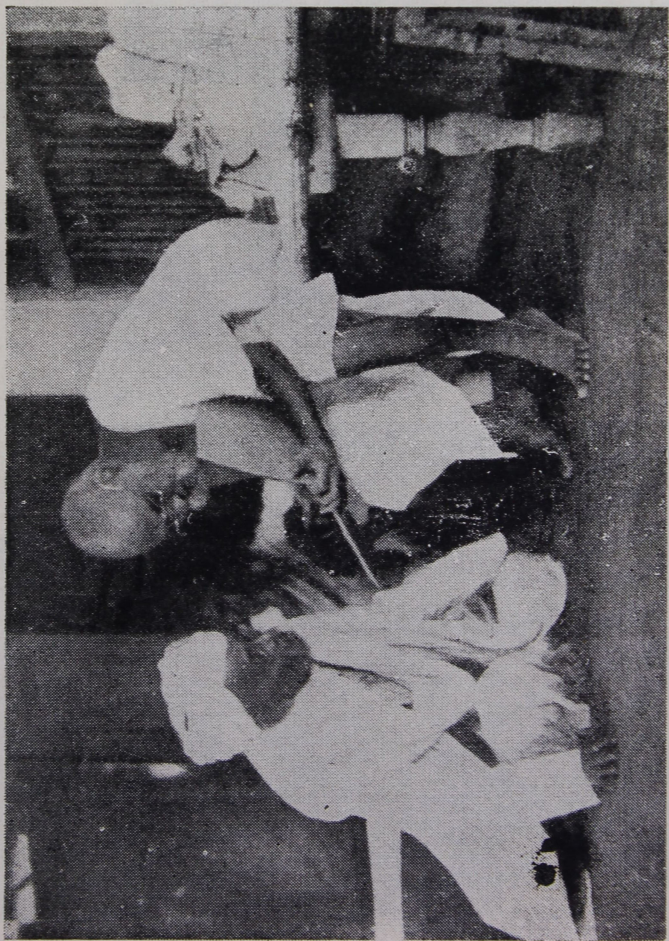
૨૪

શ્રીસિદ્ધચક્રગણધરમંદિર
દ્વારોદ્ધાટન સં. ૧૯૯૯ પાલીતાણા

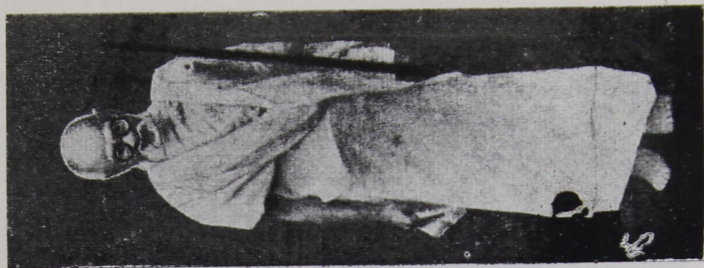
૧૪

૨૬ સં. ૧૯૯૯ ક્રા. ૫.

૨૫ સં. ૨૦૦૧ સુરત નેમુલાઈની પાટી

આ. શ્ર. ઉપા.

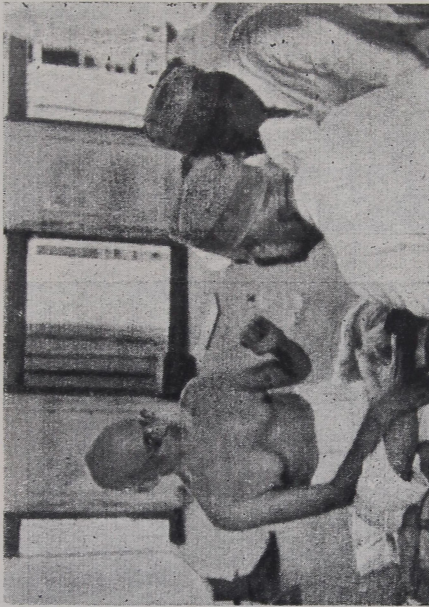

કપડાંન પ્રવેશ ૧૫

૨૭, સં. ૨૦૧૪ મા. સુ. ૪ સુરત
આગમમંદિરદ્વારોદ્ધાટન પ્રતિનિવર્ત

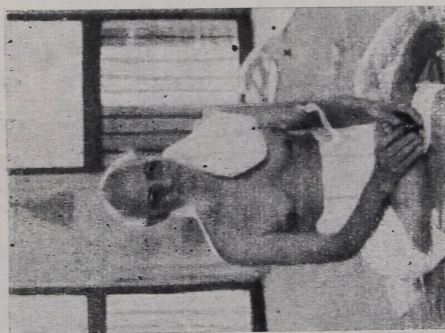
આ. શુ. ઉપા.

૮ સં. ૨૦૦૩ રોહિર

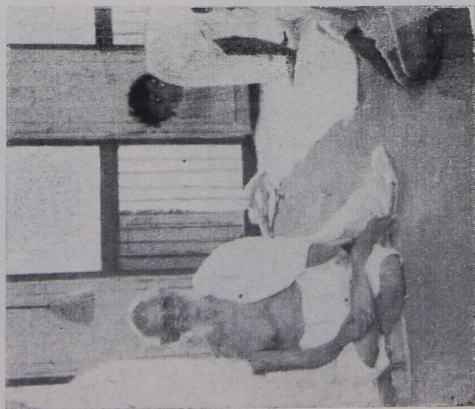
૨૯ સં. ૨૦૦૩ સુરત

૩૦ સં. ૨૦૦૩ રોહિર

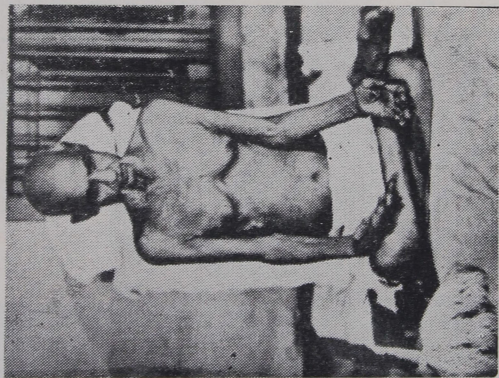

૩૧ સં. ૨૦૦૪ ન. ખે. ધર્મશાળા

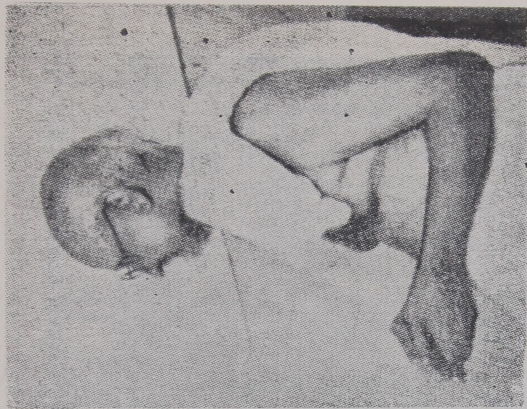

૩૨ સં. ૨૦૦૩ રોહિર

આ. શ્રુ. ઉપા.

૩૩ સં. ૨૦૦૬ વૈ. સુ.

૩૪ સં. ૧૯૯૮ પાલીતાણા

૩૫ આગમોદ્ધારશ્રીના

અનન્યપદ્ધતિ આ. મ.
શ્રીમાણેકચસાગરસુરીશ્વરજી

આ શુ ઉપા.

૩૬ આગમોદ્ધારશ્રીના

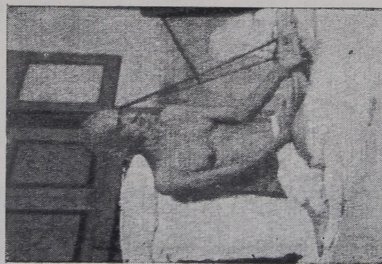
પ્રથમ શિષ્ય
પં. વિનયસાગરજી

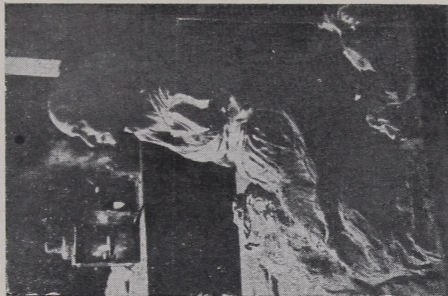
૩૭ સ્વર્ગવાસ પંક્તી
૨૦૦૬ વૈ. વ. પ
રાત્રી

આ શ્રુ. ઉપા.

ધ્યાનસ્થ
૩૮ અશોકોદ્ધારક
સં. ૨૦૦૬ વૈ. સુ.

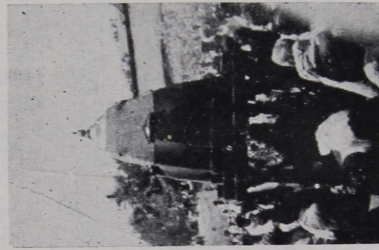

૩૯ સ્વર્ગવાસ પંક્તી
૨૦૦૬ વૈ. વ. પ
રાત્રી

૪૦ સમશાનયાત્રા

૪૧ અગ્નિમંસ્કારના સ્થાન પર

સં. ૨ ૦ ૦ ૬ વ. ૫ ૬

[illegible]

• १५७ •

卷之五

[illegible]

22

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

सं. १८४७

મહા સ. ૧૨

h. 2

உத்தரவு

सं. १६७०

26

32

पथमोपदेशा, बाह्याभ्यन्तरोपधयोः, उत्तमसंस्तुनस्यैकागवित्तनिरोधो
 यानमनममृतीरे, अर्त्तरोधम्यसंकोनि, अर्त्तममनोत्तस्यसंप्रयो
 गेनादिप्रयोगायेस्मृतिस्मव्याहार, विपरिजमनोत्तस्य, वेदनायाश्च, नि
 रानच, तद्विरतदेशविरतदेशविरतप्रसत्तसयनानां, हिंसानूलस्ते
 य, विषयसंरक्षणेभ्योरोधमावेरतदेशविरतयोः, आस्तापायविपाक
 संस्थानविचयायधर्म, रुक्मैवाद्यैर्पूर्वविदः, परिकैवलिनः, एथर्वैत
 त्वेविवार, सूक्ष्मक्रियाप्रातिपातिव्युपरत्तक्रिया, निवर्तनि, त्रैकयो
 गकाययोगाभ्योगाणां, एकाश्रयसंविनर्कविचारपूर्व, अविचार
 द्वितीय, विनर्कश्रुत, विचारोर्थव्यन्तनयोगसंक्रान्ति, सम्यग्दृष्टी
 श्रावक, विरतानंतवियोजक, दर्शनमोक्षपक्षौपरमकोपशां
 तमोक्षपक्षौलामोक्षिनाः क्रमशोः संख्ययुगलानिजरा, पुला
 कबकुलकुशीलानिग्रथप्रनातक, मयमश्रुतप्रतिसेक्तातीर्थि
 लेश्योपपादस्थानविकल्पलः साध्याः ~

१० मोक्षयावज्ञानदर्शनावरणान्तरायक्षयाद्युक्तेवलं, बन्धुत्वं
 भावनिर्जराभ्यांरुक्मैवैप्रमोक्षोमोक्षः, उपरासिकादि
 अव्यत्वानां च, अन्यत्र केवलसम्यक्तज्ञानदर्शनि सिद्धेय
 तद्वन्तरमूर्ध्वगच्छाया लोकांतात्, पूर्वप्रयोगादसंगत्वाद्धे
 दानथागतपारिणामाच्च, आविष्कृतात्तत्त्वकवक्ष्यगतले
 पालाबुवेदेरुक्मैवैतद्वैमिश्रिवाचत्, धर्मास्तिक्रियाभाव
 क्षेत्रकालगतिविंगतीर्थचारित्रप्रत्येकबुद्धबोधितज्ञाना
 वेगाहनीनरसंख्याऽल्पबहुताः साध्याः ~

धर्माश्चान्यार्थमूलभाष्यानुयावीनोऽनुक्रमलिकास्तैः
 रश्मिस्तैर्लक्षितैरेवास्तातीना ॥ ५० ॥ ५१ ॥ ५२ ॥ सीमुः आ, सा

प्रास्तयवर्धनो कर्तुं सौम्यशवावगोः
 पञ्चायनार्णयोगो नव्यंतनमर्द्धिदंष्ट्रसंस्कृतवत् ।
 पदयोर्वा खोर्नास्ये एदो तोरुद्रतेखरं लुकुचे
 वीयते दध्ययतो लुकु पदादपेरितेः स्वरा तोदिः १२।
 सप्तमधा द्वादिः स्वभादौ नभ आशाद्वो पुन
 मांसादौ रान्येकेः सदादिके प्राचये वैच १३।
 संयोगो यो यो द्वि ह्रस्वस्वादि तोर्लुकि निशेर्दीर्घः ३
 द्विगोरुदीर्घि धौ वैरुति ह्रस्वः पानो यमन्मुकुले १२।
 नारुणादिकवले तोर्लुकि रौद्रयोर्भावे वैरपोरयो रवल्
 योरेवायक उहो ह्वापोपके लुकि रसादीनां वैर
 अंत्यस्य लुकु न अदुहो निद्रुगेवा स्यरे नो अ नहि
 गोत्रस्यो रानातो वक्रादौ विशात ध्वलु मां नाह नवा
 लुका सधु लानादेः सिरात्क गचे तनदपयतां लुकु प्रायः
 नायेर्ला न अहीर यः स्वधयधमाहरे गो मां द्रव्याः
 नोपतेवा योतः प्रोचोर्द्ध शो अमः फधुतेहो
 कपितदप शान्तौ मूर्धन्यादी दिवसुथो म नयां रोय
 सपेता रल्लोरो तोजी दिताय दुरायाः पूर्वः
 राधा च न्या नोराः शतो वा सः खो वामने अमः
 क्राको सः शतो वाम

संवत् २४६८ वैशाख तिथौ चारे अवधमा
 नैरागममन्दिर वासव्यशेषि
 कारितायामज्जगत्तत्ताया श्री पुनः
 मूर्तिः वासव्यशेषिना कारिता प्र. तपाचा
 अनन्दसागरा

४८ सं. १९९८ पालीताण्ड

श्रीसिद्धातागममन्दिरगतमौली-
 नागमपुकार

श्रीभागमोदपारकसम्पाकारितेसुरतगोपीपराविष्णौ विश्वार्थकगतभगवत्सुप्रतिमापंचवत्कारिताया
 मपत्रेप्रकृतोसिते श्रीभागममन्दिर आराधनेप्रकीर्णकदृष्टिर्वीरसंवत् २४६८ विक्रम २००३
 १-२-२००३ गुरुवार १२ प्रत्याख्यानमहापुत्राख्यानमहापुत्राख्यानामात्रि राधनपुरवासिनाश्रीशिवीरा-
 जालीसुतमपुत्रालेन पञ्चमद्वैतवादि कहेसाणावासिमाणालदेवचन्द्रेण संतापुत्रकीर्णप्राध्यावार
 ददेवैतसिखेण गणिविद्या १० मरेण समाक्षितामात्रिनेवैगोत्रिकामकश्रीचन्द्रकृष्णमणिसीताभयदेव-
 विवेणिवारिकी श्रीकृष्णवाणिज्यपुरवासिनाश्रीमनेलालेसुतवाश्रीलालने देवप्रकाशकदृष्टि
 तामपुत्राकदृष्टिप्रोक्षितं

४९ सं. २००२ सुरत

श्रीसिद्धश्रेणीयं अवधमानतैनागममन्दिर
 १९९९ वैशाखीये प्रतिष्ठितं १९९९

सिद्ध
 लघुप्रभा व्याकरणस्य
 लघुशब्दकोशस्य च
 उपादेयः

५२ श्री उपदेशानाकरे परं तं धर्मोद्योगे फलोपदर्शनसारां:

इदं व्याकरणं बृहन्मध्यप्रभा व्याकरणं
 सुजातीयमति लघुतमं तत्प्रथमतो व्याकरे.
 नामधेयानां सर्वोच्चाः सामान्यमर्थमनुसर-
 नो मुखपाठकरात् यदासौ सामर्थ्यमायह-
 न्धं समुद्रयित्वाऽऽविर्भावितं अधीतं चास्मिन्
 प्रागुक्तः श्री सिद्धमहर्षेः व्याकरणानां तद-
 नुगतानां चान्येषां व्याकरणानां सर्वेषां म-
 ध्ययनं सुगमतरं स्यादित्यस्य सनामुद्रणं च
 यत्रापि पत्रेष्वमुद्रितो भागो विशेषणसंयोजका-
 लाया निया न्युदाहरणान्येकबुध्यन्ते तां ता-
 न्युद्दिष्टितुं यथा बोधमर्थमात्रेणितुं चोपयुक्तो
 यतो न स्यात्तद्वयमस्मादिभक्तमन्त्रेण यं चेति
 स्यादिति तं लघुतमः कोशश्च प्रागेव विशेष्यार्थक-
 रणार्थकानां पद्यार्थकानां कथायां ग्रन्थानां
 दध्ययनसौकर्यार्थं योऽर्थोऽस्मिन्नुत्पत्तेः सुख-
 मध्ययनाय ह्यहो मुद्रितश्च आशास्ते चोपयुज्य-
 इयमेतत् स फलं विव्याति स गतिश्च समादिवा

इति

१००५ मद्रासि सिद्धमहर्षिणा
 अमरागंधसेवक आनन्दस-
 गः सुरतगोपीपुराणे
 प्रभुभाइदीपकंदधर्मशास्त्रा

આગમોદ્ધારકશ્રીના જીવનદર્શનો પરિચય

દૃશ્ય ૧:-આગમોદ્ધારકશ્રીને દીક્ષા આપનાર, શાશન માટે જન્મેત ઉઠાવનાર પરમ પૂ. શ્રીજીવેરસાગરજી મહારાજ. જેમનો સ્વર્ગવાસ ૧૯૪૮ના માગસર સુદિ ૧૧ના દિવસે લીંબડી મુકામે થયો હતો. ઉદેપુર લીંબડી વિગેરે સ્થળો એમનાં ગુણોથી રંગાયેલાં છે.

દૃશ્ય ૨:-આગમોદ્ધારકશ્રીના ઉપદેશથી સં. ૧૯૬૪માં સુરતમાં વડાયૌટેથી જે શહેર યાત્રા નીકળી હતી. અને તે વખતે ભાગ્યશાળી ચીમનલાલ શહેર યાત્રાના સંઘવી થયા હતા. તે વખતનું આ દૃશ્ય છે. આગમોદ્ધારકશ્રી અને તેમની બાજુમાં તે શહેર યાત્રાનો લાલ લેનાર સુશ્રાવક ઉભેલા દેખાય છે.

દૃશ્ય ૩:-સં. ૧૯૭૭માં રતલામમાં ફોર્ડ તેવા ગ્રહસ્થાના દુરાગ્રહના કારણે એક ફોટો પડાવ્યો હતો. ફોટો પાડીને નેગેટીવ ખલાસ કરવાની શરતે આ ફોટો પાડવા દેવામાં આવ્યો હતો. (વાચકે એટલું શરત રાખવાનું છે કે આગમોદ્ધારકશ્રી ફોટાના કદર વિરોધી હતા. આમાં જે ફોટાઓ આપવામાં આવેલા છે, તેમાના આ અને નં. ૬ ના ફોટાને છોડીને બાકીના બધાં ફોટાઓ ઝડપી લીધેલા છે.)

દશ્ય ૪:—સુરતમાં નેમુભાઈની વાડીમાં તેવે જ વખતે ખેડેલાનો છે. અને બીજે સુરતમાં મંછુભાઈ દીપચંદની ધર્મશાળામાં છેલ્લે પોતે ધ્યાનસ્થમુદ્રા સ્વીકારી તે વખતનો છે. (આગમોદ્ધારકશ્રીના પરમ રાગી શેઠ મોહનલાલ છોટાલાલ અમદાવાદવાળાએ ચીતરાવીને આ બંને ફોટાઓ ભેગા બનાવ્યા છે.)

દશ્ય ૫:—સં. ૨૦૦૪માં શ્રીવર્ધમાનજૈનતામપત્રાગમમંદિર સુરતની પ્રતિષ્ઠા કરીને પાછા ફરતાં આશીર્વાદ દેતો આ ફોટો છે.

દશ્ય ૬:—સં. ૧૯૯૨ માં શ્રીસિદ્ધક્ષેત્ર પાલીતાણામાં આચાર્ય પદવીઓ આપવાનો આગ્રહ કરતાં આપવાનું વિચાર્યું અને વૈશાખ સુદિ ૪ના દિવસે મંગળ મુહૂર્તે ઊપાધ્યાય શ્રીમાણેક્યસાગરજી મ., ઉ. શ્રીકુમુદવિનયજી મહારાજ, પં. ભક્તિવિનયજી ગણિ, પં. પદ્મવિનયજી ગણિને આચાર્ય પદવી આપી. તે પછીથી પત્રાલખાણુની ધર્મશાળાના ચોકમાં પાંચ આચાર્યો અને જામનગર વાલા શેઠ પોપટલાલ ધારશીભાઈ વિગેરે સદ્ગ્રહસ્થો આ દશ્યમાં દેખાય છે.

દશ્ય ૭:—સં. ૧૯૯૯માં શ્રીવર્ધમાનજૈનાગમમંદિરની અંજનશલાકા વખતે મહા વદિ રના રોજ ૨૦૦૦ પ્રતિમાજી મહારાજની અંજનશલાકા કરી હતી, તે વખતે ગોઠવેલા પ્રતિમાજી મહારાજનો આ દેખાવ છે.

દશ્ય ૮:—શ્રીસિદ્ધક્ષેત્ર પાલીતાણાની ન્યતલાટીમાં (ગિરિરાજની શિતલ છાયામાં તલાટીમાં) આગમોદ્ધારકશ્રીના ઉપદેશ અને સલાહ અનુસાર બંધાવાયેલ શ્રીવર્ધમાનજૈનાગમમંદિર છે. આનો પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૯૯૯ મહા વદ ૫ છે. જેની અંદર આગમોને શિલાઓમાં કોતરી સ્થાપન કરવામાં આવ્યા છે. ૪૦ સમવસરણુ, ૫ મેરૂ, ૪૦ દેવકુલિકાઓ, ૪ લઘુપ્રાસાદ અને ૧ જૂહતપ્રાસાદ એમ ૪૫ માં થઈને ૧૮૦ પ્રતિમાજી મહારાજ છે. એની બાણુમાં શ્રીસિદ્ધચક્રગણધર-મંદિર આવેલું છે. જેમાં સિદ્ધચક્રનું માંડલું ૨૪ તીર્થંકરો અને તેના

ગણુધરો અને એક સ્થવીર પટ એમ ૨૫ પટો છે. તત્ત્વાર્થ તેમજ આચારંગ વિગેરે પાંચ નિયુક્તિઓ અને સિદ્ધપ્રાભુત શિલામાં ક્રોતરેલાં સ્થાપન કર્યાં છે. મેડા પર ચાર પ્રતિમાજી મહારાજ છે અને ભોયરામાં પરુણા દાખલ પ્રતિમાજી મહારાજ બિરાજમાન કરવામાં આવેલાં છે. પાછલી બાજુએ શ્રમણ સંઘ પુસ્તક સંગ્રહ બંધાવવામાં આવ્યું છે. જેમાં સાધુઓનાં પુસ્તકો મુકવા માટેના કપાટો છે અને શ્રમણ ભગવંતોનો પુસ્તક સંગ્રહ છે. તેના ચાર ખંડોમાંના છેલ્લા ખંડમાં આંયબિલ ખાતુ ચાલે છે.

દશ્ય ૯:—સં. ૧૯૯૯ની આગમમંદિરની પ્રતિષ્ઠામાં નીકળેલાં ભવ્ય વરધોડાનુ આ દશ્ય છે. પાછલી બાજુએ અયોધ્યા નગરીનો દેખાવ છે.

દશ્ય ૧૦:—જેમ શિલોત્કર્ણ આગમોનું પાલીતાણા આગમમંદિર છે, તેમ આ શ્રીવર્ધમાનજૈનતામપત્રાગમમંદિર છે. આ મંદિરમાં તામપત્રના આગમો દિવાળો ઉપર સ્થાપન કરવામાં આવ્યા છે.

ખરી રીતે તો તામપત્રના માટે જ આ મંદિર બંધાવાયું છે. એમાં ૧૨૦ પ્રતિમાજી મહારાજ બિરાજમાન કરવામાં આવ્યાં છે. તિર્ઞાલોકના શાશ્વતાચૈત્યમાં ૧૨૦ પ્રતિમાજી મહારાજ છે. અહિં ત્રણ માળ (ભોયરૂં, મુખ્ય મંદિર, અને ઉપલાં માળ) છે. આ મંદિરના કમ્પાઉન્ડની અંદર દક્ષિણ બાજુમાં આગમોદ્ધારકની સાહિત્ય-સેવાની નાનકડી રમ આવેલી છે. જેમાં આગમોદ્ધારકની સંપાદિત કૃતિઓ, મુદ્રિત કૃતિઓ અને રચિત રચનાઓ ગોઠવવામાં આવેલી છે. તેમજ આગમોદ્ધારકનો ફોટો અને બે આગમમંદિરનાં દશ્યો મુકવામાં આવેલાં છે. (આ આગમમંદિરની પ્રતિષ્ઠા સંવત ૨૦૦૪ના મહા સુદિ ૩ના થઈ છે.)

આ આગમમંદિરમાં ભોંયરામાં શ્રીપાર્શ્વનાથભગવાનના જીવન દશ્યો, મુખ્યમાળમાં શ્રીમહાવીર ભગવાનના દશ્યો અને ઉપલે માળે

શ્રીઆદીશ્વર લગવાનના જીવન દશ્યો આપવામાં આવ્યા છે. કારણ કે શ્રીપાર્શ્વનાથ લગવાન, શ્રીમહાવીર મહારાજ અને શ્રીઆદીશ્વર લગવાન ક્રમે મુળનાયકજી છે. એટલે તે દશ્યો આપવામાં આવ્યો છે.

દશ્ય ૧૧:-શ્રીઆગમોદ્ધારક ગુરુમંદિર (સુરત) સં. ૧૯૯૯ના વૈશાખ વદિ ૫ નિ બપોરે ૪૧ વાગે આગમોદ્ધારકશ્રી કાળધર્મ (સ્વર્ગવાસ) પામ્યા. તેઓશ્રીને જે સ્થળમાં (જુની અદાલતમાં આગમ મંદિરની સામે) અગ્નિ સંસ્કાર કર્યો હતો, તે સ્થળ ઉપર આ ગુરુમંદિર બાંધવામાં આવેલું છે. તેમાં આગમોદ્ધારકશ્રીની પ્રતિમા, શૈલાના નરેશનો અમારી પટક, માથુરી અને વલ્લભી વાંચનાઓ, આગમોદ્ધારકશ્રીની વાચના, ધ્યાનસ્થ, આગમોદ્ધારકશ્રીના રચેલા ગ્રંથોની નામાવલી અને સંકલ્પનાની નામાવલી, આગમોદ્ધારકશ્રીની દીક્ષાથી સ્વર્ગવાસ સુધિની કાર્યકીર્તિ, પ્રતિષ્ઠા સુધિના મુનિ લગવંતોની નામાવલી અને ગુરુ મંદિરમાં પૈસા આપનારની નામાવલી આપવામાં આવેલી છે. તેની પ્રતિષ્ઠા સં. ૨૦૦૭ ના મહા સુદ ૩ને દિવસે થઈ છે.

દશ્ય ૧૨:-શ્રીજૈનાનંદપુસ્તકાલય (સુરત). સુરતના-ગોપી-પુરાના ઓસવાલ મહોત્સવાના નાકા ઉપર આવેલ આગમોદ્ધારકના અક્ષર દેહાત્મક આ પુસ્તકાલય છે. એની અંદર હજારો હસ્ત લેખીત પ્રતો, હજારો છાપેલી પ્રતો, અને હજારો ચોપડીઓ છે. આગમોદ્ધારકનો અપૂર્વ અક્ષર દેહ આ સંગ્રહમાં છે. અમરચંદલાઈ અને જ્યેષ્ઠલાઈએ દેખરેખ રાખીને આ મકાન બંધાવ્યું છે.

દશ્ય ૧૩:-સં. ૧૯૯૯ ના મહા વદિ ૫ના દિવસે શ્રીવર્ધમાન-જૈનાગમમંદિર(સિદ્ધક્ષેત્ર)ના મૂળ નાયક તરીકે બિરાજમાન થયેલ શાશ્વતા શ્રીઋષભદેવજી લગવાનની આ છબી છે.

દશ્ય ૧૪:-સુરત શ્રીવર્ધમાનજૈનતામપત્રાગમમંદિરના મૂળ-નાયક શ્રમણ લગવાન શ્રીમહાવીર મહારાજની આ છબી છે. લગવાનની પીઠે જે ડીઝાઇન દેખાય છે, તે ડીઝાઇનમાં સોનાના

વરખ વિગેરે પુરીને કારીગરી કરવામાં આવી છે. તેની પછાળ આખા મદિરમાં ૪૦ હજાર રૂપીઆ ખર્ચાયા છે.

દશ્ય ૧૫:-શ્રીઆગમપુરુષ (પાલીતાણા, સિદ્ધક્ષેત્ર). સં. ૧૯૬૯માં શ્રીવર્ધમાનજૈનગમમંદિર(સિદ્ધક્ષેત્ર)ની પ્રતિષ્ઠા વખતે ૫x૩ ના ટીબોર્ડ ઉપર શ્રીનંદીસુત્રચુલ્કીના આધારે આ શ્રીઆગમપુરુષ આલેખવામાં આવ્યો હતો. આ કદપના આગમોદ્ધારકશ્રીએ કરીને આ દશ્ય પેઇન્ટર પાસે ચિત્રાવ્યું હતું.

દશ્ય ૧૬:-સુવર્ણાક્ષરી શ્રીઆગમપુરુષ (સુરત) સંવત ૨૦૦૫માં શ્રીવર્ધમાનજૈનતામપત્રાગમમંદિરના ભોંયરામાં શ્રીઉત્કૃષ્ટ-શ્રુતમંદિરમાં દિવાલ પર અર્ધવર્તુળ આકારે આ શ્રીઆગમપુરુષ ખનાવવામાં આવ્યો છે. તેમાં સિમેન્ટના પાટીયાઓનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે. આગમોના નામો પાટિયું કોરી કાચ બેસાડી તેની ઉપર સુવર્ણાક્ષરે લખવામાં આવ્યાં છે. તે આ પ્રમાણે- અંગ, ઉપાંગ અને પયત્રના નામો કાચની ઉપર-લખેલાં છે. જેથી પાછળ લાઈટ થતાં તે વાંચી શકાય છે. છેદ સૂત્રનું મસ્તકની પુઠે રહેલું ચક્કર ફરી શકે છે. એ રીતે આની મનોહરતા વધે છે.

દશ્ય ૧૭:-મહાગોપ-સુરતના શ્રીઆગમમંદિરના ભોંયરામાં અરિહંત પરમાત્માને આપેલી મહાગોપ વગેરે જે ઉપમા ચિતરાઈ છે, તે પૈકી મહાગોપ ઉપમાની આમાં તાદશ્યતા ચિતરાઈ છે.

દશ્ય ૧૮:-મહામાહુણ-તીર્થંકર પરમાત્માને આપેલી આ ઉપમા છે. જેમાં કોઈ પણ પ્રકારના આરંભમાં કોઈ પણ જીવની વિરાધના થાય તે માટે, “આરંભ ન કરો” એમ નિષેધ જે, કરવામાં આવ્યો છે, તે જણાવતું આ ચિત્ર છે.

દશ્ય ૧૯:-મહાનિર્યામિક-અરિહંતપરમાત્માને આપેલી આ ઉપમા છે. સંસાર સમુદ્રમાંથી પાર ઉતારનારા અરિહંત-પરમાત્મા છે, તે જણાવનાર આ ચિત્ર છે.

દશ્ય ૨૦:—મહાસાર્થવાહુ—અરિહંત પરમાત્માને આપેલી આ ઉપમા છે. જેમ અટવીમાંથી સાર્થવાહ પાર ઉતારે છે, તેમ તીર્થંકર પરમાત્મા ભવાટવીમાંથી પાર ઉતારનારા છે. તે વાત આમાં દેખાડાઇ છે.

આગમપુરૂષ, મહાગોપ, મહામાહાણુ, મહાનિર્યામક અને મહાસાર્થવાહકની ચિત્ર કલ્પનાઓ આગમોદ્ધારકશ્રીની છે. તેને તેઓશ્રીએ ચિત્રરૂપે જગતની આગળ મુકી છે. તે પછીથી તો આ દશ્યો જુદી જુદી જગો ઉપર થયાં છે. શ્રીઆગમપુરૂષ કેટલી જગો ઉપર છે તેની નોંધ, મારા જ્ઞાનમિત્ર મુનીશ્રીઅભયસાગરજીએ લખેલ આગમપુરૂષ રહસ્યમાં આપી છે. તદુપરાંત કપડવંજના શ્રીચિંતામણીપાર્શ્વનાથજીના મંદિરમાં આગમપુરૂષ મકરાણા આરસમાં કેાતરવામાં આવ્યો છે. મહાગોપ વગેરે ચાર ચિત્રોનાં દશ્યો પૂના ખિડકી, કપડવંજ શાંતીનાથજી મંદિરમાં કાચ ઉપર ચિતરવામાં આવ્યાં છે.

દશ્ય ૨૧:—શ્રીવર્ધમાનજૈનાગમમંદિર(પાલીતાણા)ની પ્રતિષ્ઠાના પ્રસંગ પર શ્રીઆગમોદ્ધારક ભાવિકોને વાસક્ષેપ નાંખી રહ્યાં છે, તે પ્રસંગ જણાવનાર આ દશ્ય છે.

દશ્ય ૨૨:—સં. ૨૦૦૩માં સુરતમાં શ્રીવર્ધમાનજૈનતામપત્રાગમમંદિરના શિલાસ્થાપન વખતે વાસક્ષેપ નાંખવાની તૈયારીવાળું વાસક્ષેપ મંતરતું આ દશ્ય છે.

દશ્ય ૨૩:—સં. ૧૯૯૮માં પાલીતાણાની મોતીસુખીયાની ધર્મશાળામાં યાજ્ઞ્યાન પીઠે પોરસિ ભણાવતી વખતનું ઝડપી લીધેલું આ દશ્ય છે.

દશ્ય ૨૪:—શ્રીસિદ્ધક્ષેત્ર, પાલીતાણા આગમમંદિરમાં પ્રતિષ્ઠા થયા બાદ બીજે દિવસે પ્રભુદર્શન માટે શ્રીસિદ્ધચક્રગણુધરમંદિરના દ્વારને ખોલી, પ્રભુદર્શન કરી, પાછા ફરતાં લેવાયેલો, તેજ મંદિરના ઓટલા ઉપરનો, સંવત્ ૧૯૯૯ મહા વદિ ૬ નો આ ફોટો છે.

દશ્ય ૨૫:—સં. ૨૦૦૧ માં સુરતમાં નેમુભાઈની વાડીના ઉપાશ્રયમાં ત્રંબકલાલ સંઘવીને શાસ્ત્રના પાઠો દેખાડવાપૂર્વક વસ્તુ સમજાવે છે.

દશ્ય ૨૬:—શ્રીવર્ધમાનજૈનાગમમંદિરની પ્રતિષ્ઠા કરીને ધી ન્યંત મેટલ તરફથી ચીમનલાલ ડાહ્યાભાઈએ ચૈત્રી શાશ્વતિ ઓલીનું આરાધન કરાવવાનું આમંત્રણ મળતાં કપડવંજ પધાર્યાં. ત્યારે સં. ૧૯૯૯ ફાગણ વદમાં પ્રવેશ વખતે, મંગળ ગહુલી કરતી વખતે સમુદાય સાથે ઊભા રહેલા, તેમાંથી આ દશ્ય લેવાયું છે.

દશ્ય ૨૭:—શ્રીવર્ધમાનજૈનતામપત્રાગમમંદિરની પ્રતિષ્ઠા થયા બાદ સંવત્ ૨૦૦૪ ના મહા સુદિ ૪ના પ્રભાતે આગમમંદિરનું દ્વાર ઉદ્ઘાટન કરીને પાંચ ફરતાં પોતાના અદ્વિતીય પદ્ધતિ આ. શ્રીમાણેકચ-સાગરસુરિજ મહારાજ સાથેનું આ દશ્ય છે.

દશ્ય ૨૮:—સં. ૨૦૦૩માં રાંદેરમાં પૂ. આચાર્ય શ્રીવિજયપ્રિતિ-ચન્દ્રસુરિજીએ જ્ઞાનમંદિર બંધાવ્યું ત્યારે ત્યાં પધારેલા અને તે વખતે ત્યાં સાકળયંદ ખુશાલયંદ ઝવેરી અને મોતીયંદ કસ્તુરયંદ ચોકસી-ની સાથે વાતચિત કરતું આ દશ્ય છે.

દશ્ય ૨૯:—સં. ૨૦૦૩ માં સુરત નેમચંદ મેળાપચંદ ઝવેરીની વાડીમાં કોક પદાર્થને જોતું આ દશ્ય છે.

દશ્ય ૩૦:—સંવત ૨૦૦૩ માં રાંદેર પધાર્યા ત્યારે પ્રસન્ન મુદ્રાએ છીંકણીની ચપટી ભરતું આ દશ્ય છે.

દશ્ય ૩૧:—સં. ૨૦૦૪માં નવલયંદ ખેમચંદ ઝવેરીની ધર્મશાળામાં શિયાળામાં કાંઈક જોતું આ દશ્ય છે.

દશ્ય ૩૨:—સંવત ૨૦૦૩ માં રાંદેરના ઉપાશ્રયમાં આનંદથી કાંઈક જોઈ રહ્યા હોય તેવું આ દશ્ય છે.

દશ્ય ૩૩:-સં. ૨૦૦૬ના વૈશાખ સુદ પના જે તખીયત બગડી અને ત્યાર પછીથી જે શરીરની મમતાને છોડી દધને મૌન અને ધ્યાન મુદ્રા જે અંગીકાર કરીને રહ્યા અને તે જ આવસ્થાએ કાળ કર્યો. તે ધ્યાનસ્થ મુદ્રાને ખતાવનાર આ દશ્ય છે.

દશ્ય ૩૪:-સં. ૧૯૯૮માં પાલીતાણામાં પત્રાલાલ બાબુની શ્રમશાળામાં ખલા ઉપર કપડુ રાખીને હાથમાં છીંકણીની ડગ્ગી રાખીને આનંદમાં ખેડેલી મુદ્રાવાળો આ સીન છે.

દશ્ય ૩૫:-આગમોદ્ધારકશ્રીએ પાલીતાણામાં ૧૯૯૨માં ચાર આચાર્ય પદવીએ આપી તેમાં પોતાના અનન્ય પટ્ટધર આ. મ. શ્રી માણેકચસાગરસૂરિજી મ.ને સ્થાપ્યા તે ગચ્છાધિપતિ શાંતમૂર્તિ વિદ્યાવારિધિ આ. શ્રીમાણેકચસાગરસૂરિજી મહારાજ આ દશ્યમાં દેખાય છે.

દશ્ય ૩૬:-આગમોદ્ધારકશ્રીના પ્રથમ શિષ્ય સ્થવીર પંચાસ શ્રીવિજયસાગરજી મહારાજની આ તસ્વીર છે.

દશ્ય ૩૭:-સુરત મુકામે સંવત ૨૦૦૬ ના વૈશાખ વદ ૫ ના દિવસે બપોરના ૪-૩૨ મિનીટે શુભ મુહૂર્તે, સ્વર્ગવાસ થયા પછીથી, નવડાવી-કપડા પહેરાવી થાંભલા સાથે ખેસાડેલા. તે સ્વર્ગવાસના દિવસની રાત્રીનું આ તેઓશ્રીનું દશ્ય છે.

દશ્ય ૩૮:-ધ્યાનસ્થમુદ્રાને ચિતાર ખતાવતું એક બાબુનું આ દશ્ય છે.

દશ્ય ૩૯:-સંવત ૨૦૦૬ના વૈ. વદ ૫ ના સ્વર્ગવાસ પછીથી રાત્રીએ થાંભલા આગળ ખેસાડેલા અને સળગતા ધૂપ-દીપવાળું અને વાસકેપ ચઢાવેલું આ દશ્ય છે. જાણે કોઈ સાધના કરવાને માટે ધૂપ-દીપ કરીને કોઈ તમન્ના કરીને ખેડું હોય તેવું આ દેખાય છે.

દશ્ય ૪૦:—સંવત ૨૦૦૬ ના વૈશાખ વદિ ૬ના દિવસે સવારે શ્રીઆગમોદ્ધારકની સ્મશાન યાત્રા ગામમાં ફરીને અગ્નિ સંસ્કારના સ્થાન ઉપર આવતી દેખાય છે. તેમાં ૧૬ સ્થંભવાલી, ઝરીથી મટેલી, શિખરવાલી પાલખી દેખાય છે, કે જેમાં તેઓશ્રીના દેહને ખેસાડેલો છે.

દશ્ય ૪૧:—દશ્ય નં. ૪૦માં જણાવેલી પાલખી અગ્નિ-સંસ્કારના સ્થાન ઉપર આવતી મનુષ્યોની મેદનીવાલી દેખાય છે.

અક્ષર આત્માક દેહ

દશ્ય ૪૨:—આગમોદ્ધારશ્રીના ગુરુજીએ તેમને દીક્ષા આપ્યા પછી જે છુપા રાખેલા તે વખતે લખેલા ૧૫ત્રનો આ ભાગ છે.

દશ્ય ૪૩:—આગમોદ્ધારકશ્રીએ પ્રથમ દીક્ષા લીધેલી અને છુપા રાખવા પડેલા અને અમદાવાદ લાવવા પડેલા તે વખતે જે એમના માતા-પિતાને જવાબ દેવા માટે ગુરુજી ઉપર પત્ર લખેલો તે આ ૨૫ત્ર છે.

૧ મુનિરાજ શ્રીદેવલતસાગરજીએ સંવત ૨૦૧૩માં ઉદેપુર(એવાડ)માં ચાતુર્માસ કરેલું તે દરમિયાન બાળુની ધર્મશાળાની ઓરડીમાંથી તેમને ઘણા પત્રો મળી આવ્યા હતા. તે પૈકીના પચ્ચીસેક પત્રો મેં જોયાં છે. જેની નકલ પણ મેં કરાવી છે. બીજા કેટલાક પત્રો તેમણે શાસનકંટકોદ્ધારક ગણિત-વર્ષ શ્રીહંસસાગરજી મહારાજને આપ્યા છે. આ પત્રોમાં શ્રીજીવેરસાગરજી મહારાજના લખેલા, આગમોદ્ધારકશ્રીના પોતાના લખેલા, તેમના પિતાશ્રીના લખેલા અને તેઓશ્રીના ભાઈએ લખેલા પત્રો છે. આની મુળ કોપીઓ તેમની પાસે છે. આ અંગેનો તેમનો પત્ર આગળ આપીશું.

૨ પ્રથમ દીક્ષા લીધા પછીથી તેમના સાસરીયા પક્ષે કેસ કર્યો હતો, અને તે કેસમાં કોર્ટે તેમણે વાલીની પાસે રહેવું પડેલું અને ઘરમાં સાધુ વેષમાં રહેતા હતા. એવા જ કોઈ સંજોગોમાં સહલાકારોએ વેષ મુકવાનું કહ્યું અને તેથી વેષ મુકવો પડ્યો. પછીથી થોડા જ મહિનામાં ૧૯૪૭ ના મહા સુદ પના ફરીથી સંયમ અંગીકાર કર્યું.

દૃશ્ય ૪૪:-આગમોદ્ધારકશ્રીએ ખીજ વખતે ૧૯૪૭ના મહા સુદ પના દીક્ષા લીધી હતી અને મુનિ આનંદસાગરજી નામ રાખવામાં આવ્યું હતું. (પ્રથમની દીક્ષામાં મુનિ કનકસાગરજી નામ રાખવામાં આવ્યું હતું) આ વખતે પણ ગુપ્ત રાખવા પડ્યા હતા અને આત્માનંદી એવા નામથી વ્યવહાર ચાલું રાખવો પડ્યો હતો. તે જણાવનાર આ પત્ર છે.

દૃશ્ય ૪૫:-સંવત ૧૯૭૦ની પહેલાં લખેલ આ ષોડશક છે. મરોડહાર અને પદ્ધતિસરના આ અક્ષરો છે.

દૃશ્ય ૪૬:-તેઓ પોતે જે ગ્રંથો વાંચતા હતા. તે ગ્રંથોનો તેઓશ્રી વિષયાનુક્રમ કરતા હતા. તે વિષયાનુક્રમ પૈકી ૧૯૫૨ માં સોજતમાં તત્ત્વાર્થના મૂળ લાખ્યનો કરેલો આ વિષયાનુક્રમ છે. તે પણ સંસ્કૃત ભાષામાં કરેલો છે. જે સાધજનો આ બ્લોક છાપેલાં તે જ સાધજની બાંધેલાં પાનાની નોટ થુક છે. આ નોટ થુકમાં ક્રમે લોકપ્રકાશ સ. ૩૬, સભાખ્ય તત્ત્વાર્થસૂત્ર અ. ૧-૧૦, દર્શનસમ્પત્તિ, વિચારરત્નાકર અને ગણુત્તરસાદ્ધર્શિતકનો વિષયાનુક્રમ છે. આ પુસ્તિકાનાં પાનાં ૧૪ છે.

દૃશ્ય ૪૭:-આગમોદ્ધારકશ્રીએ લઘુ, મધ્યમ અને વૃહદ્ એમ સિદ્ધહેમ વ્યાકરણ ઉપરથી ત્રણ વ્યાકરણ બનાવ્યાં છે. પરંતુ આ તો પાકૃત વ્યાકરણને પદ્યમાં બનાવવાનો આ ઉદ્દેશ કરેલો છે. આ પેનશીલના અક્ષરનું લખાણ છે.

દૃશ્ય ૪૮:-શ્રીસિદ્ધક્ષેત્ર, શ્રીવર્ધમાનજૈનાગમમંદિરની પ્રતિમાઓની અંજનશક્ષાકા કરવા માટે પ્રતિમા ઉપર અમુક લખાવી મુક્યું હોય તો બાકીનું પછીથી કારી શકાય. તે મુદ્દાએ એક કાપલી તૈયાર કરવામાં આવી હતી. તે આ કાપલી છે (આગમોદ્ધારકશ્રી પોતાના હાથે આચાર્ય લખવાનું ઇષ્ટ ગણુતા ન હતા, પણ શિલાલેખ

જેવા ભાવીને માટે અતિ ઉપયોગી એવામાં તપગચ્છ અને આચાર્ય લખતા હતા. તે વાત આમાં દેખાય છે. કારણ કે આમાં “તપાચાર્યનિન્દસાગરેણ” એમ દેખાય છે.)

દૃશ્ય ૪૯:—તામ્રપત્રના આગમો માટે પૈસા આપનારના નામો, તે તે આગમોના છેડે આવે તે રીતે દરેક આગમમાં નામ કોરાયેલાં છે તે રીતે પચન્નાની અંદર લેવાને માટે આ કાપલી લખી આપેલી છે.

દૃશ્ય ૫૦:—એ આગમમંદિરની પ્રતિષ્ઠા ક્યારે ક્યારે થઈ તે જણાવનારા આ અક્ષરો છે. જે સુરતમાં આગમમંદિરમાં આરસમાં કોતરવામાં આવ્યા છે.

દૃશ્ય ૫૧:—આગમોદ્ધારકશ્રીએ છેલ્લામાં છેલ્લી પ્રસ્તાવના લઘુસિદ્ધવ્યાકરણ અને લઘુત્તમશબ્દકોશ પોતાના રચેલાની સં. ૨૦૦૫ ના માગસર સુદ રના લખી છે. તેનો આ હસ્તાક્ષરનો ખ્લોક છે.

દૃશ્ય ૫૨:—ઉપદેશરતનાકર જે અપરતટ સહિત મૂળ મલી આવ્યો, તે વખતે શું મલ્યું તે જણાવનાર આ વાક્ય તે વખતે સં. ૨૦૦૫ માં લખી આપેલું છે.

દૃશ્ય ૫૩:—જેમ આરાધના માટે પંચસૂત્ર છે. તેમ તેને અનુલક્ષીને એક નવો ગ્રંથ બનાવ્યો છે. તે પંચસૂત્રી નામનો છે. તે ૧૯૮૩ પહેલા ગમે ત્યારે રચેલો છે.

દૃશ્ય ૫૪:—પંચસૂત્ર ઉપર વાર્તિક નામની ટીકા આગમોદ્ધારકશ્રીએ રચી છે. તે લગભગ ૨૯૦૦ શ્લોક જેટલી છે. તેનો આ અંત્ય ભાગ છે. આ પત્રાઆકારે લખેલો ગ્રંથ છે. આગમોદ્ધારકશ્રીની આ છેલ્લામાં છેલ્લી ટીકા છે.

(જો કે છેલ્લામાં છેલ્લી રચના આરાધના માર્ગની છે, પણ તેની મુળ નકલ ન મેળવી શકવાથી અત્રે એ ખ્લોક આપી શક્યો નથી.

આરાધનામાર્ગના હસ્તાક્ષરો આરાધનામાર્ગ ભા. ૧ સભાપાંતરમાં આપવામાં આવ્યા છે.)

૧-૭-૮-૧૦-૧૧-૧૨-૧૩-૧૪-૧૫-૧૬-૧૭-૧૮-૧૯-૨૦
૩૫-૩૬ સિવાયનાં ૪૧ સુધીનાં દશ્યો આગમોદ્ધારકશ્રીનાં છે. નંબર
૪૨ના હસ્તાક્ષરો આગમોદ્ધારકશ્રીના ગુરૂજીના છે. નંબર ૪૩થી ૫૪
સુધીના હસ્તાક્ષરો આગમોદ્ધારકશ્રીના છે.

તે રીતે આગમોદ્ધારશ્રીના જીવનને વર્ણન કરતું, તેઓશ્રીની
કારકિર્દિ જણાવતું આગમોદ્ધારકશ્રીનું દશ્યમયજીવનચિત્ર આ રીતે
સંપૂર્ણ થાય છે. અને આગમોદ્ધારકશ્રીના જીવનદશ્યોનો પરિચય
પણ સંપૂર્ણ થાય છે.

શેઠદેવચંદ્રલાલભાઈજૈનપુસ્તકોદ્ધારકર્કંડ વિગેરે અનેક
 સંસ્થાઓ, શ્રીજૈનાનંદપુસ્તકાલય, શ્રીવર્ધમાનજૈના-
 ગમમંદિર(સિદ્ધક્ષેત્ર), શ્રીવર્ધમાનજૈનતામ્રપાગમ-
 મંદિર(સુરત)વગેરેના સંસ્થાપક અને ઉપદેશક
 આગમપુરૂષના સંસ્થાપક, દેવસૂરતપાગચ્છ
 સંરક્ષક, ધ્યાનસ્થસ્વર્ગત
 આગમોદ્ધારક

આચાર્યશ્રીઆનંદસાગરસૂરિશ્વરજી

જીવન ઝાંખી

જન્મ

ભરતખંડના મધ્યભાગમાં આવેલા ગુજરાત દેશમાં ખેડા
 જીલ્લામાં કાપડના વહેપારથી પૂર્વકાળે જગ મશહૂર બનેલું એવું,
 નવાંગીટીકાકાર શ્રીઅભયદેવસૂરિજી મ., શ્રીવિજયસેનસૂરિજી મ.,
 ઉપાધ્યાય શ્રીસકળચંદજી મ. વગેરેના પુનિત પગલાથી પાવન
 થયેલા કર્પાટવાણિજય (કપડવંજ) નગરમાં ગાંધી કુટુંબના

મગનભાઈ ભાઈચંદના સુપતિન રત્નકુક્ષી જમનામાતાની કુક્ષિએ મણીભાઈના લઘુ બંધુ આ ચરિત્રનાયકનો જન્મ* સંવત ૧૯૩૧ ના દિવાસાના દિવસે (અષાઢ વદિ ૦))ના થયો હતો. તેમણાં લગ્ન માણેકબાઈની સાથે થયાં હતાં. જેમ તેમની (સોનાની) ઉત્તમતા ગણાય છે તેમ તેઓશ્રીનું નામ હેમચંદભાઈ રાખવામાં આવ્યું હતું.

સંસારમાં ખાલ્યપણથી જ તે હિંમતવાલા, સત્યની-ચાહનાવાલા, અને નિડર હતા. તે પોતાના નિર્ણય ઉપર નિર્ભર રહેતા હતા. ગમે તેવા પ્રસંગે જવાબ દેવામાં નિડર રહેતા હતા. માતૃપિતાના પાડેલા ધર્મના સંસ્કારો અને કુદરતિ પૂર્વસવની આરાધનાથી તેઓશ્રીના જીવનમાં ધર્મના સંસ્કારો સારા ઉતર્યા હતા.

અ. સૌ. માણેકબાઈએ ચરિત્રનાયકના દીક્ષા લીધા પછીથી સં. ૧૯૪૭માં પુત્ર રત્નને જન્મ આપ્યો હતો. થોડા જ દિવસો બાદ તે મરણ પામ્યો હતો.

સંયમ

શાસન માટે નિડર જવાબ દેનારા, વાદ કરવામાં તત્પર રહેનારાં અને સ્થાનકવાસીઓને ધુળવનારા મુનિ મહારાજ શ્રીઝવેરસાગરજી મહારાજ પાસે આ ચરિત્ર નાયક હેમચંદભાઈએ ૧૯૪૬ માં દીક્ષા અંગીકાર કરી હતી. તે વખતે તેઓશ્રીનું નામ કનકસાગરજી રાખવામાં આવ્યું હતું. પરંતુ સસરાની દબલગીરીને લીધે તેમણે છૂપા રાખવામાં આવ્યાં હતા. અને તેવા પ્રસંગપર અમદાવાદમાં લાવવામાં આવ્યા હતા. કોર્ટમાં

આગમોદ્ધારકશ્રીની જન્મકુંડલી આ પુસ્તકમાં આગમોદ્ધારક સ્તોત્ર પન્ન ૬ મે આપવામાં આવી છે.

કેસ ચાલ્યો હતો અને તેમણે નિડરપણે જવાબો દીધા હતા. છેવટે કોર્ટના ચુકાદાના આધારે તેમને સાધુ વેષમાં વાલીની પાસે કપડવંજમાં રહેવું પડ્યું હતું. અન્તે તથાવિધ સંજોગને આધારે વેષ મુકવો પડ્યો હતો, પણ ૧૯૪૭ ના મહા સુદ્ધિ પ ના દિવસે ૧૩ વર્ષ ૪ માસ ૫ દિવસની ઉંમરે લીંમડી મુકામે મુનિમહારાજ શ્રીઝવેરસાગરજી મહારાજ પાસે દીક્ષા અંગીકાર કરી હતી. અને ‘આનંદસાગર’જી એવું નામ રાખ્યું હતું. તે વખતે માતાના કુકળાટની ખાતર તેમણે છુપા રાખવામાં આવ્યાં હતા અને તેમનું ‘આત્માનંદી’ એવું નામ બહારના વ્યવહારની ખાતર રાખવામાં આવ્યું હતું. (આ વાત જણાવનારા પત્રો તે સમયના હજી વિદ્યમાન છે.) જેનો અમુક ભાગનો પ્રયોગ આ પુસ્તિકામાં આપવામાં આવ્યો છે.

ગુરુ વિયોગ

અમુક મહિનાઓ ગુરૂમહારાજે મુનિકમળવિજયજી મ. લખિધવિજયજી મ. વગેરેઓની સાથે રાખ્યા હતા. પછીથી ધીરે ધીરે વાતાવરણ શાંત બનતાં ગુરૂમહારાજે તેમને પોતાની પાસે રાખ્યા હતા. વ્યાકરણ વિગેરેના અભ્યાસ પહેલી દીક્ષાથી જ ચાલુ કર્યો હતો. ચાતુર્માસ ગુરૂમહારાજની સાથે જ રહ્યા હતા. ગુરૂમહારાજની તખીયત ધીરે ધીરે બગડતી ગઈ હતી. સંવત ૧૯૪૮ના માગસર સુદ ૧૧ના દિવસે ગુરૂ મહારાજ સ્વર્ગવાસ થયા હતા. એટલે તેમણે દીક્ષાના ૯ મહિનાની અંદર ગુરૂમહારાજનો વિયોગ થયો પણ ગુરૂમહારાજની હિત શિક્ષા અંતરમાં ઘણી જ ઉતરી હતી.

પોતાની ભણવાની ખંત અને ઉદ્યમના પ્રતાપે અભ્યાસ સારો કરતા હતા. ૩ વર્ષના થોડા જ દીક્ષા પર્યાયમાં તેમણે વાંચનકળા સારી વધારી હતી.

નિત્યક્રમ

આગમોદ્ધારકશ્રીને એવો ક્રમ હતો કે ઉંઘમાંથી ઉઠતાં ‘નમોજ્જ્વાણુ’ કહેવા પૂર્વક ઉઠવું, મનમાં પોતાનું ધારેલું નિત્ય-નિયમ પ્રમાણે મૌનપણે ગણવું, ત્યાર પછીથી ચાલતાં ચાલતાં ઉચ્ચારપૂર્વક ગણવું, પછી માત્રાની બાધા ટાળવી. ત્યાર પછીથી બાકીનું ગણવું. રાત્રિક પ્રતિક્રમણ કરવું. પડિસેહણ કરવું. ત્યાર પછીથી વાંચવા બેસવું. ઓછામાં ઓછા રોજ ૫૦૦ શ્લોકો વાંચવા. બેસે કે ન બેસે પણ વાંચવું તે તો સાચું. દેશનાના અવસરે વ્યાખ્યાન આપવું. પછી પાત્રાં વગેરેથી પડિસેહણની આવશ્યક વિધિ કરવી. અને દેહરાસર જવું. ગોચરી પાણી લાવવાનું તેજ વખતે થતું હતું. સુતા પહેલાં ચર્ચાના ગ્રંથોમાંથી વાંચવું. પછી આરામ માટે સંથારો કરવો. પાછું વાંચન કરવું. ગોચરીને સમય હોય તો ગોચરી કરવી. દેવસિક પ્રતિક્રમણ વગેરેની ક્રિયાઓ કરતા હતા. ક્રિયાના સમયે બીજી કોઈ પણ જાતની ગરબડ તેઓશ્રીને ઈષ્ટ નહોતી. અને કહેતા કે “ આ કાળની ક્રિયા અને તેમાં વળી વાત ચીત ! ! !

મુનિ શ્રીઆલમચંદ્રજીનું મલવું

ત્રણ વર્ષના દીક્ષા પર્યાયે ઉદેપુર (મેવાડ) ગયા હતા. ઉદેપુરની અંદર મુનિ શ્રીઆલમચંદ્રજી મલ્યા હતા. આ ઉદેપુરમાં આગમોદ્ધારકશ્રીના ગુરુદેવ શ્રીઝવેરસાગરજી મહારાજે અનહદ ઉપકાર કરેલો છે. આજે પણ ઉદેપુર તેમનાં ગુણોને સંભાળે છે. ઉદેપુરનો ભંડાર તેમણે વ્યવસ્થિત કરી આપેલો છે. ત્યાં તેમને મુનિ શ્રીઆલમચંદ્રજી મહારાજ મળતાં, એકબીજાને વાત-ચિત થતાં, ‘આ પણ એક અભ્યાસી અને વિદ્વાન સાધુ છે.’ તેવી તેમને છાપ પડી હતી. ત્યારે મુનિશ્રીઆલમચંદ્રજી એમ બોલેલા કે કોઈ વખત ‘પાક્ષી’ બેવા જવું છે. કારણ કે પાક્ષીમાં શ્રાવકો વિદ્વાન છે.

પાલીનું ચાતુર્માસ

મુનિશ્રીઆલમચંદજી મહારાજે પાલીના સંઘને જણાવ્યું હશે તેથી પાલીનો સંઘ આગમોદ્ધારકશ્રીને વિનંતિ કરવા આવ્યો અને વિનંતિ કરી, ત્યારે કહ્યું કે મને વિનંતિ કરવા નહિ આવ્યા હો, પણ ખીજને કરવા આવ્યા હશે. ત્યારે પાલીના સંઘે કહ્યું કે અમને મુનિશ્રીઆલમચંદજી મહારાજે ભલામણ કરી છે. તેથી વિનંતિનો દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાલ ભાવે સ્વીકાર થયો. આથી પાલી તરફ વિહાર કર્યો. નગર પ્રવેશ વખતે નીચી ધડીના અને ઠિંગણા દેખાતા મહારાજને જોઈને ગામના ખુઝર્ગો વિચાર કરવા લાગ્યા કે આપની આવડી મોટી વસ્તિ અને સ્થાનકવાસીના સામા ઉભા રહેવું, એ બે વાત આ મહારાજથી કેવી રીતે ખનશે ! તેઓ મનની અંદર ઘણા ક્ષોભ પામ્યાં, પણ શું થાય. ‘સાકરના હિરા ગલ્યા તે ગલ્યા.’ ઠાઠમાઠથી નગર પ્રવેશ થયો. વ્યાખ્યાન પીઠે બેઠા. મંગલાચરણ કર્યું અને પ્રવચન ચાલું કર્યું. તે સાંભળતાં તે જ ખુઝર્ગો આનંદમાં આવી ગયા અને તેઓ ગુરૂદેવશ્રીને એકાંતમાં આવીને ઉપલી વાત કહી ગયા.

ત્યાં ચાતુર્માસમાં શ્રીઠાણાંગસૂત્રની દેશના દેવાઈ. કોઈ અવસરે પાલીના આવકો બહાર ગયા હશે. ત્યારે અમુક સમુદાયના સાધુઓની સાથે વાતચીત થતાં કહ્યું કે “અમારે ત્યાં શ્રીઠાણાંગસૂત્ર વંચાય છે.” ત્યારે સાધુઓએ કહ્યું કે “તમે સાંભળનારા અને તે વાંચનારા, ખન્ને સરખા.” પછી જ્યારે અમુક સ્થળ ઉપર તે જ મુનિરાજે વિહારમાં આગમોદ્ધારકશ્રીને મળ્યા, ત્યારે તે મુનિરાજેએ ચોકખા શબ્દોમાં કહ્યું કે અમે તમારા માટે આ રીતે બોલ્યા હતા. “ખરેખર તમે વિદ્વાન છો.”

આવી રીતે જ્ઞાન-અભ્યાસ ધીરે ધીરે વધતો ચાલ્યો હતો.

પદવીઓ

આગમોદ્ધારકશ્રીને જન્મ મગનલાલ ભાઈના પત્ની જમના-ભાઈની કુક્ષીએ સં. ૧૯૩૧ના અષાઢ વદિ ૦)) કપડવંજ મુકામે થયો હતો. લીંમડી મુકામે શાસન સંરક્ષક મુનિશ્રી ઝવેર-સાગરજી મહારાજ પાસે સં. ૧૯૪૭ ના મહા સુદિ ૫ ના દીક્ષા અંગીકાર કરી હતી. મુનિમહારાજ શ્રીનેમવિજયજી મ. અને આ ચરિત્રનાયકે પંન્યાસ શ્રીગંભીરવિજયજી મહારાજ પાસે યોગવહન કર્યા હતા. ભગવતીજીના યોગવહન પણ તેઓશ્રીની પાસે જ કર્યા હતા. અમદાવાદ મુકામે સં. ૧૯૬૦ ના જેઠ સુદ ૧૦ના દિવસે પંન્યાસ પદવી થઈ હતી. (મુનિશ્રીનેમવિજયજી મ. તથા મુનિશ્રીમણિવિજયજી મ. અને આ ચરિત્ર નાયકની ત્રિપુટી કહેવાતી હતી.)

સુરત મુકામે આ. વિજયકમળસુરીશ્વરજી મહારાજે ૨૭ વર્ષના દીક્ષા પર્યાયે ૧૯૭૪ ના વૈશાખ સુદ ૧૦ ના દિવસે આચાર્ય પદવી આપી હતી. (અને સુરતમાં સં. ૨૦૦૬ ના વૈશાખ વદિ ૫ ના દિવસે ખપોરે ૪-૩૨ મિનિટે સ્વર્ગવાસ થયો હતો.)

સંપાદન

તેઓશ્રીને શાસનની એટલી બધી ધગશ હતી કે પૂર્વાચાર્યોના ગ્રંથો સાધુ સાધ્વીઓના વાચનના ઉપયોગમાં કઈ રીતે આવે અને વધારેમાં વધારે કઈ રીતે વાંચી શકે અને વાંચન કઈ રીતે સુલભ પડે ? આ વિચારેથી તેઓશ્રી સંપાદન કાર્યમાં બેઠાયા. શરૂઆતમાં શ્રીજૈનધર્મપ્રસારકસંસ્થા દ્વારા સંપાદન કાર્ય ચાલુ થયું. ૧૯૬૪માં શેઠદેવચંદલાલભાઈજૈનપુસ્તકોદ્ધારક ફંડની સુરતમાં સ્થાપના કરી અને તે દ્વારા પૂર્વાચાર્યોના ગ્રંથોનું સંપાદન કાર્ય શરૂ કર્યું. તે સંસ્થા આજે પણ નવા નવા ગ્રંથો

છપાવી રહી છે. આજે એ સંસ્થાએ ૧૦૯ નંબર બહાર પાડ્યા છે. એજ ઠમે શ્રીઆગમોદયસમિતિ, શેઠજીવલદેવકેશરીમલજીની પેઢી વિગેરે સંસ્થાઓ દ્વારા સંપાદન કાર્ય કયું હતું.

આગમ સંપાદન

આગળ જણાવી ગયા તેમ આગમોદ્ધારકશ્રી સમાજમાં સાધુ-સાધ્વીઓ વિગેરે શ્રુતજ્ઞાનનો લાભ કઈ રીતે ઉઠાવે તેની તમન્નામાં હતા. તેમજ લણવા આવનારને લણાવવામાં તદ્દક્ષીન રહેતા હતા. આથી જ તે જ સંસ્થાઓની સ્થાપના થઈ હતી અને પુસ્તકોનું સંપાદન થતું હતું. પત્રાકાર માટે સુપર-રોયલ ૧૨ પેઝની ગોઠવણી પણ તેમણે જ કરી હતી. આગમની વાચના આપવામાં હસ્તલિખિત પ્રતો મેળવવી એ મહામુશ્કેલીનું કામ હતું. તેમાં વળી તેના અક્ષરો બેસાડવા એ તેથી પણ અઘરું કામ હતું. તેથી આગમોદ્ધારકશ્રીએ પ્રતો છપાવવાનું કાર્ય શરૂ કર્યું હતું અને આગમોને છપાવવાને માટે અને વાચના આપવા માટે ભોયણી મુકામે વિ. સં. ૧૯૭૧માં મહા સુદિ ૧૦ સોમવાર તા. ૨૫-૧-૧૯૧૫ના સમિતિ નીમાઈ હતી. તેનું નામ શ્રી-આગમોદયસમિતિ રાખવામાં આવ્યું. તે દ્વારા આગમો છપાતા ગયાં અને પાટણ વિગેરે સ્થળે થઈને ૭ વાચનાઓ અપાઈ. જેની નોંધ શ્રુતઉપાસના પ્રકરણ ૮ માં આપી છે.

આગમોદ્ધારક

આગમોનું વાંચન કઈ રીતે વધે તે તેમનો મુખ્ય મુદ્દો હતો. તેથી આગમો છપાયાં, અને આગમોની વાચનાઓ આપી. અથી શ્રુતકાળના શ્રીદેવર્ધિગણી ક્ષમાશ્રમણ વિગેરેની સ્મૃતિ તાજી થતી હતી. તેઓ આ કાળમાં આગમોનું જખ્ખર જ્ઞાન ધરાવતા હતા, તેથી તેઓશ્રીનું શ્રીઆગમોદ્ધારક એવું ખિરદ ૩૬ થઈ ગયું હતું. આથી તેઓશ્રીને આગમોદ્ધારક નામથી અન્ને સંબોધીએ છીએ.

પ્રવચન

ધાર્મિક યા કોઈ પણ વિષયનું પ્રવચન કરવું તે એમને મન સહેલું હતું. તેથી ગમે તેવી કોઈ પણ સભામાં પ્રવચન કરી શકતા હતા, ભાષણ આપી શકતા હતા. સભાની અંદરથી ગમે તે પ્રશ્ન પુછે તો પણ તેને શાંતિથી ઉત્તર દેવાની તેઓશ્રીની રીતિ હતી અને એ ઉત્તરથી સમજવા આવેલાને સારી રીતે પદાર્થ સમજતો હતો. એટલી વાત ચોક્કસ છે કે જેવું તેમનું જ્ઞાન હતું, તેવું જ તેઓશ્રીનું પ્રવચન હતું. અર્થાત્ પ્રવચન પંડિતાઈ ભર્યું હતું. સંસ્કૃત, હિન્દિ કે ગુજરાતીમાં પ્રવચન કરી શકતા હતા.

પઠન-પાઠન

અભ્યાસકો અભ્યાસ સારી રીતે કરી શકે તે માટે જાતે જ ભણાવવાનો ઉદ્દેશ કરતા. ૧૯૮૭ સુધી તો સમુદાયમાં પંડિતનું નામ નિશાન પણ ન હતું. ભણવાવાલાને પુસ્તકો સહેલાઈથી મળી શકે આ માટે શ્રીજૈનાનંદપુસ્તકાલય(સુરત)ની સ્થાપના કરી હતી અને ખીજા પણ ઘણા ગામોમાં નાના નાના ભંડારો પણ ગોઠવ્યા હતા.

એવી રીતે પાક્ષીતાણામાં શ્રીશ્રમણસંઘપુસ્તકસંગ્રહની સ્થાપના કરવામાં આવી હતી. જેની અંદર સાધુઓના પુસ્તકો ગોઠવવાને માટે ૪૫ સડોની ગણતરી મુકી હતી. અત્યારે ૨૨ સડ મુકાય તેટલાં કબાટો છે. તેમાં પણ ૧૫ થી ૧૭ સડો ગોઠવેલા છે. જુદી જુદી જગો ઉપર આજ મુદ્દાએ પાઠશાળાઓ સ્થપાઈ છે.

તીર્થરક્ષા

તીર્થરક્ષામાં સદા તૈયાર જ રહેતા હતા અને જીવનના ભોગે પણ રક્ષણ કરતા હતા. શ્રીસમ્મેતશિખરજી, શ્રીઅંતરીક્ષજી,

ચાફપણ, ભોપાવલણ, શ્રીકેશરીયાણ વિગેરે તીર્થો ખચાવી શક્યા હતા. શ્રીસમ્મેતશિખરણ પાહડ પર બ્રિટીશ ગવર્મેન્ટ બંગલા ખાંધવાની હતી. તેમાં પ્રચંડ વિરોધ જગાવીને ગવર્મેન્ટને હંકારી હતી. અંતે તે પહાડ ખરીદી લીધો હતો. શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજના રખોપાના પ્રસંગમાં ૬૦ હજાર રૂપીયા વાર્ષિક ભરવાના હોવાથી રૂા ૧૧) લાખની ટીપ કરાવી આપી હતી.

જીવરક્ષા

જીવરક્ષાનો સચોટ ઉપદેશ આપવા વાલા હતા અને એના માટે કટિબદ્ધ રહેનારા હતા. માળવામાં શૈલાણા નરેશને પ્રતિબોધ કરી તેની પાસેથી જીવરક્ષાનું ફરમાન લીધું હતું. ખીજા પણ સેમલિયા અને પંચેડના ઠાકોરને તેવી રીતે જીવેદ્યાનો પ્રતિબોધ કર્યો હતો.

વચ્ચસ્વ

તેઓશ્રીનું વચ્ચસ્વ એવું હતું કે તેઓશ્રીને હરાવવાની બુદ્ધિએ આવ્યો હોય કે ચહાય તેવી બુદ્ધિએ આવ્યો હોય પણ તેઓશ્રીના વાર્તાલાપની અંદર તે ઠરી જતો હતો. એક પ્રસંગ એવો બન્યો હતો કે અજીમગજમાં એક બાણીતી વ્યક્તિ આવી, વાતચીત થઈ અને જવાબમાં હવે પછી તેનો ઉત્તર આપવા આવીશ. પછી તે વ્યક્તિ ગઈ તે ગઈ. એવું તેમનું વચ્ચસ્વ હતું.

વાદવિવાદ

કેટલાકો વાદવિવાદને ઝગડો કહે છે અને ખરેખરો જવાબ દેનારને ઝગડાખોર કહે છે. આ મનુષ્યો ખરેખર વસ્તુને સમજતા જ નથી. વાદવિવાદ એ ઝગડો નથી, પણ શાસનની રક્ષા છે. આટલા જ માટે તીર્થંકર પરમાત્માનો પરિવાર ગણાવતા

+ આને પણ આ ફરમાન અમલમાં છે.

વાદિઓનો પરિવાર ગણાવવામાં આવે છે. એટલે વાદવિવાદ એ ઝઘડો નથી, એમ સિદ્ધ થાય છે. આપણા ચરિત્ર નાયકે ખરતરોની સાથે હેન્ડખીલો ખહાર પાડવા પૂર્વક, લાલન-શિવજીની સાથે, ત્રણ થોઈ વાલા સાથે, દેવદ્રવ્યવૃદ્ધિની બોલી ઉઠાવનાર સાથે અને તિથિક્ષોપકની સાથે અનેક પ્રકારે વાદ-વિવાદોમાં તદ્દક્ષીનતા ખતાવી હતી. એવી તેઓશ્રીની નિડરપણે વાદ કરવાની તાકાત હતી.

શિલાના આગમો

આગમોની વાચના આપવી, આગમેને છપાવવા, એ જમ આગમોદ્ધારકનું કૃત્ય હતું. તેમ આ પણુ તેઓશ્રીની ફરજ હતી. દ્વિગંબરો આગમો નાશ થઈ ગયા કહે. હાંદીયા અમુક આગમો નાશ થઈ ગયાં કહે અને કેટલાક પાઠો ફેરવી નાંખે. આથી જો આગમો શિલામાં કોરાવવામાં આવ્યા હોય તો એવું બધું કહેવા-વાળાનું મુખ જ બંધ થઈ જાય. વળી વર્તમાન કાળમાં, બોમ્બા-ટીંગના જમાનામાં, કાગળ હોય તો નાશ થઈ જાય, પણ શિલામાં કોરેલું હોય તો તુટી જાય તોયે કાળાંતરે અશોકના શિલાલેખોની માફક જમીનમાંથી દટાયેલું પણ નીકળે અને ભવિષ્યમાં જવાબ દેતુ થાય. આથી આગમો શિલામાં કોરાવવાં એમ તેઓશ્રીને મન નક્કી થયું. તે અંગે મંદિર બંધાવવું એમ તેઓશ્રીએ વિચાર્યું. અને તે કાર્યનો ઉદ્ધમ કરીને આગમેને શિલામાં કોરાવાયાં. આ અંગે શ્રુતઉપાસનાના પરિશિષ્ટ ૭માં કોરેલા આગમોની નોંધ આપી છે.

તામ્રપત્ર આગમો

શિલામાં કોરાવેલા આગમો એક જ સ્થળ ઉપર રાખી શકાય. તે દ્વિવાલોમાં ફીટ કરેલા અને મહાકાય હોવાથી તેને સ્થળાંતર કરવું બની શકે નહિ. આથી જો તામ્રપત્રમાં આગમો કોરવામાં આવે તો કોઈ તેવા સંજોગોમાં સ્થળાંતર કરવું હોય તો થઈ શકે. આથી

૧૯૯૭ માં તે ખનાવવાનું નક્કી થયું અને ખનાવાયાં. તેવી જ રીતે સચિત્ર શ્રીકલ્પસુત્ર મૂળ પણુ તામ્રપત્રમાં કોરાવાયું છે (જે શ્રીકલ્પસુત્રને ખારે મહિને સંવત્સરીના પર્વના દિવસે કલ્યાણના માટે સંભાળીએ છીએ.

આગમ મંદિરો

આગમોદ્ધારકશ્રીએ પોતાનું જે નામ આગમોદ્ધારક એવું દોકાએ જે ૩૬ ઠયું છે તે નામને જાણે સાથે જ કરવું ન હોય તેમ શિલાના આગમોને કોરાવીને સ્થાપન કરવાને માટે ઉપદેશ આપીને શ્રીસિદ્ધક્ષેત્રની જયતલાટીમાં શ્રીવર્ધમાનજૈનાગમ-મંદિરની ૧૯૯૪ માં સ્થાપના કરાવી અને ૧૯૯૯ ના મહા વદ ૫ ના તેની પ્રતિષ્ઠા કરી.

તે આગમમંદિરની અંદર ૫ મેર, ૪૦ સમવસરણુ એમ ૪૫ છે. તેમાં એક મોટું મંદિર, ૪ દિશા મંદિર અને ૪૦ દેરીઓ મળીને ૪૫ છે. આગમને તે મંદિરની દિવાલો ઉપર શિલાઓમાં સ્થાપન કરવામાં આવ્યા છે. નંદીસૂત્રમાં જણાવેલો મેરૂનો અધિકાર અને જંબુદ્વીપપ્રજ્ઞાભિમાં જણાવેલો મેરૂનો અધિકાર લઈને અત્રે આગમમંદિરમાં મેરૂ ખનાવવામાં આવ્યો છે. સમવસરણુમાં ચતુષ્કોણુ દેવામાં આવ્યાં છે. મેરૂમાં અને સમવસરણુમાં જે જે રંગો જોઈએ તે તે રંગોના આરસ તેમાં દેવામાં આવ્યા છે.

આ આગમમંદિરની ખાજુમાં શ્રીસિદ્ધચક્રગણુધરમંદિર આવેલું છે. જેમાં મધ્યે ૯ પદ્મનું મંડળ તમામ વંશયોવાલું દેવામાં આવ્યું છે. અરિહંત પરમાત્મા ચતુર્મુખ છે અને સિદ્ધ વિજેરેની પ્રતિમાઓ તે તે પદોમાં છે. પંચપરમેષીના ગુણોને જણાવનાર ચિત્રો તેમાં દેવામાં આવ્યાં છે. ખાકીના ચાર પદોના

અક્ષરો ઠાળા આરસથી પુરવામાં આપ્યા છે. દિવાલો ઉપર તત્ત્વાર્થસૂત્ર, આચારંગ વિગેરેની પાંચ નિર્યુક્તિઓ અને સિદ્ધપ્રાભૂત શિલામાં કોરાવેલાં છુટા છુટા સ્થાપન કરવામાં આવ્યાં છે. વળી દિવાલો ઉપર ૨૪તીર્થકરોના પોતાના ગણધરો સાથેના પટો સ્થાપન કરવામાં આવ્યા છે અને ૨૫મે પટ સુધર્માસ્વામિથી દેવર્ધિગણિ ક્ષમશ્રમણ સુધીના સ્થવીરોનો સ્થાપન કરવામાં આવ્યો છે. તેમાં ભોયરામાં પરોણા દાખલ પ્રતિમાજીઓ છે અને મેડા ઉપર ચતુર્મુખ પ્રતિમાજી મહારાજ પ્રતિષ્ઠિત છે. આગમમંદિરના મૂળ ૪ ભગવાન શાશ્વતા નામે છે. ૨૪ દેરીઓ ૨૪ તીર્થકર ચતુર્મુખ છે. અને ખાડીની ૨૦ માં ૨૦ વિહરમાન ચતુર્મુખ છે. આ બધું આગમોદ્ધારકશ્રીની ખુદ્ધિ અને ઉપદેશનું પરિણામ છે. એટલે આગમમંદિરને જોનારો આગમોદ્ધારકશ્રીને જ યાદ કરે છે.

તામ્રપત્રાગમમંદિર

તામ્રપત્રોના આગમો માટે સંવત્ ૨૦૦૨ ના વૈ. સુદ ૧૧ ના શ્રીઆગમોદ્ધારક સંસ્થાની નિલાવ ફંડ સાથે ગુરૂમહારાજના ઉપદેશથી સુરતમાં સ્થાપના થઈ અને તામ્રપત્ર આગમો માટે સુરતમાં શ્રીવર્ધમાનજૈનતામ્રપત્રાગમમંદિર ખાંધવાનું નક્કી થયું. જીની અદાલતના નામે ઓળખાતી ગોપીપુરામાં આવેલી જગાની સામેની *જગા તેને માટે સુઆવિકા રતનબેને ભેટ આપી.

આ આગમમંદિરમાં ભુમિગૃહ, મધ્યભાગ અને ઉપલો માળ એમ ત્રણ ભાગ છે. મધ્યમાળ અને ભુમિગૃહમાં થઈને તામ્રપત્રમાં

* આ જગા ત્રિવેણી સંગમવાલી છે. કારણ કે તે જગામાં સં. ૧૯૮૬માં ગુરુદેવશ્રીના ઉપદેશથી (નવપદ આરાધક સમાજ, દેશવિરતિધર્મ-આરાધકસમાજ અને જૈનસોસાયટી) ત્રણનાં સમ્મેલનો એકી સાથે ભરવામાં આવ્યાં હતાં.

૪પસે આગમો સ્થાપન કરવામાં આવ્યા છે. આ મંદિરની અંદર ૧૨૦ પ્રતિમાજી મહારાજ છે. ભુમિગૃહમાં શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાન મુખ્ય છે, મધ્યમાળમાં શ્રીમહાવીર સ્વામી મુખ્ય છે, અને ઉપલામાળમાં શ્રીઆદીશ્વર ભગવાન મુખ્ય છે. ક્રમે ત્રણે સ્થાનોમાં શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાન શ્રીમહાવીર ભગવાન અને શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનનાં જીવન દર્શ્યો આપવામાં આવ્યાં છે. ભુમિગૃહમાં પ્રભુજી સન્મુખ રૂમમાં છેદ સૂત્ર વિગેરેના તામ્રપત્રો છે. આથી તે ઉકૃષ્ટશ્રુતમંદિર છે. તેમાં દિવાલ ઉપર આગમોના ઉપલા ભાગમાં શ્રીઆગમપુરૂષને સ્થાપન કરવામાં આવ્યો છે. જેનું વર્ણન દર્શ્ય પરિચયમાં આવી ગયું છે. તેના મધ્યભાગે કૃમિચમ કરેલા સમવસરણ ઉપર શ્રીઆગમરત્નમંજૂષા સ્થાપન કરવામાં આવી છે. આગમરત્નમંજૂષાને વિષય પ્રકરણ ૭ પૃ. ૧૧૫ માં આવેલો છે.

તામ્રપત્રાગમમંદિરની બાજુમાં આગમોદ્ધારકશ્રીની સાહિત્યસેવાનું નાજીક મંદિર છે. તેની અંદર મધ્યભાગે આગમોદ્ધારકશ્રીની પ્રતિકૃતિ છે. બે બાજુ બે આગમ મંદિરો છે. ખુણા ઉપર કબોટોમાં આગમોદ્ધારકશ્રીના સંપાદિત ગ્રંથો, ગુજરાતી સાહિત્ય, અને આગમોદ્ધારકની કૃતિઓ છે. (આ સાહિત્યસેવા મંદિરની રચનાનો ફાળો આગમોદ્ધારક સંસ્થાના ટ્રસ્ટીઓ વિગેરેના ફાળે થોડો ઘણો જઈ શકે તેવો છે.)

ભાષાનું જ્ઞાન

આગમોદ્ધારકશ્રી હિંદી-ગુજરાતી-અર્ધમાગધી અને સંસ્કૃત ભાષાનું સારૂ જ્ઞાન ધરાવતા હતા. તે તે ભાષાની અંદર બોલવું યા લખવું યા કાવ્ય રચવું તે તેમણે મન સહેલ જ હતું. આ વાત આ પુસ્તિકાની શ્રુતઉપાસના ઉપરથી જાણી શકાશે.

શ્રીઆગમપુરુષ

શ્રીઆગમપુરુષનેા પરિચય પૂર્વે દૃશ્યપરિચયમાં આપી ગયા છીએ. આગમોદ્ધારકશ્રીએ શ્રીઆગમપુરુષની સ્થાપના કર્યા પછીથી જુદી જુદી જગો ઉપર શ્રીઆગમપુરુષ થયા છે. નંદી-ચુણીનેા પાઠ સુરતના આગમપુરુષમાં અર્ધ વર્તુલાકારે લખવામાં આવ્યા છે અને એ બાજુની દિવાલ ઉપર તે અંગેના જુદા જુદા આગમપાઠો આપવામાં આવ્યા છે.

ચાતુર્માસો

દીક્ષા દિવસથી માંડીને સ્વર્ગવાસ સુધીનાં ચાતુર્માસ ૫૯ થયાં છે. જેમાં પહેલું ચાતુર્માસ લીંમડી મુકામે ગુરજની નિત્રામાં થયું હતું અને છેલ્લું ચાતુર્માસ ઝવેરી મંછુલાઈ દીપચંદની ધર્મશાળા ગોપીપુરા સુરત મુકામે થયું હતું. તે આ પ્રમાણે છે-

ચાતુર્માસોની સંક્ષિપ્ત નોંધ

અનુક્રમ નંબર	અકારાદિક્રમે ગામ	ચાતુર્માસ સંવત	ચાતુર્માસ સંખ્યા
૧	અજીમગંજ	૧૯૮૧	૧
૨	અમદાવાદ	૧૯૪૮, ૫૬, ૫૭, ૫૮, ૬૦, ૬૩, ૭૨, ૮૪, ૮૭, ૯૫ ...	૧૦
૩	ઉદયપુર	૧૯૪૯, ૮૩	૨
૪	કપડવાંજ	૧૯૬૧, ૯૯	૨
૫	કંલકતા	૧૯૮૦	૧
૬	ખંભાત	૧૯૫૪, ૬૮, ૮૬	૩
૭	છાણી	૧૯૫૩, ૬૯	૨
૮	જામનગર	૧૯૮૫, ૯૨, ૯૩	૩
૯	પાટણ	૧૯૭૦, ૭૧	૨
૧૦	પાલી	૧૯૫૦	૧

૧૧	પાક્ષીતાણા	૧૯૭૬, ૯૧,	૯૪ ૯૬, ૯૭, ૯૮	૬
૧૨	પેટલાદ	૧૯૫૨,	૧
૧૩	ભાવનગર	૧૯૫૯, ૬૨	૨
૧૪	મુંબઈ	૧૯૬૪, ૭૪,	૮૮, ૨૦૦૦	૪
૧૫	મહેસાણા	૧૯૬૦	૧
૧૬	ચેવલા	૧૯૬૫	૧
૧૭	રતલામ	૧૯૭૮, ૭૯	૨
૧૮	લીંબડી	૧૯૪૭	૧
૧૯	રૌલાણા	૧૯૭૭	૧
૨૦	સાણુંદ	૧૯૫૫	૧
૨૧	સાદડી	૧૯૮૨	૧
૨૨	સુરત	૧૯૬૬, ૬૭, ૭૩, ૭૫, ૮૯, ૨૦૦૧, ૦૨, ૦૩, ૦૪, ૦૫	૧૦	
૨૩	સોજત	૧૯૫૧	૧

ઉપધાન

જ્ઞાનની આરાધના કરાવવાને માટે આવક-આવિકાઓને અનેક જગો ઉપર ઉપધાનો કરાવાયાં છે. શ્રીપંચમંગળમહાશ્રુતસ્તકંધ વિગેરેનાં ધામધૂમપૂર્વક ઉપધાનો થયાં હતાં. તે આ પ્રમાણે—

૧૯૬૫ ચેવલા	૧૯૮૮ મુંબઈ
૧૯૬૬ સુરત	૧૯૮૯ સુરત
૧૯૭૫ સુરત	૧૯૯૧ પાક્ષીતાણા
૧૯૭૬ પાક્ષીતાણા (સિદ્ધક્ષેત્ર)	૧૯૯૪ પાક્ષીતાણા
૧૯૭૮ રતલામ	૧૦૯૬ પાક્ષીતાણા
૧૯૭૯ રતલામ	૧૯૯૭ પાક્ષીતાણા
૧૯૮૨ સાદડી	૧૯૯૮ પાક્ષીતાણા

પદવી પ્રદાન

પોતાના પ્રથમ શિષ્ય વિગેરે ૪ મૂનિરાજને શ્રીભગવતીજના યોગોદ્ગ્રહન કરાવવાપૂર્વક પંન્યાસ પદવીઓ આપી હતી. તેઓશ્રીનાં શુભ નામો:- (૧) શ્રીવિજયસાગરજી મહારાજ (૨) શ્રીમતિસાગરજી મહારાજ (૩) શ્રીઆનંદવિજયજી મહારાજ (૪) શ્રીપદ્મવિજયજી મહારાજ.

વળી બીજી વખતે શ્રીભાણિકચસાગરજી મહારાજ અને શ્રીમનોહરવિજયજી મહારાજને ભગવતીજના યોગોદ્ગ્રહન કરાવીને પંન્યાસ પદવી આપી હતી.

ભોયણી મુકામે પંન્યાસ ભાણિકચસાગરજી મહારાજ પંન્યાસ મનોહરવિજયજી મહારાજ વિગેરેને ઉપાધ્યાય પદવી આપી હતી.

પાલીતાણા (સિદ્ધક્ષેત્ર) મુકામે સં. ૧૯૯૨ માં વૈશાખ સુદ ૪ના દિવસે ઉપાધ્યાય ભાણિકચસાગરજી મહારાજ, ઉપાધ્યાય કૃમુદવિજયજી મહારાજ, પંન્યાસ ભક્તિવિજયજી મહારાજ અને પંન્યાસ પદ્મવિજયજી મહારાજને આચાર્ય પદવી-પ્રદાન કર્યું હતું અને પોતાના પદ્ધતિ તરીકે આ. શ્રીભાણિકચસાગરસુરિજી મહારાજને સ્થાપ્યા હતા.

અમદાવાદ મુકામે સં. ૧૯૯૬ માં ગણિ શ્રીક્ષમાસાગરજી મહારાજને પંન્યાસ પદવી આપી હતી.

સં. ૧૯૯૭માં પાલીતાણા મુકામે પંન્યાસ ક્ષમાસાગરજી મહારાજને ઉપાધ્યાય પદવી તથા મુનિશ્રીચન્દ્રસાગરજીમહારાજને ગણિ તથા પંન્યાસ પદવી આપી હતી.

સંવત ૧૯૯૯માં કપડવંજ મુકામે મુનિહેમસાગરજીમહારાજને શ્રીભગવતીજના યોગોદ્ગ્રહન કરાવવા પૂર્વક ગણિ અને પંન્યાસ પદવી આપી હતી.

આગમોદ્ધારક ગુરુમંદિરની પ્રતિષ્ઠા સુધીમાં આચાર્ય ઉપાધ્યાય, પં. મુનિ ભગવંતો મળી ૮૯ નો પરિવાર વિદ્યમાન હતો. ૨૫ મુનિ ભગવંતો વિગેરે કાળધર્મ પામ્યા હતા. એમ ૧૧૪ મુનિ ભગવંતોનો પરિવાર આગમોદ્ધારશ્રીનો હતો.

ક્રમે ૨૦૦૦નું ચાતુર્માસ મુખ્યધર્મમાં ક્યું હતું.

સ્થિરતા

ચરિત્ર નાયકને કાનની રસીનો વ્યાધિ ગૃહસ્થપણથી હતો અને તે આખર સુધી ઓછાવત્તા પ્રમાણમાં હતો. ગેસની તકલીફ તે પણ ઘણા વર્ષોથી ચાલી આવતી હતી. સંવત ૨૦૦૦નું ચાતુર્માસ મુખ્યધર્મમાં ક્યું પછીથી સુરતના સંઘની વિનંતિથી સં. ૨૦૦૧માં સુરત પધાર્યા હતા.

આ સુરત ખરેખર એમના ગુણોથી રંગાયેલું હતું. સુરતે મહારાજના ઉપદેશથી દાન-દયા-અને ભક્તિ સારી રીતે અંગીકાર કર્યા હતાં. તે રીતે આગમોદ્ધારકશ્રીએ પણ સુરતમાં ખળને ઠાલવ્યો હતો. આગમોદ્ધારકશ્રીએ પુસ્તકપ્રકાશન માટે શેઠ દેવચંદ લાલભાઈજૈનપુસ્તકોદ્ધારક સંસ્થા, વળી શ્રીજૈનાનંદપુસ્તકાલય, શ્રીતત્ત્વબોધપાઠશાળા, શ્રીરત્નસાગરવિદ્યાલય કાયમી ફંડ વિગેરે કરાવ્યાં હતાં. તેવા સુરત શહેરમાં ઝવેરી નગીનભાઈ મહુંભાઈ સાહિત્યઉદ્ધારકફંડ (જેના તરફથી પ્રથમ શ્રીપંચપ્રતિકમણસૂત્ર વિધિપૂર્વક હિંદિમાં રતલામમાં છપાવવામાં આવ્યું હતું.)

આવા સુરત શહેરમાં સં. ૨૦૦૧માં ચાતુર્માસ માટે પધાર્યા અને ગોપીપુરા-નેમુભાઈ શેઠની વાડીમાં ચાતુર્માસ ક્યું. સં. ૨૦૦૨, ૩, ૪ અને સં. ૨૦૦૫નું ચાતુર્માસ સુરતમાં ક્યું.

સં. ૨૦૦૨ ના વૈશાખ સુદ ૧૧ ના શેઠ નેમુભાઈની વાડીમાં શ્રીઆમોદ્ધારક સંસ્થાની સ્થાપના કરી હતી.

મં. દી. ધર્મશાળામાં સ્થિરતા

તે પછીથી બાજીપુરામાં પ્રતિષ્ઠા પર પધારવા માટે વિનંતિ હતી. આથી શરીર અસ્વસ્થ આવી હોવા છતાં પણ ત્યાં જવાનો ઉદ્ધમ કરાયો હતો અને ગયા હતા. ત્યાંથી પ્રતિષ્ઠા કરીને સુરત આવ્યા. ચાતુર્માસ સંવત ૨૦૦૨ અને ૨૦૦૩ માં નેમુલાઈની વાડીમાં કચું હતું. સંવત ૨૦૦૪માં ખેમચંદ મેલાચંદની ધર્મશાળામાં કચું હતું. સંવત ૨૦૦૫ ના કારતક વદિ ૩ના દિવસથી ઝવેરી મંછુલાઈ દીપચંદની ધર્મશાળામાં (લિંબડાવાળા ઉપાશ્રયે) સ્થિરતા કરી હતી.

શ્વાસના હલ્લા

સંવત ૨૦૦૨ની સાલથી શરીર પોતાનો ધર્મ વધારેને વધારે બળવતું હતું. દિનપ્રતિદિન શરીરની તાકાત ઘટતી જતી હતી. ગેસનું દર્દ વધતું જતું હતું. અને શ્વાસનું દર્દ પણ વધતું જતું હતું. સંવત ૨૦૦૫માં ઉપરાઉપરી અવારનવાર શ્વાસનો હુમલો થતો હતો. ઘડીઓ પણ ગળાતી જતી હતી, પણ ધ્યેય તો એક જ રાખતા હતા કે મારી આરાધના ન બગડે. ડૉક્ટરને પણ તેજ વાત જણાવતા હતા ‘કે તેવે અવસરે મને સાવચેત કરી દેજે’. સાધુઓને તેમજ ગૃહસ્થોને પણ એજ સુચના આપતા હતા.

સંવત ૨૦૦૫ ના પોષ વદિ-૫ ના દિવસે જીવલેણ હુમલો થયો હતો. તે પછીથી તેવા પર્વના દિવસો, તેવી આરાધનાની તિથિઓ હાર્દિક હુમલાથી વ્યાપ્ત રહેતી હતી. તે પછીથી તેઓ સંત્રારાને આધીન થયા હતા, પણ જીદંગી સુધી વગર ટેકે કડક બેસવાની આદત જ હતી તે એમણે અત્યારે પણ કામ લાગતી હતી. બેઠા બેઠા શ્વાસના હુમલામાં શ્વાસ પસાર થતો હતો. હૃદયના એવા હુમલાની અંદર પણ બેઠા જ રહેતા હતા. હુમલો શાંત પડે કે પાછું સવારે ટેબલ ઉપર છાપું મુકીએ તો છાપું

વાંચતા દેખાય. રાત્રે બહારગામ સમાચાર આપ્યા હોય અને સવારના આવે તો, જરાક તખીયત ઠીક થતાં છાપુ વાંચતા દેખાય, આવી રીતે આ દર્દ વધતું જતું હતું.

આરાધના

આત્માનું કલ્યાણ કરવાને માટે સદાય એમણે ઉદ્યમ હતો. સંથારાથી ઉઠવાની તાકાત ન રહેતાં આરાધનાને લક્ષમાં રાખીને આગમોદ્ધારકશ્રીએ ‘અરે કે ઓ’ શબ્દોને દેશવટો આપી દીધેલો હતો. વ્યાધિ તો એટલો બધો થતો હતો કે તેમને આત્મા બાંધે કે ડૉક્ટર તેને સમજે. આથી જ સં. ૨૦૦૫ ના આસો સુદિ ૧૩થી પત્થરપાટી (સ્લેટ) ઉપર આરાધનાના વાક્યો રચવાનું શરૂ કર્યું હતું. તેના બોર્ડો પણ બનાવાયાં હતાં. કંઈક ઇન્ડીપેનથી લખવાની તાકાત આવતાં આરાધનાભાગીનાં વાક્યો કાગળની પટીઓ ઉપર વાક્યોમાં, અર્ધા શ્લોકમાં કે આખા શ્લોકમાં રચતાં હતાં. ઠમે ૨૦૦૬ ના પોષ સુદિ ૬ સુધી આરાધનાભાગીની રચના કરી હતી. પોષ સુદિ ૬ એટલે છેલ્લામાં છેલ્લું એમનું અક્ષર દર્શન. તે પછીથી આગમોદ્ધારકશ્રી એક વાક્ય પણ લખી શક્યા નથી.

સાવચેતી

અવારનવાર હલ્લાઓના પ્રસંગમાં આરાધનાનું લક્ષ રાખતા હતા. આટલાજ માટે કોઈપણ પ્રસંગમાં મોરફીયાનું(ધેનનું)ઈન્જેક્શન આપવાની સખ્ત મનાઈ હતી. કોઈવખત મોરફીયાના ઇન્જેક્શન બાબતમાં બીજા ડૉક્ટરોને ગરમ પણ થવાનો પ્રસંગ આવતો.

હોમીયોપેથીક ડૉક્ટર, એલોપેથીક ડૉક્ટર, અને આયુર્વેદિક વૈદ્ય એમ ત્રણેનો સુમેળ ગુરુમહારાજની સેવામાં રહેતો હતો. ત્રણે સારી રીતે ગુરુમહારાજની સેવા કરતા હતા.

આરાધના માટે નવકાર

સંવત ૨૦૦૬ના વૈશાખ સુદ પની રાત્રીએ હલ્લો થતાં, જાણે પોતાને પોતાના અંત સમયનું જ્ઞાન થયું હોય તેમ પોતે જણાવતાં કે “મને પાનાલાઈ કે બીજા કોઈ ડૉક્ટરની કે કોઈની જરૂર નથી. મારે મારે નવકાર મંત્ર જ બસ છે. સવારે ડૉક્ટર વિગેરે આવ્યા. ઠાકોરલાઈ વિગેરે આવ્યા અને પુછ્યું, “સાહેબ કંઈ કહેવું છે.” તો જણાવ્યું કે “ધર્મધ્યાન કરો.” ત્યારથી તેઓશ્રીએ સમુદાયની, સંઘની કે પોતાનાં શરીરની પરવા રાખી ન હતી. એટલે બધાની મમતા મુકી દઈને પોતે એક જ નવકારની ધૂનવાલા આરાધનામાં જ મશગુલ હતા. કંઈ આપીએ તો, “મદ્દા ને શું આપો છો. ?” એ વિગેરે બોલતા. પછીથી બોલવાનું પણ બંધ કરી દીધું. ડૉક્ટરી તપાસથી એ નક્કી હતું કે ગળામાં કોઈ પણ જાતનું દર્દ નથી, પોતાને બોલવું નથી. તેથી જ બોલતા નથી. વૈશાખ સુદ ૫ પહેલાં જ્યારે શરીરને જરા આઘુપછું કરીએ તો કહેતા “લાઈ હવે તે સહન કરે તેવું નથી”. અને વૈ. સુદ ૫ થી તો શરીરને ગમે તેમ કરો તો પણ અક્ષરે બોલતા ન હતા. ટટાર બેસવાનો એ જીંદગીનો સ્વભાવ તે તેમની આરાધના માટે સદા ઉપયોગમાં આવતો હતો.

ધ્યાનસ્થમુદ્રા

ઠમે સંત્રારામાં બેસીને ટેકાને પણ છોડી દીધો (અમે ભલે પાછળ ટેકો રાખીએ પણ તેઓ ટેકાનો ઉપયોગ કરતા ન હતા.) અને પદ્માસન સ્વીકારી ધ્યાનસ્થમુદ્રા સ્વીકારી લીધી. તે જ અવસ્થાએ બેઠા રહ્યા અને પોતાની સાવચેતી કાયમ રાખી હતી.

વૈશાખ સુદ ૫ ના હલ્લો થયો, ૧૦નો હલ્લો થયો, પુર્ણિમાના દિવસે પણ હલ્લો થયો. છતાં જેટલું આયુષ્ય ભોગવવાનું બાકી હતું તેટલું આયુષ્ય કોઈપણ હિસાબે ભોગવ્યા સિવાય છુટકો નહિ. એટલે હલ્લાઓ છતાં પણ આયુષ્ય અખંડ રહ્યું.

સ્વર્ગવાસ

સંવત ૨૦૦૬ના વૈશાખ વદ પના શનીવારના દિવસે ખપોર પડતાં તળીયતનો ખગડો શરૂ થયો. ડૉક્ટરો આવ્યા, નમસ્કાર મહામંત્ર સંભળાવવા શરૂ થયા. પોતાના અનન્ય પદ્ધતિ આ. શ્રી માણેકચસાગરસૂરિજી મહારાજ ત્યાંજ બેઠેલા હતા. સાધુ-સાધ્વીઓ-આવક-આવિકાઓનો વર્ગ પણ હાજર થઈ ગયો હતો. ડૉક્ટરો પણ હાજર થઈ ગયા હતા. નમસ્કાર મહામંત્ર સંભળાવતા હતા. તળીયત અત્યંત ખગડવા લાગી. પરંતુ તેઓ-શ્રીનો આત્મા અરે કે ઓ કશુંય કયાં વગર ધ્યાનસ્થ મુદ્રાએ બેઠા બેઠાજ સ્ટાન્ડ ટાઈમ ૪-૩૨ મીનીટે સમાધિપૂર્વક નશ્વર દેહમાંથી છૂટો પડી ગયો. તે કાયામાંથી ત્રાણ પંખેર ઉડી ગયું. એ રીતે એ કાયાની સાથે એ આત્માનો વિયોગ થયો. સ્વર્ગવાસ થયો.

વિયોગ

ગુરુદેવશ્રી તો અહિં પણ પોતાના આત્માનું કલ્યાણ કરી રહ્યા હતા, પણ નિર્ભાંગી એવા આપણે તો તેમનાં વગર કલ્યાણનો માર્ગ કોનાથી મેળવવાના ? ગુરુદેવશ્રી તો આત્માનો ઉદ્ધાર કરી આગમેદ્ધારક થઈ ગયા, પણ તેમના આપેલા આગમને વાંચવામાં પણ નિર્ભાંગી એવા આપણે હવે કોનો આશ્રય કરીશું ? ગુરુદેવ તમને તો દેવતાઈ સાહ્યજીની ખોટ નથી, પણ અમને તો આપની ખોટ પડી. શાસન રક્ષણ વગરનું થયું. આ કલિકાળમાં પાકતા કુતર્કોના આપ સિવાય કોની પાસેથી સમાધાનો મેળવીશું ! અરે તીર્થની રક્ષામાં કે શાસન પર આવતા પ્રત્યાઘાતોમાં આપની જે બાહોશીથી શાસન ચાલતું હતું, તે શાસનનું અને હમારું હવે શું થશે ? ગૌતમસ્વામી મહારાજ વિલાપ કરતાં પણ કેવળજ્ઞાન પામી ગયા પણ બહુલકર્મી એવા અમે તો વિલાપમાં પણ જ્ઞાનના છાંટાને પણ પામશું નહિ ! હે ગુરુદેવ ! આ કલિકાળમાં અમને

તમારા વગર કોનો આસરો છે ? ભાવિ આગળ કોઇનું ચાલતું નથી. ચહાય તેમ કરો, પણુ આપનો વિરહ અગ્નિ (વિયોગ) અમારા અંતરમાંથી ખુઝાયો નથી અને ખુઝાશે નહિ. આપનો વિયોગ સદા શુભની માફક શાલ્યા જ કરવાનો.

તાર ટપાલ

આગમોદ્ધારકશ્રીના સ્વર્ગવાસના સમાચાર તાર-ટેલીફોન-પેપર દ્વારા ગામે-ગામે પહોંચાડવામાં આવ્યા અને ગામે-ગામેથી તેમની સ્મશાન યાત્રામાં ભાગ લેવા માટે અનેક ભાગ્યશાળીઓ ટ્રેનદ્વારા દોડી આવ્યા. ગુરુદેવશ્રીનો સ્વર્ગવાસ એવા અનુકુળ વખતે થયો હતો કે ભાગ લેવા માટે ભાગ્યશાળીઓને રવીવાર હોવાથી આવવામાં વધારે અનુકુળતા આવી ને આવી શક્યા. સુરતની માનવમેદની તેમના દર્શનને માટે સાંજના ૪ા થી ખપોરના અગ્નિ-સંસ્કાર સુધી ટોળાખંધ ઉભરાઈ હતી.

આગમોદ્ધારક સંસ્થાની માલિકીની જૂની અદાલતના નામથી ઓળખાતી જમીનપર તેઓશ્રીનો અગ્નિસંસ્કાર કરવા માટે કલેક્ટરે પરવાનગી આપી હતી. ઝવેરી મંચ્છુભાઈ દીપચંદની ધર્મશાળામાંથી રવીવારે સવારે ૯ા વાગે જરી મઢેલી ૧૨ સ્થંભને શીખરવાળી પાલખીમાં તેમના દેહને સ્થાપન કરવામાં આવ્યો, અને સ્મશાન-યાત્રા નીકળી. સુરત શહેરના મુખ્ય લત્તાઓમાં ફરી ખપોરે ૧ વાગે સ્મશાનયાત્રા જૂની અદાલતમાં ઉતરી. ત્યાં સુખડની ચિતા ઉપર પાલખી સ્થાપન કરી અગ્નિસંસ્કાર કરવામાં આવ્યો. આ રીતે નિર્ભાંગી એવા આપણા હાથમાંથી તેમના દેહની પણ રાખ થઈ ગઈ.

ટીપ

સ્મશાનયાત્રા અને ઓચ્છવ નિમિત્તે એક ટીપ થઈ અને

એક ટીપ ગુરુમંદિર માટે થઈ. તેમાં તે ખર્ચને પહેાંચી વળવા માટે હજારો રૂપીયા ભાગ્યવાનોએ ભરાવ્યા.

ઓચ્છવ

ગુરુદેવશ્રીના કાળધર્મ નિમિત્તે શ્રીવર્ધમાનજૈનતામ્રપત્રાગમ-મંદિરમાં જેઠ સુદ ૬ થી જેઠ સુદ ૧૫ સુધી ઓચ્છવ કરવામાં આવ્યો હતો અને શ્રીસિદ્ધિગિરિની રચના કરવામાં આવી હતી. છેલ્લે દિવસે અષ્ટોત્તરી સ્નાત્ર ભણાવાયું હતું. પ્રભુજીને ઝવેરાતની અંગ રચના રચાઈ હતી. લોકોનાં મ્હોં મીઠા કરવામાં આવ્યાં હતાં અડધો લાખથી પોણો લાખ મનુષ્યોએ પ્રભુદર્શનનો લાભ લીધો હતો.

પ્રતિઉત્તર

ગુરુદેવશ્રીના કાળધર્મના સમાચાર મળતાં શાસનમાં ન પુરાય તેવી ખોટ પડી, એ વગેરે ખેદજનક તાર-ટપાલો જુદા જુદા ગામોથી આચાર્ય, ઉપાધ્યાય-પંન્યાસ-સાધુ-સાધ્વી શ્રાવક-શ્રાવિકા વગેરેની આવી હતી. દેવવંદન-પૂજા-ઓચ્છવ વગેરેના પણ સમાચાર આવ્યા હતા અને તેનો પ્રતિઉત્તર ગુરુદેવશ્રીના અદ્વિતીય પદ્ધતિ આચાર્ય શ્રીભાણુકચસાગરસુરિજી મહારાજ છાપાદ્વારા સૌને જણાવ્યો હતો.

ગુરુમંદિર

જે જગો ઉપર અગ્નિસંસ્કાર કરવામાં આવ્યો હતો. તે તે સ્થળ ઉપર રમ્ય આગમોદ્ધારક ગુરુમંદિર ખંધાવવામાં આવ્યું છે. જેનું વર્ણન આગમોદ્ધારક જીવનદર્શય પરિચયમાં દર્શય નં. ૧૧થી આપવામાં આવેલ છે. તે ગુરુમંદિર આપની આગળ તેમના જીવનને ખડું કરી દે છે. ગુરુમંદિરના ઘુમટમાં આગમોદ્ધારકશ્રીની સ્મશાન યાત્રાનો આભેહુખ ચિતાર ચિતરવામાં

આવ્યો છે. સુર્યપુર(સુરત)ને તેમણે વારસો આપ્યો છે અને સુરતે તેમણા બોલ ઝીલ્યા છે.

અભ્યર્થના

મને મારી અનઆવડતથી પણ જેટલું સમજાયું છે, તેનો અંશ અત્રે આપ્યો છે. શ્રુતઉપાસના, દૃશ્યપરિચય, વિશિષ્ટ પ્રસંગો અને ધાર્મિકસંસ્થાઓ તે વડે કરીને આગમોદ્ધારક-શ્રીની જીવનઝાંખીમાં અતેરો ઉમેરો થયો છે, પણ મોટાના ચરિત્રો લખવાં કે મોટાનો પરિચય આપવા એ નાનાનું કામ નથી. છતાં અંતર વસેલો એક ગુરુભક્તિનો રાગ તે તરફ મને દોરે છે. તેથી આ જીવનઝાંખી મેં લખી છે. આની અંદર જે કાંઈ ક્ષતિ આવી હોય તેને વિદ્વવજ્જનોને પ્રત્યે ક્ષાંતવ્ય માટે અભ્યર્થના.

इतिशम्
 द्वे. विरही कथीर.

આગમોદ્ધારકશ્રીના દીક્ષાપર્યાયથી વિશિષ્ટ પ્રસંગો અને ચાતુર્માસ

સં. ૧૯૪૭માં લીંમડી મુકામે પૂજ્યશ્રીજીવેરસાગરજી મહારાજ પાસે દીક્ષા ચાતુર્માસ (૧).

સં. ૧૯૪૮માં કારતક વદ ૧૧ના ગુરુદેવનો વિરહ. અમદાવાદમાં ચાતુર્માસ (૨).

સં. ૧૯૪૯માં ઉદેપુરમાં ગોવર્ધનવિલાસમાં ચાતુર્માસ (૩), અલ્યાસ અને મુનિશ્રીઆલમચંદજીનું મલતું.

સં. ૧૯૫૦માં પાલીમાં ચાતુર્માસ (૪), શ્રીઠાણીગંજનું સભામાં વાંચવું.

સં. ૧૯૫૧માં સોજતમાં ચાતુર્માસ (૫).

સં. ૧૯૫૨માં દીક્ષિત* પિતાની વૈયાવચ્ચ અને અંત સમયે કરાવેલી આરાધના, પેટલાદમાં ચાતુર્માસ (૬), સંવત્સરી પર્વની શાસ્ત્ર અને પરંપરાને આધારે સંઘ સહિત કરેલી આરાધના, તપસ્વીઓને શેઠ મનસુખભાઈ જાગુભાગ તરફથી કરેલી સોનાના વેઢની પ્રભાવના.

સં. ૧૯૫૩માં છાણીમાં ચાતુર્માસ (૭), ન્યાય શાસ્ત્રનો અલ્યાસ, ત્રીપુટી.

સં. ૧૯૫૪માં પાર્શ્વચન્દ્ર ગચ્છવાલા સાથે અને જૈનેતર આચાર્યો

* આગમોદ્ધારકશ્રીના પિતાજીએ અને વડિલખંધુએ દીક્ષા લીધી હતી. ક્રમે મુનિશ્રીજીવવિજયજી અને મુનિશ્રીમણીવિજયજી એવાં નામ હતાં.

સાથે થયેલો શાસ્ત્રાર્થ, કલોલ ગામે સ્થાનકવાસી સાથે થયેલો શાસ્ત્રાર્થ, અંભાતમાં ચાતુર્માસ (૮).

શં. ૧૯૫૫માં સાણુંદમાં ચાતુર્માસ (૯).

સં. ૧૯૫૬માં અમદાવાદમાં ચાતુર્માસ (૧૦).

સં. ૧૯૫૭માં , , , (૧૧).

સં. ૧૯૫૮માં પાટણ દુષ્કાળ કુંડના ઉપદેશની સફળતા, અમદાવાદમાં ચાતુર્માસ (૧૨).

સં. ૧૯૫૯માં ભાવનગરમાં ચાતુર્માસ (૧૩).

સં. ૧૯૬૦માં શ્રીભગવતિજીના યોગોદ્ધન, પંચાસ પદવી, અમદાવાદમાં ચાતુર્માસ (૧૪).

સં. ૧૯૬૧માં જેથાપુરમાં પ્રાંતિક પરિષદમાં પ્રવચન, કુપડવંજમાં ચાતુર્માસ (૧૫).

સં. ૧૯૬૨માં ભાવનગરમાં ચાતુર્માસ (૧૬).

સં. ૧૯૬૩માં સુરતમાં ચાતુર્માસ (૧૭).

સં. ૧૯૬૪માં સુરતમાં વડાયોટાના ચીમનલાલભાઈને ઉપદેશ આપી શહેરચાન્દા પ્રથમ કઢાવી. લાખ રૂપીયાથી શેઠદેવચંદલાલભાઈજૈનપુસ્તકોદ્ધારકકુંડની સ્થાપના, શ્રીસંતેતશિખરજી તીર્થ ઉપર થતા અંગલા માટે હુંબેશ, શ્રીસંતેતશિખરજી પહોડનું ખરીદાવડું, મુંબઈ લાલબાગમાં ચાતુર્માસ (૧૮).

સં. ૧૯૬૫માં મુંબઈથી ઝવેરી અભેસિંગ લીલાભાઈ પાસે શ્રીઅંતરિક્ષ-પાર્શ્વનાથજીનો છરી પાલતો સંઘ કઢાવ્યો. અંતરિક્ષજીના કેસમાં વિજય મેળવ્યો, યુરોપીયન મેજસ્ટ્રેટ પણ મહારાજશ્રીની પ્રશંસા કરી, ચેવલામાં ચાતુર્માસ (૧૯), અને ઉપધાન.

સં. ૧૯૬૬માં સુરતમાં શાસન પ્રત્યનિકોને યોગ્ય શિક્ષાનો ઉપદેશ, ચાતુર્માસ (૨૦), તથા ઉપધાન.

સં. ૧૯૬૭માં સુરતમાં ચાતુર્માસ (૨૧).

સં. ૧૯૬૮માં અંભાતમાં ચાતુર્માસ (૨૨).

સં. ૧૯૬૯માં છાણીમાં ચાતુર્માસ (૨૩).

સં. ૧૯૭૦માં પાટણમાં ચાતુર્માસ (૨૪).

સં. ૧૯૭૧માં બિલડીયાજી તીર્થનો છરી પાલતો સંઘ, ભોયલીજી તીર્થમાં શ્રીઆગમોદયસમિતિની સ્થાપના, ઉપાધ્યાય પદપ્રદાન, સમિતિ-દ્વારા આગમોત્તું પ્રકાશન કરવાનો પ્રારંભ, પાટણમાં ચાતુર્માસ (૨૫), આગમ વાચના નં. ૧.

સં. ૧૯૭૨માં કપડવંજમાં આગમ વાચના નં. ૨, અમદાવાદમાં ચાતુર્માસ (૨૬), આગમ વાચના નં. ૩.

સં. ૧૯૭૩માં અમદાવાદમાં શ્રીરાજનગરજૈનધાર્મિકહરિકાર્ધપરિક્ષાની સ્થાપના, શેષકાળમાં સુરતમાં આગમ વાચના નં. ૪, ચાતુર્માસ (૨૭), આગમ વાચના નં. ૫.

સં. ૧૯૭૪ માં સુરતના સંઘની એકતા, આચાર્યપદ સુખર્ષ ચાતુર્માસ (૨૮), દુષ્કાળ રાહત ફંડના ઉપદેશની સફળતા.

સં. ૧૯૭૫માં સુરતમાં ચાતુર્માસ (૨૯), શ્રીજૈનનાનંદપુસ્તકાલયની સ્થાપના, ઉપધાન, ૪ મુનિવરોને ગણીપદ પ્રદાન.

સં. ૧૯૭૬માં સુરતથી જીવનચંદ નવલચંદ જવેરી પાસે સિદ્ધ-ભિરિરાજના છરી પાલતા સંઘનું કઢાવવું. પાલીતાણા ચાતુર્માસ (૩૦), આગમ વાચના નં. ૬, ઉપધાન.

સં. ૧૯૭૭માં રતલામમાં આગમ વાચના નં. ૭, જૈલાણા નરેશને પ્રતિભોધ, જૈલાણા ચાતુર્માસ (૩૧), અમારી પટક.

સં. ૧૯૭૮માં રતલામમાં ચાતુર્માસ (૩૨), શેઠ ઋષભદેવજી કેશરી-મલજીની પેઢીની સ્થાપના, ઉપધાન.

સં. ૧૯૭૯માં ભોપાવળ તીર્થનો ઉદ્ધાર, માંડવગઢ તીર્થનું રટેટ સાથે સમાધાન, સેમલીયા, પંચેડના ઠાકોરને પ્રતિભોધ, ત્રિસ્તુતિક ચતીન્દ્રવિજય સાથે ચર્ચા, રતલામ ચાતુર્માસ (૩૩).

સં. ૧૯૮૦માં શ્રીસંમેતશિખરજી તરફ વિહાર અને યાત્રા, કલક-તામાં ચાતુર્માસ (૩૪), જૈન ઉપાશ્રય, જ્ઞાનમંદિર માટે મોટું ફંડ.

સં. ૧૯૮૧માં શ્રીસંમેતશિખરજી તથા કલ્યાણુક ભુમિઓની યાત્રા, અંજીમગંજ ચાતુર્માસ (૩૫), જૈનહિંદીસાહિત્યફંડના અંગે ભંડોળ.

સં. ૧૯૮૨માં સાદડી ચાતુર્માસ (૩૬), પોરવાડ સંઘનું સમાધાન, ઉપધાન.

સં. ૧૯૮૩માં શ્રીકેશરીયાજી તીર્થમાં ધ્વજદંડ આરોપણ પ્રતિષ્ઠા, ઉદેપુર ચાતુર્માસ (૩૭), શ્રીજૈનામૃતસમિતિની સ્થાપના.

સં. ૧૯૮૪માં શ્રીતારંગાજી તીર્થ ઉપર બગીચામાં શ્રીઅજીતનાથ ભગવાનની પાદુકાની પ્રતિષ્ઠા, અમદાવાદ ચાતુર્માસ (૩૮), શેઠ માણેકલાલ મનસુખભાઈ તરફથી નવપદની શાશ્વતિઓલીની આરાધના, ૪૫ આગમોનું મહાન તપ, આસ્તિકનાસ્તિકની ચર્ચા. દેશવિરતિધર્મારાધક સમાજની સ્થાપના.

સં. ૧૯૮૫માં મુનિવર્યોને ગણીપદ, પંન્યાસપદ, ઉપાધ્યાયપદ પ્રદાન, શ્રીશંત્રુજય તીર્થના રક્ષણ અર્થે લાખોનું કરાવાયેલું ફંડ, શ્રીશંત્રુજય-તીર્થની છાયામાં નવપદનું આરાધન, જામનગર ચાતુર્માસ (૩૯), વર્ધમાન તપખાતું અને શ્રીજૈનભોડીંગની સ્થાપના.

સં. ૧૯૮૬માં સુરતમાં શ્રીનવપદઆરાધક સમાજ, ધીયંગમેનજૈન-સોસાયટી અને શ્રીદેશવિરતિધર્મારાધકસમાજ, એમ ત્રણનું સંમેલન શ્રીનવપદજીની આરાધના, શ્રીરત્નસાગરજી વિદ્યાશાળાનું કાયમી ફંડ,* ઝવેરી નગીનભાઈ મંછુભાઈજૈન સાહિત્યોદ્ધારક ફંડની સ્થાપના, ખંભાત ચાતુર્માસ (૪૦)

સં. ૧૯૨૮ માં અમદાવાદમાં પ્રેરણા ઉપદેશ અને પ્રયત્નથી શ્રીજૈન-સાહિત્યપ્રદર્શન, અમદાવાદમાં ચાતુર્માસ (૪૧), જર્મની લેડી ડૉક્ટર કાંઉએ “પૂર્વે નહિ સાંજળેલ તેમજ જોયેલ જૈનોની જંગમ લાયકેરી” તરીકે સંબોધ્યા.

સં. ૧૯૮૮માં મુંબઈ ચાતુર્માસ (૪૨), શ્રીસિદ્ધયકંસાહિત્યપ્રચારક સમિતિની સ્થાપના, ઉપધાન.

સં. ૧૯૮૯માં ખાલદીક્ષા નાટકના વિરોધની સફળતા, સુરત ચાતુર્માસ (૪૩), સંવત્સરી પર્વની શાસ્ત્રને પરંપરાને આધારે સંઘ સહિત કરેલી આરાધના, ઉપધાન.

*(આ ફંડ પહેલાં પણ રતલામ પેઢીને વિધિયુક્ત પંચ પ્રતિકમણ હિન્દીમાં છપાવી આપ્યું હતું.)

સં. ૧૯૯૦માં અમદાવાદમાં ભગીરથ પ્રયાસે મુનિ સમ્મેલનની કરાવા-
એલી સફળતા, સંન્યાસ દીક્ષા પ્રતિબંધક બિલ (વડોદરા) અંગે જહેમત,
મહેસાણા ચાતુર્માસ (૪૪).

સં. ૧૯૯૧માં જામનગરમાં ભવ્ય ઉદ્ઘાપન. પાલીતણામાં ચાતુર્માસ
(૪૫), ઉપધાન.

સં. ૧૯૯૨માં પાલીતણામાં ઉપાધ્યાય માણેકચંદ્રાગરજી મહારાજ વિગેરે
મુનિમહારાજોને આચાર્યપદ પ્રદાન, જામનગરમાં શ્રીલક્ષ્મીઆશ્રમ, શ્રીજૈના-
નંદજ્ઞાનમંદિરની સ્થાપના, જામનગરમાં ચાતુર્માસ (૪૬), સંવત્સરી પર્વની
શાસ્ત્રને પરંપરાને આધારે સંઘસંહિત કરેલી આરાધના.

સં. ૧૯૯૩માં જામનગરમાં શ્રીદેવબાગનું નિર્માણ, ભવ્ય ઉદ્ઘાપન,
જામનગરમાં ચાતુર્માસ(૪૭), શ્રીઆચંબીલશાળા અને ભોજનશાળાની સ્થાપના,
સંવત્સરી પર્વની શાસ્ત્રને પરંપરાને આધારે સંઘસંહિત કરેલી આરાધના.

સં. ૧૯૯૪માં જામનગરથી શેઠ પોપટલાલ ધારસીભાઈ અને ચુની-
લાલ લક્ષ્મીચંદે મહારાજના ઉપદેશથી સૌરાષ્ટ્રીય યાત્રાનો છરી પાલતો
સંઘ કાઢ્યો, શ્રીસિદ્ધગિરિરાજની જયતળાટીમાં શ્રીવર્ધમાનજૈનાગમ-
મંદિરસંસ્થાની સ્થાપના, શ્રીવર્ધમાનજૈનાગમમંદિરની શરૂઆત, શિલોત્કાણું
આગમોનો પ્રારંભ, પાલીતણામાં ચાતુર્માસ (૪૮), ઉપધાન.

સં. ૧૯૯૫માં અમદાવાદમાં શેઠ મોહનલાલ છોટાલાલે ગુરૂમહારાજના
ઉપદેશથી કરાવેલ ભવ્ય ઉદ્ઘાપન, અમદાવાદમાં ચાતુર્માસ (૪૯), શ્રીશ્રમણસંઘ
પુસ્તકસંગ્રહ પાલીતણાની સ્થાપના,

સં. ૧૯૯૬માં અમદાવાદમાં ગણી શ્રીક્ષમાસાગરજી મહારાજને
પંન્યાસપદ પ્રદાન પાલીતાણા ચાતુર્માસ (૫૦), ઉપધાન.

સં. ૧૯૯૭માં પાલીતણામાં પંન્યાસ ક્ષમાસાગરજી મહારાજને ઉપાધ્યાય
પદ અને મુનિ શ્રીચન્દ્રસાગરજી મહારાજને ગણી તથા પંન્યાસપદ પ્રદાન,
શ્રીસિદ્ધચક્રગણધરમંદિરનો પ્રારંભ, પાલીતણામાં ચાતુર્માસ (૫૧), ઉપધાન.

સં. ૧૯૯૮માં પાલીતણામાં ચાતુર્માસ (૫૨).

સં. ૧૯૯૯માં પાલીતણામાં ઉપધાન. શ્રીસિદ્ધગિરિરાજની તળેટીમાં
આગમમંદિરમાં હજારો જન બિંબોની મહાવદિ ૨ અંજનશલાકા, શ્રી-
વર્ધમાનજૈનાગમમંદિર તથા શ્રીસિદ્ધચક્રગણધરમંદિરની મહા વદિ પના
પ્રતિષ્ઠા, કપડવંજ શ્રી નવપદની આરાધના, શ્રીદેશવિરતિધર્મારાધકસમાજ

સમ્મેલન, કપડવંજમાં ચાતુર્માસ (૫૩), મુનિ શ્રી હેમસાગરજી મહારાજને ગણી તથા પંચાસપદ પ્રદાન.

સં. ૨૦૦૦માં કપડવંજથી મુંબઈ તરફના પ્રયાણમાં જગો જગો ઉપર ભગ્ય સ્વાગત, સુરતમાં શહેર યાત્રા, મુંબઈમાં ચાતુર્માસ (૫૫).

સં. ૨૦૦૧માં સુરતમાં ચાતુર્માસ (૫૫). (સં. ૨૦૦૧ થી સુરતમાં સ્થિરતા)

સં. ૨૦૦૨માં સુરતમાં શ્રીવર્ધમાનજૈનતામ્રપાત્રાગમમંદિર માટે ગુરુ દેવશ્રીના ઉપદેશથી વૈશાખ સુદ ૧૧ના દિવસે શ્રીઆગમોદ્ધારક સંસ્થાની સ્થાપના, ખાજીપુરા પ્રતિષ્ઠા, સુરતમાં ચાતુર્માસ (૫૬).

સં. ૨૦૦૩ના ફાગણ વદિ ૬ના દિવસે શેઠ માણેકભાઈ મનસુખભાઈના હાથે શ્રીઆગમમંદિરનું ખાત મુહૂર્ત, વૈશાખ વદિ ૨ ના દિવસે વાણીલાલ ચત્રભુજ ગાંધીનાં હાથે આગમ મંદિરનું શિલા સ્થાપન, સુરતમાં ચાતુર્માસ (૫૭), આસો સુદ ૧૦ આગમમંદિર માટે પાલીતણા આગમમંદિરમાં થયેલી અંજનશલાકાવાલા ૧૨૦ જીન ઝિંબોનો પ્રવેશ, ગુરુદેવશ્રીના ઉપદેશથી પંજબ નિરાશ્રિત ફંડ.

સં. ૨૦૦૪માં મહા સુદ ૩ શુક્રવાર સ્ટાન્ડર્ડ ટાઈમ ૬ કલાક ૨૬ મિનિટે શ્રીવર્ધમાનજૈનતામ્રપાત્રાગમમંદિરમાં શ્રીમહાવીર મહારાજ વિગેરે ૧૨૦ પ્રતિમાજી મહારાજની પ્રતિષ્ઠા, સુરતમાં ચાતુર્માસ (૫૮), સંવત્સરી પર્વની શાસ્ત્રને પરંપરાના આધારે સંઘ સહિત કરેલી આરાધના.

સં. ૨૦૦૫માં પોષ વદિ ૫ની રાત્રે તળીયતનું અતિશય કથળવું, સંયારાને આધીન, અનુકુળતાએ નવીન રચના, ધર્મધ્યાનમાં મગ્નતા, ચાતુર્માસ (૫૯).

સં. ૨૦૦૬માં આરાધના માટે આરાધના માર્ગની રચના, આરાધના માટે રચેલો આરાધના માર્ગ અંતિમ ગ્રંથ. વૈશાખ સુદ ૫ ની રાત એટલે વૈશાખ સુદ ૬ ના વહાણાથી ફાણ ભંગુર દેહથી વિખુટા થવાની ભણ્ણ થઈ હોય તેમ વર્તના, ક્રમે મૌનપણ્ણ, અર્ધપદ્માસન અને કાયોત્સર્ગ દશામાં રહેવું, સંવત ૨૦૦૬ નાં વૈશાખ સુદ ૫ના શનિવારના નમતે પહોરે, સ્ટાન્ડર્ડ ટાઈમ ૪ કલાક ૩૨ મિનિટે, ૭૫ વર્ષની વયે, પોતાના અનન્ય પદ્ધતિ શ્રીમાણેકયસાગરસૂરિજી મહારાજ

વિગેરે, શ્રીચતુર્વિધ સંઘના પાસેથી નમસ્કાર મહામંત્રને સાંભળતાં અર્ધપક્ષાસને સમાધિપૂર્વક સુરત શહેરમાં ઝવેરી મંછુભાઈ દીપચંદની ધર્મશાળામાં (લીમડાવાલા ઉપાશ્રયમાં) ઔદારિક કાયાથી તેમના આત્માનું છુટા પડ્યું. અર્થાત્ સ્વર્ગગમન.

આગમોદ્ધારકશ્રીના ઉપદેશથી સ્થાપાયેલ સંસ્થાઓ

સં. ૧૯૬૪ શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ જૈન પુસ્તકોદ્ધારક ફંડ, સુરત.

૧૯૭૦ શ્રીઆગમોદયસમિતિ.

૧૯૭૫ શ્રીજૈનાનંદપુસ્તકાલય, સુરત.

૧૯૭૭ શેઠ વ્રજલદેવજીકેશરીમલજીની પેઠી, રતલામ.

૧૯૮૦ ઉપાશ્રય અને જ્ઞાનમંદિર, કલકત્તા.

„ શ્રીહિન્દી સાહિત્યપ્રચારકફંડ, અજમગંજ.

૧૯૮૧ જૈનખોડિંગ, રતલામ.

૧૯૮૩ શ્રીજૈનામૃતસમિતિ, ઉદયપુર.

૧૯૮૪ શ્રીનવપદ-આધારકસમાજ.

૧૯૮૫ શ્રીવર્ધમાનતપઆયંબિલખાતુ, જામનગર.

૧૯૮૫ શ્રીસ્વેતાંબરમૂર્તિપૂજક જૈનખોડિંગ, જામનગર.

૧૯૮૭ શ્રીજૈનતત્ત્વબોધપાઠશાળા. સુરત.

„ શ્રીરત્નસાગરજીજૈનવિદ્યાશાળા કાયમી ફંડ, સુરત.

„ શ્રીનગીનભાઈ મંછુભાઈ જૈનસાહિત્યોદ્ધારક ફંડ, સુરત.

૧૯૮૮ શ્રીસિદ્ધચક્રસાહિત્યપ્રચારકસમિતિ.

૧૯૯૨ શ્રીલક્ષ્મીઆશ્રમ તથા શ્રીજૈનાનંદજ્ઞાનમંદિર જામનગર.

૧૯૯૩ શ્રીદેવબાગ, જામનગર.

૧૯૯૩ શ્રીઆયંબિલખાતુ અને જૈનભોજનશાળા, જામનગર.

૧૯૯૪ શ્રીવર્ધમાનજૈન આગમમંદિર, પાલીતાણા.

૧૯૯૫ શ્રીશ્રમણસંઘપુસ્તકસંગ્રહ. પાલીતાણા.

૧૯૯૮ શ્રીજૈન ધર્મપ્રભાવકસમાજ, અમદાવાદ.

૧૯૯૮ શ્રીસિદ્ધચક્રગણુધરમંદિર, પાલીતાણા.

૨૦૦૦ શ્રીશાંતિનાથજી જૈનપેઠી, ગોધરા.

૨૦૦૨ શ્રીઆગમોદ્ધારકસંસ્થા, સુરત.

૨૦૦૩ શ્રીવર્ધમાનજૈનતામ્રપત્રાગમમંદિર, સુરત.

હસ્તાક્ષરના બ્લોકમાં આવેલા ત્રણ પત્રના બ્લોકવાળા પત્રો નં. ૧૮ વાળા કવરનો કાગળ*

શ્રીવદવાણ મુનીઆત્માનંદી જોગ માલુમ થાય જે તેરી ચીઠી આવી નહી તેનું શું કારણ છે. મેં જે માણસ લેખતા તેની સાથે પણ ચીઠી નહી લીખી. વાસ્તે કાંઈ મનમાં દીલગીરી થઈ હોય તો તે રાખવી નહી. ચંદ્રી-કાકી પરત હજી સુધી આવી નથી. આવેથી મોકલવામાં આવશે. મુ. લાખધીવીજેજી વદ ૨ તીહાં આવશે તે જાણસો, જોર લાણવાનો ચાલે છે કે નહી તે લીખો. મેરી તરફથી મુ. ઉમેદવીજેજી વીગેરે સરવેને સુખ સાતા કહેણી. ઉમેદવીજેજીને માલમ થાય જે આત્માનંદીને રીરીતથી સાચવજો. આત્માનંદીને માલમ થાય જે દિવસે દિવસે પરીણામકી પ્રધી રખણી. કપડવણથી હાલમાં કોઈ ચીઠી આવી નથી તે જાણજો. તેમના મનમાં સું છે તે કાંઈ સમજતુ નથી. તુમારે તીહાં કપડવણકી ચીઠી આવી હો તો લીખજો. ઓર તુમો લાણવા બાબત દીલગીરી કરવી નહી. લાખધીવીજેજી આવશે તારે પંડીતનો બંદોબસ કરી આપશે. ઓર પંડીત નરમદાશંકર તીહા છે કે નહી. જો હોય તો મેરી તરફથી તેમને કહેવું કે મુમે લાણાવશેજી. [ના આવો] નરમદાશંકરજીને માલમ થાય જે તુમો આત્માનંદીને જે કહે તે લાણાવજો ને તેનો સતકાર મેં કરી દેઈશું તે જાણજો.

આ ચીઠીનો ઉત્તર તથા આ ચીઠી પાછી જલદી મોકલજો. દેર કરસો નહિ. કેમ કે ચીઠી નહી આવી તેનું કાંઈ કારણ સમજાયું નહિ તેથીxxxxx ધરમ કરણીમેં ઉદમ કરણો. મેરા શરીરમે વાઉનું કાંઈક દરદ છે. મનુસલવ સફલતાનું કારણ એ છે કે સ્વગુણમેં રમણ કરવો, ઓર તુમારે કાંને સીરીતી છે તે લખજો. કામકાજ હોવે તો લખજો.

શ્રીઆત્માનંદીને પોચે.

સુદ ૧૪ દ. પોતે મુ. જ. સા.

*જે પત્રો હાલમાં મુનિશ્રી દોલતસાગરજી પાસે છે, તેની ઉપર ૨૬ નંબરો પાડ્યા છે તે પૈકીના નં. ૧૮, ૪ ને ૨ ના આ ત્રણ પત્રો છે. ક્રમ બ્લોક નંબર ૪૨-૪૩-૪૪ છે.

નંબર ૪ વાળા કવરમાંનો કાગળ

શી કેસરીયાજી મહારાજની કીરપા હોને.

સવાસતી શ્રીપાર્શ્વજીના પ્રભુમ્ય શ્રીલીમડી નગરે પરમ ઉપગારી ખુદ્દીદાયક કુમતાંધકારતરણી શ્રીશ્રીશ્રીશ્રીશ્રી મુનિ મહારાજ જવેરસાગરજી સાહેબજી વીગેરે સર્વે મુની મહારાજ જોગ શ્રીરાજનગરથી લી. મુનિકેનક-સાગરજીની વંદના ૧૦૦૮ વાર ત્રીકાળ અવધારશોજી. વીરોરા વિનતીપુર્વક લખવાનું કે આપની કીરપાથી હું મારા સંસારીપણાની માતા પીતા જોગુ પબ્લીક રીતે મુની મહારાજ સાહેબજી સીધીવીજેજી સાહેબજીની સેવામાં હાજર થયો છું. તે આવી રીતે કે પ્રથમ મગનલાલે જમનાને કહ્યું કે આવી રીતે આપણે પાંચ વરસ ખોલ કરસુ તો પણ પતો લાગવા દેનાર નથી. વળી મને ત્રીજા માણસ પાસે એકાંતે કહેવરાવ્યું છે કે જો તમે દિક્ષા ન મુકાવો તો અમારે કંઈ અમારો ચેલો કરવાની ગરજ નથી. તમારે ગમે તેને સુપો તો અમે ખતાવીએ. તેવી રીતે કહું છે ત્યારે જમનાએ કહ્યું કે અમે મત નહી મુકાવીએ. અમે સીધીવીજેજી મહારાજજીને સોપીએ. તેવી રીતે પહેલેથી સભાવચે વખાણમાં બંને જણે સીધીવીજે મહારાજજીને સોપવાનું કબુલ કર્યું. ત્યારબાદ મગનલાલ ત્યાં સાહેબજી સીધીવીજેજી તરફનો સાવક બંને જણ તમારી આગળ આવા મહારાજ સાહેબજીનો કાગળ લઈ X X X તારે તમેએ ખોરજ આંગણમાં દુઢીયાના ઘરો છે. તેમાં એક દુઢીયાના સુના ઘરમાં બાર તાણુ અટકાવી રાખેલા તમારા માણસે સાથે આવીને સીધીવીજેજી મહારાજજીને માણસને સાથે તેડીને અત્રે આવીને સભાવચે આજઢીને વખાણુ વચે સોપી તે વખત જમના પણ વીઘાશાળામાં હતાં. મગનલાલ જેઠ સુદ ૩ ના નીકલા ત્યાં આવ્યા હતા. એવી રીચે જુગતી કરીને આજઢીને ભેગો થવો છું. તે આપણો ઉપગાર મારા જીવતા સુધી જીલવા જેવો નથી કે આપણી કીરપાથી સંસારની તૃષ્ણાના દાવાનળમાંથી નીકળ્યો. વળી સર્વે વાતે શાંતી થઈ. તે સર્વ આપણો ઉપગાર મારા માથા ઉપર છે. વળી વિશેશે સહાય ઉપગાર કરસો. આપણું હેત ધડી એક વીસરે તેડું નથી. જે જે કલાણુ થયું તે સર્વ આપણી કીરપાથી થયું છે. વળી જમનાએ ત્યાં મગનલાલે કહ્યું છે કે રૂપીયા અગીયાર મુંબઈગરા લાડીયા પોપટને આપા છે તે લખામણીમાં વારી લેજો. મક્તના રૂપીયા ખાઈ નય તેમ થવુ જોઈએ નહી. અમદાવાદથી ઉપર લખેલુ ગામ

ખેરજ ગાઉ ૧૫ થાય છે. આપ તો કંઈ ભુલો તેમ તો છા નહી. ને કદાપી કોઈના પુછવાથી કદી બોલવું પડે તો ઉપરની જુગતીથી ફેરફાર થાય નહિ એટલામાં જાણજો.

સંવત ૧૯૪૬ ના જેઠ સુદ ૫ લી. પોતે.

નંબર ૨ વાળા કવરનો કાગળ

શ્રી મુનીઆતમાનંદી. તમારી ચીઠી આવી તે પહોંચી છે. સમાચાર જાણ્યા અહીંયા સરવે સુખશાતામાં છે. તમો જાણવા બાબત લખુ તેનો ઉત્તર કે મારાથી અવાસે તો થોડા દિવસમાં આવીશ. કદાચીત નહી અવાચ તો જાણવા વાસતે ખંદોબસ્ત કરવામાં આવશે. વાસ્તે ફીકર રાખશો નહી. ચીરતા પરણામથી ધર્મકરણી કરવી. વારંવાર સામગ્રી પામની મહાદુકર છે દરેક રીતેથી જાણવામાં ઉદ્દમ રાખવો. આતમાને વેરાગ દશામાં પ્રવરતાવવો મુની ઉમેદવિજય ત્યા મુની શીવવિજયને સુખશાતા કહેજો ને જેમ તેઓ કહે તે પ્રમાણે ચાલજો મુની ઉમેદવિજયને માલુમ થાય જે આતમાનંદીને જાણાવજો. ત્યા સાર સંભાળ રૂઢી રીતે રાખજો. જેમ પ્રણામની વૃદ્ધી થાય તેમ કરવું તે જાણજો. આ ચીઠીની પહોંચ લખી આપજો મીતી મહા સુદ ૧૨ શુકરવાર દા. મનેસુખના વંદના વાંચજો. આ ચીઠી વાંચીને આવેલા માણસ સાથે પાછી મોકલાવશો.

મહા મુની મહારાજ જવેરસાગરજી અનેક સુભગુણોએ કરી સુસોભત મુનીમહારાજ જવેરસાગરજી લી. આતમાનંદીના વંદના દીન પ્રત્યે ત્રીકાળ ૧૦૦૮ વાર અવધારસોજી. ખીજું આપની તરફથી માણસ આબું તેની પાસેથી ચીઠી વાંચી. સમાચાર જાણ્યા. વળી મહેરબાની કરી ફરીને લખસો. ખીજું આપે આજ્ઞા કરી તે હું માથે ચઢાવુ છું. આપને કાંઈ વધારે લખવું પડે તેમ નથી ખીજી કપડવણની ચીઠીઓ જે જે આવે તે મહેરબાની કરી અત્રે મોકલાવસો. ખીજી માફ નમ્રતાપુર્વક એટલું કહેવું છે કે આપ મને જાણાવવાને વાસ્તે જલદી નેગ કરસો. મુની ઉમેદવીજેની વતી ત્યા મુની શીવવીજેની વતી વંદના ૧૦૦૮ વાર દીન પ્રત્યે અવધારસોજી. આપ જે હુકુમ આતમાનંદીની તરફનો કર્યો તે અંગીકાર કરે છુ જી, મારાથી વેચાવચ થશે તે ફરીશજી. જાણવામાં ખીજને

દીવસથી પૂર્વાર્ધ આગળ ચાલું કરાવીશ. ત્રણેની વતી મુની મહારાજ લખ્ધી-વીજ્યજી વંદના કહેશેજી ખીજી લી. આત્માનંદી મારા વતી ત્યાં સરવે મુની મહારાજઓ વંદના કહેસો. ત્યાં સુખ શાતા પુછશેજી. સં. ૧૯૪૭ના મહા સુદ ૧૨. લણુવામાં કાન્ડ પ્રથમ પડવે પુરો થશે. પાણીમાં નાખવા ચુનો સારો મોકલાવસોજી.

શ્રી મુનીજવરસાગરજીને પોચે.

કાગળની મુળ નકલો અંગે મુનિ શ્રીદોલતસાગરજીનો આવેલો પત્ર (કયાડ)

પૂ. શાંત દાંત ત્યાગી વૈરાગી મુનિશ્રીકંચનવિજયજી આદિ યોગ્ય દોલતસા.ના વંદના. એક પત્ર લખ્યો છે તે મદ્યો આજે તમારો કાર્ડ મદ્યો. તેમ સોખત જોગ ચીઠી મોકલેલ તે પણ મલી છે. પૂજ્યશ્રીના પત્રો ૧-ઉદેપુરમાં માલદાસ સ્ટ્રીટમાં આવેલ ગોડીજીનો ઉપાશ્રય છે. તે ઉપાશ્રય સાગર સમુદાયના મુનિશ્રીના ઉપદેશથી થયેલ છે. જેમાં પૂ. જવેરસાગરજી મ. ધણુ રહ્યા છે. તેમ હાલ તેઓશ્રીનાં પગલાં તથા ફોટો પણ ત્યાં વિદ્યમાન છે. તે ઉપાશ્રયની ખાજીમાં ગોડીજીનું મંદિર છે. તેની ખાજીમાં પુનરી વિગેરેને રહેવાની ઓરડી છે, તે ઓરડીમાં હાલમાં બેંડ વિગેરે રહે છે. તેમાં પણ એક નાની ઓરડી છે તે ઓરડીમાં એક ડબ્બો ભરીને ટપાલ હતી. તેમાં ધણુ પત્રોને ઉધેધ લાગી હતી અને ધણુ સારા પણ હતા. તે સારા પત્ર બધા હું અમદાવાદ લાવ્યો. તેમાંથી ધણુ પત્રો મુનિશ્રીહંસસાગરજીને મેં આપી દીધા અને થોડા મારી પાસે રાખ્યા છે. હવે તે પત્રો કોને આપ્યા તે વાત લખું છું. આ(દ)ખાઈના ઉપાશ્રયની ખાંરીમાંથી મેં ગોડીજીના મંદિરની જગામાં જોયું, ત્યાં બેન્ડ વગાડનાર છોકરાઓ કચરો કાઢતા હતા. મેં તે છોકરાઓને કહ્યું કે તમે રોજ બેંડ વગાડો ને આટલો બધો કચરો ! તેથી તે છોકરાઓએ કહે કે અહિ બહુ કચરો અને પુરાણ પત્રો વિગેરે છે. મેં કહ્યું કે તે પત્રોમાંથી એક પત્ર લાવો. તેથી તત્કાળ તેમાંથી એક શીરનામાવાળુ કવર લાવ્યા તે પર પૂ. જવેરસા.જીમ. નું નામ હતું. તેથી તત્કાળ હું નતે જઈને બેન્ડવાળા છોકરાઓ દ્વારા ઉપાશ્રયમાં તે પેટી લવાઈ. ત્યાર પછી ત્યાંના સંઘના પ્રમુખને

પુછીને તે પત્રો હું લાવ્યાં. તે પત્રો વિ. સં. ૨૦૧૪ના પોષ વદ ૦)) ૨વી વારના ૩ થી ૪ વાગ્યાના ટાઇમે મળ્યા. ઉદયપુરના સંઘમાંના શ્રાવકો જાણતા ન હતા કે અહિં આ પત્રો છે. તેમાં ૧૯૮૩માં પૂ. ઓ. મ. જે ચાતુર્માસ કરેલે, ત્યાર પછી ધર્મસા.જી અભયસા.જી બે ચોમાસાં કર્યા અને શાંતિસા.જી બે ચોમાસાં કર્યા. પૂ. અભયસા.જીએ ગોડીજીનો ભંડાર જોયેલ છે. આ પત્રો તો ભવિતત્રવ્યતાના યોગે મળ્યા કહેવાય. જનકસા. પ્રમોદસા.જીને વેદનાં પત્ર લખવામાં ટાઈમના અભાવે વિલંબ થયો છે તે ક્ષમા.

દો. વં. ગોડીજીના ઉપાશ્રયને મંદિરની માહિતીવાલી એક નાના બુક સજ્જનલાલે તમોને હુણવાડે મોકલી હતી. પૂ. જવેરસા.જીનો ઉપકાર મેવાડ ભરમાં બહુ છે.

સરનામું:—

ગોધરાનો સિક્કો

7. 1. 59

સુરતનો સિક્કો

6. 1. 59

મુ. ગોધરા

મુનિશ્રી કંચનવિજયજી મહારાજ

c/o મણીલાલ ખાનાચંદ દોસી

કે. ટાંકીવાળો કુવો

ગોધરા

પંચમહાલ જીલ્લો.

શાસન સમ્રાટ આ.ભ. શ્રી વિજય નેમિસૂરિશ્વરજી મ.સા. નાં શિષ્યરત્ન પ.પૂ.આ.ભ. શ્રી પદ્મસૂરિ ગ્રંથાલય દાદા સાહેબ, ભાવનગર		

